

MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse „kiviaia taastamine“ hindamisaruanne 2018. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Foto: Ere Ploomipuu

Sisukord

MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse „kiviaia taastamine“ hindamisaruanne 2018. aasta kohta	1
Kasutatud lühendid ja mõisted	4
Sissejuhatus	5
Lühikokkuvõte 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse „kiviaia taastamine“ analüüsist	6
Hindamisalane tegevus.....	13
Õiguslik raamistik.....	13
Meetmete rakendumine	14
Püsihindamistegevused	16
Hindamisalane teavitamine	17
MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs	21
Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2013; 2014-2018	23
Põllukultuuride struktuur põllumaal	26
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus	27
Mustkesa pind ja selle muutumine	28

Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus	29
Maaparandusluse maa maakasutus	32
Kokkuvõte.....	34
MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse „kiviaia taastamine“ analüüs	35
Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus.....	37
Meetme analüüs.....	39
Kokkuvõte.....	49
Meede M10.1.2 – piirkondlik veekaitse toetus.....	50
Meetme analüüs.....	51
Kokkuvõte.....	52
Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus.....	53
Meetme analüüs.....	55
Kokkuvõte.....	64
Meede M10.1.4 - keskkonnasõbraliku aianduse toetus	65
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs.....	67
Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse tegevuse analüüs.....	71
Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs	74
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine	77
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte	78
Meede M10.1.5 - kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus	80
Meetme analüüs.....	81
Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus 2018. aastal.....	81
Kohalikku sorti põllukultuuride toetusosalused pinnad ja toetuse saajate arv.....	81
Kohalikku sorti viljapuude ja marjapõõsaste ning toetuse saajate arvud	83
Kokkuvõte.....	86
Meede M10.1.6 – ohustatud tõugu looma pidamise toetus	87
Meetme analüüs.....	88
Kokkuvõte.....	92
Meede M10.1.7 – poolloodusliku koosluse hooldamise toetus.....	93
Meetme eesmärk.....	95
Meetme analüüs.....	95
Kokkuvõte.....	106
MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 – mahepõllumajandus	107
MAHE meetme (MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020) analüüs	109
Kokkuvõte.....	128
Meede M12.1 – 131 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale	131
Meetme eesmärk.....	134

Meetme analüüs.....	135
Kokkuvõte.....	148
Meede M12.2 - Natura 2000 toetus erametsamaale.....	150
Meetme eesmärk.....	152
Meetme analüüs.....	153
Kokkuvõte.....	161
Meede M14 – loomade heaolu (artikkel 33).....	163
Meetme analüüs.....	165
Toetuse saajate, toetatud loomade ja loomühikute arv.....	165
Rohumaade pindalad ja ravimtaimede kasvatamine	168
Valitavate lisanõuete rakendamine	168
Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs.....	168
Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2017. aastal	169
Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüübiti 2015.-2017. aastal	171
Kokkuvõte.....	172
Meede M04 – investeeringud materiaalsesse varasse (artikkel 17), 4.4 kiviaia taastamise toetus	173
Meetme eesmärk.....	174
Meetme analüüs.....	174
Kokkuvõte.....	177

Kasutatud lühendid ja mõisted

EELIS	Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister
KeA	Keskkonnaamet
KKM	Keskkonnaministeerium
KSA	Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus
KSK	Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetus
KSM	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus
MAHE	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
MAK	Maaelu arengukava
MEM	Maaeluministeerium
NAM	Natura 2000 toetus erametsamaale
NAT	Natura 2000 toetus põllumajandusmaale
NTA	Nitraaditundlik ala
OTE	Eesti tõugu hobuse pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTL	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus
OTM	Eesti maatõugu veiste pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTR	Eesti raskeveo hobuste pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTT	Tori tõugu hobuste pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTV	Eesti vuti pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
PKT	Põllumajanduslik keskkonnatoetus
PLK	Poollooduslik kooslus
PMK tegevusmaakond	Massiivide geograafiline asukoht
PMK	Põllumajandusuuringute Keskus
PRIA	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
SORT	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (MAK 2014-2020)
TAR	Tagasirajatud rohumaa
TPR	Keskkonnatundlik püsirohumaa
VTa	Veterinaar- ja Toiduamet
ÜPT	Ühtne pindalatoetus

Põllumaa – viljelusmaa ehk taotletud maakasutuses on märgitud põllukultuurid või mustkesa

Sissejuhatus

Aruanne annab ülevaate Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteediga seotud meetmete, 3. prioriteedi „Loomade heaolu“ meetme ja 2. prioriteedi tegevuse „Kiviaia taastamine“ hindamisest, mis on teostatud Põllumajandusuuringute Keskuses.

Hindamise eesmärgiks on uurida arengukava arengut seoses selle eesmärkidega, kasutades tulemus- ja vajaduse korral mõjunäitajaid; teha ettepanekuid arengukava parandamiseks ja seeläbi tõsta toetuste rakendamise kvaliteeti.

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu. Samuti lähtuvad iga-aastased hindamistegevused konkreetsetest vajadustest ning on kokku lepitud Maaeluministeeriumi ja Põllumajandusuuringute Keskuse vahel eelneval aastal järgnevas aastaks.

Meetmete hindamiseks vajaliku info ja taustaandmete kogumiseks ning kvaliteetsemaks analüüsiks on läbi viidud uuringud. Vastavate uuringute tulemuste detailsed aruanded on eraldi esitatud Põllumajandusuuringute Keskuse „[Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamiseks 2018. aastal läbiviidud uuringute aruandes](#)“.

Hindamise otstarbel on mitmesuguseid andmeid kogutud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti toetuste administreerimise ja kontrolli süsteemist, Põllumajandusametist, Keskkonnaministeeriumi allasutustest, SA Erametsakeskusest ning teistelt andmekogujatelt. Lisaks viidi hindamistööga seoses läbi konsultatsioone hindamisega seotud asutuste vahel ning erinevate spetsialistide ja ekspertidega.

Aruanne koosneb üldosast, maakasutusanalüüsist ja meetmete analüüsist ning ja 46 lisast. Aruande esimeses peatükis antakse ülevaade hindamise õiguslikust raamistikust, meetmete rakendumisest, hindamistegevustest ja hindamisalasest teavitamisest. Teises peatükis kirjeldatakse pindalatoetustega hõlmatud ala põllumajanduslikku maakasutust, sealhulgas eraldi nitraaditundliku ala ning vesikondade maakasutust. Kolmandas peatükis keskendutakse meetmete detailsele analüüsile.

Täiendavat informatsiooni Põllumajandusuuringute Keskuse poolt teostatud maaelu arengukavade hindamistegevuste kohta ning lühikokkuvõtted kõikidest uuringutest on võimalik leida [PMK kodulehelt](#).

Lühikokkuvõte 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse „kiviaia taastamine“ analüüsist

Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2018

Maakasutuse analüüsil on aluseks võetud PRIA andmestik pindalatoetuste taotletud pinna alusel (04.02.2019 seisuga). 2018. aastal oli ÜPT taotletud pind 962 241 ha, NAT 20 380 ha, KSM 450 910 ha, MAHE 187 170 ha ja PKT pind 494 176 ha. Võrreldes 2017. aastaga suurenesid 2018. a kõigi toetuste pindalad (va NAT), kõige rohkem MAHE pind (6,6% ehk 11 537 ha). Taotlejate arv vähenes võrreldes 2017. aastaga enamikes toetustüüpides, ainult MAHE taotlejate arv on suurenenud 1736-lt 1812-ni. Seega on nii MAHE pindala kui ka taotlejate arvu suurenemine olnud väiksem võrreldes 2017. ja 2016. aastal toimunud muutusega. Tulenevalt taotlusluse pinna suurenemisest ja taotlejate arvu vähenemisest on taotlejate keskmine pind Eesti keskmisena suurenenud ÜPT puhul 2,1% võrra 66 ha-ni, KSM 4% võrra 306 ha-ni ja MAHE 2,1% võrra 103 ha-ni. 2018. a toimunud taotlusluse pindalade suurenemised on ÜPT puhul toimunud vastupidiselt 2017. aastale põllumaade (4350 ha võrra) ja MAHE puhul nii põllumaade (9037 ha võrra) kui ka püsirohumaade (2419 ha võrra) arvelt. ÜPT puhul on püsirohumaade pind vähenenud 2755 ha võrra (1%), KSM tootjate püsirohumaad 1368 ha võrra (2,3%). Põllumaal kasvatavate kultuurigruppide osas on erinevalt 2017. aastast lühiajaliste rohumaade taotlusluse pinna osatähtsus suurenenud nii ÜPT, KSM kui ka MAHE aladel, vastavalt 1%, 0,5% ja 2,6% ulatuses. Teravilja (sh allakülvid) taotlusluse pind on samuti suurenenud ÜPT (20 733 ha võrra), KSM (13 213 ha võrra) ja MAHE (6621 ha võrra) taotlusluse pinnal. Ka teravilja osatähtsus põllumaast on kõigil kolmel toetustüübil suurenenud, moodustades ÜPT põllumaast 54,6%, KSM põllumaast 56,9% ja MAHE põllumaast 42,4%. Väiksemates kultuurigruppides on õli- ja kiukultuuride pindala vähenenud (eelkõige kanepi pinna arvelt ja MAHE pinnal) ning suurenenud on ravim- ja maitsetaimede pind (ÜPT ja KSM pinnal). Liblikõieliste taimede pindala on jätkuvas tõusutrendis MAHE puhul (suurenemine vastavalt 8423 ha, 14%) ning liblikõieliste osatähtsus põllumaast on suurenenud 3% võrra 61%-ni. Nii ÜPT-l kui ka KSM-l on seevastu liblikõieliste pindala võrreldes 2017. aastaga vähenenud ja ka osatähtsus on paari protsendi võrra vähenenud, moodustades mõlemal toetusel 1/3 põllumaast. Nii ÜPT, KSM kui ka MAHE puhul on suurenenud just liblikõieliste heintaimede ja liblikõieliste allakülvidega teravilja pind. Mustkesa pindala ja osatähtsus põllumaast vähenevad sarnaselt 2016. ja 2017. aastale, kuid 2018. a. veidi aeglasemas tempos võrreldes nimetatud aastatega. Seevastu suurenes sööti jäetud maa pindala ÜPT, KSM ja MAHE pinnal, kuid mullakaitse aspektist on see muutus oluliselt parem kui maa mustkesas hoidmine. NTA-l, sarnaselt üle-eestilisele trendile, suurenesid pindalatoetuste taotluslused pindalad, sh MAHE 8% võrra ja KSM 2% võrra. Erinevalt Eesti keskmisest (47%) on NTA-l KSM osatähtsus 71% ja see on alates 2014. aastast pidevalt suurenenud. Teisalt on MAHE pind NTA-l ligi kaks korda väiksem võrreldes Eesti keskmisega. Maakasutuse struktuuris domineerivad NTA-l põllumaad ning taaskord on põllumaid võrreldes püsirohumaadega KSM ja ÜPT pinnal kordades rohkem võrreldes Eesti keskmisega. Peamistes kultuurigruppides on suurim pind teraviljade (sh allakülvide) all, vastavalt 58% ÜPT, 59% KSM pinnast ja 41% MAHE taotluslusest pinnast. Kogu kasutatavast põllumajandusmaast (997 706 ha) on 61% (604 687 ha) kuivendatud, sarnased osatähtsused on ka pindalatoetuste lõikes. Ainult PLK puhul asub enamik taotluslusest maast kuivendamata aladel ja NAT puhul jagunevad kuivendatud ja kuivendamata maad pooleks. Maakasutuse struktuuris on kuivendatud aladel ÜPT puhul 2,6 korda ja MAHE puhul 1,6 korda rohkem põllumaid võrreldes püsirohumaadega ehk keskmiselt sama palju kui kogu taotlusluse maal.

Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus

KSM toetust määrati 1463 tootjale pinnaga 445 396 ha. Võrreldes 2017. aastaga vähenes KSM toetusluse pind 2018. aastal 2234 ha võrra ja toetust saanud tootjate arv 14 tootja võrra. Vaatamata väikesele vähenemisele moodustas toetusluse pind ikkagi 94% eesmärgiks prognoositud 475 000 hektarist. Eestis tervikuna moodustas KSM kaetus 66% taotluslusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.

NTA piirkonnas oli KSM osakaal ÜPT taotluslusest pinnast veelgi suurem. KSM toetusluse pind kattis sellest 82%.

KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuris prevaleerib teravili, mille osatähtsus koos allakülvidega ulatub 2018. aastal 53%-ni. Samas vähenes liblikõieliste kultuuride seas kaunviljade osatähtsus 33 800 hektarini võrreldes 49 611 hektariga möödunud aastal. Liblikõieliste ja liblikõieliste ning kõrreliste segu kasvatamise 15% kohustust täideti Eesti keskmisena kahekordselt. Liblikõieliste külvipind vähenes veidi kaunviljade külvipinna vähenemise tõttu, ulatudes 2018. aastal 128 910 hektarini. KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 219 263 hektarini. Kõikides maakondades oli täidetud ka 30% talvise taimkatte nõue.

Veekaitse lisategevuse toetust määrati 358 tootjale (24% kõigist KSM tootjatest) 139 629 ha, mis on veidi vähem kui eelnevatel aastatel.

Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest määrati üheksas maakonnas 23 tootjale, kokku 314 ha-le. Võrreldes 2017. aastaga suurenes toetuse saajate arv 8 tootja võrra, toetuslune pind kasvas 130 ha.

Meede M10.1.2 – piirkondlik veekaitse toetus

Piirkondlik veekaitse toetus käivitus 2018. aastal. Meetme tegevust, kus maa hoitakse osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 1026 hektaril. Teist meetme tegevust, kus maa hoitakse rohumaa all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 271 hektaril.

Toetuse tagasihoidlik kasutamine tootjate poolt võib olla seotud meetme uudsusega, sest meedet rakendati aruandeaastal esmakordselt. Potentsiaalset pinda jätkub NTA-l nii talvise taimkatte kui ka rohumaa pinna suurendamiseks.

Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

Turvas- ja erodeeritud muldade puhul peetakse oluliseks nende jätkusuutliku kasutamise tagamist ning muldade degradatsiooni minimeerimist. Analüüsi tulemuste kohaselt oli 2018. a turvas- ja erodeeritud muldi 48 500 ha, mis moodustasid vähemalt 90% põllumassiivi pinnast. KSM tootjate maafondi jäi sellest pinnast 43% (20 914 ha), MAHE taotletud maale 24% (11 762 ha) ja ÜPT taotletud maale 33% (15 737 ha). MULD toetust määrati 2018. a 235 tootjale 11 819 ha eest, mis moodustas 34% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 59% pinna sihtalast (20 000 ha). Erodeeritud muldadele oli taotlemise osatähtsus 2018. a jätkuvalt madal 2,3% (50 ha-le 2 175 ha-st) ning oluliselt suurem turvasmuldele 63% (11 827 ha-le 18 739 ha-st). Enamus MULD toetusest võetakse olemasolevatele püsirohumaadele 85% (2018. a). MULD toetuslune pind aastatel 2015-2018 suurenes ja taotlejate arv kasvas või püsis stabiilsena enamuses maakondadest.

Meede M10.1.4 - keskkonnasõbraliku aianduse toetus

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse raames saab alates 2015. aastast taotleda keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) ja keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetust (KSK). Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse üldeesmärgiks on soodustada keskkonnasõbralikumate praktikate rakendamist aianduskultuuride kasvatamisel, vähendada pestitsiidide kasutamist, tagada tarbijatele tervislikum toit, vähendada toitainete leostumist mullast ning aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele.

MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusluse pinna sihttasemeks seatud 1700 ha. 2018. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 2143 ha, sihttase täideti 126%, toetust määrati kokku 85 tootjale.

Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) määrati 2018. aastal üheksas maakonnas 24 tootjale, kogupinnaga 111 hektarit. KSA toetust taotleti 11 erineva viljapuu- ja marjakultuuri kasvatamise eest, millest must sõstar

moodustas 37% (41 ha), õunapuud 27% (30 ha), vaarikad 10% (11 ha), teised kultuurid kokku 26%. Esmakordselt taotleti toetust punase sõstra (4 ha) ja haralise ploomipuu (alõtša) (0,5 ha) kasvatamise eest.

2018. aastal deklareeriti püskikultuuride kogupindalaks Eestis 3279 ha, millest 3%-le (111 ha) taotleti KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust. Kokku kasvatati Eestis 21 erinevat viljapuud ja marjakultuuri, millest astelpaju moodustas 46% (1510 ha), õunapuud 22% (709 ha) ja must sõstar 12% (381 ha), ülejäänud 18 kultuuri osakaal kokku oli 24%.

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust määrati 2018. aastal üheteistkümnes maakonnas 39 tootjale 1868 ha eest. Toetust taotleti 31 kultuuri kasvatamise eest, millest must kapsasrohi moodustas 48% (911 ha), porgand 15% (283 ha), harilik maarjaohakas 11% (211 ha), valge peakapsas 9% (179 ha) ja söögi- ehk punapeet 8% (155 ha), teiste kultuuride taotluselune pind oli väiksem. Esmakordselt taotleti toetust musta kapsasrohu ja hariliku maarjaohaka kasvatamise eest.

Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas olevast 54 kultuurist taotleti 2018. aastal toetust musta kapsasrohu, hariliku maarjaohaka, aedtilli, saialille, aedpeterselli, aedkoriandri ja piparmündi kasvatamise eest 1145 hektaril, millest 80%-l kasvatati kapsasrohtu.

2018. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 3496 ha, millest 54%-le (1897 ha) taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust. Kokku kasvatati Eestis 61 erinevat köögivilja ning ravim- ja maitsetaimet, millest must kapsasrohi moodustas 36% (1257 ha), harilik maarjaohakas 11% (370 ha) ja porgand 10% (349 ha), ülejäänud kultuuride osakaal jäi eraldi võetuna alla 10% köögivilja, ravim- ja maitsetaimede kogupindalast.

KSK maasikakasvatuse toetust määrati 2018. aastal kaheksas maakonnas 22 tootjale 170 hektari eest.

2018. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel maasikate kogupindalaks Eestis 616 ha, millest 28%-le (170 ha) taotleti KSK maasikakasvatuse toetust.

Meede M10.1.5 - kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus

Kohalikku sorti taimede nimekirjas on 5 põllukultuuri ning 43 puuvilja- ja 12 marjakultuuri. Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust saab MAK 2014-2020 perioodil taotleda olenevalt kultuurist kas pinna- või taimepõhiselt. Kogueelarve MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse (SORT) puhul on 570 000 eurot ja seatud sihttaseme pindala 1700 hektarit.

Määratud toetussumma kokku 55 tootjale oli 2018. aastal 58 754 eurot, meetme kogueelarvest on neljandal aastal kasutatud 10% ja pindalale seatud eesmärgist täidetud 28%.

Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 24 tootjale (3574 taimet, 31 947 eurot). Enim taotleti viljapuude ja marjapõõsaste SORT toetust mustadele sõstardele ja õunapuudele. Viljapuude (2011 tk) eest määrati 24 132 eurot toetust 18 tootjale ja marjapõõsaste (1563 tk) eest määrati toetust 7815 eurot üheksale tootjale.

Põllukultuuride kasvatamise eest said SORT toetust 31 tootjat kokku 481 hektarile (27 090 eurot). Kultuuriti määrati toetust: „Sangaste“ rukis (183 ha), põldhernes „Mehis“ (10,4 ha), põlduba „Jõgeva“ (227 ha) ja valge ristik „Jõgeva 4“ (60,4 ha). Kartuli „Ando“ kasvatamise eest pole toetust taotletud.

Meede M10.1.6 - ohustatud tõugu looma pidamise toetus

2018. aastal määrati OTL toetust 647 loomapidajale kokku 17 722 looma eest kogusummas 879 507 eurot. Toetust määrati 816 eesti maatõugu veise, 281 eesti raskeveohobuse, 1738 eesti tõugu hobuse ja 424 tori tõugu hobuse eest (kokku 3259 karjatatava looma eest). Eesti vuttide pidamise eest määrati toetust 9 linnukasvataja 14 463 vutile. OTL lisatoetust määrati 351 jõudluskontrollis osaleva ja 327 eelmisel aastal elusjärglase andud eesti maatõugu lehma kohta. Toetati 23 tõuraamatusse kantud pulli.

Meede M10.1.7 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

2018. a määrati PLK toetust 29 679 hektarile ja 820 taotlejale. PLK toetuslune pind on aastate 2007-2018 jooksul pidevalt kasvanud. Seega on täidetud PLK toetuse eesmärk suurendada hooldatavate alade pindala – 2018. a moodustas PLK toetuslune pind 74% MAK 2014-2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha). 2016.-2018. a jooksul kasvas ka PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind ja taotlejate arv – 2018. a vastavalt 1483 ha ja 32 taotlejat.

Enim PLK toetuse saajaid kuulus 2018. a PLK toetusluse pinna järgi suurusgruppidesse 10-49,9 ha ning 3-9,9 ha – vastavalt 32% ja 30%. PLK toetuse saajatest kuulusid 9% suurusgruppidesse 100 ja rohkem ha, kes majandasid 57% kogu PLK toetuslusest pinnast.

2015.-2018. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele. 2016.-2018. a moodustas PLK toetuse taotletud pinnast igal aastal niitmise teel hooldatav ala 26% ja karjatamise teel hooldatav ala 74%, mis oli esimese puhul 2% võrra vähem ja teise puhul 2% võrra rohkem kui 2015. a.

2018. a oli PLK-de pind keskkonnaregistris 77 456 ha (neile PLK-dele saab PLK toetust taotleda tingimusel, et need on kantud hoolduskõlbulike alade kihile), millest Keskkonnaamet oli hoolduskõlbulikuks hinnanud 34 623 ha ning PLK toetust oli taotletud 30 746 hektarile. Kõigil kolmel kaardikihil olid suurimate pindadega elupaigatüübid rannaniidud, lamminiidud ja lood. Hoolduskõlbulikud PLK-d moodustasid keskkonnaregistri PLK-dest 45% – ülejäänud 55% vajavad enne hooldama asumist taastamist. PLK toetuse taotletud pind moodustas 2018. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-51%, hoolduskõlbulikest PLK-dest aga 73-95%.

Kõigi PLK elupaigatüüpide peale kokku ei taotletud 2018. a PLK toetust kogu hoolduskõlbulikust PLK pinnast (34 623 ha) 3877 hektarile, millest 1500 hektarile oli taotletud ÜPTd. Neile võidi taotleda ka teisi MAK pindalatoetusi, mida ei saa taotleda PLK toetusega samale maale. Muule niidule ja puisniidule saab aga PLK toetusega samale maale taotleda ÜPT toetust (kui ala vastab ÜPT toetuse tingimustele): 2018. a oli PLK toetuse ja ÜPT kattuv osa 19 439 ha ehk 63% PLK taotletud pinnast.

PLK toetuse üheks eesmärgiks on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. Selle eesmärgi hindamiseks PMK eraldi andmeid ei kogu. Riikliku seire tulemused näitlustavad aga selgelt, et kui kooslused on majandatud, siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei ole piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund. 2018. a PLK toetuse taotletud pinnast omas kinnitatud kaitsekorralduskava 82% ning vaid 0,6% asus väljaspool Natura 2000 alasid paiknevatel kaitstavatel loodusobjektidel (neile saab PLK toetust taotleda alates 2015. a).

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2 – mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 – mahepõllumajandustoetus

Alates 2018. a sai MAHE toetust taotleda vaid MAK 2014-2020 meede M11 – mahepõllumajandus (MAHE 2014+) alusel, kuna MAK 2007-2013 PKT alammeetme 2.3.2 (MAHE 2007+) Mahepõllumajandusliku tootmise toetus kohustuseperiood lõppes kõigil tootjatel.

MAHE toetuslune pind oli 2018. aastal 175 749 hektarit, mis moodustas 94% MAHE taotluslusest pinnast (81% mahepõllumajanduse registris olevast mahepõllumajandusmaast). See pind suurenes 2017. aastaga võrreldes 12%. MAHE toetuse saajaid oli 1753 (90% mahepõllumajanduse registris olevatest mahetootjatest). 2017. aastaga võrreldes suurenes MAHE toetusesaajate arv 5,0%. MAHE toetuslune keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2018. a 100 ha.

Kõige rohkem oli MAHE toetuse taotlejaid Võru maakonnas (242 ehk 14% MAHE toetuse saajatest). Kõige vähem oli selle toetuse saajaid Ida-Viru maakonnas (41). Suurim MAHE pind olid Tartu maakonnas (25 339 ha ehk 14% MAHE kogupinnast). Kõige vähem oli seda pinda Põlva maakonnas (3917 ha).

Suur püsi- ja lühiajaliste rohumaade pind MAHE pinnal võimaldab Eesti mahepõldudel tervikuna säilitada ja tõsta mulla orgaanilise aine sisaldust, parandada mullastruktuuri ja takistada toiteelementide leostumist. Samas on MAHE rohumaade pind aastate jooksul märkimisväärselt vähenenud (2009.-2013. a 74%-lt 65%-ni 2017. a) ning tera- ja kiukultuuride osakaal tõusnud (2009.-2013. a 22%-lt 33%-ni 2018. a).

MAHE püsirohumaade osakaal on taotlejatel aga vähenenud 2009.-2013. a 48%-lt 40%-ni 2018. a. Maakondade lõikes on MAHE toetusluse püsirohumaa osakaal aga väga erinev. Kui Saare maakonnas oli MAHE püsirohumaade osakaal 2018. a 79% ja Hiiu maakonnas 74%, siis Tartu maakonnas vaid 16%. Analüüsi tulemused näitavad, et püsirohumaid haritakse märkimisväärses ulatuses ka üles ja asendatakse teise kultuuriga. MAHE tootjate poolt 2015. a püsirohumaks märgitud pinnale taotleti 2016. a toetust juba teistsugusele kultuurile ligikaudu 4025 ha, 2017. a 6874 ha ja 2018. a 4234 ha.

Lühiajalisi rohumaid oli MAHE taotlejate põllumaal 2018. a keskmiselt 41%. Tera- jm kultuure heintaimede allakülviga 16% ning tera- jm kultuure allakülvita 43%. Liblikõieliste (heintaimed, nende allakülvid, kaunviljad) osakaal MAHE taotluselusel põllumaal oli 2018. a 61% (2009-2013 MAHE 2007+ keskmisena 53%). Põllumaa liblikõielistest on MAHE kaunviljade osakaal aastate jooksul oluliselt suurenenud – 2018. a 14%-ni. 2009-2013 keskmisena oli nende osakaal põllumaal liblikõielistest vaid 3,5%.

Mustkesa osakaal oli MAHE 2007+ taotlejate põllumaal 2009.-2013. a keskmisena 6,3%. MAHE 2014+ taotlejate põllumaal on mustkesa osakaal põllumaal aga 2015. a alates, kui sellele enam MAHE toetust ei määrata, vähenenud miinimumini (2018. a vaid 0,3%).

MAHE toetusluse pinna lisamaksesse panustavate mahepõllumajanduslikult peetavate loomade koguarv oli 2018. a enamusel loomaliikidest oluliselt suurem kui 2009.-2013. a keskmiselt. MAHE veiseid oli 46 819. Kõige rohkem oli neid Pärnu (7595 ehk 16%) ning kõige vähem Põlva maakonnas (927). MAHE lüpsilehmi oli veiste hulgas 2126. Lüpsilehmade arv on 2011. a alates aga oluliselt langenud. Enim oli neid Pärnu ja Saare maakonnas (mõlemas 17% lüpsilehmade koguarvust). MAHE lambaid oli 27 775. Saare maakonnas oli neid kõige rohkem (6631 ehk 23%) ja kõige vähem Ida-Viru maakonnas (131). MAHE kitsi oli 1398. Kõige rohkem oli MAHE kitsi Ida-Viru maakonnas (28% kõigist MAHE kitsedest). MAHE karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) kokku oli kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (12 900 ehk 16%). Kõige vähem oli MAHE karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1703) maakonnas. MAHE kodulinde (kokku 23 457) oli kõige rohkem Lääne-Viru (6257 ehk 27%) ja Valga maakonnas (5689 ehk 24%). Kodulindudest põhilise osa moodustasid munakanad (68%) ja broilerid (26%). MAHE mesilasperesid oli kokku 1927. Põhiline osa neist oli Lääne-Viru (737 ehk 38%) ja Saare (334) maakonnas.

Meede M12. Natura 2000 toetus põllumajandusmaale

2018. a oli Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (edaspidi NAT) toetuse saajate arv 1318 ja toetuslune pind 20 162 ha, moodustades seatud sihttasemest (23 440 ha) 86%.

NAT toetusõiguslik pind oli 2018. a 46 463 ha (PRIA taotletud põllumassiividel, mis on viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuste taotlustel märgitud), millest 24 525 ha oli ka PLK toetuse õiguslik – mõlemat toetust aga samale maale taotleda ei saa. 2018. a kinnitas KeA PLK toetuse taotlemiseks sellest 20 179 ha – seega jäi NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 26 284 ha. NAT 2018. a taotletud pind moodustas sellest 78%. NAT või PLK toetusega jäi NAT toetusõiguslikust pinnast katmata 5904 ha ehk 13% – kuna see pind oli viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuste taotlustel märgitud, taotleti sinna tõenäoliselt teisi pindalatoetusi.

NAT taotletud pinnale on iseloomulik püsirohumaade suur osakaal: perioodil 2007-2018 olenevalt aastast 60-66% (2018. a 63%). Põllukultuuride osakaal jäi sel perioodil vahemikku 32-40%, olles 2018. a 37%. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast

negatiivseks lugeda. EELIS andmebaasis oli 2018. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 786 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 412 taimeliikide ning 3 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

NAT toetuse taotleja peab täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitseseaduse ning selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid. Tegelikult peavad neid nõudeid täitma kõik maakasutajad, kuid NAT toetuse taotleja pöörab ilmselt looduskaitseseaduse nõuete täitmisele Natura 2000 aladel rõhutatud tähelepanu, sest nõuete rikkumise korral nõutakse osa toetussummast tagasi. Lisaks peaks looduskaitseseaduse nõuete täitmist soodustama NAT toetuse poolt saamatajäänud tulu ja lisakulu hüvitamine. Perioodil 2008-2018 tuvastati NAT toetuse saajatel kokku kuus looduskaitseseaduse nõuete rikkumist, 2018. a rikkumisi ei tuvastatud.

Meede M12.2 - Natura 2000 toetus erametsamaale

NAM toetust saab taotleda alates 2008. a. 2017. a NAM toetuse saajate arv oli 5110 ning toetuslune pind 64 359 ha, sh piiranguvööndis (PV) ja hoiualal 49 154 ha ning sihtkaitsevööndis (SKV) 15 204 ha. 2017. aastast muutusid toetusõiguslikuks ka väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d. Sellest tulenevalt tõusis MAK 2014-2020 raames seatud sihttase toetusluse pinna osas 63 00 hektarini (sh PV-s ja hoiualal 47 000 ha ning SKV-s 16 000 ha) – määratud pinnad täitsid seatud eesmärgist 2017. a vastavalt 102%, 105% ja 95%.

2018. a NAM taotletud pind oli 66 117 ha, sh PV-s ja hoiualal 50 163 ha ning SKV-s 15 954 ha ning osakaalud sihttasemetest vastavalt 105%, 107% ja 100%. Määratud pinnad saavad olema veidi väiksemad. Metsaalade pind, millele 2018. a väljaspool Natura 2000 alasid NAM toetust taotleti, oli ~3870 ha.

NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 2018. aastal kokku 88 555 ha, millest PV-s ja hoiualal 68 462 ha ning SKV-s 20 093 ha. 2018. a taotletud pind moodustas NAM toetusõiguslikust pinnast 75%, seejuures PV-s ja hoiualal 73% ja SKV-s 79%.

NAM toetuslune pind on aasta-aastalt kasvanud – seega on järjest suuremal pinnal pööratud tähelepanu erametsamaa säästvale kasutusele. EELIS andmebaasis oli NAM 2017. a toetusluse aladel registreeritud kokku 2464 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4164 taimeliikide ning 89 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

NAM toetus on seotud looduskaitse- ja metsaseaduse täitmisega. Neid seadusi peavad küll järgima kõik metsaomanikud, kuid NAM toetus peaks soodustama looduskaitseseaduse nõuete täitmist metsade majandamisel saamatajäänud tulu hüvitamisega. Läbi selle on NAM toetus aidanud toetuslusel maal kaasa Natura 2000 aladel asuva erametsamaa säästvale kasutusele ning toetanud elurikkuse säilitamist ja parandamist. Alates 2008. a on igal aastal siiski tuvastatud ka looduskaitse- või metsaseaduse rikkumisi: mõnel aastal vaid paar, mõnel aastal kümne ringis. 2017. a tuvastati toetuse saajate puhul üks metsaseaduse rikkumine ja üks looduskaitseaduse rikkumine.

Meede M14 - loomade heaolu toetus

Loomade heaolu toetuse (LHT) kohustus võetakse üheks aastaks. LHT saab taotleda munakanade, sigade, hobuste, kitsede, lammaste ja veiste heaolu parandamiseks. 2018. aasta kohta määrati LHT 1805 taotlejale 202 555 looma eest (89 080 LÜ) kogusummas 3 814 652 eurot (sh 65 loomapidajale kokku 4875 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse).

Arvuliselt taotleti ja määrati LHT kõige rohkem sigadele (134 505 looma, sh emiseid 8109), mis on LÜ-ks arvutatuna 26% määratud loomühikutest, 26 toetuse saajat. Toetatud loomade arvust 32% (64 844 looma; 64% määratud LÜ-st) olid veised, toetust sai 1312 veisekasvatajat. Toetatud hobuste arv oli 3102 (3,5% LÜ-st) 340 loomapidajal. 229 lambakasvatajat said toetust 21 948 lamba eest (3,7% LÜ-st). 30 kitsekasvatajat said toetust 742 kitse eest. Toetusluseid munakanu oli 36 linnukasvatajal 30 848 lindu (0,5% määratud LÜ-st). LHT saajate seas oli 174 loomakasvatajat, kes said ka PLK toetust 8550 hektarile ja nende LHT raames toetatud loomade arv oli 12 919.

Veterinaarkulud olid tootmistüübiti loomühiku kohta arvestatuna kõige suuremad piimatootjatel (44 €/lü). Väiketootjatest lihasekasvatajatel vahemikus 3-4 €/lü, suurimate LHT mittetaotlenud ettevõtete grupis aga juba 22 €/lü. Lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete grupis olid väiksema loomade arvuga ettevõtetes veterinaarkulud veidi suuremad (10-14 €/lü) kui üle 100 loomaga ettevõtetes (8-9 €/lü).

Meede M04 – investeeringud materiaalsesse varasse (artikkel 17), 4.4 kiviaia taastamise toetus

2014–2020 perioodiks kavandatud eelarve meetmele „Kiviaia taastamise toetus“ on 2,5 miljonit eurot, millest 1,5 miljonit eurot oli planeeritud 2016. aasta taotlusvooruks. Kavandatud väljundnäitajaks on toetust saanud tegevuste arv (PM, 2015), mis sellel perioodil on 250.

Esimeses taotlusvoorus, mis toimus 15. kuni 19. veebruarini 2016, esitati toetuse saamiseks 484 taotlust summas 3 633 851 eurot, mis ületas vooru eelarve rohkem kui kahekordselt. Teine taotlusvoor toimus 5. veebruarist kuni 9. veebruarini 2018. aastal ja taotlejaid oli kokku 291. Taotletud toetuse kogusumma oli 2018. aasta taotlusvoorus 2 132 575,6 eurot, ületades jagatava toetuse mahtu 1 135 750,1 euro võrra.

Kokku taotleti 2018. aastal taastamistoetusi kümnes maakonnas 97 503,8 meetrit, mis jagunes vastavalt: 60-90 cm kiviaedadele 33 891,1 meetrit ja üle 90 cm kiviaedadele 63 612,8 meetrit.

Perioodi jooksul on kokku välja makstud toetusi summas 949 784,6 eurot, mis moodustab määratud taotluste kogusummast vaid 38%, millest 2018. aastal maksti välja kiviaedade taastamistööid väärtuses 602 796,6 eurot.

Hindamisalane tegevus

Õiguslik raamistik

Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) tulemuslikkuse mõõtmiseks on kehtestatud ühine seire- ja hindamisraamistik (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 artikkel 110 „ÜPP seire ja hindamine“). ÜPP ühiste eesmärkide saavutamise tulemuslikkust mõõdetakse ja hinnatakse ühiste mõjunäitajate alusel ning erieesmärkide saavutamise tulemuslikkust tulemusnäitajate alusel. Euroopa Komisjon (EK) koostab ÜPP hindamisel aruanded kõigi ÜPP vahendite koondtulemuslikkuse mõõtmise ja hindamise kohta ning liikmesriigid esitavad EKle kogu teabe, mis on vajalik asjaomaste meetmete seireks ja hindamiseks.

Seire- ja hindamisraamistik kajastab maaelu arengu poliitika sekkumise mõju seiret ja hindamist vastavalt komisjoni ja liikmesriikide ühiselt loodud seire- ja hindamissüsteemile (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklid 67–79 ja EK rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 artikkel 14).

Kõikidele liikmesriikidele kohustuslik seire- ja hindamissüsteem sisaldab järgmist: a) sekkumisloogika; b) ühised taust-, tulemus- ja väljundnäitajad, (sh eesmärknäitajad ja kriteeriumid tulemuslikkuse hindamiseks ning taustnäitajaid, mis hõlmavad ÜPP mõjunäitajaid); c) ühised hindamisküsimused; d) andmete kogumine, säilitamine ja edastamine; e) korrapärane aruandlus seire ja hindamise kohta; f) hindamiskava; g) eel- ja järelhindamised ning kõik muud maaelu arengu programmiga seotud hindamised; h) kõikide seire ja hindamise eest vastutavate isikute toetamine nende kohustuste täitmisel.

Eesti MAK 2014-2020 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande (rakendamise aastaaruande) ning 2017. ja 2019. a esitatavate põhjalikemate aruannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab seire- ja hindamissüsteem siseriiklikke vajadusi ja tagasiside vajadust MAKi rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamise ja kujundamise tarbeks. Kui seire keskendub peamiselt sisend- ja väljundnäitajatele, siis hindamises omavad olulist tähtsust lisaks tulemus-, eesmärk-, mõju- ja taustnäitajad ning EK poolt kehtestatud ühised hindamisküsimused.

Eesti MAK 2014-2020 seire- ja hindamissüsteemis teostatakse seiret eelkõige ühiste taust-, sisend- ja väljundnäitajate alusel, mida on kirjeldatud MAKis, hindamine põhineb seiretulemustel. Lisaks MAKis kirjeldatud kohustuslikele näitajatele pakutakse välja ka riigisiseseid näitajad, mida võivad välja töötada nii Maaeluministeerium kui ka erinevad hindajad.

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu ja kvaliteet järgnevatel hindamistel. Perioodil 2014–2020 ei jätkata arengukava püsihindamisega sellisel kujul, nagu see oli programmiperioodil 2007–2013, kuna püsihindamine ei ole programmiperioodil 2014–2020 enam liikmesriikidele kohustuslik. Alates 2018. aastast teostatakse MAK 2014–2020 prioriteetide ja meetmete hindamist PMK poolt, kes on MAKi korraldusasutuse allasutus. PMK on maaelu arengukavade erinevate näitajate (eelkõige keskkonnanäitajate) kogumise ja analüüsimisega tegelenud juba alates MAK 2004–2006 rakendamisest. Käesolev aruanne käsitleb eelkõige keskkonnameetmete hindamist (mitte kõigi MAK 2014-2020 meetmete hindamist). Lisaks on hinnatavad ka MAK meetmed „Loomade heaolu“ ja „Kiviaia taastamine“. MAK 4. prioriteet on põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide taastamine, kaitse ja edendamine, 5. prioriteet panustab loodusvarade tõhusama kasutamise edendamisse ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamisse põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris.

Hindamiste eesmärgiks on arengukavaüleste tulemuste ja mõjude jälgimine ja välja selgitamine, sh ÜPP I samba mõjude hindamine arengukavale ja vastupidi ning muude horisontaalsete teemade (säätlik areng, kliimamuutused ja innovatsioon) hindamine arengukava kontekstis.

Hindamise kavandamisel ja läbiviimisel kasutatakse ka erinevaid EKpoolt heaks kiidetud MAK hindamise juhiseid ja tugimaterjale ning arvestatakse riigisisese seadusandluse ja kehtestatud seire ja hindamise korraga (Eesti maaelu arengukava 2014–2020 seire ja hindamise kord).

Vastavalt MAK-le on hindamissüsteemis osalevad asutused Maaeluministeerium, PRIA, PMK, kohalikud tegevusgrupid ja hindajad, eelhindaja, keskkonnamõju strateegiline hindaja, järelhindaja ning teised hindajad, kes leitakse avaliku hankega. Lisaks osalevad MAKi seire- ja hindamissüsteemis MAKi seirekomisjon, MAKi hindamiskomisjon, toetuse saajad, teised kasusaajad ja laiem avalikkus.

Lisaks MAKi raames kogutud seire- ja hindamisandmetele kasutatakse MAKi seires ja hindamises vajadusel ka riikliku statistika, äriregistri, Maksu- ja Tolliameti, põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) ja muid kättesaadavaid andmeid.

Meetmete rakendumine

13. veebruaril 2015. aastal kiitis EK heaks Eesti maaelu arengukava 2014-2020. Maaeluministri 12.02.2018 määrus nr 8 „2018. aastal „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ alusel antavad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika kohased maaelu arengu toetused“ alusel sai taotleda MAK pindala- ja loomapõhiseid toetusi (ühise nimetusega MAK keskkonnatoetused) ning meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse“ tegevusele „Kiviaia taastamise toetust“.

MAK 2014-2020 PINDALA- JA LOOMAPÕHISED TOETUSED 2018. AASTAL:

- M10 Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede ehk põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT):
 - o M10.1.1 Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (KSM),
 - o M10.1.2 Piirkondlik veekaitse toetus (VESI),
 - o M10.1.3 Piirkondlik mullakaitse toetus (MULD),
 - o M10.1.4 Keskkonnasõbraliku aianduse toetus: keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus (KSA) ja keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetus (KSK),
 - o M10.1.5 Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (SORT),
 - o M10.1.6 Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL),
 - o M10.1.7 Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (PLK),
- M12 Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused:
 - o M12.1 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (NAT),
 - o M12.2 Natura 2000 toetus erametsamaale (NAM),
- M11 Mahepõllumajandus (MAHE):
 - o M11.1 Mahepõllumajandusele üleminek,
 - o M11.2 Mahepõllumajandusega jätkamine,
- M14 Loomade heaolu:
 - o M14.1 Loomade heaolu toetus (LHT).

Alates 2014. aastast ebasoodsamate piirkondade (ESA) toetust taotleda ei saanud, kuid säilis kohustus tegeleda põllumajandusega ebasoodsamas piirkonnas vähemalt viie järjestikuse aasta jooksul esimesest toetusmaksest.

Pindalatoetuste taotlusi võeti vastu 2. maist kuni 21. maini 2018. a. Hilinenult sai taotlusi esitada 15. juunini 2018, kuid sel juhul vähendati toetust 1% iga hilinenud tööpäeva kohta. Pärast 15. juunit esitatud taotlusi menetlusse ei võetud.

2018. aasta kevadel toimus oluline muudatus kõigi looma- ja pindalatoetuste taotlemisega seoses – taotlemine muutus kõigile klientidele võimalikuks ainult elektroonselt e-PRIA iseteenindusportaalil. Toetustega seotud infomaterjale ja vorme PRIA 2018. a klientidele koju ei saatnud.

Taotleja sai esitada ühe pindalatoetuste taotluse aastas kõigi oma põllumajanduslike majapidamiste kohta kokku. Taotlusele tuli märkida kogu põllumajanduslik maa, mida taotlejal on õigus kasutada. Kõik põllud, mida taotleja kasutab ning mis on märgitud taotlusele, peavad olema nõuetekohaselt hooldatud.

Toetuse saaja peab täitma kohustuseperioodi jooksul oma põllumajanduslikus tegevuses ja kogu põllumajandusliku majapidamise maal põllumajandusministri 14.01.2015. a määruses nr 4 „[Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded](#)“ (HPK) sätestatud nõudeid ning [kohustuslikke majandamisnõudeid](#) (KM). Nõuetele vastavuse (NV) süsteem ja nõuded on pikemalt kirjeldatud trükises „[Nõuetele vastavus ja rohestamine 2018](#)“ ning [PRIA kodulehel](#).

Nõuetele vastavus seob ELi ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) toetuste täies mahus maksmise maakasutuse, põllumajandustootmise ja põllumajandusliku tegevusega seotud nõuete (maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund, keskkond, rahva-, looma- ja taimetervis, loomade heaolu) järgimisega. Nõuded on seotud toetusesaaja põllumajandusliku tegevuse ja/või kogu põllumajandusliku majapidamise maaga. NV süsteem ei kehti väiketootjate skeemis osalejatele (pindalatoetuste taotlemisel kuni 1250 euronit lihtsustatud nõuetega) ega üleminekutoetuste (ammlehma ja ute kasvatamise ning piima-, veise-, ute-, põllumajanduskultuuri ja heinaseemne üleminekutoetuse) taotlejatele. Nõuetele vastavuse süsteemi mistahes nõude rikkumise korral vähendatakse kõikide MAK ja otsetoetustena taotletud pindala- ja loomatoetuste summasid.

Kohustus on enamike toetuste puhul tegevuste elluviimine toetustes ettenähtud ajavahemikul toetusõiguslikul maal või loomade osas, mille kohta toetust taotletakse. SORT, OTL ja LHT kohustused on lävendipõhised. Lävendipõhiste kohustuste puhul võib taotlejal taotletav pind või loomade arv kohustuseperioodil muutuda, oluline on, et igal kohustuseaastal oleks taotlejal vastavalt meetme nõuetele minimaalne pind või loomade arv olemas. 2018. aastast on LHT toetusõiguslikud ainult põllumajandusloomade registris registreeritud hobused. Erandina ei pea põllumajandusloomade registrisse olema kantud täkid, kes on Eestisse toodud paaritushooajaks.

OTL puhul algab iga tõu kohta eraldi viieaastane kohustus, st kui tõu kohta võetakse kohustus, peab viis järjestikust kalendriaastat pidama vähemalt ühte sellist tõugu looma või keskmiselt vähemalt 350 eesti vutti. MAK 2014-2020 alusel sai OTL toetust taotleda eesti tõugu hobuse (OTE), eesti raskeveo tõugu hobuse (OTR), tori tõu universaalsuuna või vana-tori suuna hobuse (OTT), eesti maatõugu veise (OTM) ja eesti vuti (OTV) pidamise eest.

Toetusi sai taotleda tingimusel, et taotleja harib või hooldab maad õiguslikul alusel, s.t on maa omanik või omab kehtivat rendilepingut. Nõue kehtis kõikide pindalatoetuste taotlemisel. Kõik toetuse taotlejad peavad olema kantud PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse. PLK toetuse taotlejal tuleb poollooduslike koosluste loetelu ja kaart enne PRIAle esitamist kooskõlastada Keskkonnaametis. Põhitõed 2018. aasta pindalatoetuste ja MAK loomatoetuste taotlemisel leiab [siit](#).

Ülevaate MAK 2014-2020 kiviaia taastamise, 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme, MAK 2007-2013 2. telje meetmete ning MAK 2004-2006 PKT ja ESA meetme rakendamisest annab [Lisa 1](#).

Püsihindamistegevused

Eesti MAK 2014-2020 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande ning 2017. ja 2019. a esitatavate põhjalikemate seirearuannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab seire- ja hindamissüsteem siseriiklikke vajadusi ja tagasiside vajadust MAKi rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamise ja kujundamise tarbeks.

MAK 2004-2006 perioodi põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetme hindamiseks töötas Põllumajandusuuringute Keskuse välja spetsiaalse seire- ja hindamissüsteemi, mis oli suures ulatuses hindamise aluseks MAK 2007-2013 perioodil. Väljatöötatud süsteemi on arengukava perioodide jooksul kohandatud vastavalt vajadustele. Perioodil 2014-2020 ei jätkata arengukava püsihindamisega sellisel kujul nagu see oli programmiperioodil 2007–2013, kuna püsihindamine ei ole programmiperioodil 2014-2020 enam liikmesriikidele kohustuslik. ELi maaelu arengu prioriteetide 4 ja 5 osas teostab hindamist PMK, kes on MAKi korraldusasutuse allasutus. Hindamine viiakse läbi kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1303/2013, 1305/2013 ja komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 808/2014 sätestatud hindamisele kohalduvate nõuetega.

MAKi hindamine toimub meetmete, sihtvaldkondade ja prioriteetide tasandil. Vastavalt ühisele seire- ja hindamissüsteemile on seatud meetmete tasandil väljund-, sihtvaldkondade tasandil tulemus- ja prioriteetide tasandil mõjunäitajad. Lisaks kohustuslikele näitajatele võivad vajadusel nii MAK korraldusasutus kui ka hindajad välja pakkuda hindamisel lisanäitajaid.

Hindamise käigus keskendutakse kohustuslikele 4. ja 5. prioriteedi sihtvaldkondade hindamisküsimuste vastamiseks vajalikele hindamiskriteeriumitele ning kvantitatiivsetele ja kvalitatiivsetele indikaatoritele.

Hindamise otstarbel kogub PMK mitmesuguseid andmeid Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti süsteemidest, Põllumajandusametist, Keskkonnaministeeriumi allasutustest, SA Erametsakeskusest ning teistelt andmekogujatelt. Lisaks viiakse hindamistööga seoses läbi konsultatsioone hindamisega seotud asutuste vahel ning erinevate spetsialistide ja ekspertidega, PMK initsiatiivil on loodud ka MAK keskkonnamõjuga meetmete hindamise ekspertgrupp.

Arengukava tasandil toimuva hindamistegevuse täiendamiseks puuduvate andmetega planeeritakse vajalikke valdkonnauuringuid ja -analüüse. Uuringud on teostatud sihtvaldkondade ja meetmete hindamiseks vajaliku täiendava info kogumiseks, meetmete kvaliteetsemaks analüüsiks ning samuti taustaandmete kogumiseks meetmete kujundamisel tulevikus. Kuivõrd PMK teostatav hindamine hõlmab eeskätt keskkonna- ja kliimamõju omavaid pindalameetmeid, on alates 2005. aastast uuringuid tehtud neljas valdkonnas: mullastik, vesi, elurikkus ja majandus ([Lisa 2](#)).

2018. kalendriaasta uuringute eesmärgid, metoodika ja detailsed tulemused on esitatud Põllumajandusuuringute Keskuse „[Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamiseks 2018. aastal läbiviidud uuringute aruandes](#)“.

Sihtvaldkondade ja meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel vee kvaliteedile sh väetiste ja pestitsiidide kasutamisele, mullaviljakusele, mullaerosiooni tõkestamisele ning põllumajanduses CO₂ säilitamisele ja sidumisele lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud järgnevate uuringute tulemustest:

- „Taluvärava toiteelementide bilansi ja kasutuse uuring“,
- „Pestitsiidide kasutuskooormus“,
- „Veekvaliteedi uuring“,
- „Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas“,

- „Mulla orgaanilise süsiniku varu muutus ja CO₂ emissioon erinevate toetusmeetmete ning maakasutuse puhul”,
- „Mulla NO₃ (nitraatlämmastiku) ja SO₄ sisalduse muutus ja dünaamika nitraaditundliku ala (NTA) põllumuldades perioodi jooksul erineva maakasutuse (põllukultuurid, rohumaa) korral ning mullas leiduvate taimetoiteelementide (P, K, Ca, Mg, Cu, Mn, B, Nüld) happesuse ja orgaanilise aine fooni ja pikaajalisemate muutuste selgitamine. NTA põllumaade mullas pestitsiidijääkide sisalduse selgitamine”.

Sihtvaldkondade ja meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel elurikkuse ennistamisele, säilitamisele ja parandamisele lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud järgnevate uuringute tulemustest:

- „Kimalaste mitmekesisuse ja arvukuse uuring”,
- „Pesitsevate lindude liigirikkuse, arvukuse ja asustustiheduse uuring”.

Meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel on kasutatud samuti põllumajandustootjate e-küsitluse andmeid.

Käesolevas aruandes on uuringute analüüsides tulenevaid järeldusi kasutatud sünteesivalt koos administratiivsete andmetega Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete, loomade heaolu ja kiviaia taastamise hindamisel.

Hindamaks MAK keskkonnatoetuste jaotumist maakonniti, suurusgrupiti ja tootmistüübiti ning erinevate meetmete mõju keskkonnatoetusi taotlenud põllumajandustootjate tulutasemele, on alates 2010. aastast läbiviidud majandusuuringuid, sh „Ettevõtjatulu” uuringut.

Meetmete efektiivsuse ja mõju leidmisel on arvestatud tegevustele seatud eesmärgid – hinnatakse, kas neid on võimalik saavutada kehtestatud nõuete agronoomilisest või keskkonna mõjususest lähtuvalt. Analüüsis kirjeldatakse maakondade ning riigi tasandil toetusluseid pindalasid, toetusesaajate arvu, maakasutust, potentsiaalseid toetusluseid ühikute arve, meetmete koosmõju teiste 4. ja 5. prioriteedi meetmetega ning valdkondade uuringutest saadud järeldusi meetmete võimalike mõjude kohta mullale, veele, elurikkusele ja kliimale. Hinnangutes on esitatud aegread, kasutatud võrdlusi eelnevate aastate ning perioodidega, trendid on esitatud joonistel ja graafikutes, suuremahulised arvanded aruande lisades ka tabelitena.

Hindamisalane teavitamine

Hindamisalane teavitamine on üks olulisi Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) hindamisalaseid tegevusi. See on tähtis nii põllumajandustootjatele, ametnikele kui ka teistele huvigruppidele nende tulevaste tegevuste planeerimisel ja käesolevatele tegevustele hinnangu saamiseks. 2018. aastal toimus hindamisalane teavitamine sarnaselt eelnevatele aastatele. Jooksvalt uuendati infot [Eesti maaelu arengukava keskkonnavalaste tegevuste püsihindamist tutvustaval kodulehel](#). Püsihindajad osalesid konverentsidel ja seminaridel hindamisalaste ja ka muude erialaste ettekannete ja poster-ettekannetega ning erinevates allikates avaldati artikleid ja asjakohast infot. Osaleti ka mitmetes projektides, töögruppides ja võrgustikes.

Põllumajandusuuringute keskuse poolt korraldatud koolitused ja infopäevad

2018. a. jaanuaris viis PMK läbi keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustuslikud täienduskoolitused 4 maakonnas (Pärnu, Põlva, Ida-Viru ja Valga). Oktoobris – novembris toimusid koolitused veel 6 maakonnas (Viljandi, Tartu, Rapla, Järva, Saare, Pärnu). 10 koolitusel kokku oli 428 osalejat. KSM täienduskoolitused on perioodi jooksul samasisulised ja käsitletakse kolme teemat:

- Muld kui põllumehe tootmisvahend (piirkondlik mullakaitse toetus, muldade kasutussobivus, PMK mullauuringute olulisemad tulemused põllumehele, PMK väetistarbekaardid ja väetamise soovitus);

- Vahe- ja haljasväetiskultuurid ja nende tähtsus, huumusbilansi kalkulaator;
- Mesilased – kasulikud, kuid haavatavad putukad. QuESSA projekti tulemused.

PMK töötajatest olid koolitustel lektoriteks Eneli Viik, Elsa Putku, Kadri Allik, Priit Penu ja Karli Sepp.

2018. a novembris toimusid PMK koordineeritud keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustuslikud algkoolitused. Algkoolitused toimusid kahes maakonnas (Tartu ja Järva), mõlemas üks koolitus ja kokku osales 40 põllumajandustootjat. Koolituste korraldamiseks viidi 2015. a läbi riigihange, mille võitis MTÜ Eesti Maaelu Nõuandeteenistus. 2018. aastal täitis 43 ettevõtet KSM algkoolituse läbimise nõude (neist 13 juhul oli KSM toetuse kohustusega ettevõtte esindaja läbinud varasemalt KSM algkoolituse).

2018. a juunis korraldas PMK mahepõllumajanduse koolitus-põllupäeva Kuusiku katsekeskuses. Koolitus läks arvesse MAHE toetuse saajatele kohustusliku täiendkoolitusena 6 tunni ulatuses. Põllupäeva teemadeks olid:

- Mahe- ja tavaviljeluse pikaajaline külvikorrakatse ja seal kasutatavad mullaharimisviisid;
- Maheväetiste katsed mahepõldheinal ja -teraviljadel;
- Bioloogiliste preparaatide ja leheväetiste katse;
- Agri Partner OÜ maheväetised ja bioloogilised preparaadid
- Milline on elurikkus Eesti mahetootmises.

Lektoritena esinesid Karli Sepp ja Eneli Viik PMK-st ning Aive Jänes Agri Partner OÜ-st. Osales 65 inimest.

Hindamisega seotud info jagamine teistel üritustel

31. jaanuaril esines Karli Sepp Türi Agri Partner OÜ poolt korraldatud infopäeval põllumajandustootjatele „Tagasi juurte juurde 2018“ ettekandega „Kuusiku katsekeskuse mahe- ja tavaviljeluse katsetulemustest“.

4. märtsil esines Priit Penu Eesti Mesinike Liidu koolituspäeval ettekandega „Mesilased ja mullastik“.

14. märtsil esines Elsa Putku konverentsil „Agronoomia 2018“ ettekandega „Otsekülvi mõju mullaomadustele ja keskkonnaseisundile“.

28. märtsil esines Priit Penu ettekandega „PMK uued arendused efektiivseks taimekasvatuseks“ Taimekasvatuse pikaajalise programmi raames korraldatud täppisviljeluse infopäeval.

11. aprillil esines Priit Penu Räpina Aianduskoolis loenguga muldade kaitsest kursuse „Keskkonnakaitse ja loodushoiu täienduskoolitus II“ V moodul – Põllumajandus ja mullakaitse.

5. mail osales Tambet Kikas Tartus AS Reach-U korraldatud KOV GIS konverentsil ja esines ettekandega mullaseire ja mullakaardi kasutusvõimalustest ja seire arengutest.

19.-21. aprillil toimus Tartus Maamess, kus PMK stendil osalesid lisaks teistele PMK töötajatele ka osad MAK keskkonnaga seotud toetuste hindajad. Üritusel jagati põllulindude ja kimalaste trükiseid ning mõneleheküljelisi lühiülevaateid erinevatel põllumajanduskeskkonnaga seotud teemadel:

- Eneli Viik „Lindude olukord Eesti põllumajandusmaastikul“
- Eneli Viik „Kimalaste olukord Eesti põllumajandusmaastikul“
- Karli Sepp „Maheviljeluse pikaajaline külvikorrakatse Kuusikul“
- Priit Penu, Kadri Allik, Elsa Putku „Mida uuritakse Eesti muldadest?“
- Jaan Kanger „Kas ja kuidas mõjutab põllumajandus (taimekasvatus) põhja- ja pinnavett?“

- Marje Särekanno „Taluvärava toiteelementide (NPK) bilansi uuringu kokkuvõte“
- Marje Särekanno „Pestitsiidide kasutuskooormus seireettevõtetes“
- Maris Kruuse „Kui põllumajandustootjaid e-küsitleti...“

7. juunil Tallinnas Maaeluministeeriumis korraldatud Eesti maaelu arengukava 2014-2020 seirekomisjoni 13. istungil esines Livi Rooma suulise ettekandega „MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamine 2017. aastal“.

25. juunil esines Elsa Putku Maaeluministeeriumis ettekandega PMK tegevustest seoses muldade jätkusuutlikku majandamisega. Ettekanne toimus MEM-i külastava Hollandi delegatsiooni visiidi raames.

11. septembril esines Kadri Allik Tartus Eesti Maaülikoolis loenguga „Mullaproovide võtmine ja mulla analüüsid I osa“.

28. septembril Maaeluministeeriumis korraldatud erinevate osapoolte kohtumisel „Põllulinnud ja teised linnud, kes sõltuvad põllumajandusmaast“ esines Eneli Viik suulise ettekandega „PMK põllulindude seire“.

11. oktoobril Hiiumaal toimunud Eesti, Läti ja Soome rohumaaade töögrupi kohtumisel esines Eneli Viik läbi Skype suulise ettekandega „Evaluation of semi-natural grassland agri-environmental measures and biodiversity on agricultural land“.

30. oktoobril osales Tambet Kikas Sakus maaeluvõrgustiku teabepäeval konsulentidele ja esines ettekandega „Mullaseire uuemad tuuled“ mullaseire arengutest ning muldade kasutussobivuse kaardirakenduse arendusest.

12. novembril külastasid PMK MAK keskkonnatoetuste hindajad põllumajanduskeskkonna alaste teadmiste ja kogemuste vahetamise eesmärgil Küprose Põllumajandus-, Loodusvarade ja Keskkonnaministeeriumi, kus esineti suuliste ettekannetega:

- Pille Koorberg „Estonian agricultural sector and the Estonian Rural Development Programme“
- Maris Kruuse (kaasautor Ere Ploomipuu) „Monitoring and evaluation, focus on agri-environment measures“
- Tambet Kikas „High Nature Value farming areas – identification and results“
- Eneli Viik „Evaluation of agri-environmental schemes, the biodiversity objective“
- Kadri Allik „Enhancing the protection of soils through rural development plan“
- Karli Sepp (ettekande autor Marje Särekanno) „Monitoring and evaluation practices on water management“.

19. novembril esines Priit Penu Tartus Eesti Maaülikoolis loenguga „Mullaproovide võtmine ja mulla analüüsid II osa“.

5. detsembril esines Priit Penu Tartus Eesti Maaülikoolis toimunud IX Mullapäeval ettekandega „Taimekaitsevahendite jäägid Eesti põllumuldades“.

12.-13. detsembril osales Tambet Kikas Belgias Antwerpenis toimunud EIP-AGRI seminaril „Multi-level strategies for digitising agriculture and rural areas“.

PMK poolt välja antud voldikuid „[Eesti levinumad põllulinnud](#)“ ja „[Eesti kimalased](#)“ jagati PMK korraldatud koolitustel, infopäevadel ja Maamessil. Lisaks põllumajandustootjatele jagati neid voldikuid (mõlemaid 120 tk) koostöös Keskkonnaametiga Rapla-, Järva- ja Saaremaal keskkonnahariduse infopäevadel ning tervisespetsialistile Tartu Linnavalitsusest (mõlemaid 20 tk), kes soovis neid teadlikkuse tõstmise eesmärgil jagada kooli- ja lasteaedadele.

Osalemine projektides, töögruppides ja võrgustikes

Karli Sepp osales 2018. a jooksul „Teadmussiirde pikaajaline programm mahepõllumajanduse tegevusvaldkonnas“ nõukogu töös.

2018. aastal jätkas PMK osalemist EK Põllumajanduse Peadirektoraadi Euroopa Innovatsioonipartnerluse „Põllumajanduse tootlikkus ja jätkusuutlikkus“ (EIP-AGRI) võrgustiku teeninduspunkti (EIP-AGRI Service Point) töös. EIP-AGRI võrgustiku eesmärgiks on koguda ja vahendada informatsiooni ning hõlbustada andmevahetuse protsessi eelkõige tootjate, nõustajate ja teadlaste vahel põllumajandusinnovatsiooni teemade osas. Täpsema infoga EIP-AGRI kohta on võimalik tutvuda võrgustiku [koduleheküljel](#).

2018. aastal panustasid põllumajandusseire ja uuringute osakonna töötajad jätkuvalt kahte EIONET-i võrgustikku kuuluva riikliku teemakeskuse töösse. Neist NRC Soil (mulla teemakeskus) tööga olid seotud Priit Penu, Elsa Putku ja Kadri Allik ning NRC environment and agriculture (keskkonna ja põllumajanduse teemakeskus) tööga Kadri Allik. NRC-d vastutavad oma valdkonnas koostöö eest EEA ja EIONET-iga, edastades vajalikud andmed EEA-le, osaledes temaatiliste ülevaadete ja analüüside koostamisel, samuti Euroopa keskkonnaseisundi ülevaate koostamisel ja võtavad osa nõupidamistest. Veel panustatakse seisukohtade ning kommentaaridega EEA ja EIONET-i tegevuste kavandamisse nii tehnilise kui sisulise poole pealt.

Hindamisega seotud info avaldamine erinevates allikates

Marja, R., Koorberg, P. 2018. [Eesti levinumad põllulinnud](#). Põllumajandusuuringute Keskus. Teine, parandatud trükk. AS Ecoprint, 46 lk.

Marja, R., Viik, E., Mänd, M., Phillips, J., Klein, A.-M., Batáry, P. 2018. Crop rotation and agri-environment schemes determine bumblebee communities via flower resources. Journal of Applied Ecology 2018: 1-11. [doi:https://doi.org/10.1111/1365-2664.13119](https://doi.org/10.1111/1365-2664.13119)

Sepp, K., 2018. Kaaliumirikaste maheväetistega väetamisest põldheina-terakultuuride külvikorras. Mahepõllumajanduse leht, nr 83. Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse väljaanne, lk 5-7, http://www.maheklubi.ee/upload/Editor/maheleht_4_2018.pdf

Viik, E. 2018. [Kimalased ja nende loendamine](#). Lühifilm. Põllumajandusuuringute Keskus. 12 min 7 sek.

Putku, E. ja Penu, P. 2018 Orgaanilise süsiniku seisund otsekülvi ja künniga haritavatel põldudel. Kogumik Agronoomia 2018, lk 15-21 <http://www.etki.ee/taim/public/pdf/Trukised/Agronoomia2018.pdf>

Tammik, K., Kauer, K. ja Penu, P. 2018. Eesti põllumuldade süsinikuvaru dünaamika aastatel 1983–2016. Kogumik Agronoomia 2018, lk 30-35 <http://www.etki.ee/taim/public/pdf/Trukised/Agronoomia2018.pdf>

MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs

Sisukord

MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs	21
Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2013; 2014-2018	23
Põllukultuuride struktuur põllumaal	26
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus	27
Mustkesa pind ja selle muutumine	28
Nitraaditudliku ala ja alamvesikondade maakasutus	29
Maaparandusaluse maa maakasutus	32
Kokkuvõte	34

Jooniste loetelu

Joonis 1. Pindalatoetuste taotletud jääv pind aastatel 2009-2014 ja taotletud pind aastatel 2015-2018 ; numbriga on esitatud pindalad 2018. aastal	23
Joonis 2. Erinevate pindalatoetuste pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2009-2018.....	23
Joonis 3. Erinevate pindalapõhiste toetuste taotlejate arv aastatel 2009-2018; numbritega on esitatud tulemused 2018. aastal	24
Joonis 4. Taotleja keskmine taotletud pindala maakondade ja toetuste lõikes 2018. aastal PMK tegevusmaakonna järgi.....	24
Joonis 5. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2009-2018; numbritega on esitatud tulemused 2018. aastal	25
Joonis 6. Püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) pindala (alumine horisontaaltelg) aastatel 2009-2018 ning 2018. a pindala muutus (oranž tulp, ülemine horisontaaltelg) võrreldes 2017. aastaga	25

Joonis 7. Põllumaa peamiste kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009.-2018. a.; numbritega on esitatud % 2018. aastal	26
Joonis 8. Põllumaa väiksemate kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009.-2018. a	27
Joonis 9. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) kultuuride pindala ja pinna osatähtsus põllumaa kogupindalast toetustüüpide lõikes aastatel 2009-2018.....	28
Joonis 10. Liblikõieliste kultuurigruppide pindala liblikõieliste pinnast toetustüüpide lõikes 2015.-2018. a	28
Joonis 11. Mustkesa ja sööti jäetud maa taotletud pind ja osatähtsus põllumaast toetustüüpide lõikes perioodil 2009-2018	29
Joonis 12. Mustkesa pinna suhteline muutus aastatel 2009-2018 (2009.-2013. a. keskmine on 100%) toetustüüpide lõikes	29
Joonis 13. Muutused alamvesikondade ja NTA pindalatoetuste taotlemises võrreldes 2018. ja 2017. a	30
Joonis 14. KSM ja MAHE taotlusaluse maa osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2009-2018 NTA-I ja Eesti võrdluses	30
Joonis 15. Püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) jaotus aastatel 2016-2018. Tulpadele märgitud pindala hektarites.....	31
Joonis 16. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2016-2018 Eesti keskmisena ja NTA-I.....	31
Joonis 17. Kultuurigruppide osatähtsus (%) põllumaast NTA-I aastatel 2015-2018	32
Joonis 18. Kuivendatud ja kuivendamata maade osatähtsus taotlusalusest maast pindalatoetuste võrdluses 2018. a. Tulpadel toodud pindala (ha)	33
Joonis 19. Kuivendatud alade lühiajalise rohumaad (LR), muude põllukultuuride ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR) pindala (ha) ÜPT, KSM ja MAHE taotlusalusel maal 2018. a	33

Lisade loetelu

- Lisa 3. Pindalatoetuste pind (ha) jääva pinna alusel aastatel 2009-2014 ja taotletud pinna alusel aastatel 2015-2018
- Lisa 4. Põllumaa peamiste kultuurigruppide osatähtsus (%) kogu põllumajandusmaast toetustüüpide ja aastate lõikes perioodil 2009-2018
- Lisa 5. Pindalatoetuste taotletud pind NTA-I ja alamvesikondades aastatel 2015-2018
- Lisa 6. Põllumaa ja püsirohumaa struktuur NTA-I ja alamvesikondades erinevatel toetustüüpidel
- Lisa 7. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohumaa (sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevatel toetustüüpidel aastatel 2015-2018 alamvesikondades ja NTA-I
- Lisa 8. Kultuurigruppide taotletud pind (ha) ja osatähtsus (%) taotlusalusest maast NTA-I ja alamvesikondades aastatel 2014-2018

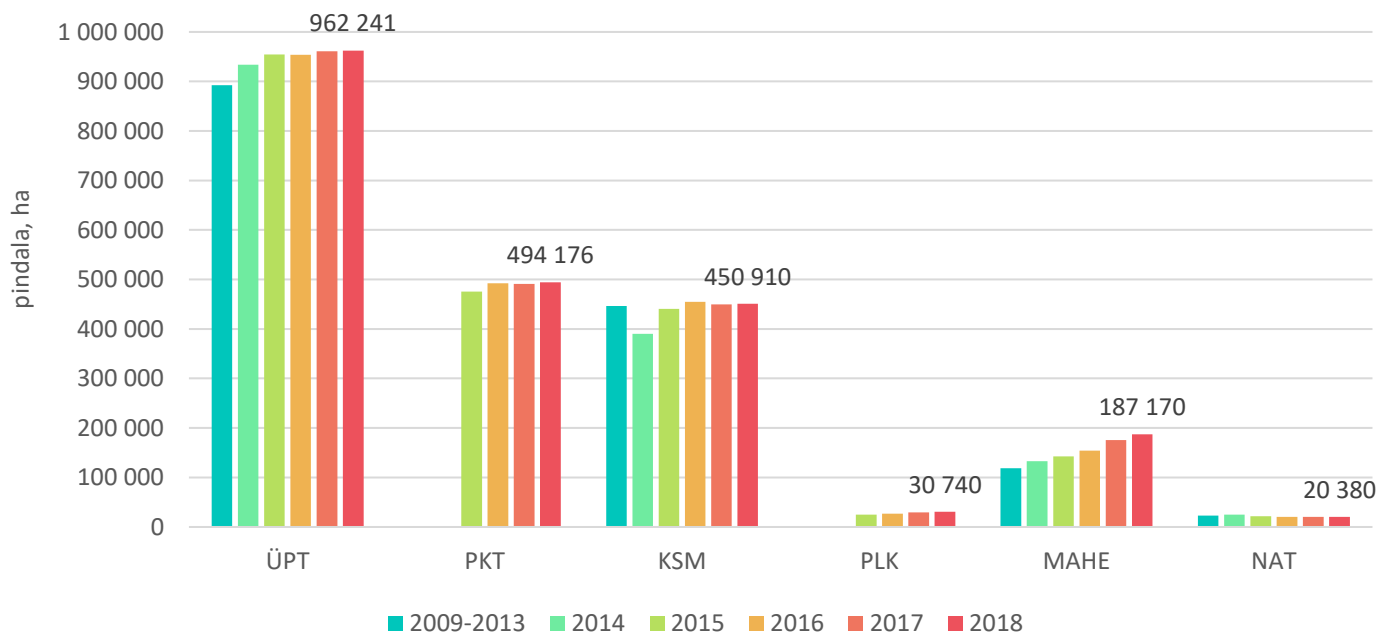

Kasutatud kirjanduse loetelu

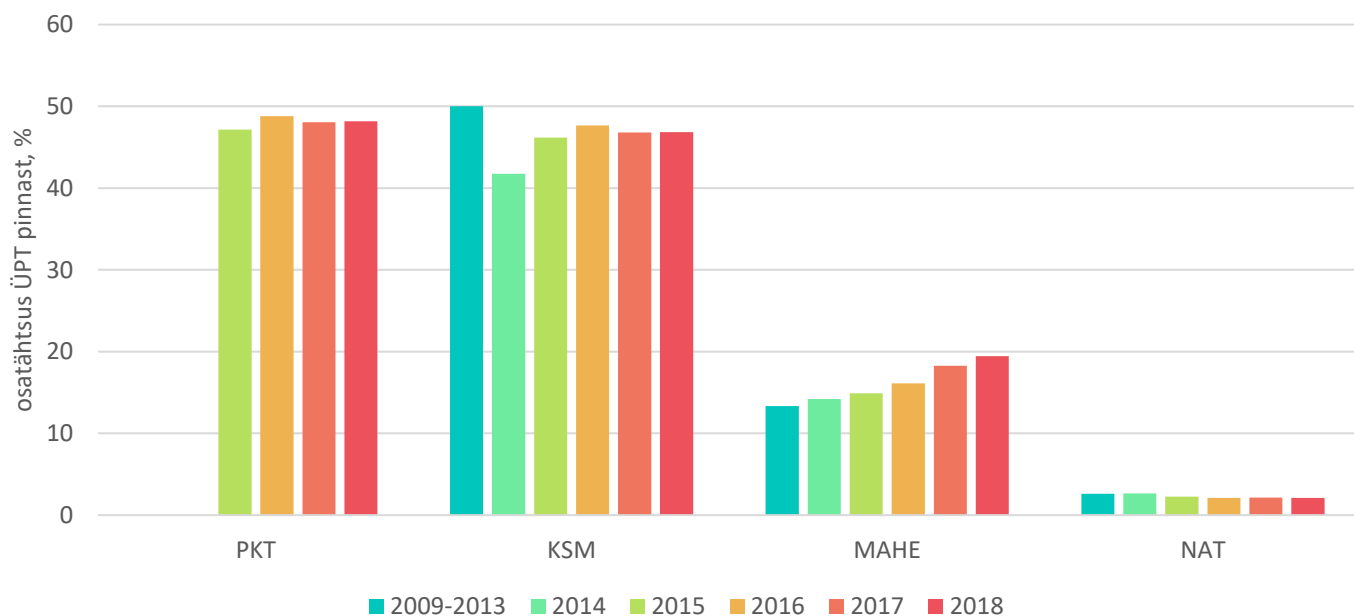
- PMK, 2015a. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta. Saku. 620 lk. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/Aruanne_2014_aasta-kohta_2_juuni_2015.pdf
- PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.
- PRIA, 07.02.2018b andmetel. Maakasutus 2017. aastal.
- PRIA, 27.01.2017 andmetel. Maakasutus 2016. aastal.
- PRIA, 09.02.2016 andmetel. Maakasutus 2015. aastal.

Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2013; 2014-2018

Pindalatoetuste taotlusalune pind suureneb aasta-aastalt. ÜPT toetusega on kaetud 962 241 ha ning kõige rohkem on võrreldes 2017. aastaga suurenenud MAHE ja PLK taotlusalune pind (Joonis 1) (Lisa 3), vastavalt 6,6% (11 537 ha) ja 5,2% (1518 ha). MAHE taotlusaluse pinna tõus kajastub ka osatähtsusega ÜPT taotlusalusest pinnast, 2018. aastal tõusis see ligi 20%-ni (19,4%) (Joonis 2).

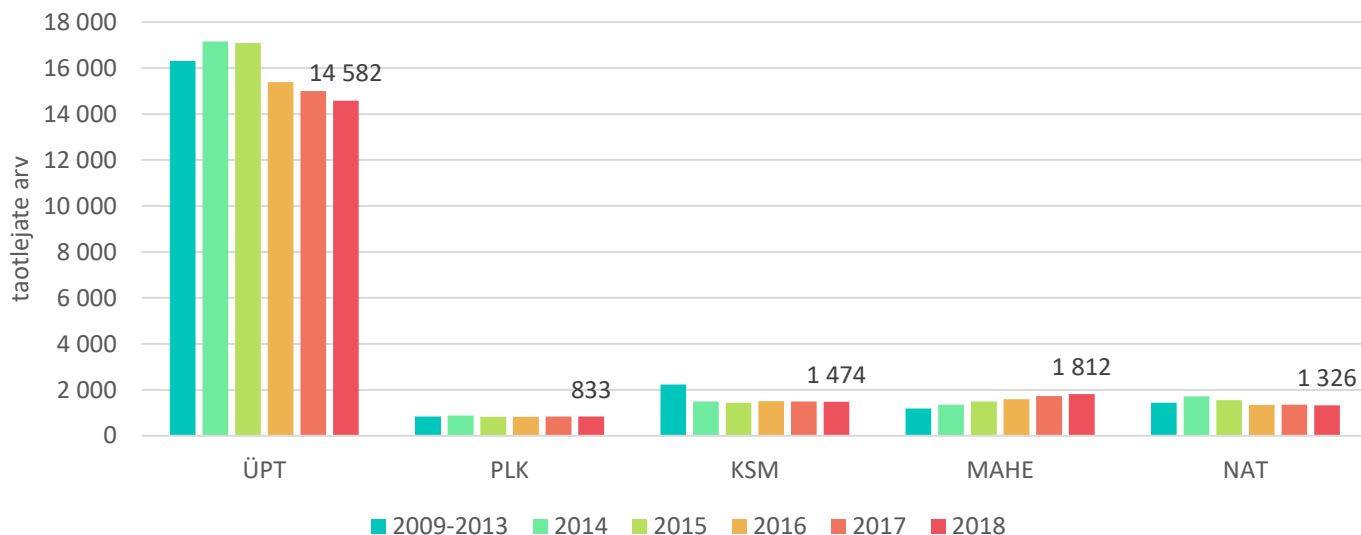

Joonis 1. Pindalatoetuste taotletud jääv pind aastatel 2009-2014 (PMK, 2015a) ja taotletud pind aastatel 2015-2018 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel); numbriga on esitatud pindalad 2018. aastal

Joonis 2. Erinevate pindalatoetuste pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2009-2018 (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel); numbriga on esitatud pindalad 2018. aastal

Kuigi pindalapõhiste toetuste taotluslune pind suureneb aasta-aastalt, siis taotlejate arv näitab vähenemise trendi, seejuures ÜPT taotlejate puhul alates 2016. aastast (Joonis 3). Seevastu keskmine pind taotleja kohta suureneb ning seda nii ÜPT, MAHE kui ka KSM toetuse puhul (Joonis 4). Võrreldes 2017. aastaga suurenes Eesti keskmisena ÜPT ja MAHE taotleja keskmine suurus 2 ha võrra ning KSM puhul 4 ha võrra. Ainukesena suureneb võrreldes 2017. aastaga MAHE taotlejate arv ning seda 76 taotleja võrra (4%).

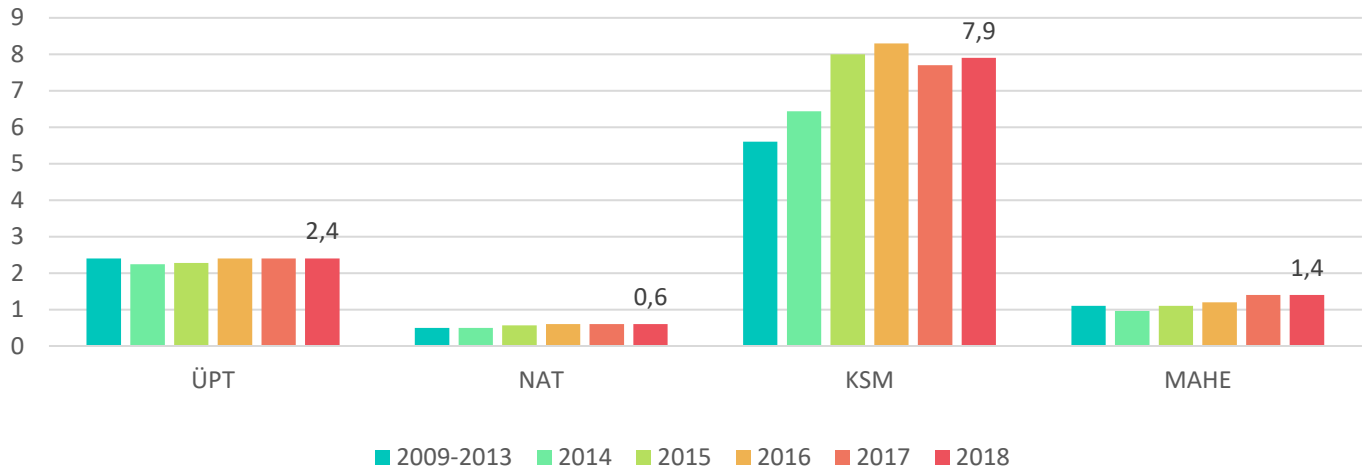

Joonis 3. Erinevate pindalapõhiste toetuste taotlejate arv aastatel 2009-2018 (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel); numbritega on esitatud tulemused 2018. aastal

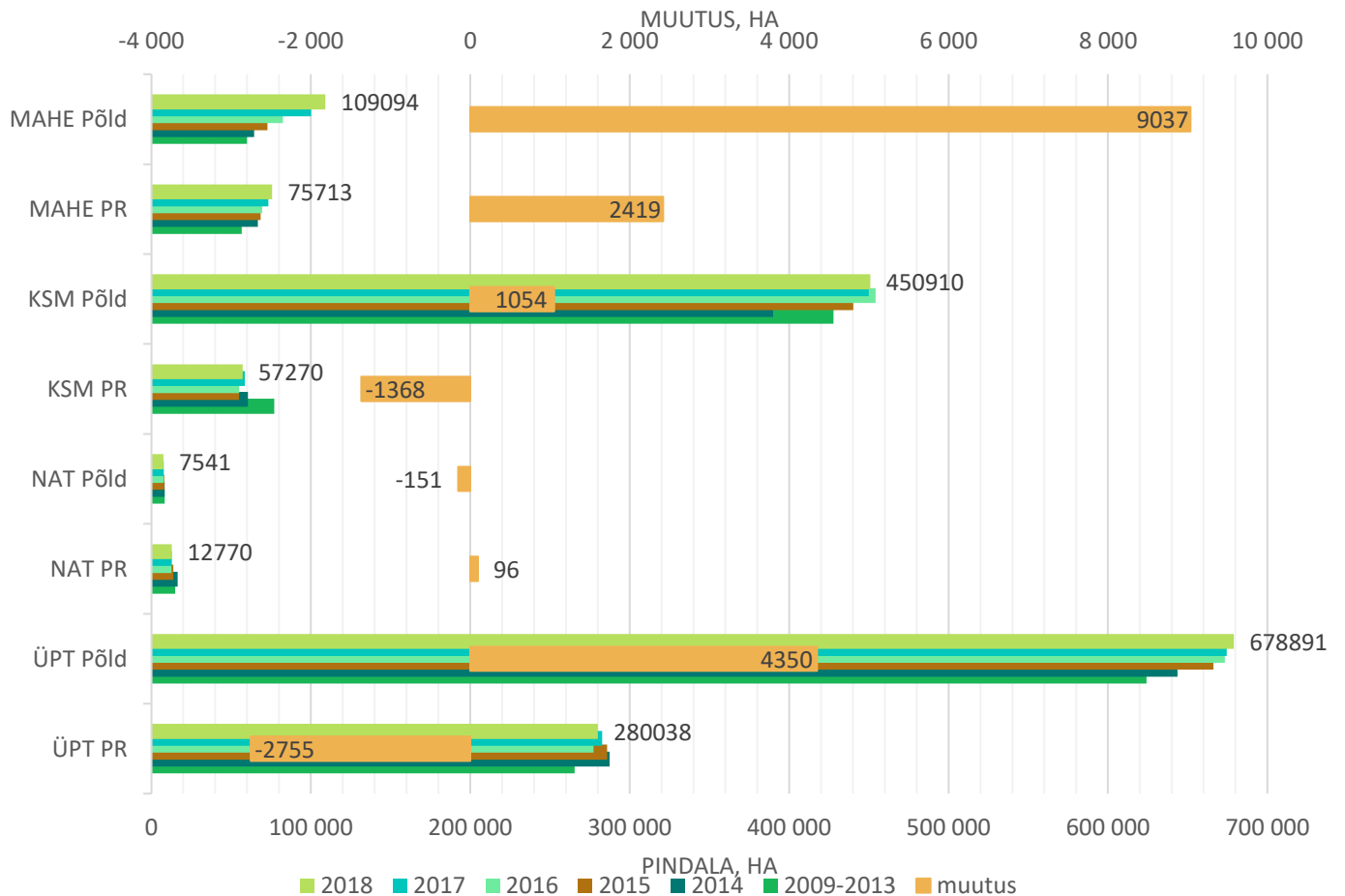

Joonis 4. Taotleja keskmine taotletud pindala maakondade ja toetuste lõikes 2018. aastal PMK tegevusmaakonna järgi (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

MAHE taotlusluse pinna tõus toimub nii püsirohumaa kui ka põllumaa (põllukultuurid, sh mustkese + lühiajaline rohumaa) arvelt (Joonis 6); suurim on tõus põllumaa sektoris, vastavalt 9% (9037 ha) võrra. Seejuures püsib püsirohumaa ja põllumaa pinna suhe stabiilsena 1,4 juures, st et põllumaad on MAHE taotlejatel 1,4 korda rohkem kui püsirohumad (Joonis 5). Ka NAT ja ÜPT puhul on püsirohumaa ja põllumaa pinna suhe püsinud muutumatuna ning seda juba kolm aastat järjest. Siiski on püsirohumade pind ÜPT taotlejatel vähenenud 1% (2755 ha) võrra ning põllumaa pind suurenenud 0,6% (4350 ha) võrra. KSM tootjate puhul on vähenenud püsirohumaa (mittetoetusõiguslik maa KSM-il) pindala 2,3% (1368 ha) võrra, mis väljendub ka püsirohumaa ja põllumaa pindala pinna suhte suurenemises – KSM tootjatel on põllumaid 7,9 korda rohkem kui püsirohumaid.

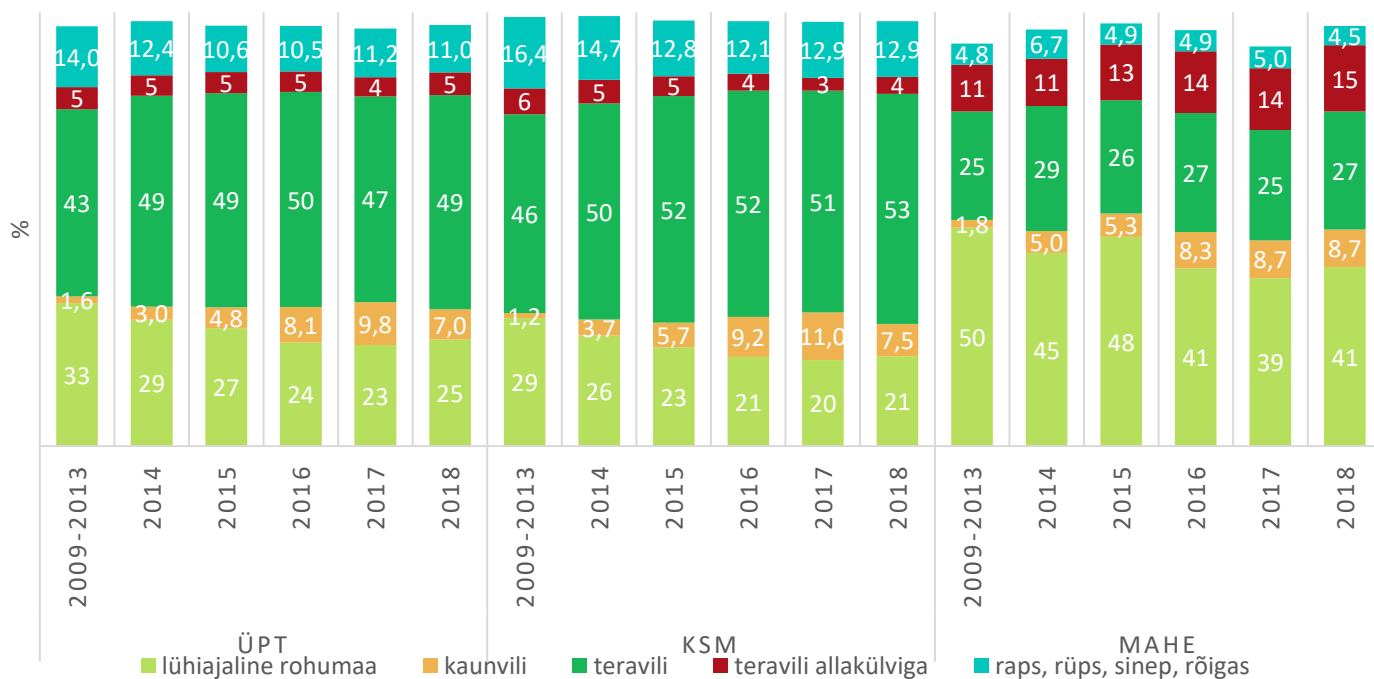
Joonis 5. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2009-2018 (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel); numbritega on esitatud tulemused 2018. aastal

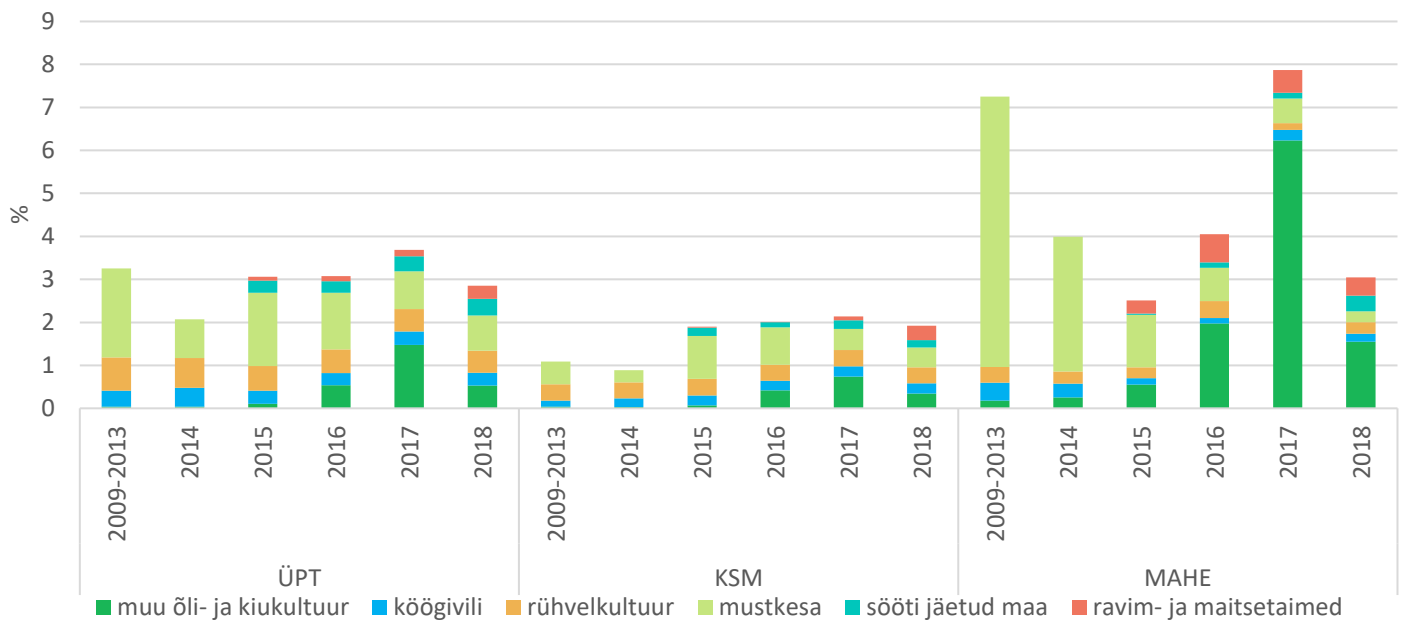
Joonis 6. Püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) pindala (alumine horisontaaltelg) aastatel 2009-2018 ning 2018. a pindala muutus (oranž tulp, ülemine horisontaaltelg) võrreldes 2017. aastaga (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Põllukultuuride struktuur põllumaal

Põllukultuuride struktuuris on toimunud mitmeid muutusi võrreldes eelmiste aastate trendidega. Suuremate kultuurigruppide osas on nii ÜPT, MAHE kui ka KSM lühiajaliste rohumaaade ning teravilja taotlusalune pind suurenenud võrreldes 2017. aastaga nii osatähtsusest kogu taotlusalusest pinnast (Lisa 4) kui ka ainult põllumaa pinnast (Joonis 7). Lühiajaliste rohumaaadel on suurenemine 1-2% võrra sõltuvalt toetustüübist, kuid teravilja puhul on suurenemine 3% võrra taotlusalusest maast. ÜPT ja KSM põllumaal on vähenenud kaunviljade pinna osatähtsus, enim KSM põllumaal (15 810 ha; 3,5% võrra põllumaa pinnast). Väiksemate kultuurigruppide osas on selge vähenemine toimunud muude õli- ja kiukultuuride osas ehk märkimisväärselt on vähenenud kanepi taotlusalune pind, ning eriti MAHE puhul (4551 ha ehk 73% kanepi pinnast) (Joonis 8). Seevastu pinna suurenemine toimub ravim- ja maitsetaimede grupis KSM ja ÜPT taotlusalusel põllumaal. Seejuures on ÜPT puhul suurenemine kahekordne võrreldes 2017. aastaga ja KSM puhul koguni 3,7 kordne 1482 ha-ni. Põllumaast moodustavad ravim- ja maitsetaimed siiski marginaalse osa: 0,3% KSM ja ÜPT taotlusalusest põllumaast.

Joonis 7. Põllumaa peamiste kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009-2018 a. (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel); numbritega on esitatud % 2018. aastal

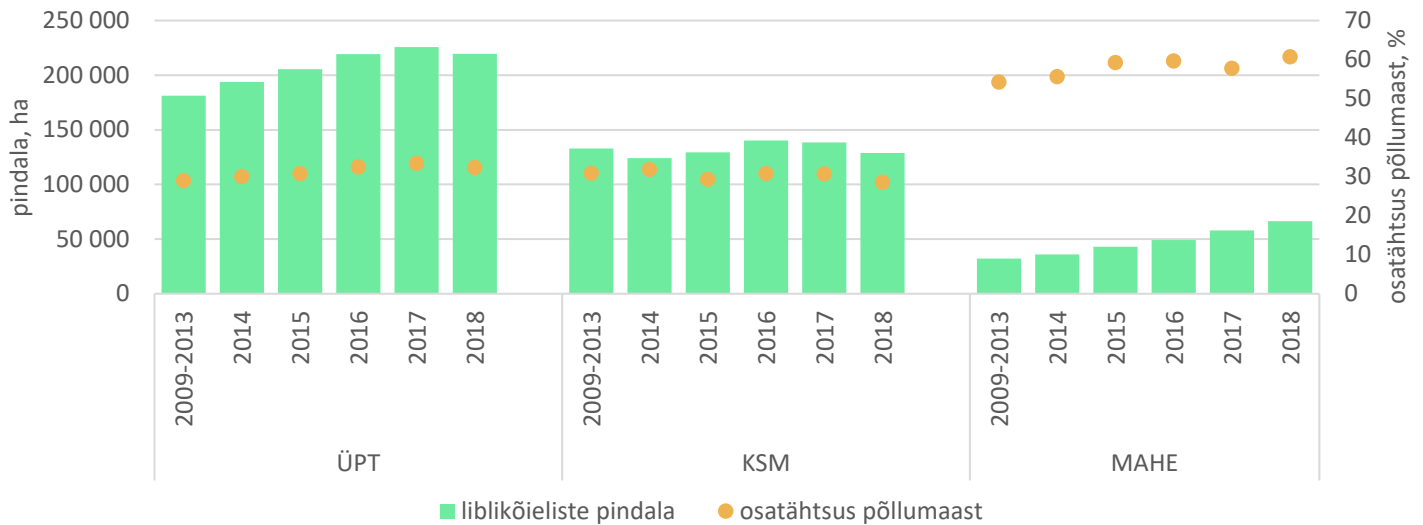

Joonis 8. Põllumaa väiksemate kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009-2018. a. (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

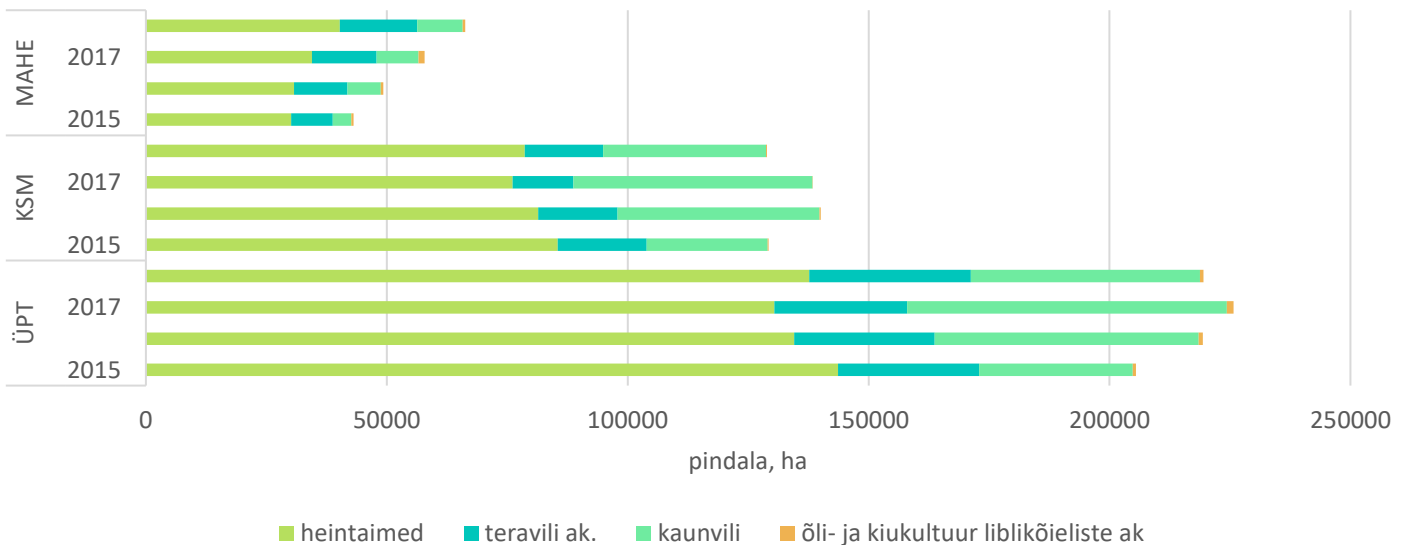
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus

Liblikõieliste kultuuride (sh allakülvid ja kaunviljad) pindala moodustab ÜPT ja KSM põllumaast ca 1/3 (Joonis 9). Võrreldes 2017. aastaga on ÜPT ja KSM liblikõieliste kogupindala veidi vähenenud. See vähenemine on tingitud kaunviljade pindala vähenemisest (Joonis 10), KSM kaunviljade pindala on vähenenud 15 810 ha ehk 32% ja ÜPT-l 18 779 ha ehk 28% võrreldes 2017. aastaga. Seevastu on nii ÜPT kui ka KSM liblikõieliste pindalad suurenenud heintaimede ja teravilja allakülvide osas. Enim on tõusnud just teraviljade liblikõieliste allakülvide pindala, ÜPT puhul 22% (5989 ha) ja KSM-il 29% (3679 ha) võrreldes 2017. aastaga.

MAHE liblikõieliste pindala on suurenenud alates eelmise MAK perioodi lõpust ning on võrreldes 2009.-2013. aastate keskmisega kahekordistunud. Liblikõieliste osatähtsus põllumaast siiski kahekordistunud ei ole, sest ka põllumaa pind on MAHE taotlusel maal pidevalt suurenenud. Siiski on liblikõieliste osatähtsus 61% põllumaast väga kõrge, sest vaatamata liblikõieliste paljudele positiivsetele aspektidele viiakse nendega mullast ära palju kaaliumi ning mullas võib tekkida kaaliumidefitsiit. Pindala suurenemine on nähtav kõikides liblikõieliste kultuurigruppides, peamiselt heintaimede ja teraviljade allakülvide osas. Võrreldes eelmise perioodi keskmisega on liblikõieliste heintaimede osa MAHE taotlusel põllumaal 1,6-kordselt suurenenud, teraviljade liblikõieliste alakülvide pindala 2,5-kordselt suurenenud ja kaunviljade pindala on kasvanud ligi 9 korda. Ühtlasi ongi MAHE kaunviljade pind suurenenud rohkem ka võrreldes ÜPT-ga (5 korda) ja KSM-ga (7 korda).

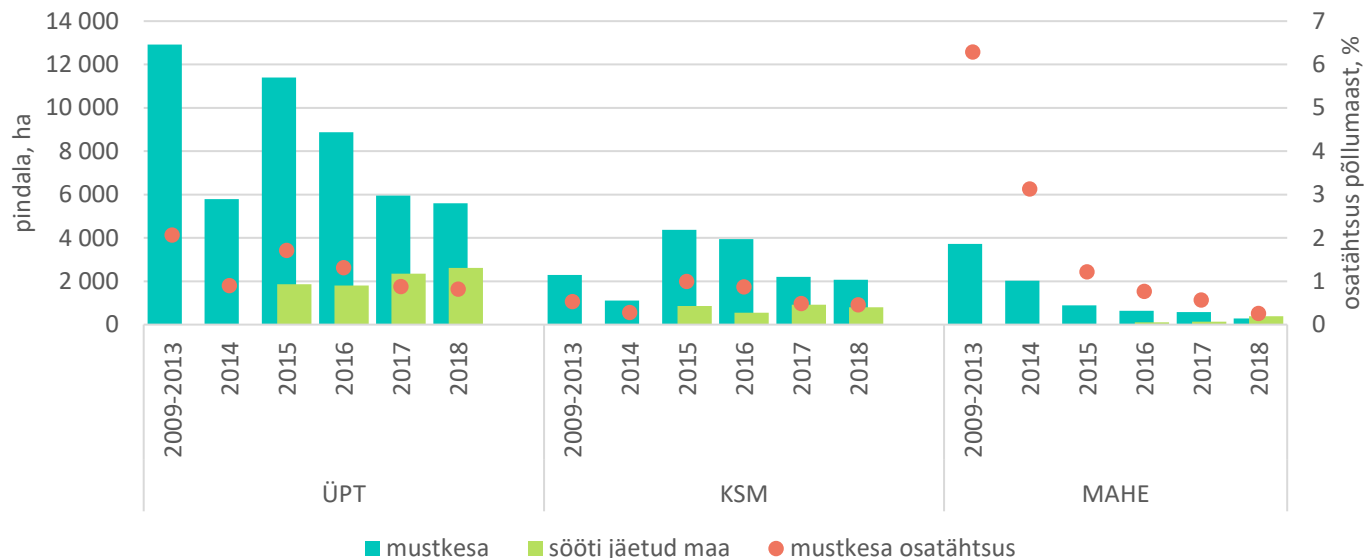
Joonis 9. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) kultuuride pindala ja pinna osatähtsus põllumaa kogupindalast toetustüüpide lõikes aastatel 2009-2018 (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Joonis 10. Liblikõieliste kultuurigruppide pindala liblikõieliste pinnast toetustüüpide lõikes 2015.-2018. a (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Mustkesa pind ja selle muutumine

Viimaste aastate aruannetest on korduvalt rõhutatud, et mullakaitse aspektist ei ole mustkesa kasutamise soodustamine positiivne. 2018. a aruandes on positiivne välja tuua, et mustkesa pindala on nii ÜPT, MAHE kui ka KSM taotluselusel põllumaal vähenenud (Joonis 11). Vähenemise trend on kestnud alates 2015. aastast, kuid vähenemise trend on olnud tagasihoidlikum viimasel 2018. aastal ÜPT ja KSM põllumaal (mõlemal 6% võrra). MAHE põllumaal on võrreldes 2017. aastaga mustkesa pindala vähenenud 51%. Samas on suurenenud MAHE sööti jäetud maa pindala ning 2018. aastal oli sööti jäetud maa pindala suurem kui mustkesa pindala (Joonis 12). Mustkesa osatähtsus põllumaast vähenes 0,3%-ni MAHE-l ning 0,8%-ni ÜPT-l, KSM põllumaal jäi osatähtsus võrreldes 2017. aastaga samaks. Võrreldes 2009.-2013. a keskmisega on ÜPT, KSM ja MAHE taotlejate mustkesa pind samuti pidevalt vähenenud (Joonis 12).

Joonis 11. Mustkesa ja sööti jäetud maa taotletud pind ja osatähtsus põllumaast toetustüüpide lõikes perioodil 2009-2018 (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

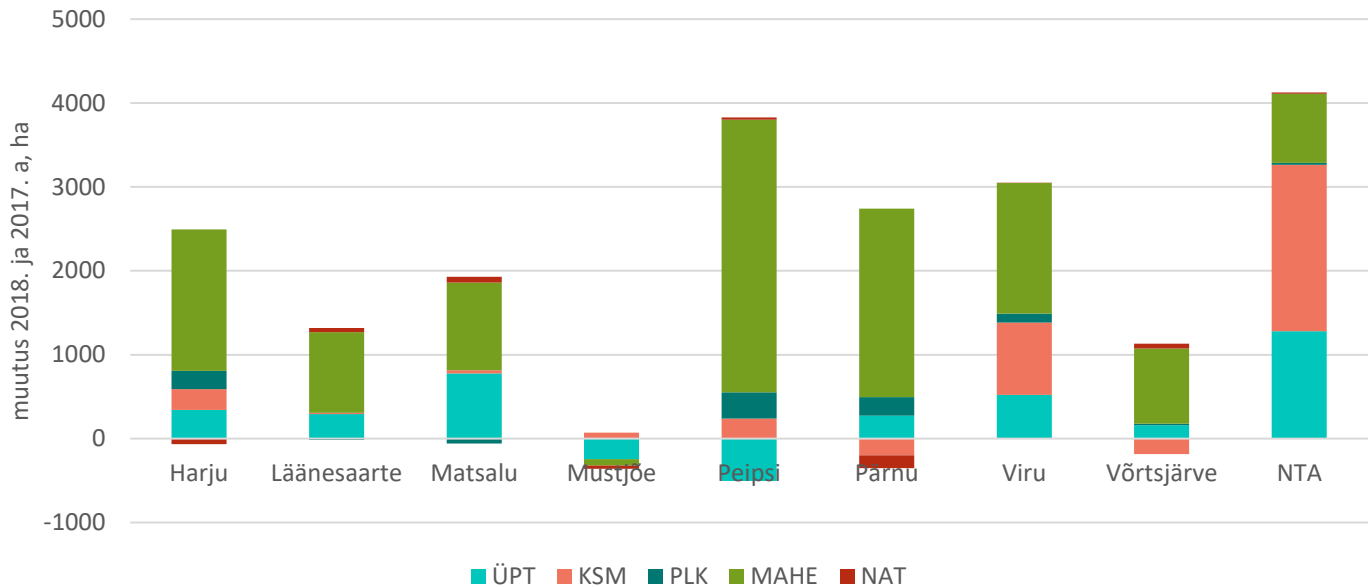

Joonis 12. Mustkesa pinna suhteline muutus aastatel 2009-2018 (2009.-2013. a. keskmine on 100%) toetustüüpide lõikes (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

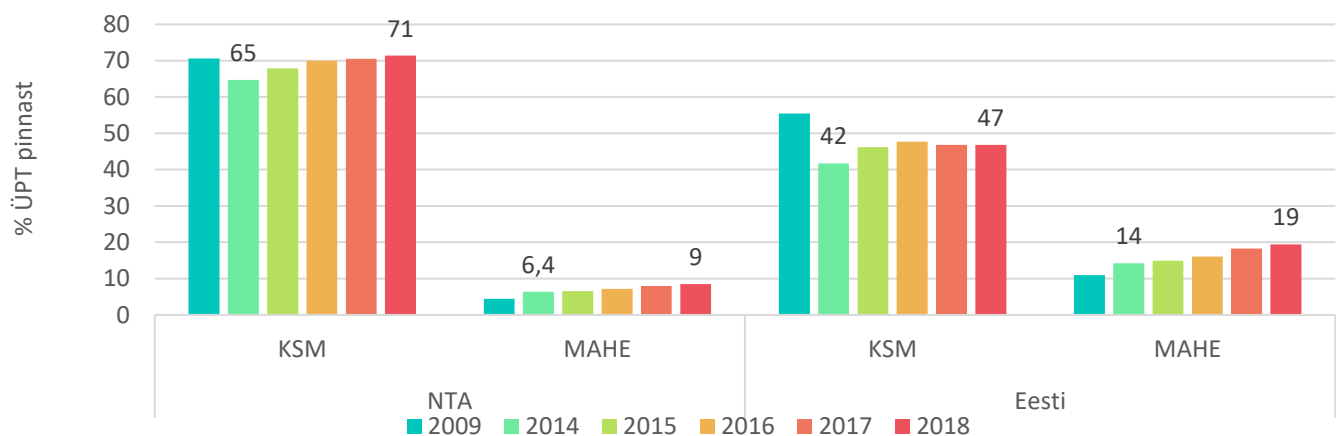
Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus

Alamvesikondade maakasutus on detailselt kajastatud aruande lisades tabelite ja joonisena (Lisa 5, Lisa 6, Lisa 7, Lisa 8).

NTA-I toimus võrreldes 2017. aastaga taotlusaluse pindala suurenemine ning seda kõikides peamistes toetustüüpides (Lisa 5, Joonis 13). Protsentuaalselt suurenes enim MAHE taotlusalune pind 8% võrra (821 ha), pindalaliselt suurenes enim KSM pind 2% võrra (1 981 ha). Võrreldes üle-eestilist taotlusalust pinda NTA-I asuva taotlusaluse pinnaga, asub 21% KSM, 14% ÜPT, 18% SORT, 9% MULDA ja 6% MAHE taotlusalusest pinnast NTA-I. Seejuures püsivad need osatähtsused aasta-aastalt samal tasemel vaatamata taotlusaluse pindala suurenemisele NTA-I. ÜPT pinnast moodustab enamiku ehk 71% KSM pind, mis on oluliselt kõrgem osatähtsus võrreldes Eesti keskmisega (Joonis 14). KSM kohustusega liitunud oli 2018. a võimalik taotleda piirkondlikku veekaitse toetust, mida taotleti 1296 ha-le (8 taotlejat) ehk 1,1% KSM pinnale. MAHE pindala osatähtsus ÜPT-st on aasta-aastalt suurenenud nii NTA-I kui üle-eestiliselt, kuid NTA-I on MAHE taotlusaluse pinna osatähtsus 2,1 korda väiksem.

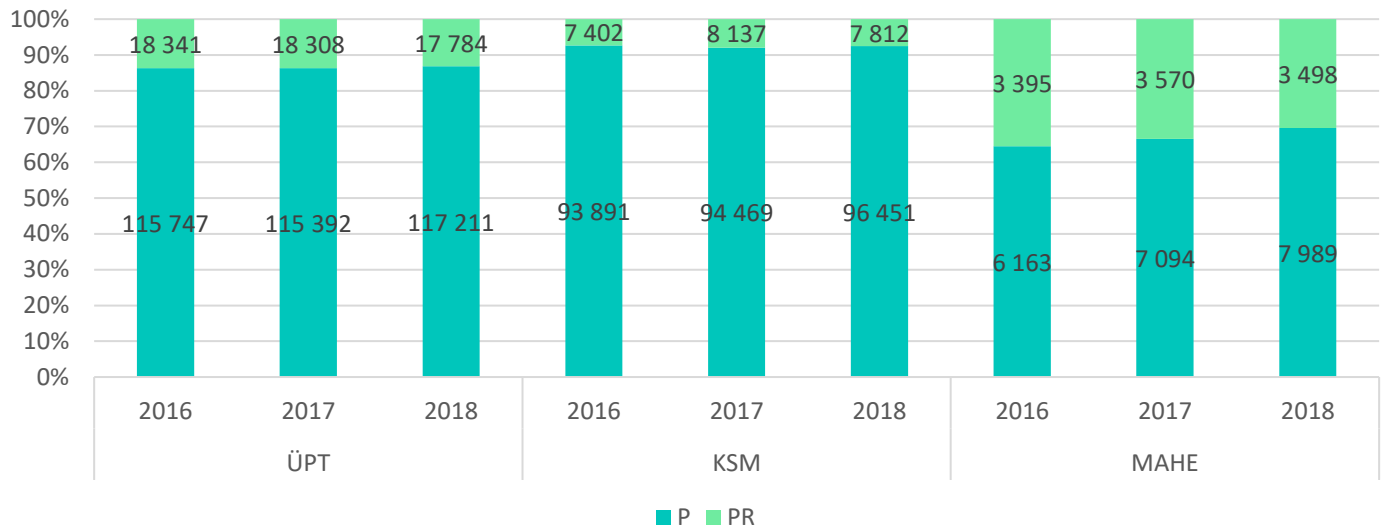

Joonis 13. Muutused alamvesikondade ja NTA pindalatoetuste taotlemises võrreldes 2018. ja 2017. a (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

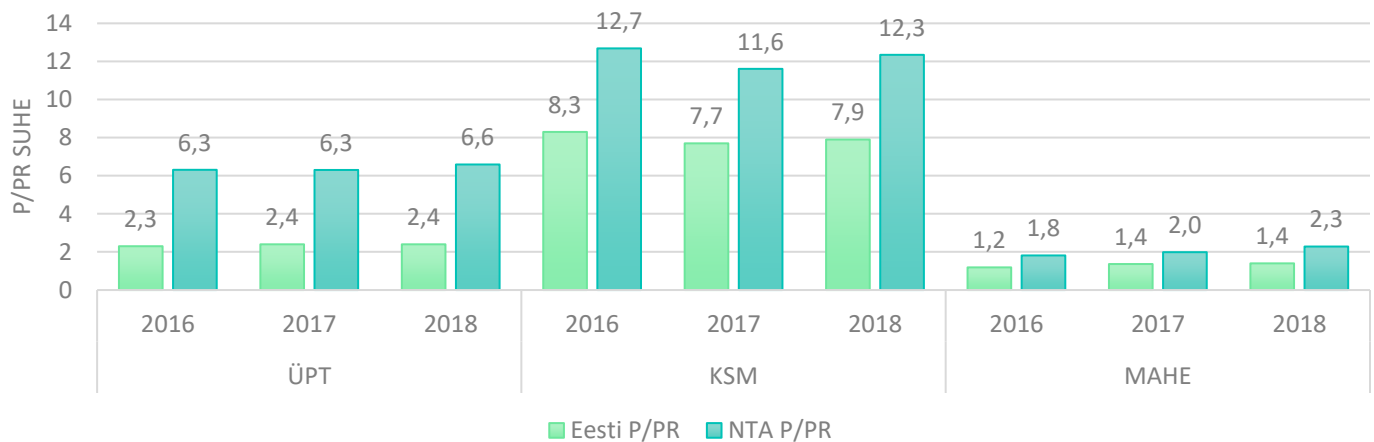

Joonis 14. KSM ja MAHE taotlusluse maa osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2009-2018 NTA-I ja Eesti võrdluses (PMK, 2015a) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

NTA-I domineerib põllumaa võrreldes püsirohumaaga (Joonis 15). ÜPT pinnast on püsirohumaaga all 13%, KSM tootjatel 8,1% ja enim on püsirohumaad MAHE taotlusluse maal, vastavalt 30%. Paraku vähenes PR osatähtsus kogu NTA põllumajandusmaast kõikides toetustüüpides (Lisa 8). Ka üle-eestilise keskmisega võrreldes on põllumaid võrreldes püsirohumaadega NTA-I oluliselt rohkem (Joonis 16), ÜPT-I koguni 2,75 korda rohkem ja KSM tootjatel 1,5 korda rohkem. MAHE põllumaa ja püsirohumaaga pindala suhe suureneb NTA-I viimasel kolmel aastal, samal ajal kui Eesti keskmisena pole võrreldes 2017. aastaga olulist muutust toimunud. Seega saab kokkuvõtvalt öelda, et NTA-I kasutatakse peamiselt KSM pindalapõhist toetust ning enamik taotluslusest maast kolmes suuremas toetusrühmas on põllumaad ja seda suuremal määral kui Eestis keskmisena.

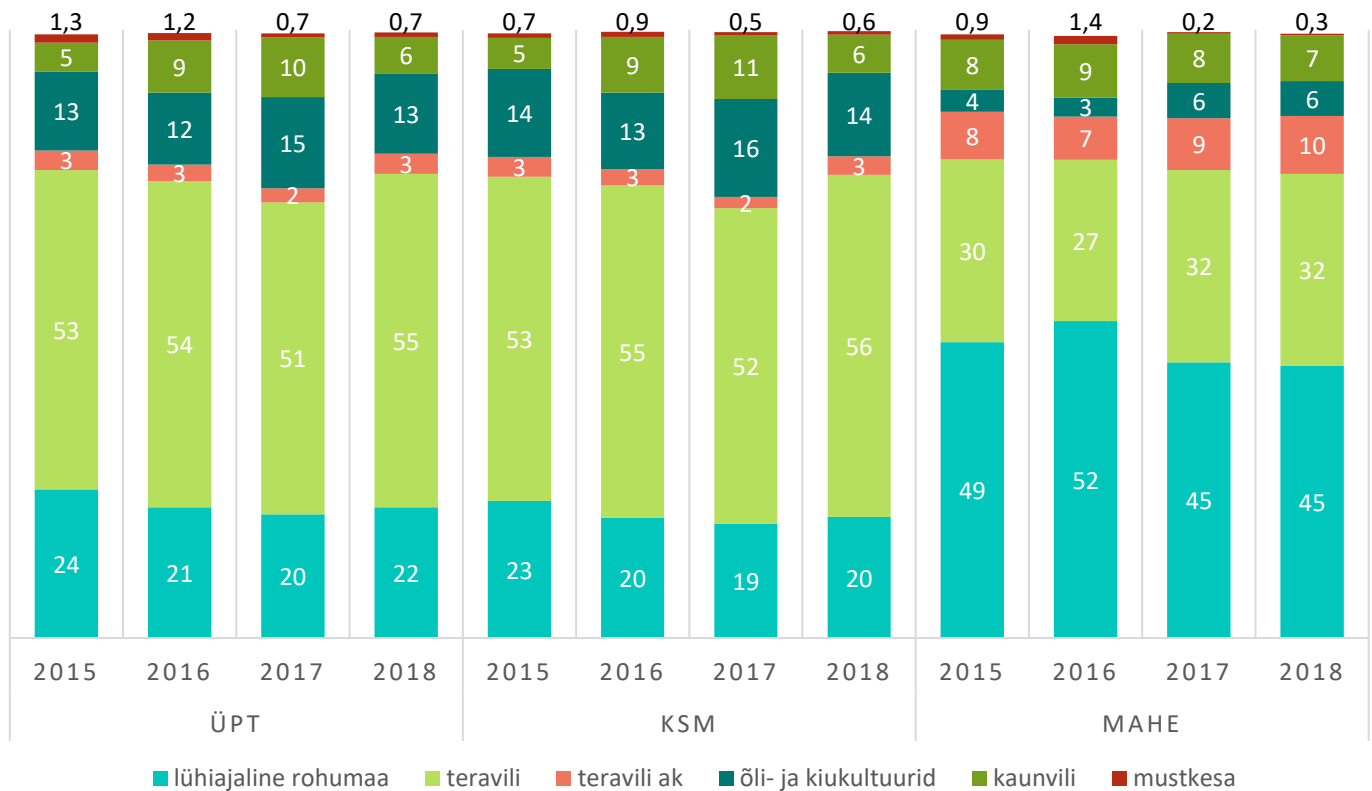

Joonis 15. Püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumad) jaotus aastatel 2016-2018. Tulpadele märgitud pindala hektarites. (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Joonis 16. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumad) ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2016-2018 Eesti keskmisena ja NTA-I (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

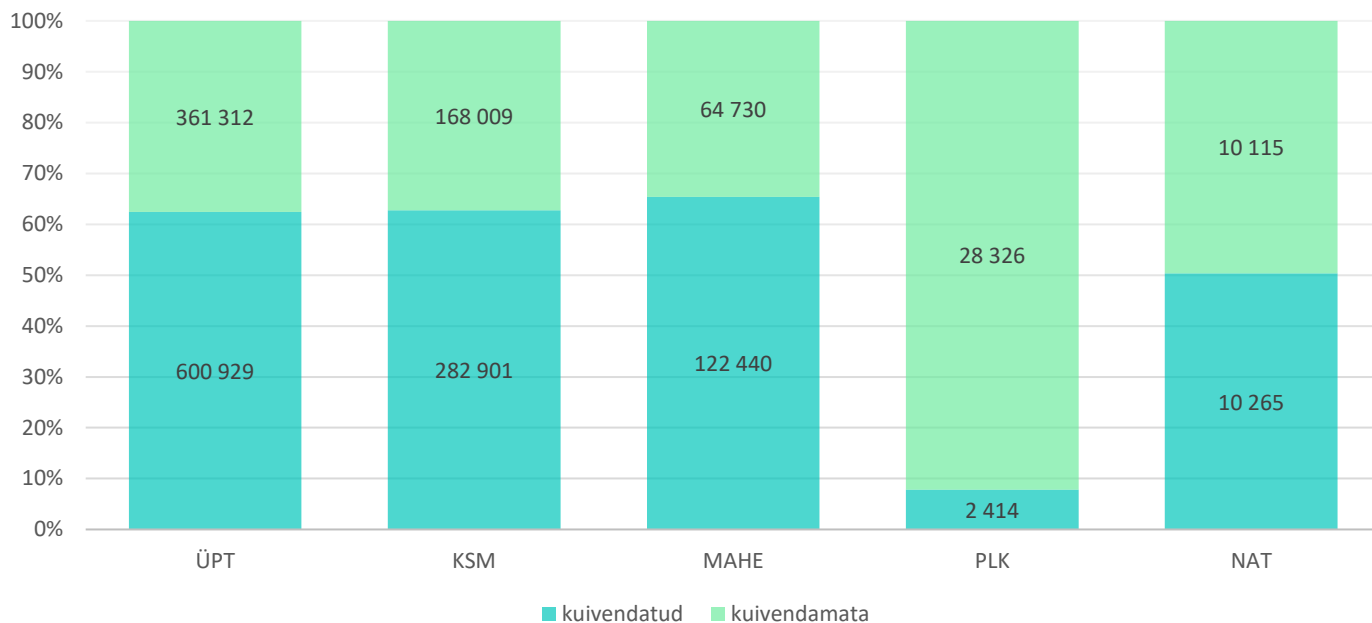
NTA põllumaa kultuurigruppide struktuur on ÜPT ja KSM pinnal sarnane ning ka aastate võrdluses on trendid samad (Joonis 17). Suurimal pinnal kasvatatakse NTA põllumaal teravilju (sh allakülviga), moodustades ÜPT taotlusalusest pinnast 58%, KSM pinnast 59% ja MAHE 41%, võrreldes 2017. aastaga on taotlusalused pinnad suurenenud. MAHE pinda iseloomustab mitmekesisem kultuuride valik, seejuures lühiajalisi rohumaid on kaks korda rohkem võrreldes ÜPT ja KSM-iga. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) pindala on ÜPT-l 28%, KSM 27% ning MAHE puhul 57% ehk sarnased Eesti keskmisega.

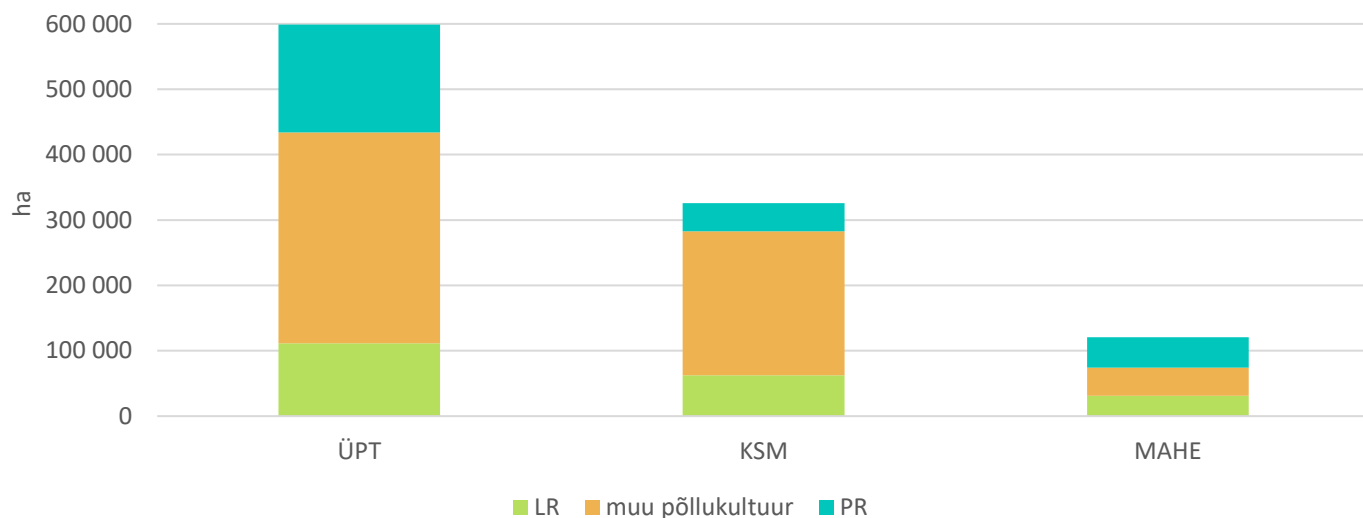
Joonis 17. Kultuurgruppide osatähtsus (%) põllumaast NTA-l aastatel 2015-2018. (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Maaparandusluse maa maakasutus

2018. a oli 61% (604 687 ha) kogu kasutatavast põllumajandusmaast (997 706 ha) kuivendatud (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Ka suuremate pindalatoetuste võrdluses asub üle poole taotlusalustest maadest kuivendatud aladel (Joonis 18). Enamik kuivendatud maadest on kasutuses põllumaana (lühiajaline rohumaa+põllukultuurid, sh mustkesa) (Joonis 19) – vaid 28% on püsirohumaid ÜPT-l ja 39% MAHE-l. KSM tootjatel on püsirohumaid kuivendatud maadel 42 943 ha. Põllumaast moodustab enamiku põllukultuuride all olev maa, lühiajalisi rohumaid on ÜPT ja KSM taotlusalusel maal alla kolmandiku, seevastu MAHE-l on 42% põllumaast lühiajalised rohumad.

Joonis 18. Kuivendatud ja ja kuivendamata maade osatähtsus taotlusalusest maast pindalatoetuste võrdluses 2018. a. Tulpadel toodud pindala (ha) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Joonis 19. Kuivendatud alade lühiajalise rohumaa (LR), muude põllukultuuride ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR) pindala (ha) ÜPT, KSM ja MAHE taotlusalusel maal 2018. a. (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kokkuvõte

Pindalatoetuste taotluslune pind suurenes kõikides toetustüüpides võrreldes 2017. aastaga (eriti MAHE ja PLK pind), kuid taotlejate arv väheneb, v.a MAHE toetuse puhul. Need tendentsid viivad omakorda taotleja keskmise pindala suurenemiseni, mis oli 2018. a ÜPT taotlejal 66 ha, KSM 306 ha ja MAHE 103 ha.

Üldiselt toimub pindala suurenemine põllumaa arvelt, vaid MAHE ja NAT pindadel on suurenenud ka püsirohumaade pindala. Siiski on põllumaa ja püsirohumaade pindala suhe püsinud viimastel aastatel stabiilsena (ÜPT tootjatel 2,4, NAT 0,6, KSM 7,9 ja MAHE 1,4).

Põllumaa põllukultuuride struktuuris on suurenenud lühiajaliste rohumaade pind 1-2% võrra ning teravilja puhul 3% võrra taotluslusest maast kõikides toetustüüpides võrreldes 2017. aastaga. Väiksemate kultuurigruppide osas on vähenenud muude õli- ja kiukultuuride pind (kanep) ning suurenenud maitse- ja ravimtaimede pind (ÜPT puhul kahekordne tõus, KSM puhul 3,7-kordne).

Liblikõieliste pindala väheneb võrreldes 2017. aastaga ÜPT ja KSM taotlusalusel maal, ent MAHE-l on jätkuv tõusutrend – MAHE põllumaast 61% on liblikõieliste kultuuride all. K-vaestel muldadel võib tekkida liblikõieliste järjepideval kasvatamisel kaaliumi defitsiit.

Mustkesa pindala vähenes võrreldes 2017. aastaga nii ÜPT, KSM kui MAHE põllumaal, sööti jäetud maa pindala seevastu suurenes. Mullakaitse aspektist on eelistatum maa sööti jätmine võrreldes mustkesas hoidmisega.

NTA-l taotletakse 71% ÜPT pinnast KSM toetust ehk oluliselt rohkem kui Eesti keskmisena, MAHE pind on jällegi kordades väiksem võrreldes Eesti keskmisega. NTA-l domineerivad põllumaad ning neid on oluliselt rohkem ÜPT ja KSM taotlusalusel maal võrreldes Eesti keskmisega.

61% kogu põllumajandusmaast on kuivendatud ning 72% ÜPT ja 61% MAHE kuivendatud pinnast on kasutuses põllumaana.

**MAK 2014-2020 perioodi
4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3.
prioriteedi loomade
heaolu meetme ja 2.
prioriteedi tegevuse
„kiviaia taastamine“
analüüs**

Foto: Ere Ploomipuu

MAK 2014-2020 keskkonnatoetustest sai 2018. aastal taotleda põllumajanduslikku keskkonnatoetust ehk keskkonna- ja kliimameedet (sh. KSM, KSK, VESI, MULD, KSA, SORT, OTL, PLK), mahepõllumajandusele ülemineku toetust ja mahepõllumajandusega jätkamise toetust (MAH), loomade heaolu toetust (LHT) ja Natura 2000 toetusi (NAM, NAT). Ülevaate eelpool loetletud toetuste saajate arvudest ja määratud ühikutest 2015.-2018. a kohta annab Tabel 1. [MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ning MAK 2007-2013 PKT \(sh. alameetmete\) toetuse saajate arv, määratud ühikud \(pindala, arv\) 2015.-2017. aasta kohta \(PRIA, 22.03.2019e andmetel\)](#)

Tabel 1. MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ning MAK 2007-2013 PKT (sh. alameetmete) toetuse saajate arv, määratud ühikud (pindala, arv) 2015.-2017. aasta kohta (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Meede	2015		2016		2017		2018		Eesmärk	
	Toetuse saajad	Pindala, ha	Toetuse saajad	Pindala, ha	Toetuse saajad	Pindala, ha	Toetuse saajad	Pindala, ha	Pindala, ha	Täitmine, %
KSM 2007-2013	4	54	-	-	-	-			x	
KSM 2014-2020	1 420	432 585	1 489	451 069	1 475	447 944	1463	445 396	475 000	94
sealhulgas veekaitse lisategevus	317	134 258	331	130 883	376	138 371	358	139 6		
sealhulgas mesilaste lisategevus	8	85	11	112	15	184	23	314		
VESI 2014-2020							8	1 297	73 000	2
KSK 2014-2020	49	858	55	943	48	1 180	61	2 037	1 700	126
KSA 2014-2020	16	49	22	63	22	102	24	105		
MULD 2014-2020	168	8 842	203	10 347	230	11 110	235	11 819	20 000	59
SRT 2007-2013	20	246	7	50	1	5			x	
SORT 2014-2020, ha	29	486	39	387	47	479	55	481	1700	28
SORT 2014-2020, tk		1 260 tk		1 930		2 944		3 574	x	
OTL 2007-2013, tk	172*	459 tk	79*	159tk	14*	18 tk	x	x	x	
OTL 2014-2020, tk	494*	12 901 tk	582*	138 323	637*	15 998 tk	647*	17 722 tk	x	
PLK 2007-2013	117	2 435	58	1 197	26	317	x	x	x	
PLK 2014-2020	698	22 485	764	25 203	807	28 796	820	29 679	40 000	74
PKT 2014-2020 kokku	2 874	465 305	3 154	488 012	3 266	489 611			x	
MAH 2007-2013	371	37 190	177	20 903	87	10 148	x	x	x	
MAH 2014-2020	1 062	90 685	1 352	121 064	1 583	153 148	1 753	175 749	133 000	132
NAT 2014-2020	1 527	21 148	1 326	19 970	1 343	20 161	1318	20 162	23 440	86
NAM 2014-2020	4 651	57 571	4 538	58 032	5 110	64 359	5 015**	66 117**	63 000	105
LHT 2014-2020, tk	1 983	225 494	2 061	238 116	1954	259 908	1805	202 555	x	
LKT 2007-2013	169	4 452	x	x	x	x	x	x	x	

* - OTL puhul kehtib iga töö kohta eraldi viieaastane kohustus. OTL heakskiidetud taotlejate arv on esitatud ühekordselt

** - taotlemiste järgi

Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus

Sisukord

Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus.....	37
Meetme analüüs.....	39
Kokkuvõte.....	49

Jooniste loetelu

Joonis 20. KSM toetusluse pindala ja toetuse saajate arvu muutus maakonniti aastatel 2009-2018 (PRIA, 22.03.2019e andmetel)	40
Joonis 21. Põllumaa külvipinna struktuur NTA-I (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	41
Joonis 22. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotluslusest pinnast 2018. aastal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	42
Joonis 23. KSM toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotluslusest pinnast aastatel 2009-2018 (muud kultuurid on köögivilja, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	42
Joonis 24. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	43
Joonis 25. Teravilja pind ja osakaal KSM taotluslusest maast 2018. aastal maakonniti (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	44
Joonis 26. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all oleva pindala osakaal kogu KSM taotluslusest pindalast perioodi 2009-2013 keskmisena ja 2015-2018 aastal maakonniti (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	45
Joonis 27. Talvise taimkatte osakaal KSM taotluslusest pinnast aastatel 2009-2013 ja 2015-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	46
Joonis 28. KSM veekaitse lisategevuse talvise taimkatte pindala maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 20.03.2019a andmetel)	47
Joonis 29. KSM mesilaste lisategevuse toetuse saajate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 20.03.2019a andmetel)	48
Joonis 30. Mesilaste korjealadel kasvatatavate taimede osakaal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)	48

Lisade loetelu

Lisa 9. KSM toetusala pindala ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2018

Lisa 10. KSM täiendkoolitusel osalenud tootjate arv

Kasutatud kirjanduse loetelu

PRIA, 31.01.2019a andmetel. 2018. aastal koolituse läbijate arv (KSM, KSA, MAHE, LHT, PLK koolitused) 28.01.2019 seisuga.

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta

PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a kohta 20.02.2019 andmetel

PMK, 2018b. Taluvärava toiteelementide bilansi kasutuse uuring. [http://pmk.agri.ee/mak/wp-](http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.2_talugarav.pdf)

[content/uploads/sites/2/2019/03/2.2_talugarav.pdf](http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.2_talugarav.pdf)

PMK, 2018d. Toiteelementide konsentratsioon drenivees. [http://pmk.agri.ee/mak/wp-](http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.1_vesi.pdf)

[content/uploads/sites/2/2019/03/2.1_vesi.pdf](http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.1_vesi.pdf)

PMK, 2018p. Pestitsiidide kasutuskooormuse uuring. [http://pmk.agri.ee/mak/wp-](http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.3_pestitsiidid.pdf)

[content/uploads/sites/2/2019/03/2.3_pestitsiidid.pdf](http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.3_pestitsiidid.pdf)

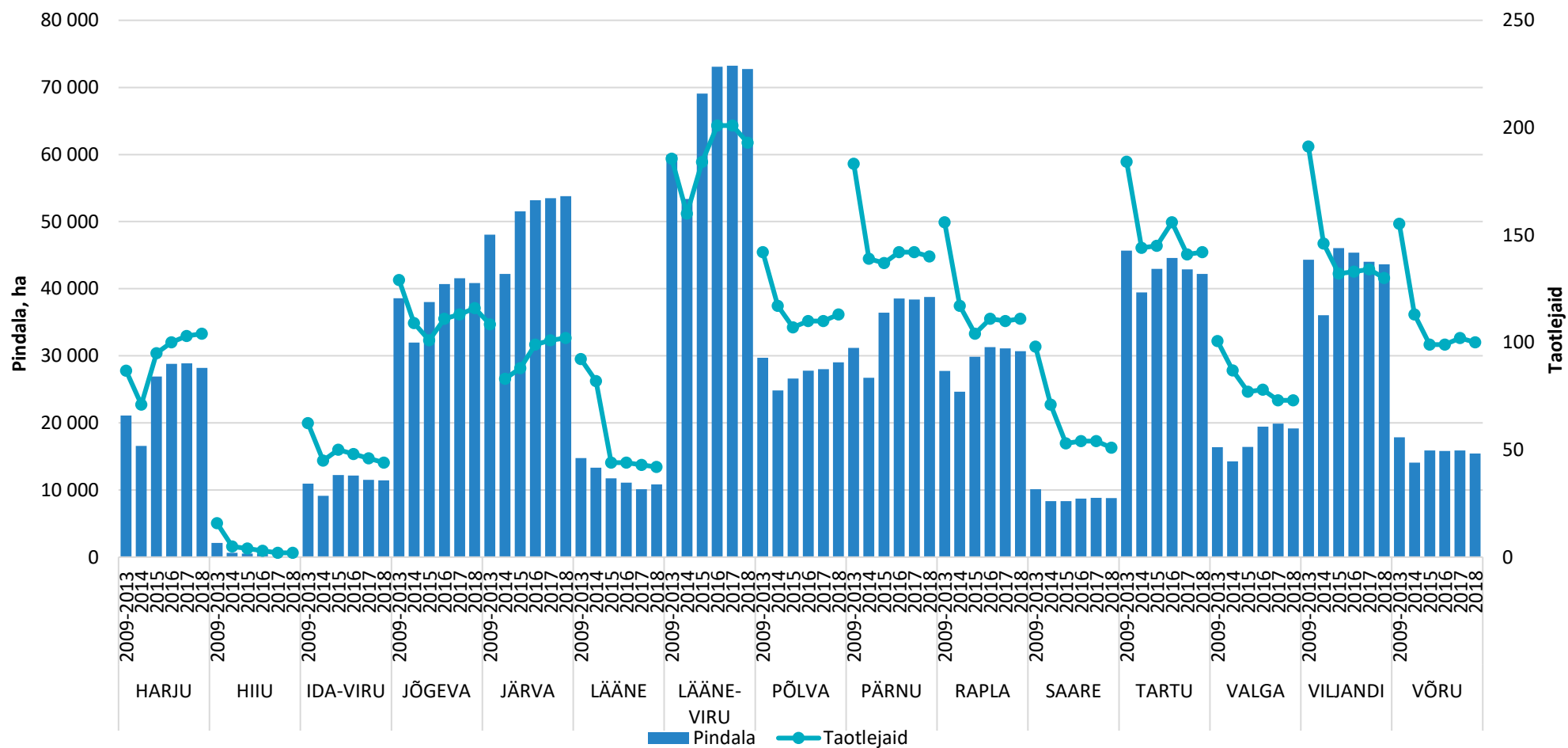
Meetme analüüs

KSM meetme näitajad *toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv* ja *toetust saavate alade kogupindala* on arvutatud määratud toetuste järgi. Kuna Eesti administratiivne jaotus (sealhulgas mõnede maakondade piirid) muutus 2017. aastal, siis andmete võrreldavuse huvides arvutati 2015.-2018. aasta nimetatud näitajad vastavalt uutele maakonnapiiridele (PRIA, 22.03.2019e andmetel). Et täpsem jaotus kultuuride lõikes nendes andmetes puudub, siis analüüs kultuuride kaupa tehti maakasutuse päringutest taotletud pinna alusel, mis on põllu pindala taotlusel ja mis ei ole läbinud administratiivset ja kohapealset kontrolli (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Seetõttu on see pind mõnevõrra suurem määratud pinnast.

KSM toetuslune pind vähenes 2018. aastal 2234 ha võrra võrreldes 2017. aastaga. Vaatamata väikesele vähenemisele moodustas toetuslune pind ikkagi 94% eesmärgiks prognoositud 475 000 hektarist. Toetust saanud tootjate arv vähenes 14 tootja võrra. Kui võrrelda tootjate arvu eelmise perioodiga (2009-2013), siis selgub, et enamikes maakondades vähenes oluliselt toetust saanud tootjate arv (Joonis 20, [Lisa 9](#)). Kuna aga toetuslune pind on jäänud suhteliselt stabiilseks, siis toetust saanud ettevõtte keskmine pind on suurenenud.

Pindalaliselt taotleti toetust kõige rohkem endiselt Jõgeva-, Järva-, Lääne-Viru-, Tartu- ja Viljandimaal. ÜPT taotluslune põllumaa pind neis maakondades oli 362 163 ha, KSM toetustega oli kaetud 257 000 ha, mis moodustas 71% kogu põllumaast. Seega väga suur hulk Eesti viljakamate muldade ja seega ka intensiivse põllumajandusega piirkonna tootjaid on võtnud endale kohustusi keskkonna säästmiseks. Samal ajal oli Eestis tervikuna KSM kaetus 66% taotluslusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.

**KSM toetust määrati
1463 tootjale pinnaga
445 396 ha.**

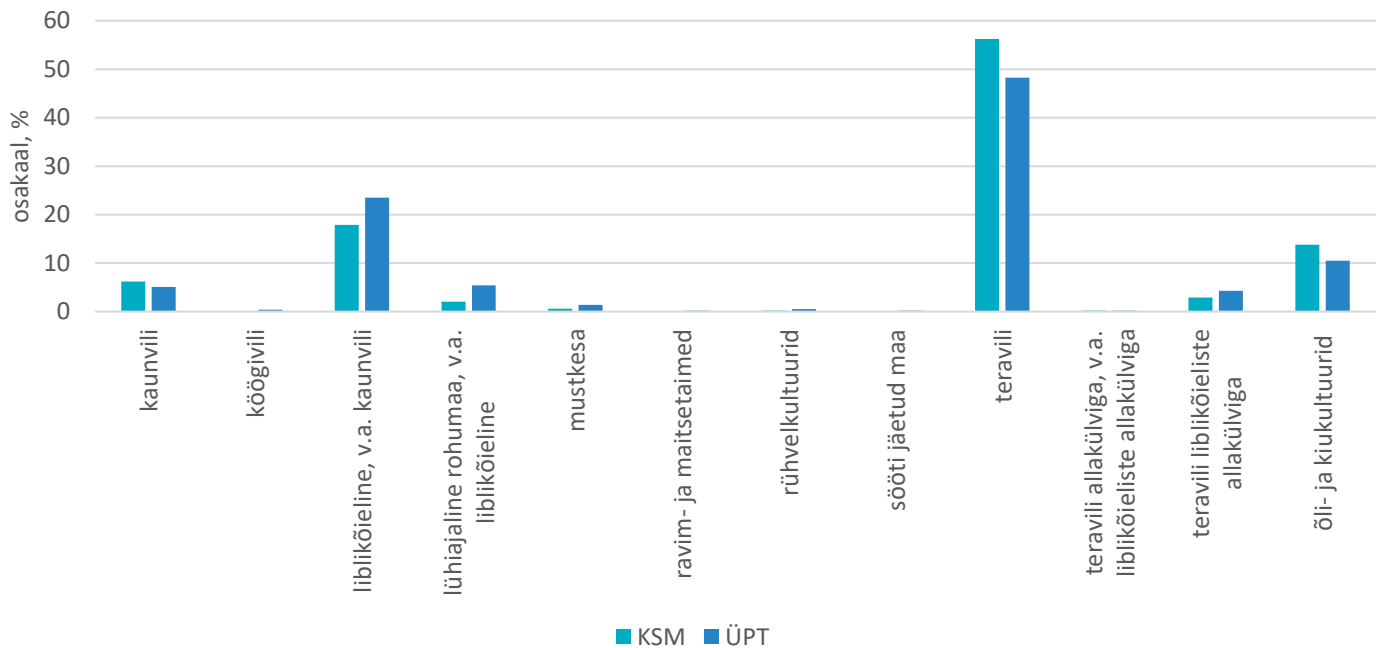

Joonis 20. KSM toetuseluse pindala ja toetuse saajate arvu muutus maakonniti aastatel 2009-2018 (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

NTA-I oli KSM osakaal ÜPT taotluselusest pinnast veelgi suurem. NTA ÜPT toetuslune põllumaa pind (ilma püsirohumaata) oli 2018. aastal taotluste alusel 117 204 ha. KSM toetuslune pind kattis sellest 82%. Kui lisada juurde ka MAHE toetuslune pind (samuti ilma püsirohumaata), siis katab keskkonnasäästlik majandamine 89% NTA põllumaast.

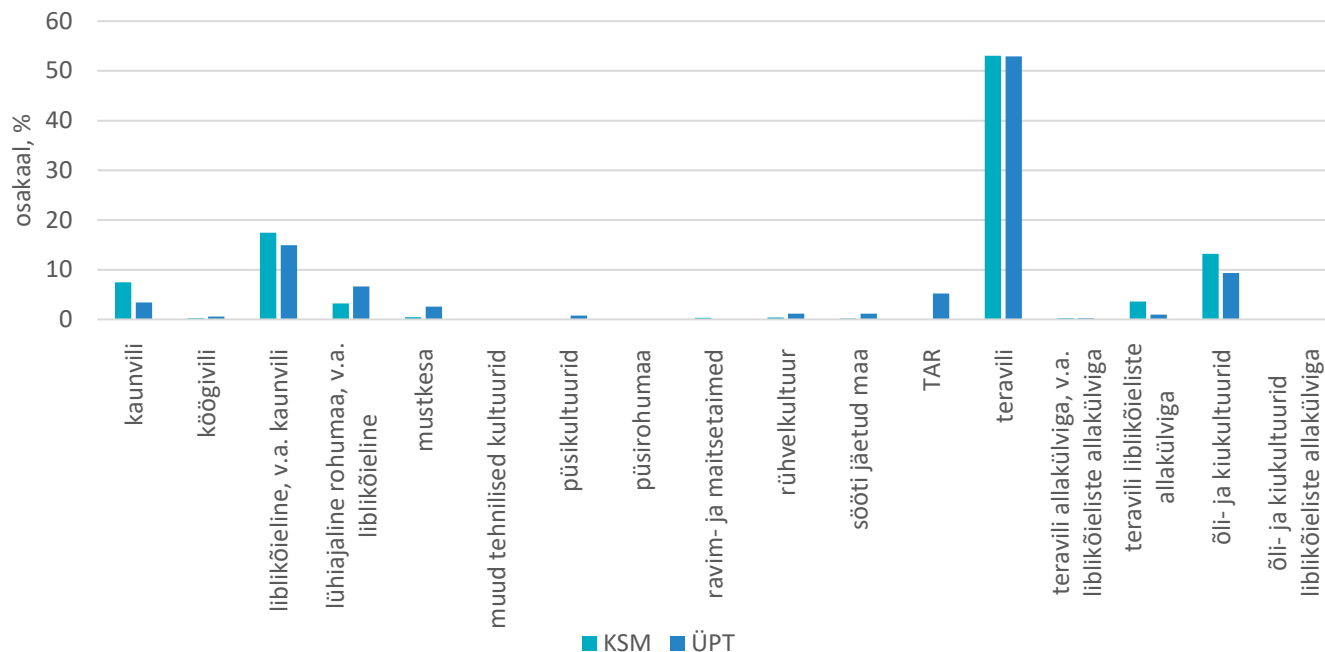
NTA põllumaast on 82% kaetud KSM toetusega.

Kui võrrelda põllumaa külvipinna struktuuri NTA-I, selgub, et ainult ÜPT-d taotlenud tootjad kasvatavad vähemal pinnal nii teravilja kui ka õli- ja kiukultuure võrreldes KSM taotlejatega (Joonis 21).

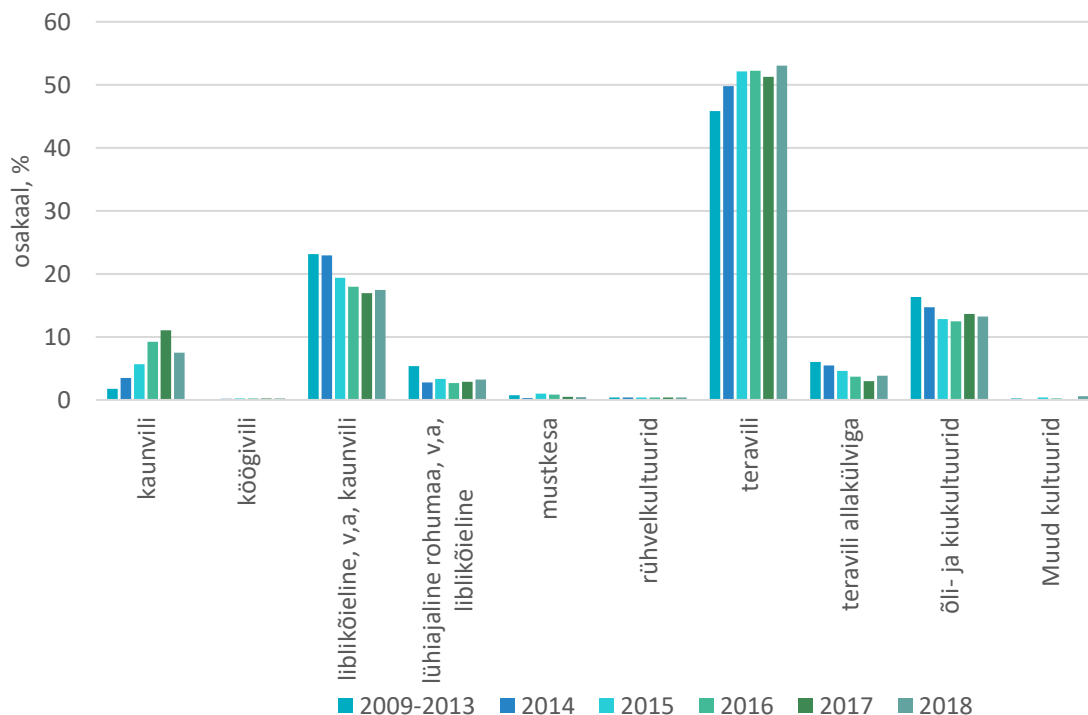
Joonis 21. Põllumaa külvipinna struktuur NTA-I (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kui võrrelda külvipinna struktuuri kogu taotluselusest pinnal, siis selgub, et ainult ÜPT-d ilma põllumajanduskeskkonna toetusteta taotleti 312 283 hektarile. Sellest rohkem kui poole (187 192 ha) moodustas püsirohuma. Kuna KSM toetust ei saa taotleda püsirohumaale, siis võrdleme ÜPT ja KSM taotlejate külvipinna struktuuri põllumaal. Selgub, et suurima erinevusena võib välja tuua selle, et ÜPT tootjatel oli põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) osakaal väiksem kui KSM tootjatel. Teravilja osakaal jäi mõlemalt toetusgrupil praktiliselt samaks, ÜPT tootjatel aga oli lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal suurem (Joonis 22).

Joonis 22. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalasusest pinnast 2018. aastal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuris prevaleerib teravili, mille osatähtsus koos allakülvidega ulatub 2018. aastal 53%-ni (Joonis 23).

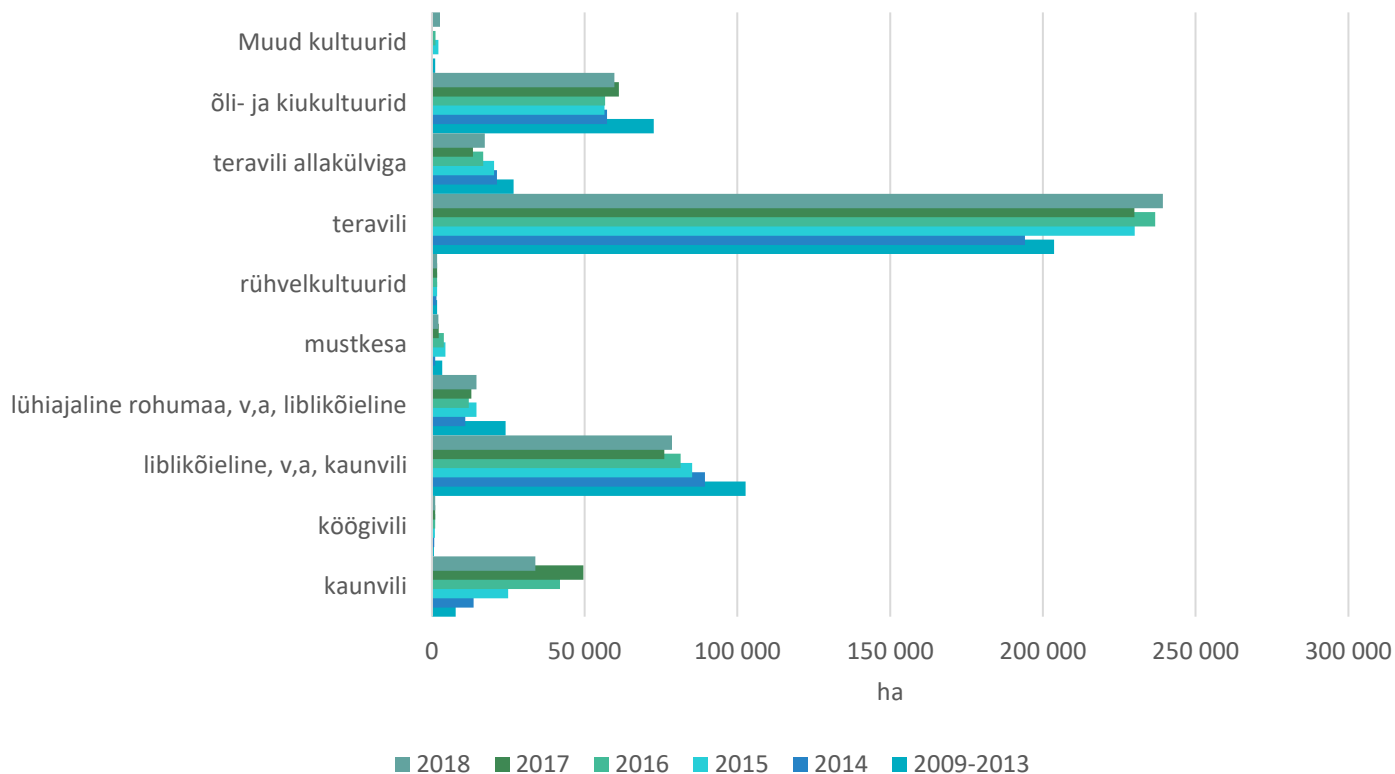

Joonis 23. KSM toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalasusest aastatel 2009-2018 (muud kultuurid on köögivili, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa) (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Liblikõeliste kultuuride seas vähenes 2018. aastal kaunviljade osatähtsus 33 800 hektarini. Samal ajal on suurenenud teiste liblikõeliste külvipind, seega kogu liblikõeliste pind ei ole oluliselt vähenenud (Joonis 24). Liblikõeliste suur osakaal

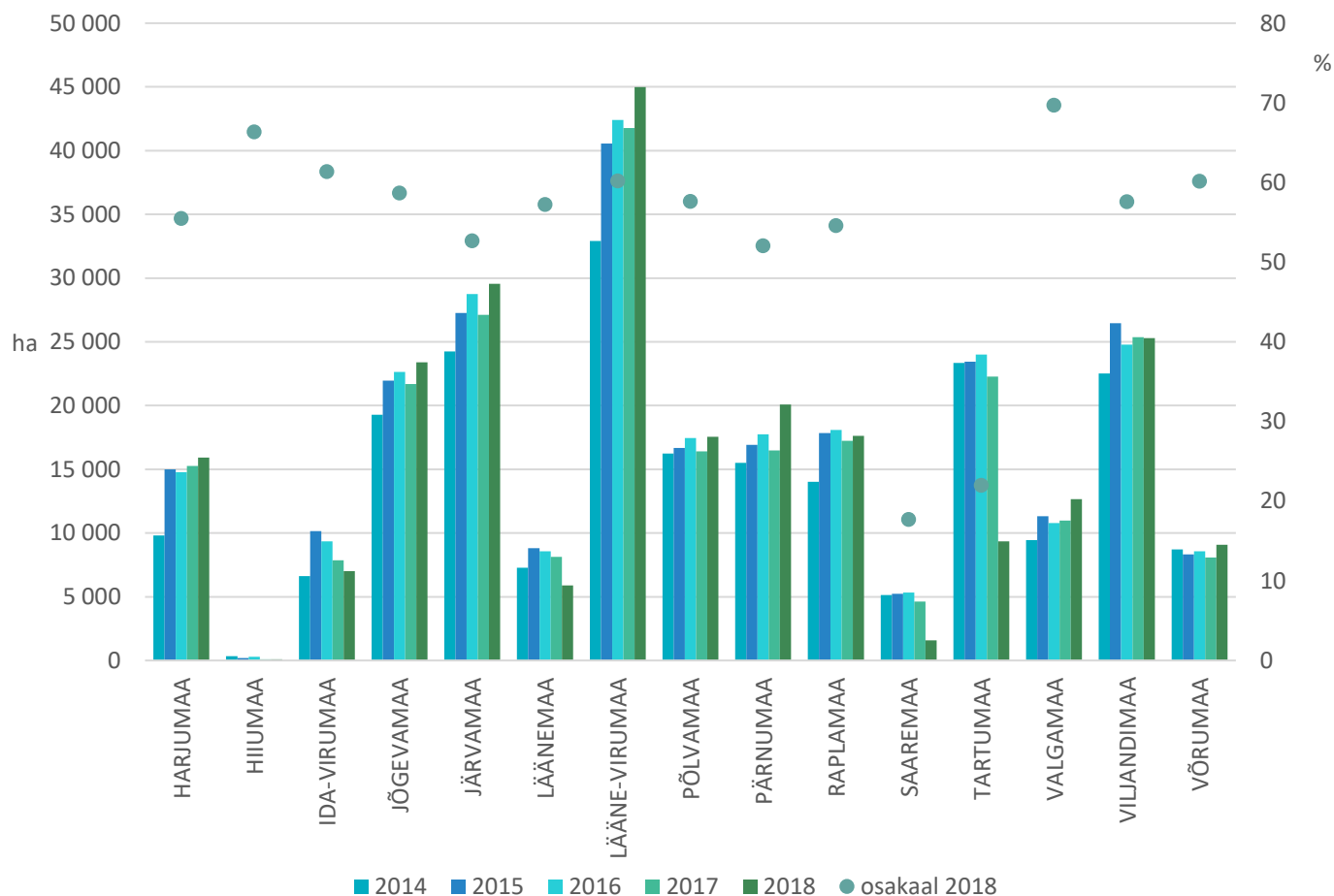
põllukülvikorras tasakaalustab mulla huumusbilanssi, aitab säilitada mulla viljakust ning on eelduseks lämmastikväetiste kasutamise vähendamisel.

Mustkesa pind vähenes 2071 ha-ni, mis moodustab 0,5% KSM toetusalusest pinnast.

Joonis 24. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

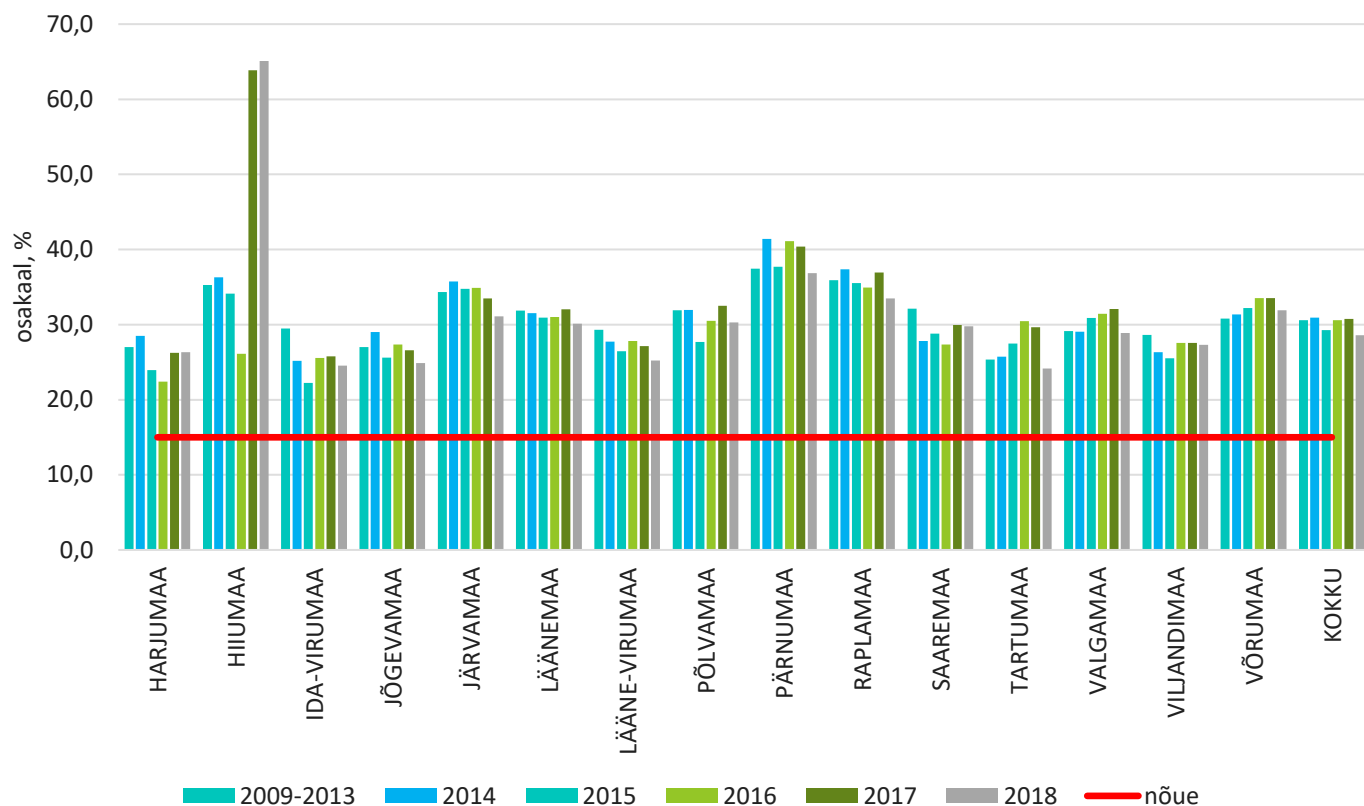
Teraviljade osakaal KSM taotlusalusest pinnast on enamikes maakondades suhteliselt ühtlane, kõikudes 52-61% vahel (Eesti keskmisena 53%). Kõrgem on see näitaja Hiiumaal (66%), kuid iseloomustab vaid kahte tootjat. Valgamaal on aga teraviljade osakaal tõusnud kõige kõrgemale, ulatudes 70%-ni (Joonis 25). 2018. aastal suurenes ka allakülvide osakaal 12%-ni teraviljapinnast.

Joonis 25. Teravilja pind ja osakaal KSM taotlusalusest maast 2018. aastal maakonniti (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2018. aastal 128 910 hektarit.

Liblikõieliste ja liblikõieliste ning kõrreliste segu kasvatamise 15% kohustust täideti Eesti keskmisena kahekordselt. Nõue täideti kõigis maakondades. Eesti keskmisena on liblikõieliste kasvupind püsinud stabiilsena ja jäänud 30% piiresse (Joonis 26). Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2018. aastal 128 910 hektarit. Liblikõieliste külvipind vähenes just kaunviljade külvipinna vähenemise tõttu.

Joonis 26. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all oleva pindala osakaal kogu KSM taotlusalusest pindalast perioodi 2009-2013 keskmisena ja 2015.-2018. aastal maakonniti (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kui välja jätta väikese KSM toetuspinnaga Hiiumaa, oli talvise taimkatte all olev pind maakondades küllaltki ühtlane, ulatudes 43% Valgamaal kuni 53% Läänemaal. 2018. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 219 263 hektarini. Kõikides maakondades oli täidetud ka 30% talvise taimkatte nõue. Kogu KSM taotlusalusest pinnast moodustas talvine taimkate keskmisena 49%, seega veekaitseline eesmärk taimetoitelementide leostumisriski vähendamiseks täideti (Joonis 27).

**Talvine taimkate moodustas
49% KSM taotlusalusest
pinnast.**

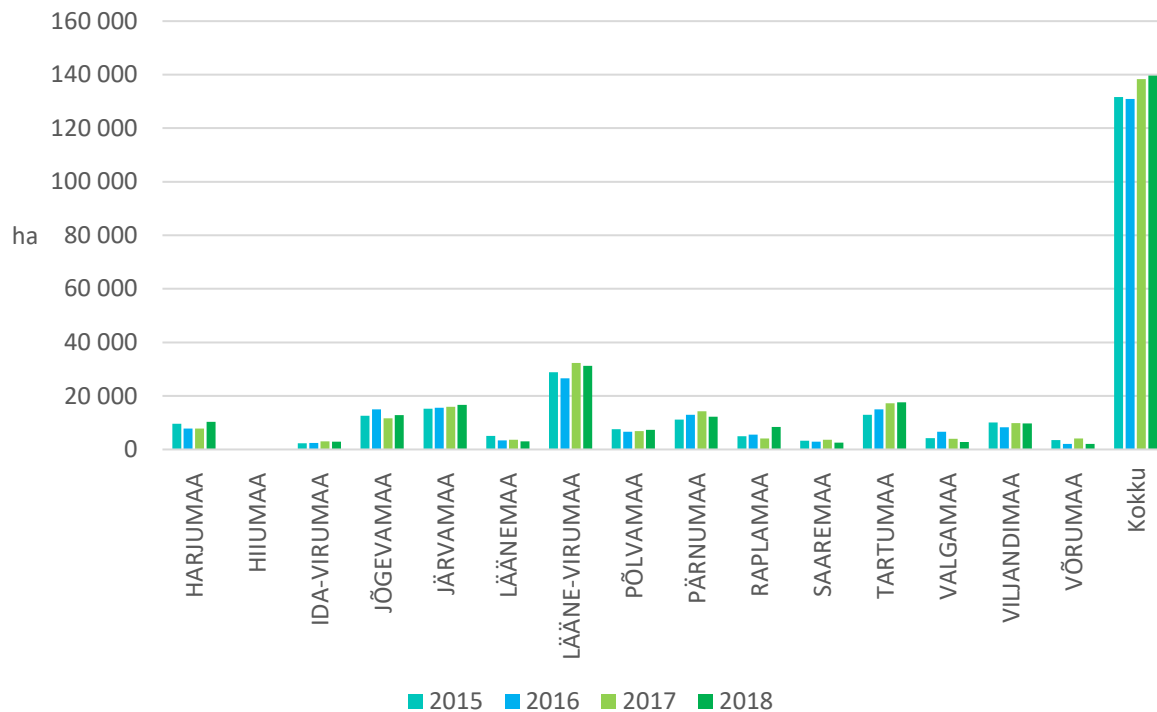

Joonis 27. Talvise taimkatte osakaal KSM taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2013 ja 2015-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

2017. aastal alustati ka täienduskoolituste läbiviimist, mille läbisid 401 tootjat, 2018. aastal läbisid täienduskoolituse 403 tootjat (Lisa 10). Täienduskoolitused jätkuvad 2019. aastal ja 20.04.2019 seisuga oli 170 KSM kohuslast, kellel täienduskoolitus läbimata.

Veekaitse lisategevus

Keskkonna, eelkõige pinna- ja põhjavee kaitseks on KSM toetuse taotlejatel võimalik valida veekaitse eesmärgiga lisatoetus, mille tingimuseks on talvise taimkatte 50% osatähtsus toetusõiguslikust maast. Lisategevuse toetust määrati 358 tootjale (24% kõigist KSM tootjatest). Sel aastal kõikus lisategevuse toetamiseks määratud pind alates 13% Võrumaal kuni 43% Lääne-Virumaal. Kokku määrati lisatoetust 139 629 ha-le, mis on veidi rohkem kui eelnevatel aastatel (Joonis 28).

Joonis 28. KSM veekaitse lisategevuse talvise taimkatte pindala maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

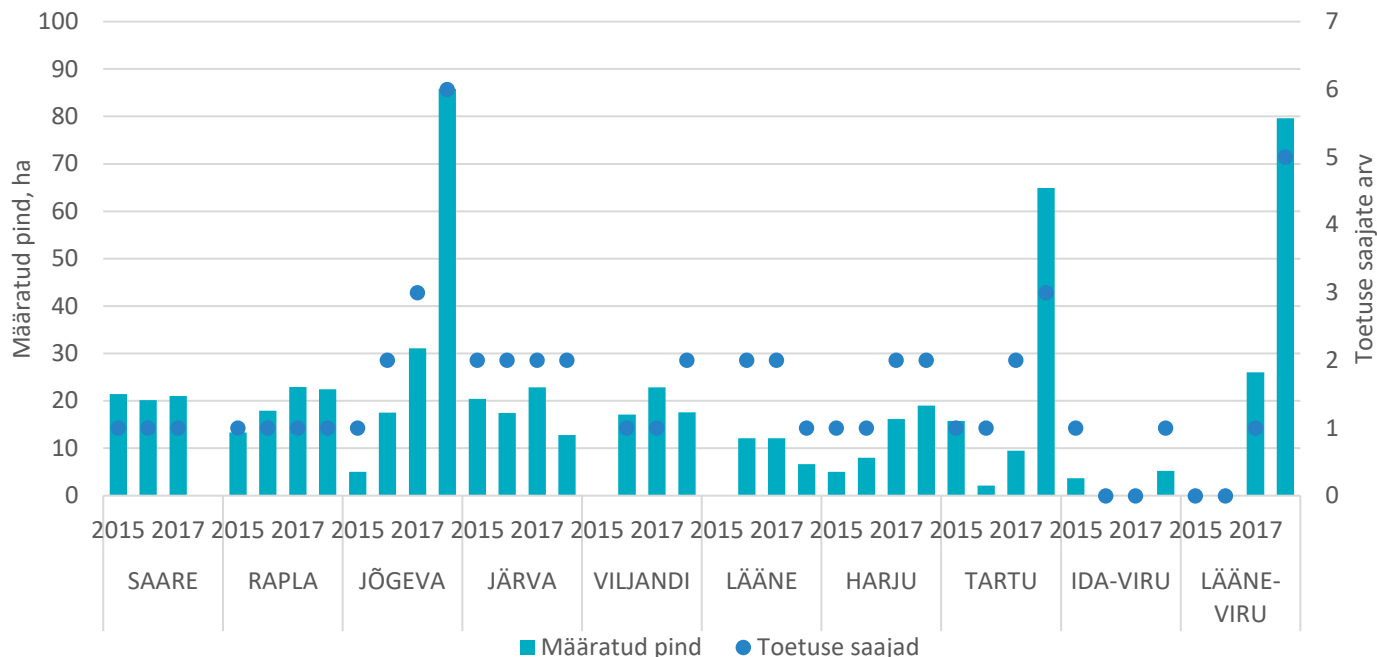
Mesilaste korjealade rajamise lisategevus

Tolmeldamiskriisi leevendamiseks ja intensiivistunud põllumajanduse mõju vähendamiseks on KSM toetuse taotlejal võimalik valida lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest.

Alates 2010. aastast kehtib Eestis kohustus registreerida kõik mesilaspered PRIA põllumajandusloomade registris. Kui 2017. aasta 1. jaanuari seisuga olid registrisse kantud andmed 24 480 mesilaspere kohta, siis 01.05.2017 seisuga oli registris juba 27 975 mesilasperet ning seisuga 31.12.2018 koguni 35 655 mesilasperet.

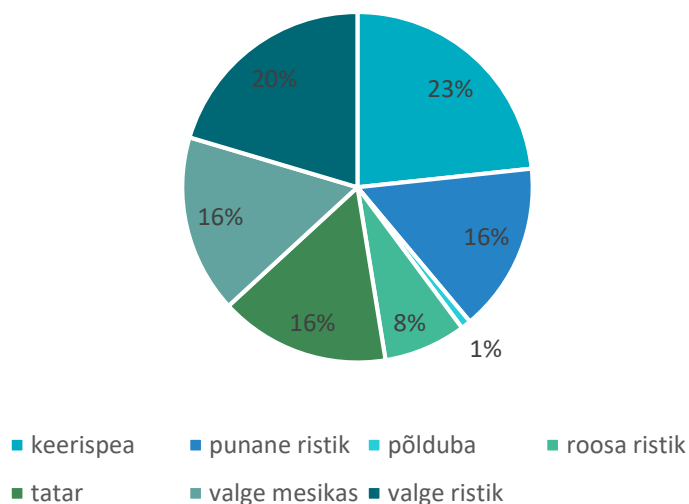
Lisaks tavamesilastele peetakse Eestis ka mahemesilasi, 31.12.2018 seisuga oli PMA loomade registris registreeritud 2461 mahemesilasperet.

Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest taotles 2018. aastal 25 tootjat (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Toetust määrati üheksas maakonnas 23 tootjale, kokku 314 ha-le (Joonis 29). Võrreldes 2017. aastaga suurenes toetuse saajate arv 8 tootja võrra, toetusalune pind kasvas 130 ha. Maakondadest lisandus Ida-Virumaa, kus eelneval aastal toetust ei taotletud. Saaremaal 2018. aastal seda lisategevuse toetust ei taotletud.

Joonis 29. KSM mesilaste lisategevuse toetuse saajate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Korjetaimede struktuuri analüüsil selgus, et 32-st nimekirja kantud korjetaimede liigist kasutati vaid seitset (Joonis 30). Suuremal pinnal kasvatati valget mesikat (63 ha), keerispead (89 ha), valget ristikut (78 ha) ja tatart (60 ha). Küllaltki suure osa (16%) moodustas rajatud korjealade pinnast punane ristik. See kultuur on küll korjetaimede nimestikus, kuid meetaimena väheväärtuslik, kuna lühikeste suistega meemesilased ei suuda pikaputkelisest õisikust nektarit koguda.

Joonis 30. Mesilaste korjealadel kasvatatavate taimede osakaal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Väetiste ja pestitsiidide kasutamine

Väetiste ja pestitsiidide kasutamise mõju hindamisel vee kvaliteedile lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud uuringute „Taluvärava toitelementide bilansi ja kasutuse uuring“ ja „Pestitsiidide kasutuskooormus“ tulemustest. KSM ja ÜPT tootjagruppide võrdlus võimaldab hinnata KSM mõju.

Taluvärava N-bilansi võrdlemisel selgus, et 2017. aastal oli KSM üldbilanss mõnevõrra madalam kui ÜPT ettevõtetes (vastavalt 41 kg/ha ja 44 kg/ha). Fosfori bilanss oli mõlemate toetustüüpide puhul madal, kuid positiivne (PMK, 2018b).

KSM ja ÜPT ettevõtetes kasutati 2017. aastal pestitsiidide toimeainet pritsitud pinnale vastavalt 0,684 ja 0,774 kg/ha ning põllumajandusmaale 0,465 ja 0,511 kg/ha. Referentsperioodi (2010-2013) keskmisega võrreldes kasutati KSM põldudel 2017. aastal pestitsiidide toimeainet pritsitud pinna kohta 0,064 kg/ha (9%) vähem, põllumajandusmaa kohta aga 0,094 kg/ha (25%) rohkem. ÜPT ettevõtetes suurenes kasutatud pestitsiidide toimeaine kogus nii pritsitud pinna kui ka põllumajandusmaa kohta (22% ja 2%).

Kuna ÜPT ettevõtetes kasvatati 2017. aastal teravilja kokku suuremal pinnal, suurem oli ka pritsitud teraviljade pind kui KSM puhul, kasutati ÜPTs kokkuvõttes rohkem pestitsiide ja koormus pritsitud pinnale ja põllumajandusmaale kujunes KSM-ga võrreldes suuremaks (PMK, 2018p).

Uuringust „Taimetoiteelementide kontsentratsioon drenivees“ selgus, et nitraatiooni aasta keskmine kontsentratsioon drenivees oli KSM põldudel madalam (32,5 mg/l) kui ÜPT põllul (57,3 mg/).

Kuigi KSM põldudelt on lämmastiku leostumine pidevalt suurenenud, oli selle toiteelemendi leostumine KSM põldudelt väiksem kui ÜPT põllult (vastavalt 24,1 ja 40,4 kg/ha) (PMK, 2018d).

Kokkuvõte

- 2018. aastal määrati KSM toetust 1463 tootjale pinnaga 445 396 ha. Eestis tervikuna oli KSM katvus 66% taotlusalusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.
- Pindalaliselt taotleti toetust kõige rohkem endiselt Jõgeva-, Järva-, Lääne-Viru-, Tartu- ja Viljandimaal. ÜPT taotlusalune põllumaa pind neis maakondades oli 362 163 ha, KSM toetustega oli kaetud 257 000 ha, mis moodustas 71% kogu põllumaast. Seega väga suur hulk Eesti viljakamate muldade ja seega ka intensiivse põllumajanduse piirkonna tootjaid on võtnud endale kohustusi keskkonna säästmiseks.
- NTA piirkonnas oli KSM osakaal ÜPT taotlusalusest pinnast veelgi suurem. NTA piirkonnas oli ÜPT toetusalune põllumaa pind (ilma püsirohumaata) 2018. aastal taotluste alusel 117 204 ha. KSM toetusalune pind kattis sellest 82%.
- Kui võrrelda põllukülvikorra kultuuride osakaalu erinevust KSM ja ÜPT tootjatel, siis suurima erinevusena võib välja tuua selle, et ÜPT tootjatel oli põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) osakaal väiksem kui KSM tootjatel. Teravilja osakaal jäi mõlemalt toetusgrupil praktiliselt samaks, ÜPT tootjatel aga oli lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal suurem.
- Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2018. aastal 128 910 hektarit. Võrreldes aastatega 2015-2017 vähenes liblikõieliste külvipind kaunviljade külvipinna vähenemise tõttu.
- 2018. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 219 263 hektarini, mis moodustas kogu KSM taotlusalusest pinnast 49%.
- Veekaitselise eesmärgiga lisategevuse toetust määrati 358 tootjale (24% kõigist KSM tootjatest). Kokku määrati lisatoetust 139 629 ha, mis on veidi rohkem kui eelnevatel aastatel.
- Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest määrati üheksas maakonnas 23 tootjale 314 ha-le. Võrreldes 2017. aastaga suurenes toetuse saajate arv 8 tootja võrra, toetusalune pind kasvas 130 ha.

Meede M10.1.2 - piirkondlik veekaitse toetus

Sisukord

Meede M10.1.2 piirkondlik veekaitse toetus	50
Meetme analüüs	51
Kokkuvõte	52

Jooniste loetelu

Joonis 31. Põllumaa osakaal ja suurus ÜPT ja KSM tootjatel NTA-I	51
Joonis 32. KSM taotlejate talvise taimkatte (TTK) pindala 2018. aastal NTA-I	52
Joonis 33. Piirkondliku veekaitse toetust saanud pindala 2018. aastal	52

Kasutatud kirjanduse loetelu

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.

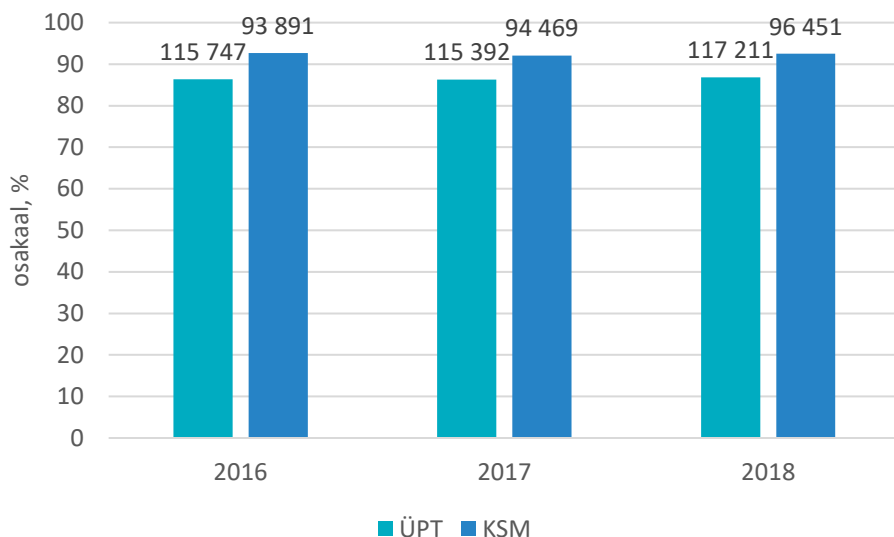
PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta

Meetme analüüs

Meetme eesmärgiks on põllumajandusest lähtuva surve vähendamine keskkonnale NTA-l. Toetatakse kahte tegevust:

- maa hoidmine osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul;
- maa hoidmine rohumaa all vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul.

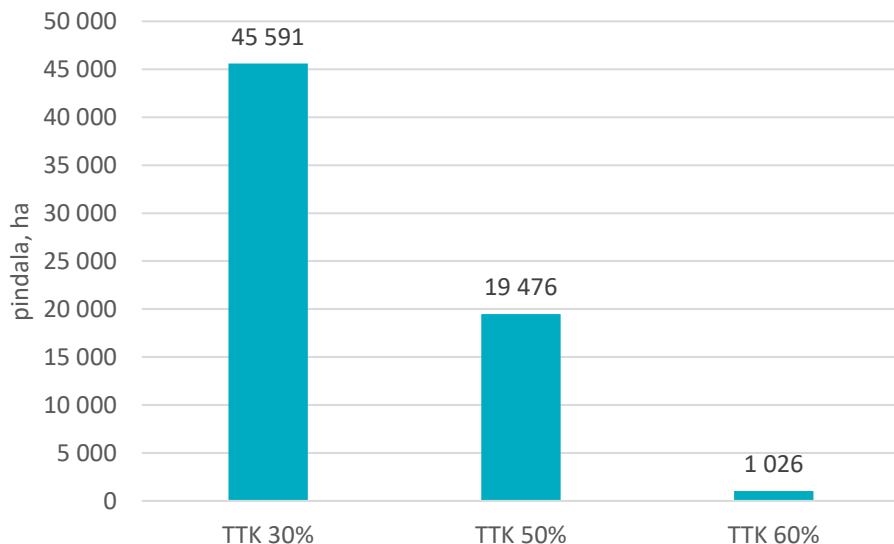
Analüüsides põllumaa ja püsirohumaa osakaalu ÜPT ja KSM toetuse taotlejatel NTA-l selgub, et põllumaa (põllukultuurid ja lühiajaline rohumaa) osakaal kogu põllumajandusmaast on mõlemal tootjagrupil aastati stabiilne (Joonis 31). ÜPT tootjate põllumaa osakaal on 86% ja KSM tootjatel 93% kogu põllumajandusmaast. Seega püsirohumaad on KSM tootjatel NTA-l vähem, selle pind ulatub 7812 hektarini 2018. aastal.

Joonis 31. Põllumaa osakaal ja suurus ÜPT ja KSM tootjatel NTA-l (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

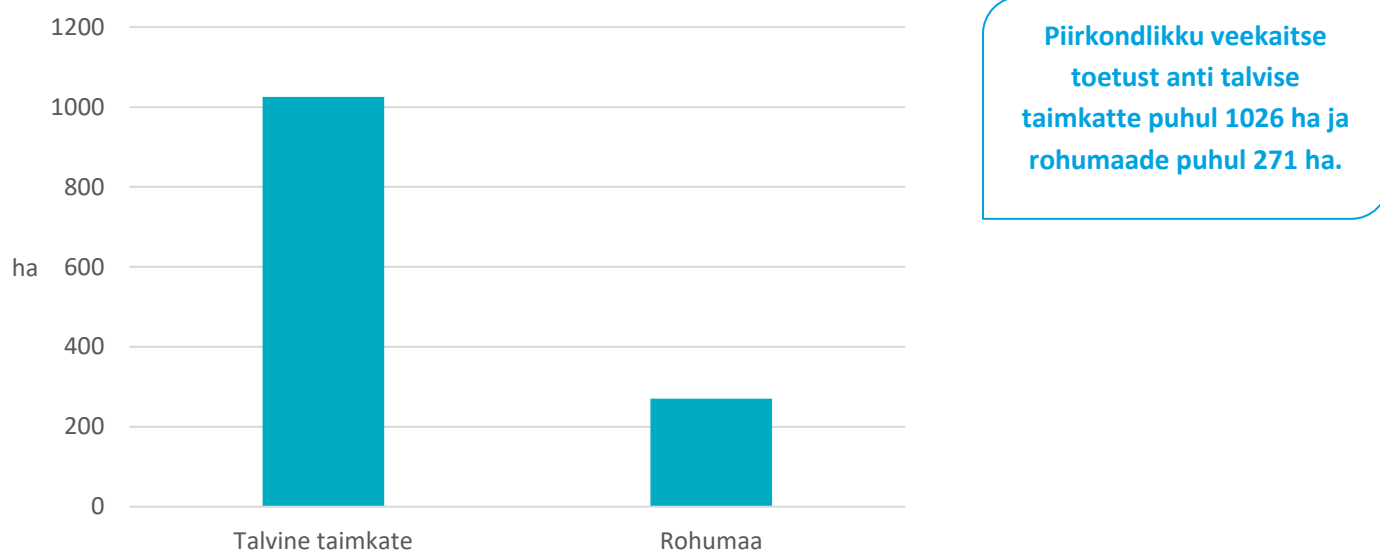
Eestis tervikuna on KSM tootjatel püsirohumaa osa kogu põllumajandusmaast oluliselt suurem, ulatudes aastatel 2015-2018 12-13%-ni. Seega oleks KSM tootjatel, kes majandavad NTA-l, potentsiaali rohumaa pinna suurendamiseks.

KSM põhitegevusena sätestatud talvise taimkatte 30% nõuet rakendati NTA-l 45 591 ha, lisategevust, kus talvise taimkatte all peab olema 50% toetusõiguslikust maast, 19 476 ha ning piirkondliku veekaitse meetme korral, kus talvise taimkatte all peab olema 60% toetusõiguslikust maast, vaid 1026 hektaril (Joonis 32).

Joonis 32. KSM taotlejate talvise taimkatte (TTK) pindala 2018. aastal NTA-I (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Piirkondliku veekaitse toetusega alustati 2018. aastal. See võib olla ka üheks põhjuseks, miks toetust määrati maa hoidmiseks rohumaa all vaid 7 tootjale ja talvise taimkatte puhul vaid ühele tootjale, pindaliselt vastavalt 271 ja 1026 hektarile (Joonis 33).

Joonis 33. Piirkondliku veekaitse toetust saanud pindala 2018.aastal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kokkuvõte

- Meetme tegevust, kus maa hoitakse osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 1026 hektaril. Teist meetme tegevust, kus maa hoitakse rohumaa all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 271 hektaril.
- Toetuse tagasihoidlik kasutamine tootjate poolt võib olla seotud meetme uudsusega, sest meetet rakendati aruandeaastal esmakordselt. Potentsiaalset pinda jätkub NTA-I nii talvise taimkatte kui ka rohumaa pinna suurendamiseks.

Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

Foto: Arne Ader

Sisukord

Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus.....	53
Meetme analüüs.....	55
Kokkuvõte.....	64

Jooniste loetelu

Joonis 34. Potentsiaalselt MULD toetusõiguslike turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ja osatähtsused maakonniti 2018	55
Joonis 35. MULD potentsiaalne toetusõiguslik pind KSM, MAHE ja ÜPT põllumassiividel ning osatähtsus MULD potentsiaalsest toetusõiguslikust pinnast 2018. a.....	56
Joonis 36. MULD taotletud pinna kultuurigruppide struktuur aastatel 2015-2018	57
Joonis 37. MULD taotletud turvas- ja erodeeritud mulla pinnad Eesti kaardil 2018. a.....	58
Joonis 38. MULD toetust saanud toetusalune põllumajandusmaa pind ja toetusesaajate arv maakondade kaupa 2015-2018	61
Joonis 39. MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse MULD määratud pinna ja MULD toetusesaaja kogu deklareeritud pinna alusel 2018. a.....	62
Joonis 40. MULD toetusesaajate jagunemise osatähtsus suurusgruppidesse määratud pinna alusel maakondade lõikes 2018. a.....	63

Tabelite loetelu

Tabel 2. MULD toetusõiguslikud ja taotletud turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ning taotletud MULD pinna osatähtsus toetusõiguslikust MULD pinnast maakondade lõikes 2018. a.....	59
--	----

Lisade loetelu

- Lisa 11. Muld toetuse potentsiaalne toetusõiguslik pind maakonniti aastatel 2015-2018
- Lisa 12. Muld toetuse toetusalune pind ja toetusesaajate arv maakonniti aastatel 2015-2018
- Lisa 13. Muld taotlejatele määratud summad (€) maakonniti aastatel 2015-2018

PMK, 2018org. Mulla orgaanilise süsiniku varu muutus ja CO2 emissioon erinevate toetusmeetmete ning maakasutuse puhul.

http://pmk.agri.ee/wp-content/uploads/2019/03/1_5_org_c.pdf

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.

PRIA, 19.03.2019 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2019 ja määramised 20.02.2019 seisuga.

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta.

PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a kohta 20.02.2019 andmetel.

Abiks taotlejale, 2016. Eesti maaelu arengukava 2014-2020. Keskkonnatoetused 2016.

<http://www.pria.ee/docs/resources/9761.pdf?>

Abiks taotlejale, 2017. Eesti maaelu arengukava 2014-2020. Piirkondlik mullakaitse toetus 2017.

<http://www.pria.ee/docs/resources/10786.pdf?>

Abiks taotlejale, 2018. Eesti maaelu arengukava 2014-2020. Piirkondlik mullakaitse toetus 2018.

<http://www.pria.ee/docs/resources/11674.pdf?>

Meetme analüüs

Meetme eesmärk

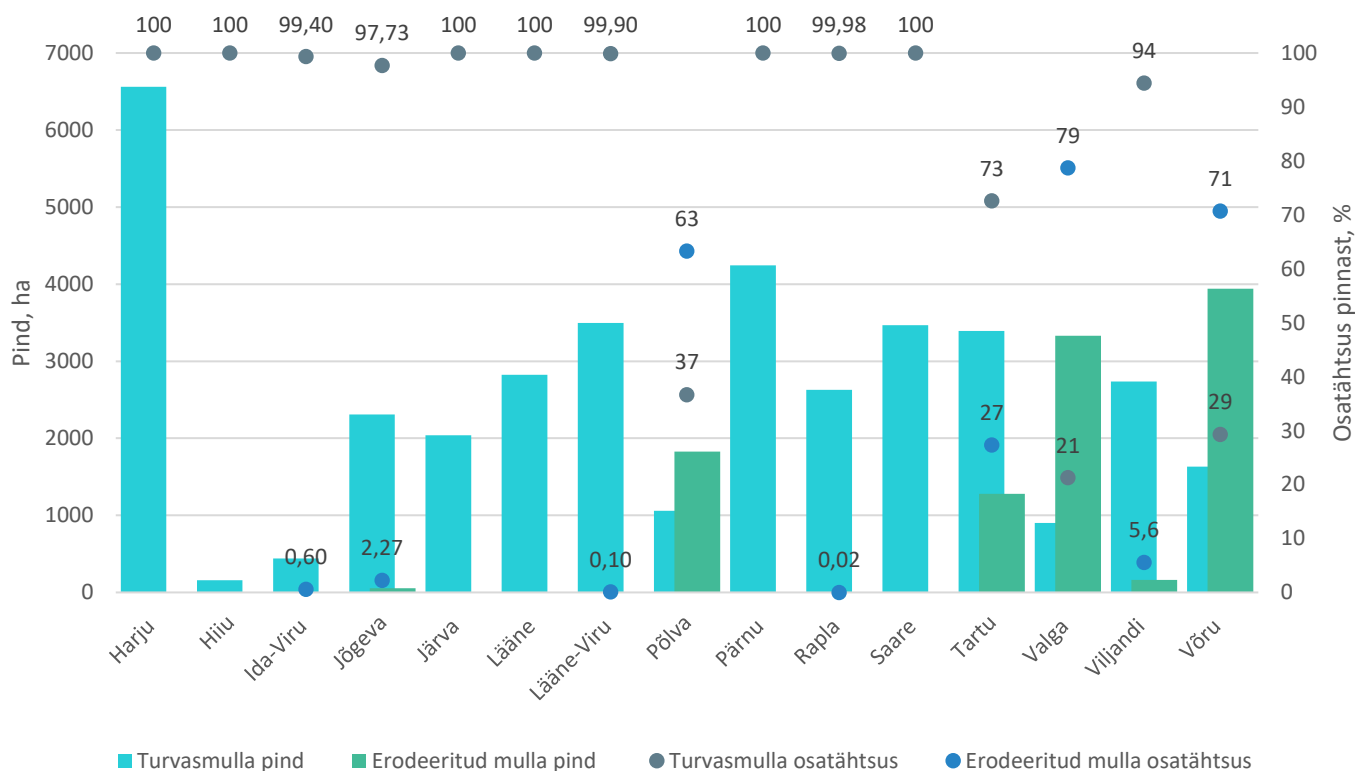
Turvas- ja erodeeritud muldade puhul peetakse oluliseks nende jätkusuutliku kasutamise tagamist ning muldade degradatsiooni minimeerimist. Eesmärkideks on piirata kasvuhoonegaaside emissiooni ja mullaerosiooni (sh deflatsiooni ehk tuuleerosiooni), vähendada toitainete leostumist ning säilitada või suurendada mulla orgaanilise aine sisaldust (Seletuskiri, 2015).

Turvas- ja erodeeritud muldade levik maakondades ning toetustüüpide vahel

MULD toetusõiguslikkuse nõudele, et 90% taotletavast maast peab olema turvasmuld või erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleks, vastas 2018. a kokku 48 500 ha (Joonis 34). Seda maad iseloomustatakse kui potentsiaalselt MULD toetusõiguslikku pinda. Turvasmullad moodustasid 48 000 ha-st 2018. a 78% (37 896 ha) ja erodeeritud mullad 22% (10 604 ha). Harju, Hiiu, Järva, Lääne, Pärnu ja Saare maakonnas levisid 2018. a ainult turvasmullad (100%).

Erodeeritud mullad paiknevad enamasti Lõuna-Eestis. Võru, Valga ja Põlva maakonnas oli enim erodeeritud mulla pinda ning ühtlasi suurem erodeeritud muldade osatähtsus vastavalt 71%, 79% ja 63% võrreldes turvasmuldadega (29%, 21%, 37%) (Joonis 34). Potentsiaalsed MULD toetusõiguslikud pinnad on aastate 2016-2018 kohta esitatud maakasutuse andmetel ja aasta 2015 kohta PRIA põllumassiivide registri andmetel [lisas 11](#).

Vähemalt 90% põllumassiivi pinnast moodustavad turvas- ja erodeeritud mullad levisid 48 500 ha-l.

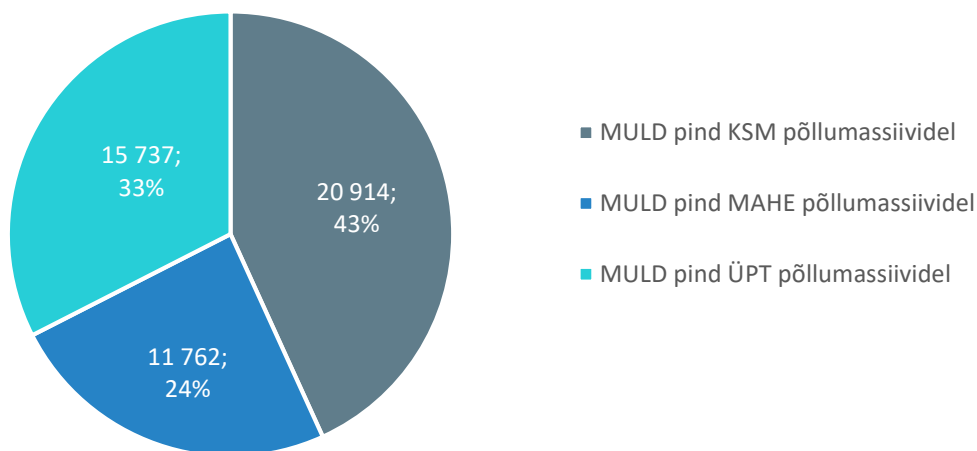

Joonis 34. Potentsiaalselt MULD toetusõiguslike turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ja osatähtsused maakondade lõikes 2018. a (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Potentsiaalselt MULD toetusõiguslike turvas- ja erodeeritud muldade pinnast 48 500 ha jäi 2018. a enamus KSM tootjate maale 43% (20 914 ha), kuhu on MULD toetuse nõuete kohaselt võimalik toetust taotleda (Joonis 35). MAHE taotletud

MAHE põllumassiividel moodustab MULD pind 24% potentsiaalsest MULD toetusõiguslikust pinnast.

maale jäi 24% (11 762 ha) potentsiaalsest MULD toetusõiguslikust pinnast (48 500 ha). MAHE tootjate põllumajandusmaast moodustab püsirohumaa märkimisväärse osa (u 40%). MULD toetuse taotlemisõiguse laienemine teistele toetustüüpidele (lisaks KSM-le) annaks võimaluse saavutada suurema mõju turvas- ja erodeeritud muldade seisundi säilimisse või paranemisse. ÜPT taotletud maale (kattumine KSM ja MAHE pinnaga maha arvestatud) jäi 33% (15 737 ha) potentsiaalsetest MULD toetusõiguslikest põllumassiividest (48 500 ha).

Joonis 35. MULD potentsiaalne toetusõiguslik pind KSM, MAHE ja ÜPT põllumassiividel ning osatähtsus MULD potentsiaalsest toetusõiguslikust pinnast 2018. a (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Taotletud pindade maakasutus

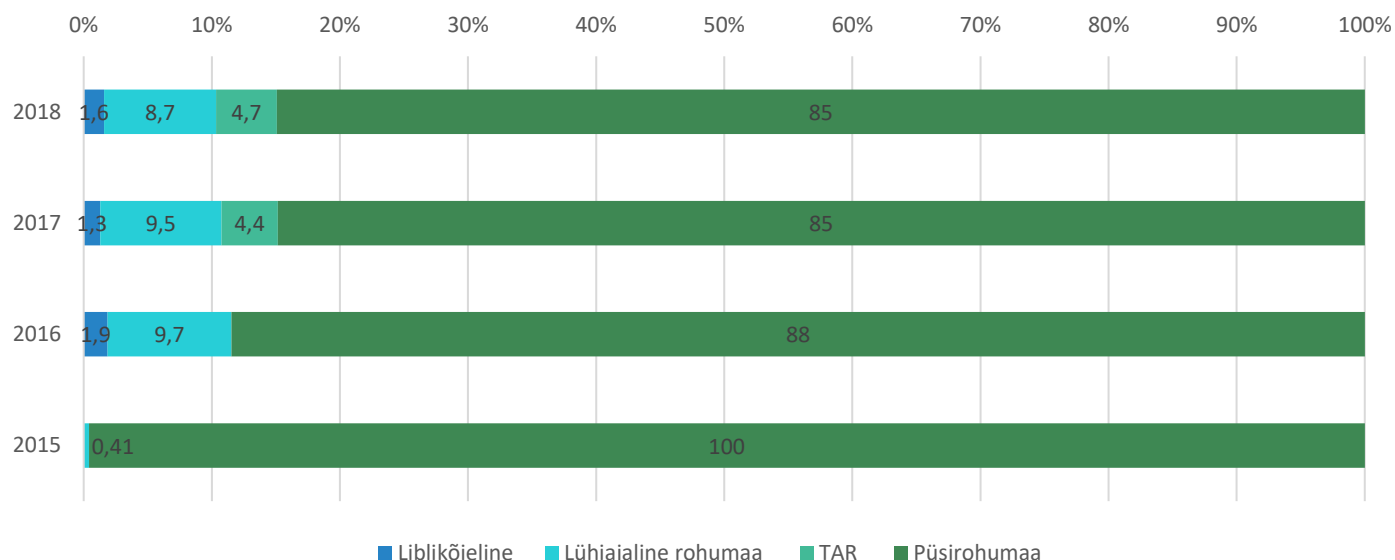
MULD toetuse taotlemine toob kaasa kohustuse hoida või viia maa püsiva taimkatte alla (püsirohumaa või viljapuu- ja marjaad). Eelnevalt võib MULD taotletav maa olla põllumajanduskultuuride (sh liblikõielised) ja lühiajalise rohumaa (P), püsirohumaa (PR), tagasirajatava rohumaa (TAR) või viljapuu- ja marjaia (PK¹) all (sulgudes toodud PRIA maakasutuse tähised) (Abiks taotlejale, 2018). PRIA taotlemise andmetel ükski taotleja püsikultuure aastatel 2015-2018 maakasutuseks ei märkinud. Potentsiaalsetele MULD toetusõiguslikele põllumassiividele jäi 2018. a püsikultuure 84 ha kokku 14 tootjal (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Püsikultuuride levimine väikesel alal võibki olla põhjuseks, miks KSM tootjad pole püsikultuuridele MULD toetust võtnud, samuti pole maakasutust üle viidud viljapuu- või marjaiaiks.

Enamus (85%) MULD toetusest võeti 2018. a olemasolevatele püsirohumaadele.

Maakasutus jagunes 2018. a MULD taotletud pinnal: püsirohumaaks 85% (10 086 ha), lühiajaliseks rohumaaks 8,7% (1038 ha), TAR-iks 4,7% (563 ha) ja liblikõielisteks 1,6% (190 ha) (Joonis 36). Peamiselt võetakse MULD toetust juba olemasolevatele püsirohumaadele (2018. a 85%). Võrreldes 2015. aastaga on MULD taotletud pindadel kultuurigruppide koosseis muutunud. Lühiajaliste rohumaade osatähtsuse suurenemine 0,41%-lt 8,7%-ni aastatel 2015-2018 ja liblikõieliste

¹ PK - püsikultuur

kultuuride lisandumine taotletavale maale on tõenäoliselt seotud Euroopa Komisjoni muudatusega, mille kohaselt alates 2016. a ei muudetud taotletud põllumassiivi maakasutust automaatselt püsirohumaaks, vaid n-ö külmutati ning pärast kohustuseperioodi lõppu jätkatakse maakasutuse arvestamisega ajast enne MULd kohustuseperioodi (Abiks taotlejale, 2016). TAR võis samaaegselt olla MULd toetuse kohustusala maa alates 2017. a (Abiks taotlejale, 2017) ning see võimalus leidis kasutust, aastatel 2017-2018 moodustas TAR 4,4-4,7% MULd taotletud maast.

Joonis 36. MULd taotletud pinna kultuurigruppide struktuur aastatel 2015-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Ainult KSM kohustuse olemasolul on võimalik taotleda MULd toetust. KSM tootjad saavad MULd toetust taotleda nende maafondis olevatele püsirohumaadele, kuhu nad KSM toetust võtta ei saa. Kui vaadata KSM tootjate põllumaade ja püsirohumaade omavahelist suhet, on see tugevasti põllumaade kasuks, 2018. a oli vastav indeks 7,9 ehk 7,9 korda oli KSM tootjatel rohkem põllumaasid (450 910 ha) võrreldes püsirohumaadega (57 270 ha) (ptk MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs). KSM tootjatel on ülekaalus maade harimine ning MULd toetus saab siinkohal olla soodustajaks sellele, et KSM püsirohumaaid ei haritaks üles, vaid hoitaks neid jätkuvalt püsiva taimkatte all või tootmiseks kehvemad maad viidaks püsiva taimkatte alla.

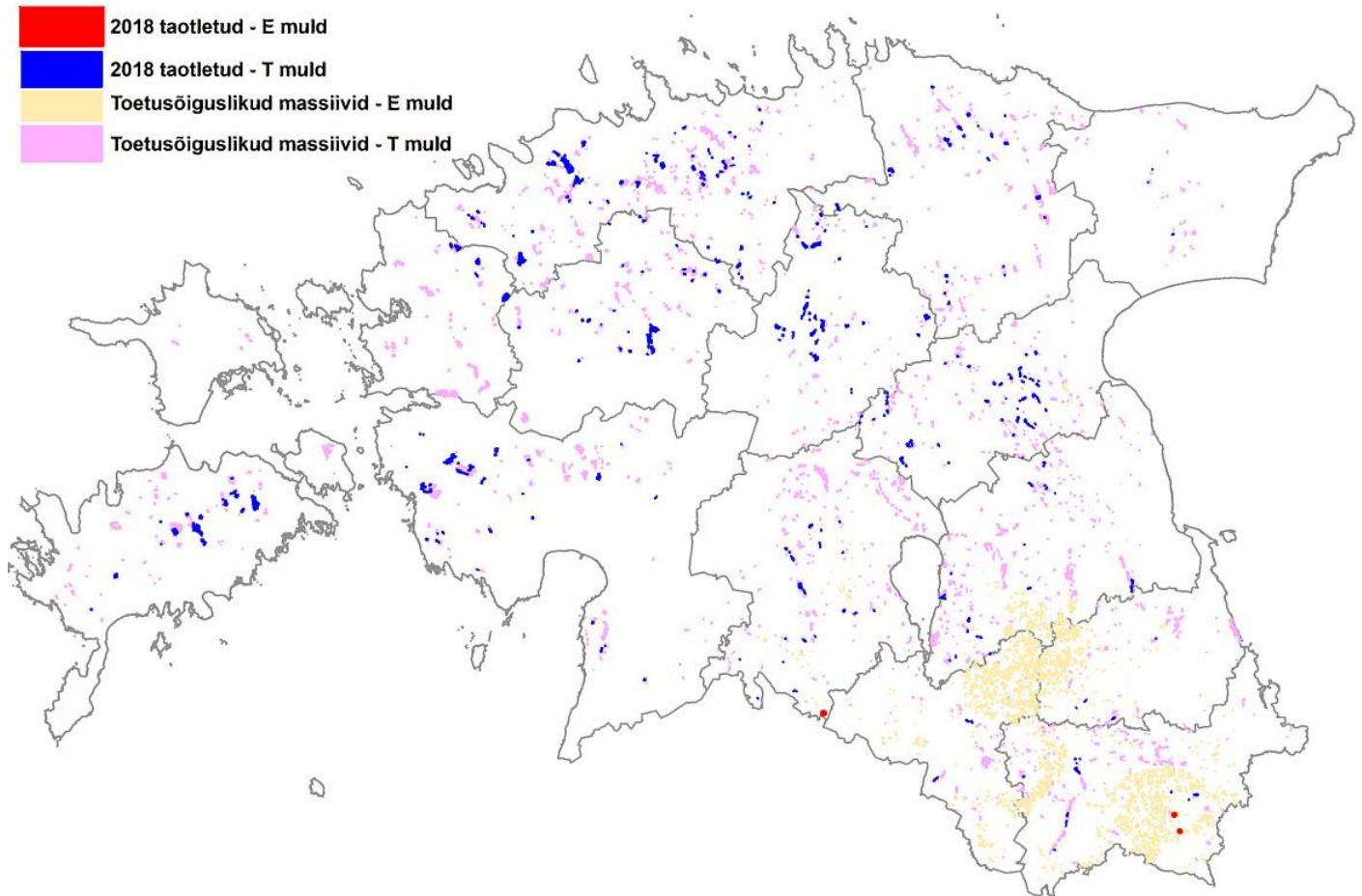
Aastatel 2015-2018 on NTA-le taotletud MULd pinna osatähtsus 14% suurenenud.

Huvipakkuv on asjaolu, et MULd toetust taotleti 2018. a 135 ha-le mahepõllumajanduslikule maale, mis oli KSM kohustusala püsirohumaa. NTA alale jäi 2018. a taotletud MULd pinda 1028 ha ja alates 2015. a (886 ha) on NTA-le jääva MULd pinna osatähtsus 14% suurenenud (ptk MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs maakasutuse peatüki lisa 3).

Taotletud ja määratud pinnad ning sihttasemete täitmine

Aastal 2018 sai MULd toetust kokku 235 tootjat 11 819 ha-le, mis moodustas 34% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 59% pinna sihtalast (20 000 ha). PRIA-sse esitati taotlus MULd toetuse saamiseks 11 878 ha-le, millest 1,5 ha ei asunud aga MULd toetusõiguslikul maal ning seetõttu seda pinda analüüsi ei kaasata. Taotletud ja ühtlasi toetusõiguslikku MULd pinda oli 11 877 ha, millest 99,6% (11 827 ha) taotleti turvasmuldadele ja 0,4% (50 ha) erodeeritud muldadele. Turvas- ja erodeeritud muldade taotletud põllumassiivide asukohapõhist paiknemist 2018. a kajastab Joonis 37.

Aastal 2018 määrati MULd toetus 235 tootjale 11 819 ha eest.

Joonis 37. MULD taotletud turvas- ja erodeeritud mulla pinnad Eesti kaardil 2018. a (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

KSM tootjate maadele jäi 2018. a MULD toetusõiguslikku pinda 20 914 ha, sealjuures turvasmuldi oli ülekaalukalt rohkem (90%, 18 739 ha) võrreldes erodeeritud muldadega (10%, 2175 ha) (Tabel 2). Hiiu maakonnas ei taotlenud keegi

MULD toetust, sest KSM kohustusega maadel ei olnud Hiiu maakonnas toetusõiguslikku pinda. MULD toetusõiguslikust pinnast moodustas 2018. a (20 914 ha) toetust saanud pind 57% (11 819 ha). Kõige suurema osatähtsuse, 87% toetusõiguslikust pinnast, moodustas MULD taotletud pind 2018. a Pärnu maakonnas. Kõige väiksema taotlemise osatähtsusega oli Põlva (13%) maakond. Põlva maakonnas vähendas turvas- ja erodeeritud muldadele keskmist taotlemise osatähtsust madal taotlemine erodeeritud muldadele (587 ha-st 1,2 ha-le). Aastal 2018 jätkus erodeeritud muldade märkimisväärselt madalam taotlemise osatähtsus 2,3% (50 ha-le 2175 ha-st) võrreldes turvasmuldadega 63% (11 827 ha-le 18 739 ha-st).

**Erodeeritud muldadele
on taotlemise
osatähtsus jätkuvalt
madal 2,3% ning suurem
turvasmuldele 63%
(2018. a).**

Tabel 2. MULD toetusõiguslikud ja taotletud turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ning taotletud MULD pinna osatähtsus toetusõiguslikust MULD pinnast maakondade lõikes 2018. a (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

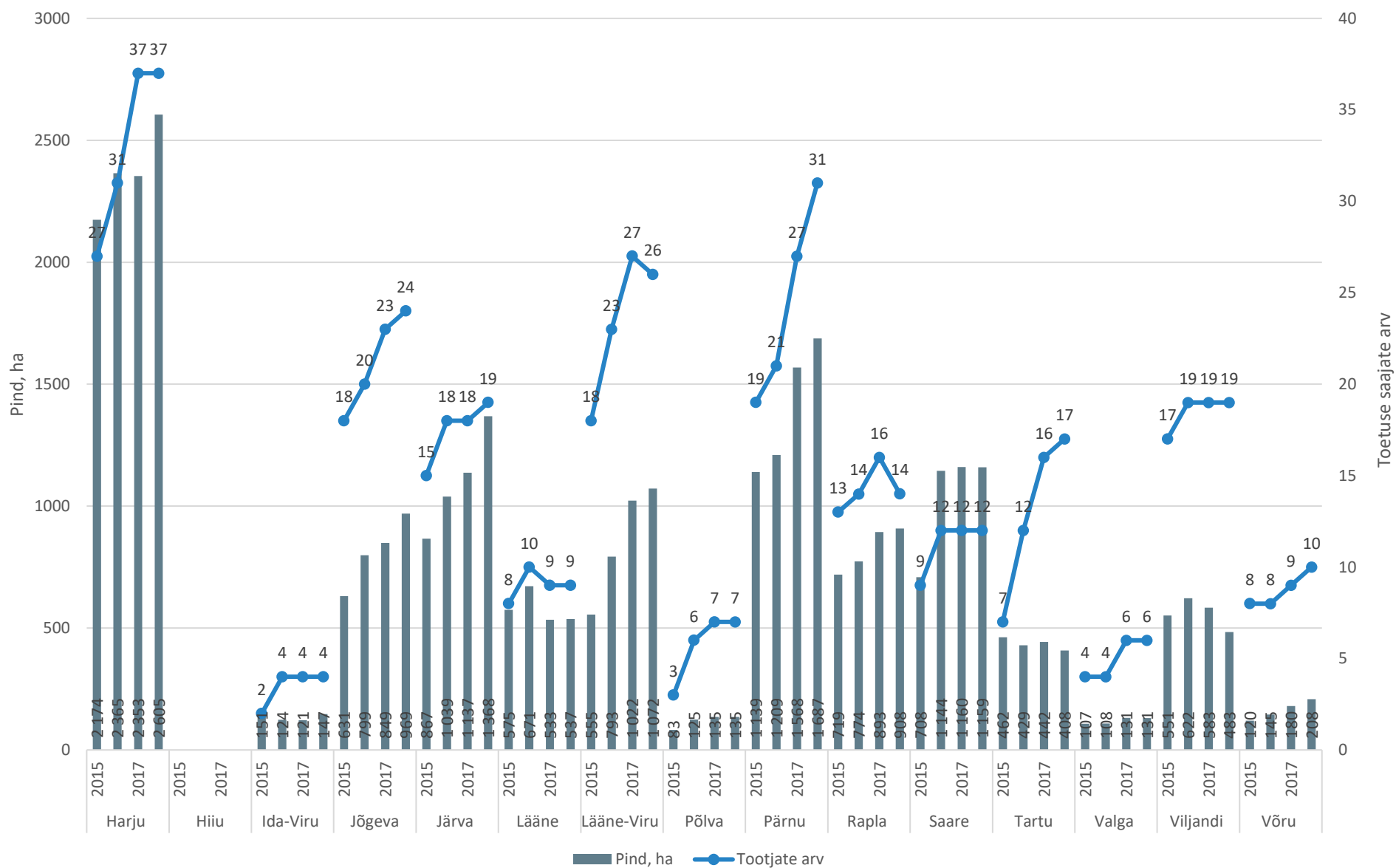
Maakond	Toetusõiguslik turvasmulla pind, ha	Toetusõiguslik erodeeritud mulla pind, ha	Toetusõiguslik MULD pind, ha	Taotletud turvasmulla pind, ha	Taotletud erodeeritud mulla pind, ha	Taotletud MULD pind, ha	Taotletud MULD pind toetusõiguslikust MULD pinnast, %
Harju	3754		3754	2723		2723	73
Hiiu							
Ida-Viru	94		94	18		18	19
Jõgeva	1385	38	1423	1013	3,1	1016	71
Järva	1775		1775	1279		1279	72
Lääne	1270		1270	676		676	53
Lääne-Viru	1769	3,6	1772	1066		1066	60
Põlva	646	587	1232	155	1,2	157	13
Pärnu	1661		1661	1440		1440	87
Rapla	1831		1831	1000		1000	55
Saare	1526		1526	1178		1178	77
Tartu	1036	313	1350	495	0,58	496	37
Valga	253	495	748	121		121	16
Viljandi	1214	64	1278	469	11	480	38
Võru	525	675	1200	194	34	227	19
Kokku	18 739	2175	20 914	11 827	50	11 877	57

Erodeeritud muldade pinda on ligikaudu üheksa korda vähem kui turvasmuldade pinda ning erodeeritud mullad levivad vaid Lõuna-Eestis, samas turvasmuldade leviala on üle Eesti (Joonis 37). Erodeeritud muldadele MULD taotlemise madalam osatähtsus võib peituda väiksemas alade valikus. Toetuse taotlemise piiriks seatud 90% määrdik võib erodeeritud muldade jaoks olla liiga kõrge ja võiks olla madalam, et MULD taotlemist erodeeritud muldadele suurendada. Lisaks ei pruugita erodeeritud muldade seisundi halvenemist läbi maaharimise pidada arvestatavaks mõjuriks ning ei nähta meetme rakendamisest tulenevat kasu mulla seisundile.

MULD toetusalune pind ja taotlejate arv tõuseb või püsib stabiilsena valdavalt kõigis maakondades.

MULD toetust saanud pindade ja toetusesaajate arvud ning taotlejatele määratud summad on aastatel 2015-2018 maakonnapõhiselt esitatud [lisas 12](#) ja [lisas 13](#). Kõige enam toetusalust pinda ja toetusesaajaid (37 tk) on olnud Harju maakonnas, 2018. a vastavalt 2605 ha ja 37 toetusesaajat (Joonis 38), moodustades 22% kogu toetusalusest pinnast (11 819 ha) ja 16% kõigist toetusesaajatest (235 toetusesaajat). Taotlemise andmete põhjal oli erodeeritud muldi 237 taotlejast üheksal tootjal ning turvasmuldi 233 tootjal. Toetust ei määratud nõuete rikkumise tõttu ühele taotlejale (PRIA, 19.03.2019 andmetel). Toetusalune pind ja toetusesaajate arv enamuses maakondades on kasvanud või jäänud stabiilseks, väikest langustrendi 12% võrra toetusaluste pindade näol võib täheldada Viljandi maakonnas (551 ha-lt 2015. a, 483 ha-ni 2018. a) ning Hiiu maakonnas ei saanud MULD toetust üldse taotleda.

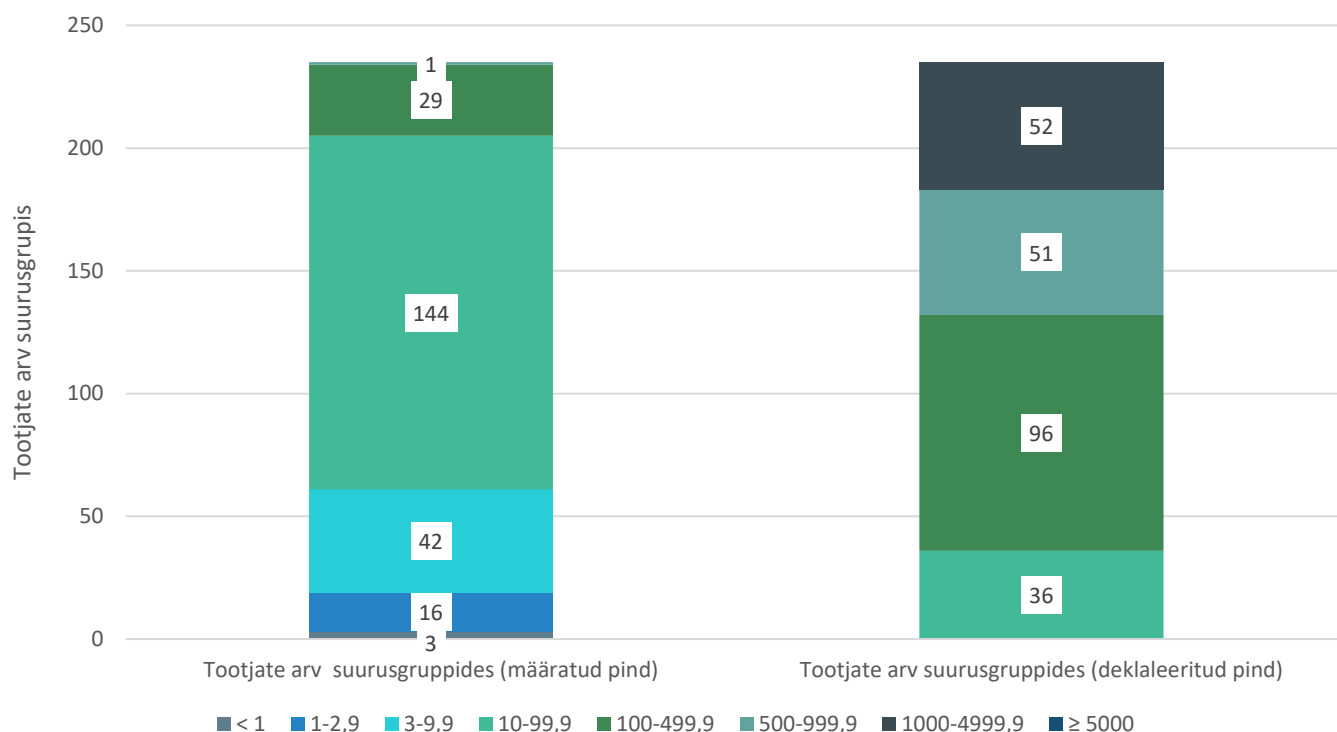
Meede M10.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

Joonis 38. MULD toetust saanud toetusalune põllumajandusmaa pind ja toetusesaajate arv maakondade kaupa aastatel 2015-2018 (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse

Toetusesaajate arv suurusgruppidesse jagatuna erineb olenevalt sellest, kas võtta aluseks MULD määratud pind või tootja kogu deklareeritud² pind. Suurusgruppe oli kokku kaheksa. Määratud pinna järgi oli kõige rohkem toetusesaajaid (144 tk) suurusgrupis 10-99,9 ha, mis moodustas 61% toetusesaajate koguarvust (235 toetusesaajat). Suurusgruppi 1000- 4999,9 ha ja ≥ 5000 ha ei kuulunud ükski MULD toetust saanud tootja (Joonis 39).

Joonis 39. MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse MULD määratud pinna ja MULD toetusesaaja kogu deklareeritud pinna alusel 2018. a (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

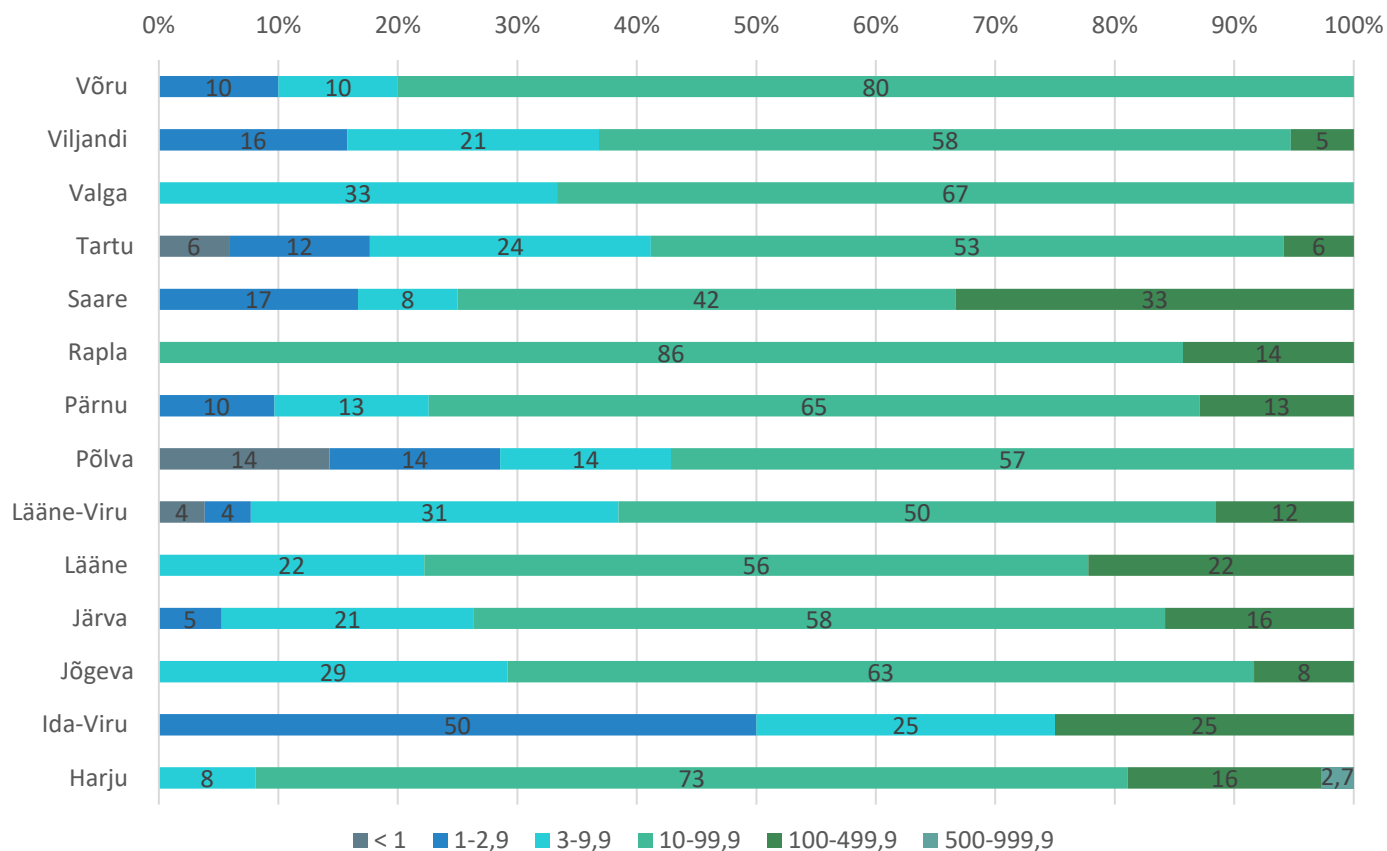
Enamuses jäävad MULD toetusesaajad (144 tk) suurusgruppi 10-99,9 ha määratud pinna järgi ja (96 tk) suurusgruppi 100-499,9 ha deklareeritud pinna järgi.

Jagades MULD toetusesaajaid suurusgruppidesse kogu deklareeritud pinna järgi, siis ei jää ükski toetusesaaja suurusgruppi <1 ha, 1-2,9 ha, 3-9,9 ha ja ≥ 5000 ha. Kõige esinduslikum tootjate arvu poolest on suurusgrupp 100- 499,9 ha, kuhu kuulub 96 toetusesaajat (Joonis 39), mis moodustab 41% toetusesaajate koguarvust (235 toetusesaajat). Erinevus suurusgruppidesse kuulumises tuleneb sellest, et ühele KSM tootjale on MULD toetuse määratud pind tunduvalt väiksem, kui selle tootja kõik deklareeritud maad kokku. Keskkonnatoetuse saajatest on aga just KSM tootjatel kõige rohkem toetusalust pinda ja ühtlasi deklareeritud pinda.

Määratud pinna alusel jagati toetusesaajad suurusgruppidesse maakonniti ning leiti suurusgruppide osatähtsused maakonna põhisealt. Kõige suurem osa 42-86% toetusesaajatest maakondades jäi suurusgruppi 10-99,9 ha (va Ida-Virumaa). Üldiselt kuulus suurusgruppidesse <1 ha, 1-2,9 ha ja 3-9,9 ha toetusesaajatest 8-43%, Ida-Viru maakonnas

²Deklareeritud pind on kogu põllumajandusmaa pind, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotle (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa)

(toetusesaajate arv vaid neli) kuulus lausa 75% tootjatest eeltoodud suurusgruppidesse ja Rapla maakonnas ei kuulunud ükski tooja kolme väiksemaisse suurusgruppi (Joonis 40).

Joonis 40. MULD toetusesaajate jagunemise osatähtsus suurusgruppidesse määratud pinna alusel maakondade lõikes 2018. a (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Suurusgruppi <1 ha kuulus üks MULD toetusesaaja ainult Lääne-Viru (4%), Tartu (6%) ja Põlva (14%) maakonnas (Joonis 40). Üks toetusesaaja Harju maakonnas kuulus suurusgruppi 500- 999,9 ha, moodustades Harju maakonnas 2,7% toetusesaajatest. Maakonde võrdlemisel tuleb silmas pidada, et MULD toetusesaajate arv maakonnas jääb neljast toetusesaajast Ida-Viru maakonnas kuni 37 toetusesaajani Harju maakonnas. Kuna toetusesaajate koguarv maakonnas erineb mitmekordselt, siis võib ainult üks toetusesaaja suurusgruppi osatähtsust maakonnas märkimisväärselt mõjutada.

Uuringu tulemused

Kõigist analüüsitud toetusmeetmetest KSM, MAHE, MULD, ÜPT oli aastatel 2015-2018 MULD toetusmeetmel (analüüsiti ainult turvasmuldi) suurim Corg varu muutus pinnaühiku kohta 0,30 t/ha aastas ja CO₂ ei emiteerunud, vaid seoti mulda 1,10 t/ha aastas (PMK, 2018org). Samas MAHE tootjate põllu- ja püsirohumaadel oli Corg varu muutus pinnaühiku kohta -1,87 t/ha ehk kahanev ja CO₂ emissioon oli 2018. aastal 6,86 t/ha. Turvasmuldade hoidmine püsirohumaade all suurendab MULD taotletud maal Corg varu ning CO₂ puhul on ülekaalus sidumine mulda, mitte emiteerumine mullast. MULD toetuse taotlemise laiendamine nt MAHE toetustüübile aitaks kaasa laialdasemale Corg varu säilitamisele mullas.

Kokkuvõte

- Turvas- ja erodeeritud muldi, mis moodustasid põllumassiivi pinnast vähemalt 90%, oli 2018. a 48 500 ha-l. See pind väljendab potentsiaalset MULD toetusõiguslikku pinda olenemata sellest, kas maal on KSM kohustuses või mitte.
- Potentsiaalsest MULD toetusõiguslikust kogupinnast (48 500 ha) kuulus 2018. a KSM tootjate maale 43% (20 914 ha), MAHE taotletud maale 24% (11 762 ha) ja ÜPT taotletud maale 33% (15 737 ha) (KSM ja MAHE maha arvestatud).
- Enamus (85%) MULD toetusest võetakse olemasolevatele püsirohumaadele (2018. a). Võimalust taotleda toetust olemasolevatele või rajatavatele viljapuu- või marjaaedadele (püsikultuurid) ei ole alates 2015. a ükski taotleja kasutanud.
- NTA-le jäi 2018. a taotletud MULD pinda 1028 ha. Alates 2015. a (886 ha) on NTA-le jääva MULD pinna osatähtsus 14% suurenenud.
- Aastal 2018 määrati MULD toetus 235 tootjale 11 819 ha eest, moodustades 34% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 59% pinna sihtalast (20 000 ha).
- Erodeeritud muldadele on taotlemise osatähtsus 2018. a jätkuvalt madal 2,3% (50 ha-le 2175 ha-st) ning oluliselt suurem turvasmuldele 63% (11 827 ha-le 18 739 ha-st).
- MULD toetuslune pind suureneb ja taotlejate arv kasvab või püsib stabiilsena enamuses maakondades. Väikest langustrendi (12% võrra) toetuslunde pindade näol võib täheldada Viljandi maakonnas ning Hiiu maakonnas ei saanud MULD toetust üldse taotleda.
- Enamuses jäävad MULD toetusesaajad (144 tk) suurusgruppi 10-99,9 ha määratud pinna järgi ja (96 tk) suurusgruppi 100-499,9 ha deklareeritud pinna järgi. Määratud pinna järgi on enam esindatud väikesepinnalised suurusgrupid ja deklareeritud pinna järgi suuremapinnalised suurusgrupid.
- Turvasmuldade hoidmine püsirohumaade all suurendab MULD taotletud maal pinnaühiku kohta Corg varu 0,30 t/ha aastas ning CO₂ puhul on ülekaalus sidumine mulda 1,10 t/ha aastas, mitte emiteerumine mullast. MULD toetuse taotlemise laiendamine nt MAHE toetustüübile aitaks kaasa laialdasemale Corg varu säilitamisele mullas.

Meede M10.1.4 keskkonna- sõbraliku aianduse toetus

Sisukord

Meede M10.1.4 - keskkonnasõbraliku aianduse toetus	65
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs.....	67
Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse tegevuse analüüs.....	71
Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs	74
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine	77
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte	78

Jooniste loetelu

Joonis 41. KSA määratud toetuslune pind ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2018	67
Joonis 42. KSA tootletud kultuurid ja tootluslused pinnad aastatel 2015-2018.....	68
Joonis 43. Püskikultuuride tootluslune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2018. aastal	69
Joonis 44. Kaheksa enamdeklareeritud püskikultuuri pind ning osakaal deklareeritud kogupindalast aastatel 2017-2018.....	69
Joonis 45. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust saanud tootjad, määratud pind maakonniti 2015-2018.....	71
Joonis 46. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse 10 enamtootletud kultuuri tootluslune pind 2015-2018	72
Joonis 47. Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede tootluslune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2018. aastal.....	73
Joonis 48. Kümne enamdeklareeritud köögivilja, ravimtaime ja maitsetaimede pind ning osakaal nende deklareeritud kogupindalast aastatel 2017-2018.....	74
Joonis 49. KSK maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja toetuslune määratud pind maakonniti aastatel 2015-2018	75
Joonis 50. Maasika tootluslune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2018. aastal	76
Joonis 51. KSK köögivilja-, maitsetaimede- ja ravimtaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetuslune pind ja toetust saanud tootjate arv maakonniti aastatel 2015-2018.....	77

Tabelite loetelu

Tabel 3. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse saajate arv ja toetuslune pind (ha) ning saavutustase eesmärgist 2014-2020	78
---	----

Lisade loetelu

Lisa 14. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti 2015.-2018. aastal

Lisa 15. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetuse raames taotletud kultuurid ja taotluslune pind maakonniti (ha) aastatel 2015-2018

Lisa 16. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimkasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2018

Lisa 17. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimkasvatuse toetuse taotletud kultuurid ja taotluslune pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2018

Lisa 18. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2018

Lisa 19. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimkasvatuse ning maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2018

Kasutatud kirjanduse loetelu

PMK, 2016a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme püsihindamisaruanne 2015. aasta kohta. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/meetmed_2015_muudetud_18.05.2016.pdf

PMK, 2017a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2016. aasta kohta. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/PMK_aruanne_meetmed_HK_18_04_2017.pdf

MEM, 2017. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 3 Allikas: <http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020>

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta

PRIA, 12.02.2019 andmetel. Kehtivad kohustused 31.01.2018 seisuga.

PRIA, 20.03.2019b andmetel. KSK ja KSA (2014-2020) kontrolli andmed 2018. aasta kohta.

PRIA, 31.01.2019a andmetel. 2018. aastal koolituse läbijate arv (KSM, KSA, MAHE, LHT, PLK koolitused) 28.01.2019 seisuga.

PMK, 12.03.2019 andmetel. Andmepäring KSK ja KSA tootjate mullaproovide võtmise kohta aastatel 2013-2018.

PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a kohta 20.02.2019 andmetel.

PMK, 2018tkv. Taimkaitsevahendite jääkide sisaldus mullas. http://pmk.agri.ee/wp-content/uploads/2019/03/1_4_tkv.pdf

PMK, 2018p. Pestitsiidide kasutuskooormuse uuring. http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.3_pestitsiidid.pdf

PMK, 2018u. E-küsitlus. Bioloogilist mitmekesisust toetavate elementide kasutamine puuvilja- ja marjaaedades. http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/uuringute_aruanne_2018_kohta_15.03.2019.pdf

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs

Eesmärk

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse üldesmärgiks on soodustada keskkonnasõbralikumate praktikate rakendamist aianduskultuuride kasvatamisel, spetsiifilisteks eesmärkideks vähendada pestitsiidide kasutamist, tagada tarbijatele tervislikum toit, vähendada toitainete leostumist mullast ning aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele (MeM, 2017).

Toetusalsused pinnad ja toetuse saajate arv

Keskkonnasõbraliku aianduse toetust puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse eest (KSA) taotles 24 taotlejat kokku 110,9 hektari kohta (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Toetust määrati 2018. aastal üheksas maakonnas 24 tootjale 105,1 ha eest, kogusummas 16 598 eurot (PRIA, 20.03.2019a andmetel) (Lisa 14).

2018. aastal asendas kaks tootjat KSA toetuse kohustuse MAHE kohustusega, kahel tootjal katkestasti KSA toetuse saamine nõuete rikkumiste tõttu (PRIA, 12.02.2019 andmetel).

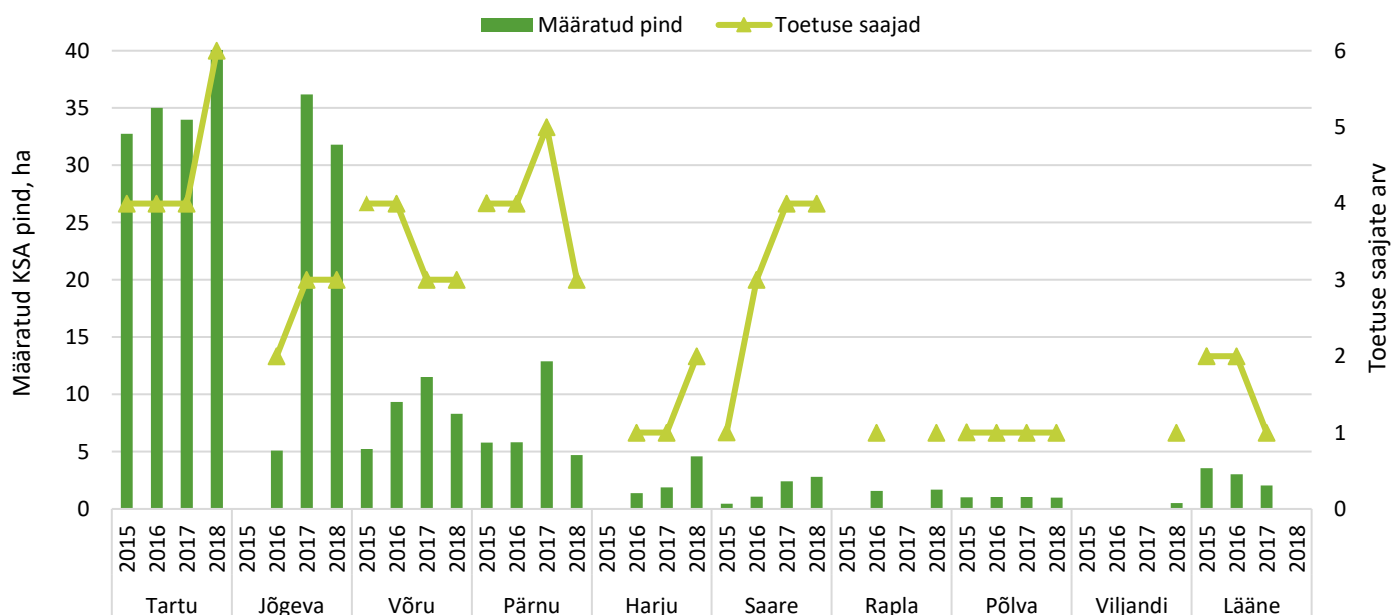
Võrreldes 2017. aastaga suurenes KSA toetuse saajate arv 2018. aastal kahe tootja võrra, toetusalsune pind suurenes 3,3 hektarit, maakondade arvestuses ei määratud sel aastal toetust Läänemaal, esmakordselt määrati KSA toetust ühele tootjale Viljandimaal.

2018. aastal määrati KSA toetust puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse eest 24 tootjale 105 ha eest.

Maakondade lõikes määrati 2018. aastal suurimatele pindadele KSA toetust Tartumaal (47%; 49,7 ha; 6 tootjat) ja Jõgevamaal (30%; 31,8 ha; 3 tootjat), teistes maakondades varieerus toetusalsune pind 0,5-8,3 ha, tootjate arv ühe ja nelja vahel (Joonis 41).

Võrreldes 2017. aastaga suurenes KSA toetusalsune pind 2018. aastal Tartu, Saare, Harju, Rapla ja Viljandi ning vähenes Jõgeva, Pärnu, Võru, Lääne ja Põlva maakonnas, üldse ei määratud KSA toetust 2018. aastal viies maakonnas. Toetuse saajate arv

suurenes Tartu ja Harju maakonnas.

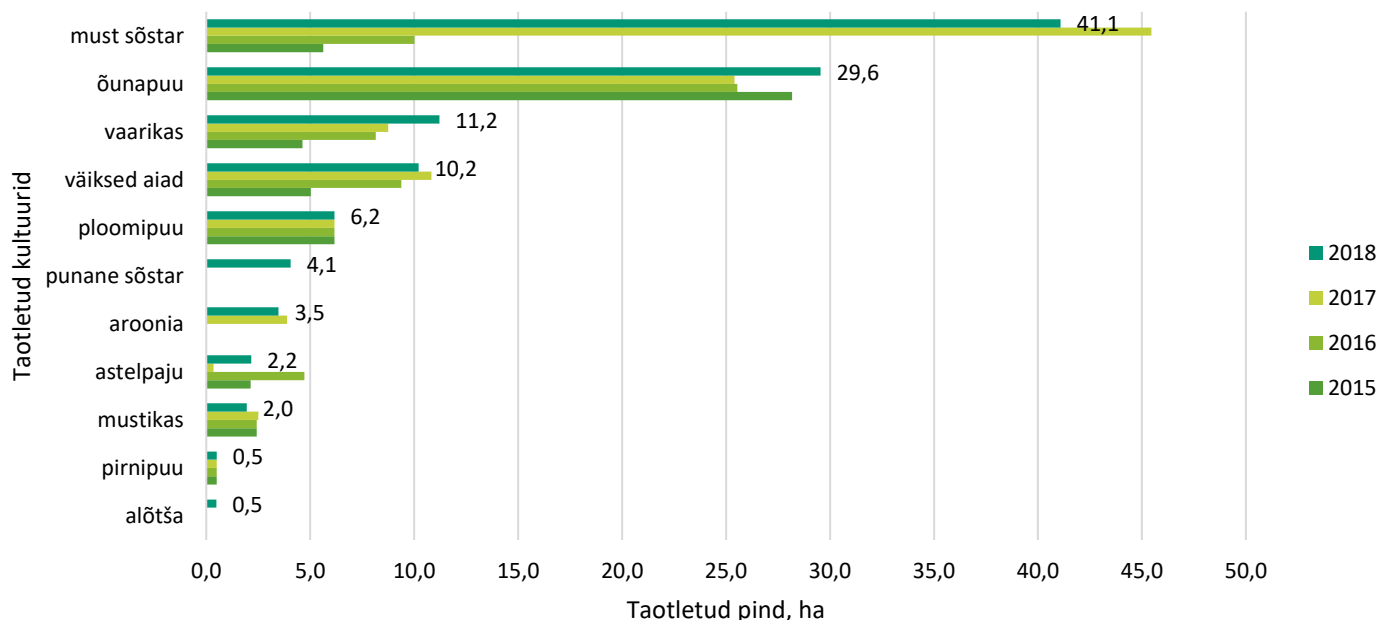
Joonis 41. KSA määratud toetusalsune pind ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Taotletud kultuurid ja pinnad

2018. aastal taotleti KSA toetust 11 kultuurile, millest musta sõstra taotlusalune pind oli 41,1 ha (37%), õunapuudel 29,6 ha (27%), vaarikatel 11,2 ha (10%), teistel kultuuridel väiksem.

2018. aastal taotles KSA toetust 24 tootjat kokku 110,9 ha kohta üheteistkümnemele kultuurile (va viljapuu- ja marjaaiad väikesel pinnal). Musta sõstra taotlusalune pind oli 41,1 ha (37%), õunapuudel 29,6 ha (27%), vaarikatel 11,2 ha (10%), teistel kultuuridel väiksem. Esmakordselt taotleti toetust punase sõstra (4,1 ha) ja haralise ploomipuu (alõtša) (0,5 ha) kasvatamise eest (Joonis 42).

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal õunapuude, astelpaju ja vaarika taotlusalune pind, vähenes mustsõstra, aroonia ja mustika pind.

Joonis 42. KSA taotletud kultuurid ja taotlusalused pinnad aastatel 2015-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

KSA taotletud kultuurid ja taotlusalused pinnad maakondade lõikes (tegevusmaakonna järgi) aastate 2015-2018 kohta esitatakse aruande lisas (Lisa 15).

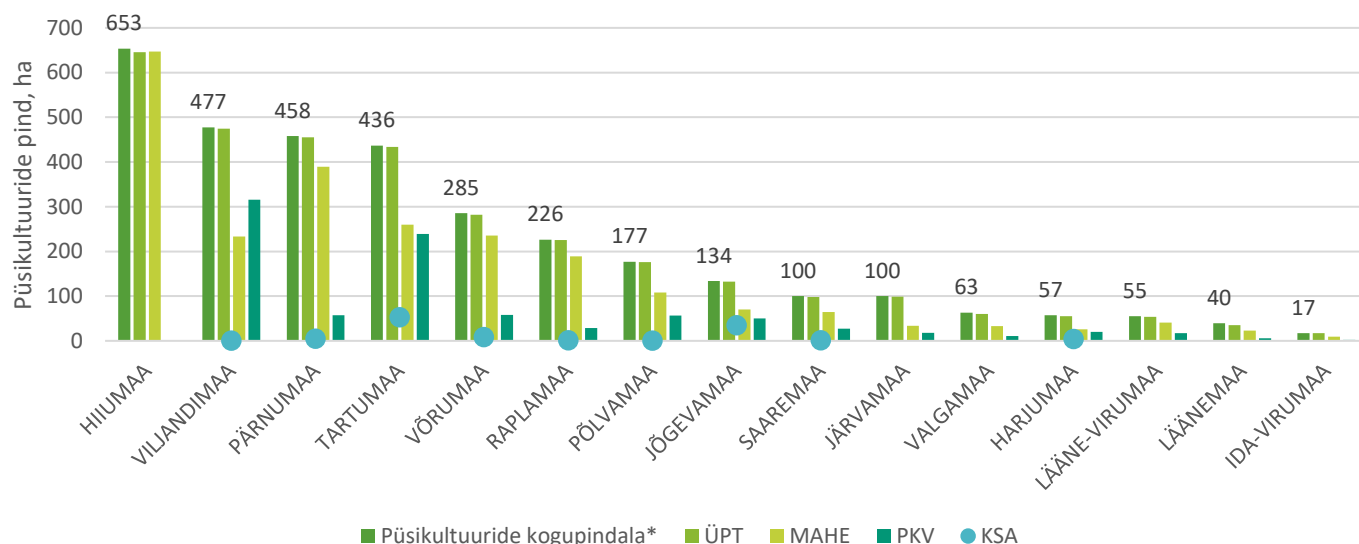
Püskikultuuride pind ja kasvatatavad kultuurid erinevate toetuste taotlemisel

KSA toetuse ulatuse hindamiseks analüüsiti 2018. aasta pindalatoetuste taotlustel deklareeritud püskikultuuride pindasid erinevate toetuste lõikes (PRIA, 04.02.2019b andmetel).

2018. aastal deklareeriti püskikultuuride kogupindalaks Eestis 3279 ha (2017. a 3290 ha) (v.a paju ja puukoolid), millest 99%-le (3243 ha) (2017. a 3262 ha) taotleti ÜPT toetust, 72%-le (2364 ha) (2017. a 2278 ha) MAHE toetust, 28%-le (909 ha) (2017. a 820 ha) puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV) ning 3%-le (111 ha) (2017. a 104 ha) KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust. Kuna MAHE maale KSA toetust taotleda ei saa, siis sellest püskikultuuride pinnast, mis MAHE toetuse alt väljas oli, taotleti KSA-d umbes 12%-le (2017. a ~10%).

Võrreldes 2017. aastaga oli deklareeritud püskikultuuride kasvupind 2018. aastal 11 ha võrra väiksem. 2018. aastal vähenes püskikultuuride kasvatamise eest ÜPT toetuse taotlemine, suurenes PKV, MAHE ja KSA toetuse taotlemine.

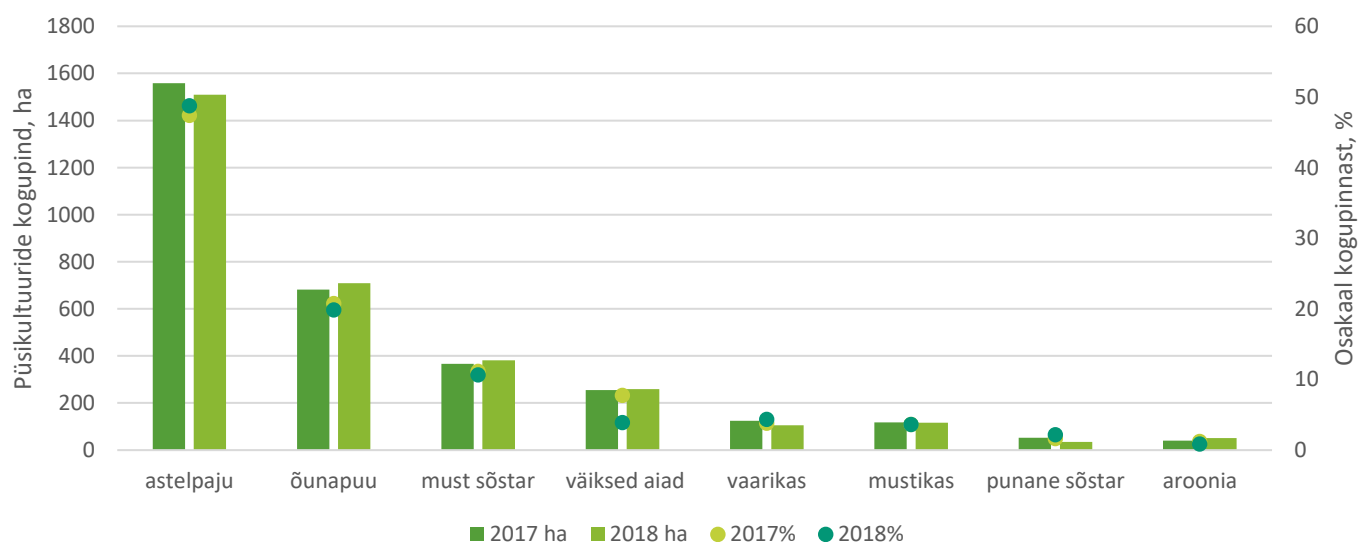
Maakondade arvestuses oli püskikultuuride kogupind 2018. aastal suurim Hiiumaal (653 ha; 20%) ja Viljandimaal (477 ha; 15%), väikseim Ida-Virumaal (17 ha; <1%) (Joonis 43).

*v.a paju ja puukoolid; numbriliselt on välja toodud deklareeritud püsikultuuride kogupindala.

Joonis 43. Püsikultuuride taotluselune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2018. aastal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kokku kasvatati 2018. aastal Eestis 21 erinevat viljapuud ja marjakultuuri (v.a paju, puukoolid, muud marjapõõsad, muud viljapuud). Püsikultuuride kogupindalast (3279 ha) moodustas astelpaju 46% (1510 ha), õunapuud 22% (709 ha) ja must sõstar 12% (381 ha), ülejäänud 18 kultuuri osakaal kokku oli 24% (Joonis 44).

Joonis 44. Kaheksa enamdeklareeritud püsikultuuri pind ning osakaal deklareeritud kogupindalast aastatel 2017-2018 (PRIA, 07.02.2018b andmetel)

KSA toetuse nõuete täitmine

KSA toetuse üheks nõudeks on esimese kohustuseaasta 1. detsembriks keskkonnasõbraliku aianduse koolituse läbimine. 2018. aastal määrati KSA toetus 24 tootjale. KSA koolituse läbis 2018. aastal kokku 72 tootjat, kellest seitse olid samal aastal KSA toetuse taotlejad (PRIA, 31.01.2019a andmetel). PRIA 2018. aastal teostatud administratiivse kontrolli käigus KSA koolituse läbimise kohustuse täitmata jätmist ei tuvastanud (PRIA, 20.03.2019b andmetel).

KSA toetuse taotleja on kohustatud võtma toetusõiguslikult maalt mullaproovid ning saatma need analüüsimiseks akrediteeritud laboratooriumisse esimese kohustuseaasta 1. detsembriks, arvesse lähevad viimasel viiel aastal võetud

mullaproovid. Iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta tuleb tootjal võtta üks mullaproov, millest määratakse mulla happesus ning taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisaldus.

Kokku määrati KSA toetus 2018. aastal 24 tootjale. PMK andmebaasist tehtud andmepäringu põhjal analüüsiti 2018. aastal PMK laboris kahe KSA toetuse saaja mullaproove, 18 tootjal olid mullaproovid võetud aastatel 2013-2017, nelja toetust saava tootja kohta andmed puudusid (PMK, 12.03.2019 andmetel). Andmete puudumine mullaproovide tulemuste kohta võis osaliselt tuleneda sellest, et juhul kui taotlusel pinnal on aastatel 2013-2018 (ajavahemik mille kohta päring tehti) vahetunud ettevõtte nimi, ei ole antud andmepäringu raames võimalik nõude täitmist tuvastada, kuigi mullaproovid võivad olla õigeaegselt võetud ja laboris analüüsitud. Täpselt saab mullaproovide nõude täitmist kontrollida ettevõttes kohapeal, kuna analüüsi teostanud laboratooriumi väljastatud laboriprotokollid analüüsitulemustega peavad olema kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad. 2018. aastal KSA ettevõtetes kohapeal läbiviidud PRIA kontrolli tulemustel mullaproovide võtmise ja edastamisega seotud nõuete rikkumisi ei tuvastatud (PRIA, 20.03.2019b andmetel).

Bioloogilist mitmekesisust toetavad elemendid puuvilja- ja marjaaedades

Selleks et välja selgitada keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetuse taotlejate teadlikkus ja nende üldine hoiak KSA toetuse nõuete suhtes, viidi 2015. ja 2016. aastal toetuse esmataotlejate hulgas läbi lühike e-küsitlus, mille tulemused esitati PMKs koostatud Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete varasemates püsihindamisaruannetes (PMK, 2016a); (PMK, 2017a).

Samade küsimustega e-küsitlusele paluti 2018. aasta sügisel vastata ka 2017. ja 2018. aastal KSA toetuse esmakordsetel taotlejatel (kokku 9 tootjat). Küsimustele vastas kokku kuus tootjat, vastamisprotsendiks kujunes 67% (PMK, 2018u).

Kokkuvõtvalt olid küsimustele vastanud KSA taotlejad elurikkuse elementide ja taimekahjustajate seire kohta käivate toetuse nõuete hästi kursis. Mitmed elurikkuse elemendid olid juba varem aedades olemas, teada oli, mida plaanitakse veel rajada. Taimekahjustajate seire tulemusi oli varasematel aastatel põlluraamatusse kandnud kolmandik vastanutest, ent kõik taotlejad olid nõudest teadlikud ning valmis seda täitma. Üks vastaja lisas kommentaarina, et taimekahjustajatenä võiks arvesse võtta ka metskitsede, jäneste jt näriliste poolt tekitatud kahju, kuna metsloomad kipuvad talvisel ajal marja- ja viljapuuaedu kahjustama.

KSA taotlemisega ei olnud kahel vastajal (33%) olulisi probleeme või ei osatud neid veel välja tuua. Ülejäänud vastajate kommentaaridest selgus, et väikesel pinnal kasvatajate jaoks on toetuse taotlemine ja toetuse reeglid liiga keerulised – näiteks peetakse nõutavat marjapõõsaste istikute arvu hektaril liiga suureks ja väikeistandikku segavaks (ei võimalda erinevat sorti põõsaste loomulikku kasvu). Üks tootja seadis kahtluse alla kaitsehekkide rajamise vajalikkuse ja tõi välja, et toetuse kohta ei leia piisavalt informatsiooni. Ühel tootjal tekkis probleem nn sega püsiluultuuridega aia lisamisel e-PRIA-sse. Näiteks kui 1,8 ha suurusel massiivil kasvatatakse sõstraid 1,6 ha-l, ploome 0,1 ha-l ja kirsse 0,1 ha-l, siis sai seda taotluses määratleda/fikseerida vaid sõstraaiana.

2018. aastal tuvastati PRIA poolt KSA ettevõtetes teostatud kohapealse kontrolli käigus kolm rikkumist, ühel juhul puudus kaitsehekk, kahel juhul ei olnud esitletud kultuur KSA toetusõiguslik (PRIA, 20.03.2019b andmetel).

KSA meetmega seotud muud uuringud

PMK „Pestitsiidide kasutuskooormuse uuringu“ raames analüüsiti 2018. aastal 120 seireettevõtte pestitsiidide kasutamist, mille põhjal arutati välja ka pestitsiidide kasutamine erinevate kultuuride lõikes. Uuringut teostatakse aastase tagasinihkega ehk 2018. aastal analüüsiti 2017. aasta pestitsiidide kasutamist (PMK, 2018p). 2017. aastal pritsiti pestitsiididega 6% seireettevõtete aiakultuuride pinnast (~11 ha), pestitsiidide toimeainet kasutati aiakultuuride pritsitud pinnale 0,863 kg/ha, sellest herbitsiide (umbrohutõrjevahendid) 0,861 kg/ha ja insektitsiide (putukatõrjevahendid) 0,002 kg/ha.

Võrreldes 2016. aastaga kasutati 2017. aastal pestitsiide seireettevõtetes kasvatatavatel aiakultuuridel vähem.

2018. aastal teostati PMK poolt veel ka teine pestitsiidide kasutamise seotud uuring, selle käigus analüüsiti taimekaitsevahendite jääkide sisaldust mullas. KSA toetusega liitunud tootja õunapuuaiaist võeti samal aastal mullaproov, millest määrati pestitsiidide jääkide sisaldus. 2018. aastal puuviljaaiaist võetud mullaproovist pestitsiidijääke ei leitud (PMK, 2018tkv).

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse tegevuse analüüs

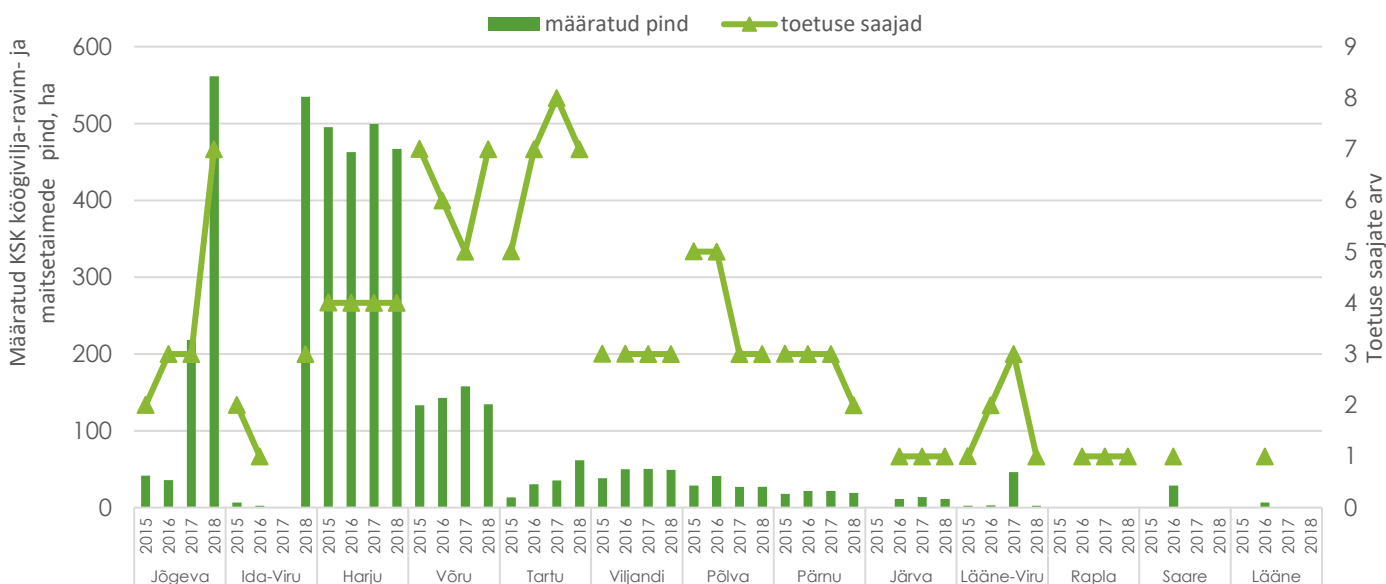
Toetuse taotlemine ja määramine

2018. aastal taotles toetust 39 tootjat 1906,9 hektarile (PRIA, 04.02.2019b andmetel). KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetus määrati üheteistkümnes maakonnas 39 tootjale 1868,4 ha eest kogusummas 548 550 eurot (PRIA, 20.03.2019a andmetel).

2018. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetus 39 tootjale 1868 ha kohta.

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal toetuse saajate arv viie tootja võrra, toetuslune pind suurenes 799 hektarit, maakondade arv, kus köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse eest toetust määrati, oli ühe võrra suurem kui 2017. aastal (Lisa 16).

Maakondade lõikes määrati 2018. aastal suurimatele pindadele toetust Jõgevamaal (561,6 ha; 7 tootjat) ja Ida-Virumaal (534,8 ha; 3 tootjat), mis moodustasid kogu KSK köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede toetuslusest pinnast kokku 59% ja tootjate arvust 26% (Joonis 45). Ülejäänud maakondades varieerus toetuslune pind vahemikus 0,30-466,7 ha ja tootjate arv 1-7 vahel.

Joonis 45. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust saanud tootjate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Võrreldes 2017. aastaga suurenes KSK toetuslune pind 2017. aastal Jõgeva-, Ida-Viru-, Tartu- ja Põlvamaal, jäi praktiliselt samaks Raplamaal ning vähenes Harju, Võru, Viljandi, Lääne-Viru, Pärnu, Järva ja Rapla maakonnas. Üldse ei määratud 2018. aastal toetust Lääne, Saare, Valga ja Hiiu maakonnas. Toetuse saajate arv suurenes Jõgeva ja Võru maakonnas.

Taotletud kultuurid ja pinnad

2018. aastal taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust 31 kultuurile 1906,9 hektari kohta (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Kõige enam taotleti toetust musta kapsasrohu (48%; 911 ha; 5 taotlejat), porgandi (15%; 283 ha; 16 taotlejat), hariliku maarjaohaka (11%; 211 ha; 2 taotlejat) valge peakapsa (9%; 179 ha; 11 taotlejat) ja söögi-

ehk punapeedi (8%; 155 ha; 16 taotlejat) kasvatamise eest, ülejäänud kultuuride taotlusalune pind kokku moodustas 9% (Joonis 46).

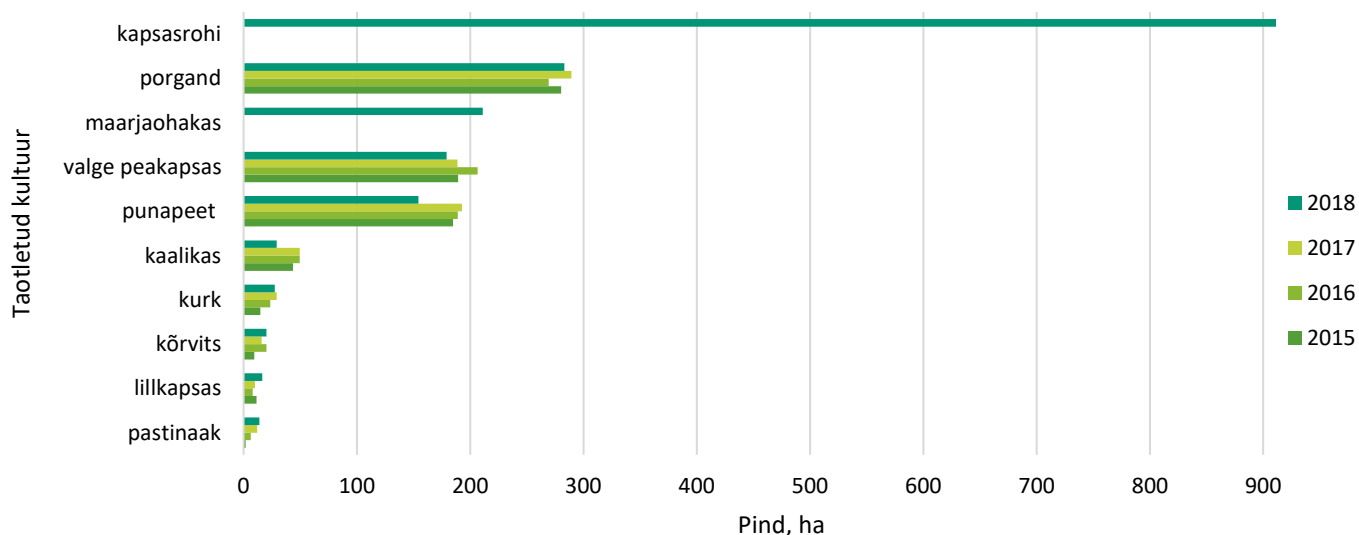
2018. aastal taotleti KSK toetust 31 kultuuri kasvatamise eest, millest must kapsasrohi moodustas 48%, porgand 15%, harilik maarjaohakas 11%, valge peakapsas 9% ja punapeet 8%, ülejäänud kultuuride taotlusalune pind kokku moodustas 9%.

Võrreldes 2017. aastaga taotleti 2018. aastal esmakordselt toetust musta kapsasrohi ja hariliku maarjaohaka kasvatamise eest. Üks ettevõtte taotles 2018. aastal musta kapsasrohi kasvatamise eest toetust 568 ha kohta, mis moodustas 62% kogu musta kapsasrohi taotletud pinnast ja 18% selle ettevõtte kogu deklareeritud põllumajandusmaast. Teine ettevõtte taotles toetust musta kapsasrohi 224 ha-l (23% musta kapsasrohi taotletud pinnast) ja hariliku maarjaohaka 183 ha-l (87% hariliku maarjaohaka taotletud pinnast) kasvatamise eest, kokku moodustas nende kahe kultuuri

taotlusalune pind 44% selle ettevõtte põllumajandusmaast.

Probleemiks on, et kuna toetuse saamise nõuetes ei ole fikseeritud toetatavatele ravim- ja maitsetaimedele kasvupinna piirmäära ja saagi kasutamise nõuet, võivad üksikud tootjad ära kasutada määruse lünka ja taotleda toetust „toetuse“ pärast.

Võrreldes 2017. aastaga vähenes 2018. aastal kõige enam aedkoriandri kasvatamine (2017. aastal taotletud pind 236 ha; 2018. aastal 0,2 ha), veel vähenes punapeedi, kaalika, valge peakapsa, porgandi ja kurgi kasvupind. Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal lillkapsa, kõrvitsa ja pastinaagi taotlusalune pind.

Joonis 46. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse kümne enamtaotletud kultuuri taotlusalune pind aastatel 2015-2018 (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse taotletud kultuurid ja taotlusalused pinnad maakondade lõikes (tegevusmaakonna järgi) aastate 2015-2018 kohta esitatakse aruande lisas (Lisa 17).

Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas³ olevast 54 kultuurist, mille kasvatamise eest makstakse KSK toetust, taotleti 2018. aastal toetust seitsmele kultuurile (must kapsasrohi, harilik maarjaohakas, aedtill, saialill, aedpetersell, aedkoriander,

³ Ravim- ja maitsetaimede nimekiri - (https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1290/8201/5043/MM_m51_lisa.pdf#).

piparmünt). Eelnimetatud kultuure kasvatati kokku 1145,2 hektaril, mis moodustas 60% kogu KSK köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede taotlusalusest pindalast.

Musta kapsasrohtu kasvatati 80%-l ravim- ja maitsetaimede pinnast (911 ha), harilikku maarjaohakat 18% (211 ha) aedtilli, aedpeterselli, saialille ja piparmündi osakaal kokku moodustas 2%.

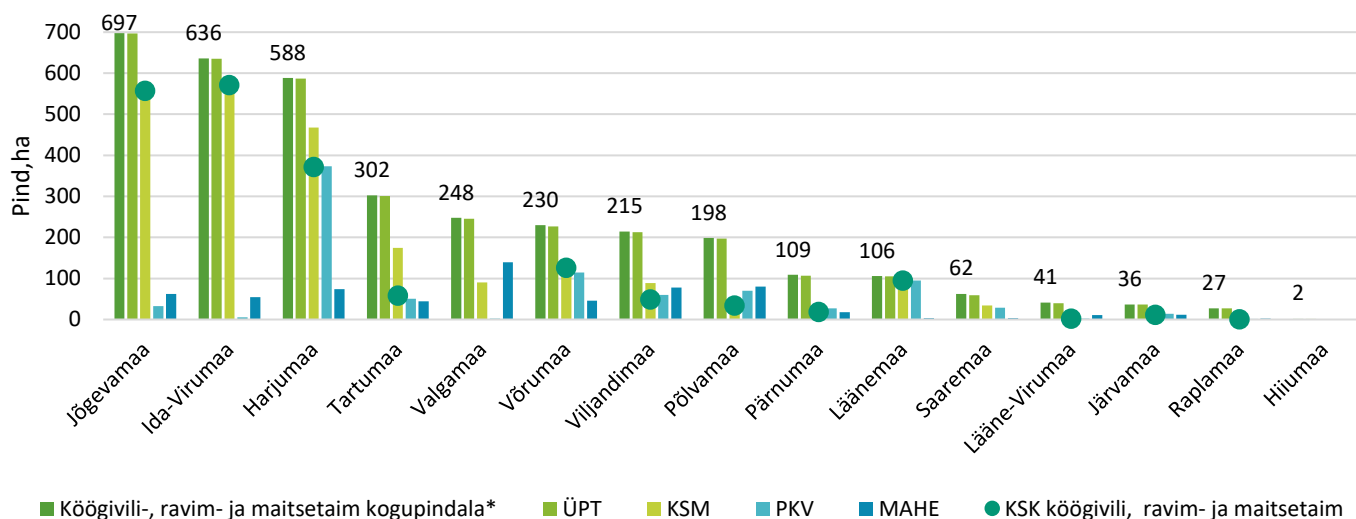
Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal KSK ravim- ja maitsetaimede taotlusalune pind 830 ha, pind suurenes musta kapsasrohu ja hariliku maarjaohaka suurel pinnal kasvatamise arvel.

Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede pind ja kasvatatavad kultuurid erinevate toetuste taotlemisel

2018. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 3496 ha (2017. a 3408 ha), millest 99%-le (3478 ha) (2017. a 3392 ha) taotleti ÜPT toetust, 66%-le (2321 ha) (2017. a 1842 ha) KSM toetust, 54%-le (1897 ha) (2017. a 1077 ha) KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede toetust, 25%-le (877 ha) (2017. a 979 ha) puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust ning 18%-le (626 ha) (2017. a 740 ha) MAHE toetust (PRIA, 04.02.2019b andmetel).

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal köögiviljade ning ravim- ja maitsetaimede kogupindala Eestis 88 ha, taotlusalune pind nende kultuuride kasvatamise eest suurenes KSK, KSM ja ÜPT toetuse taotlemisel ja vähenes PKV ja MAHE toetuse taotlemisel.

Suurematel pindadel kasvatati köögivilja ning ravim- ja maitsetaimi Jõgevamaal (698 ha) ja Ida-Virumaal (636 ha), väikseim oli pind Hiiumaal (2 ha) (Joonis 47).

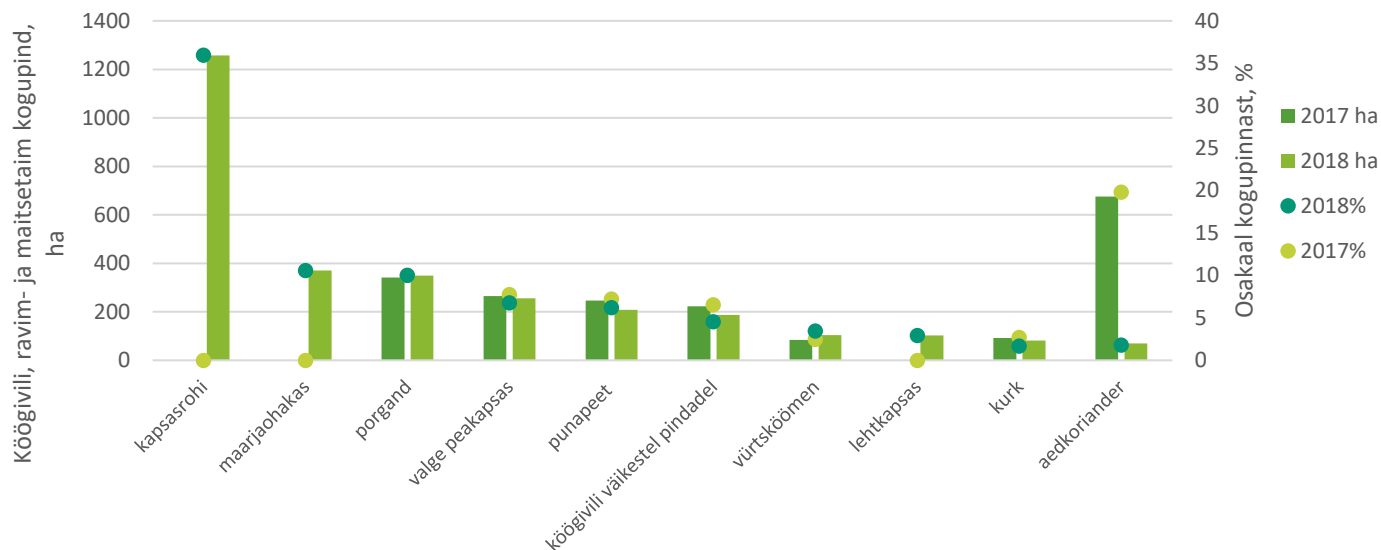

*- numbriliselt on välja toodud köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindala.

Joonis 47. Köögiviljade ning ravim- ja maitsetaimede taotlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2018. aastal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kokku kasvatati 2018. aastal Eestis 61 erinevat köögivilja ning ravim- ja maitsetaimet (3496 ha), millest must kapsasrohi moodustas 36% (1257 ha), harilik maarjaohakas 11% (370 ha) ja porgand 10% (349 ha), ülejäänud kultuuride osakaal jäi eraldi võetuna alla 10% köögiviljade ning ravim- ja maitsetaimede kogupindalast (Joonis 48).

Võrreldes 2017. aastaga lisandusid 2018. aastal deklareeritud köögivilja ning ravim- ja maitsetaimede pinna arvestusse esmakordselt must kapsasrohi ja harilik maarjaohakas, kõige rohkem vähenes aedkoriandri kasvatamine.

Joonis 48. Kümne enamdeklareeritud köögivilja ning ravim- ja maitsetaimede pind ning osakaal nende deklareeritud kogupindalast aastatel 2017-2018 (PRIA, 07.02.2018b andmetel)

Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs

Toetuse taotlemine ja määramine

Toetust taotles 2018. aastal 22 tootjat 170,1 hektarile (PRIA, 04.02.2019b andmetel). KSK maasikakasvatuse toetus määrati kaheksas maakonnas 22 tootjale 169,0 hektarile kogusummas 41 919 eurot (PRIA, 20.03.2019a andmetel).

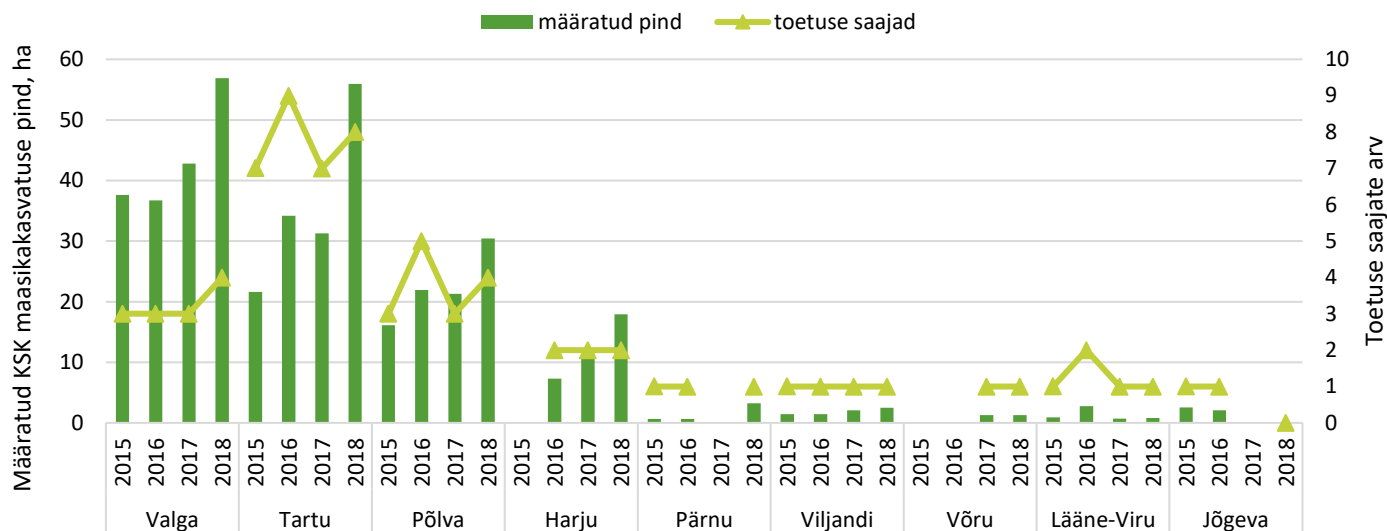
2018. aastal määrati KSK toetust maasikakasvatuse eest 22 tootjale 169 ha eest.

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal toetuse saajate arv nelja tootja võrra, toetuslune pind suurenes 58,2 ha. Maakondade arv, kus maasikakasvatuse eest toetust määrati oli ühe võrra suurem kui 2017. aastal (Lisa 18).

KSK maasikakasvatuse toetus määrati 2018. aastal suurematele pindadele Valgamaal (56,9 ha, 4 tootjat) ja Tartumaal (56,0 ha, 8 tootjat), mis moodustas KSK maasikakasvatuse toetuslusest pinnast kokku 77% ja toetuse saajate arvust 54%

(Joonis 49).

Võrreldes 2017. aastaga suurenes toetuslune pind 2018. aastal Valga, Tartu, Põlva, Harju, Viljandi, Lääne-Viru ja Pärnu maakonnas. Üldse ei määratud toetust seitsmes maakonnas. Toetuse saajate arv suurenes ühe tootja võrra Valga, Tartu ja Põlva maakonnas.

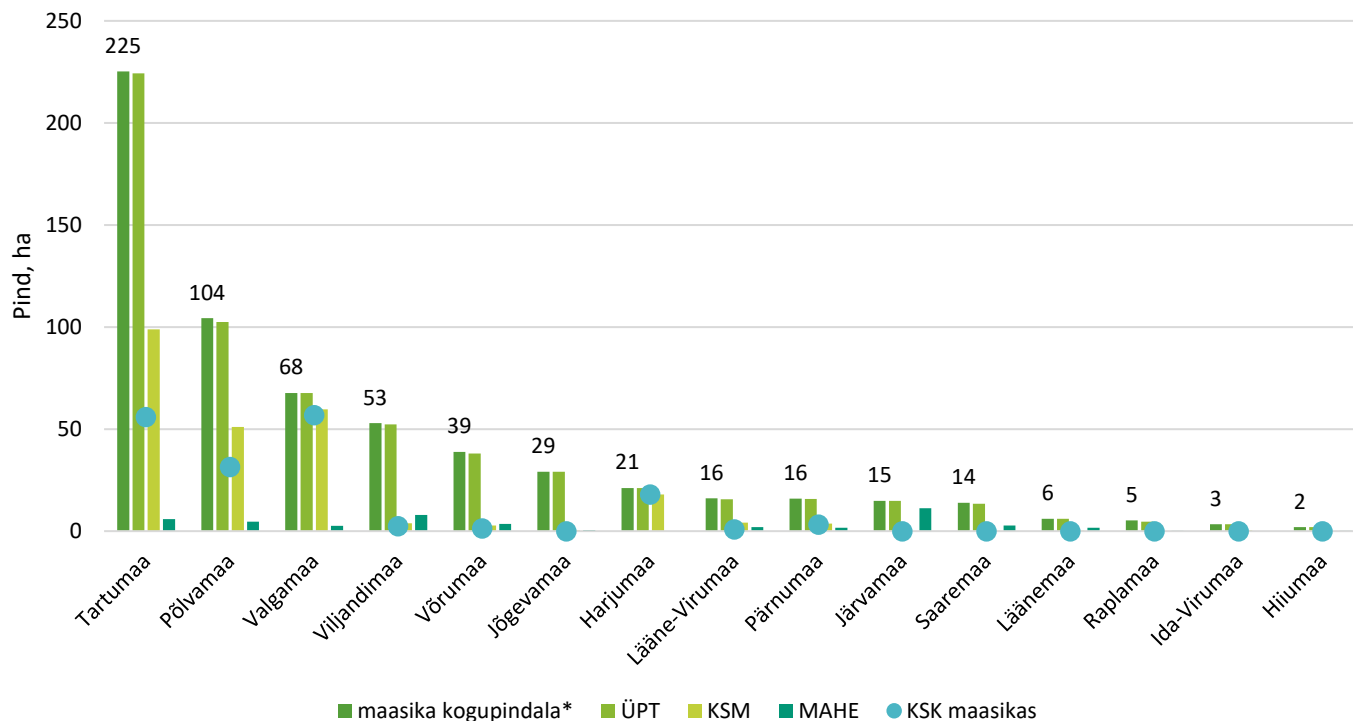
Joonis 49. KSK maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja toetuslune määratud pind maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Maasikate pind erinevate toetuste taotlemisel

2018. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel maasikate kogupindalaks Eestis 616 ha (2017. a 530 ha) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) ÜPT toetust taotleti 2017. aastal 99%-le (610 ha) (2017. a 526 ha), KSM toetust 39%-le (242 ha) (2017.a 164 ha), KSK maasikakasvatuse toetust 28%-le (170 ha) (2017. a 112 ha) ning MAHE toetust 7%-le (45ha) (2017. a 32 ha) kogu deklareeritud maasikakasvatuse pinnast.

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal maasikakasvatuse kogupindala Eestis 86 ha, maasikakasvatuse eest toetuse taotlemine suurenes kõigi eelnimetatud toetuste arvestuses.

Maakondade arvestuses kasvatati 2018. aastal maasikaid suuremal pinnal Tartumaal (225 ha), Põlvamaal (104 ha) ja Valgamaal (68 ha), väikseim oli kasvupind Hiiumaal (2 ha) (Joonis 50).

*- numbriliselt on välja toodud maasikate kogupindala

Joonis 50. Maasika tootlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2018. aastal (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

KSK toetuse nõuete täitmine

KSK toetuse taotlejad peavad esimese kohustuseaasta 1. detsembriks läbima keskkonnasõbraliku aianduse koolituse. 2018. aastal määrati keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetus kokku 57 tootjale, nendest neljale määrati toetus nii köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse kui ka maasikakasvatuse eest (PRIA, 12.02.2019 andmetel). PRIA 2018. aasta administratiivse kontrolli andmetel oli kahel KSK tootjal kohustuslik aianduse koolitus läbimata (PRIA, 20.03.2019b andmetel).

Mullaproovid peavad olema võetud esimese kohustuseaasta 2. maiks. Mullaproovid tuleb teha vaid selle toetusõigusliku maa kohta, millel kasvavad need kultuurid, mille kohta taotleja toetust taotleb. Iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta tuleb võtta üks mullaproov, arvesse lähevad ka varem võetud mullaproovid. Kui toetusõiguslikult maalt on mullaproovid võetud varem, peab taotleja hoolitsema selle eest, et uued proovid saaks võetud ja laborisse toimetatud eelmise mullaproovi võtmise aastale järgneva viienda aasta 1. detsembriks. Mullaproovid tuleb võtta iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta, proovidest tuleb määrata taimedele omastatava magneesiumi, kaltsiumi, vase, mangaani ja boori sisaldus.

PMK tehtud andmepäringust selgus, et 2018. aasta 57-st KSK toetuse saajast 46 tootjal olid mullaproovid tähtjaks võetud, nendest viiel võeti mullaproovid 2018. aastal. Andmed puudusid kuue tootja mullaanalüüside kohta (PMK, 12.03.2019 andmetel). 2018. aastal tuvastati PRIA kohapealse kontrolli käigus mullaproovide võtmise ja edastamise nõude täitmata jätmine kolmel KSK tootjal (PRIA, 20.03.2019b andmetel).

Meetmega seotud muud uuringud

PMK „Pestitsiidide kasutuskooormuse“ uuringu raames analüüsiti 2018. aastal 120 seireettevõtte pestitsiidide kasutamist, mille põhjal arvutati välja ka pestitsiidide kasutamine erinevate kultuuride lõikes. Uuringut teostatakse aastase tagasinihkega ehk 2018. aastal analüüsiti 2017. aasta pestitsiidide kasutamist (PMK, 2018p). 2017. aastal pritsiti

pestitsiididega 9% seireettevõtete köögiviljade pinnast (1,4 ha), pestitsiidide toimeainet kasutati köögiviljade pritsitud pinna kohta 0,450 kg/ha, pritsiti herbitsiididega (umbrohutõrjevahendid).

Võrreldes 2016. aastaga 2017. aastal pestitsiidide kasutamine köögiviljadel suurenes.

2018. aastal PMK mullaseire ja uuringute büroo poolt teostatud uuringu „Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas“ raames koguti KSK toetusega liitunud tootjate neljalt seirealalt (maasika-, porgandi-, valge peakapsa ja punapeedipõld) mullaproovid, millest määrati pestitsiidide jääkide sisaldus (PMK, 2018tkv). Kuus erinevat pestitsiidijääki leiti valge peakapsa ja maasikapõllult, viis porgandi- ja neli punapeedipõllult, kõikidel juhtudel oli tegemist pestitsiidide sisaldusega alla määramispiiri (<0,5 mg/kg) ehk nn jälgedega. 2018. aastal tuvastati suurim pestitsiidide jääkide sisaldus maasikapõllul (0,222 mg/kg), porgandi, kapsa ja peedi puhul jäi see madalamaks. KSK ettevõtete põldudelt leitud jääkidest moodustasid 38% herbitsiidid ja 38% insektitsiidid, fungitsiidide osatähtsus oli 24%.

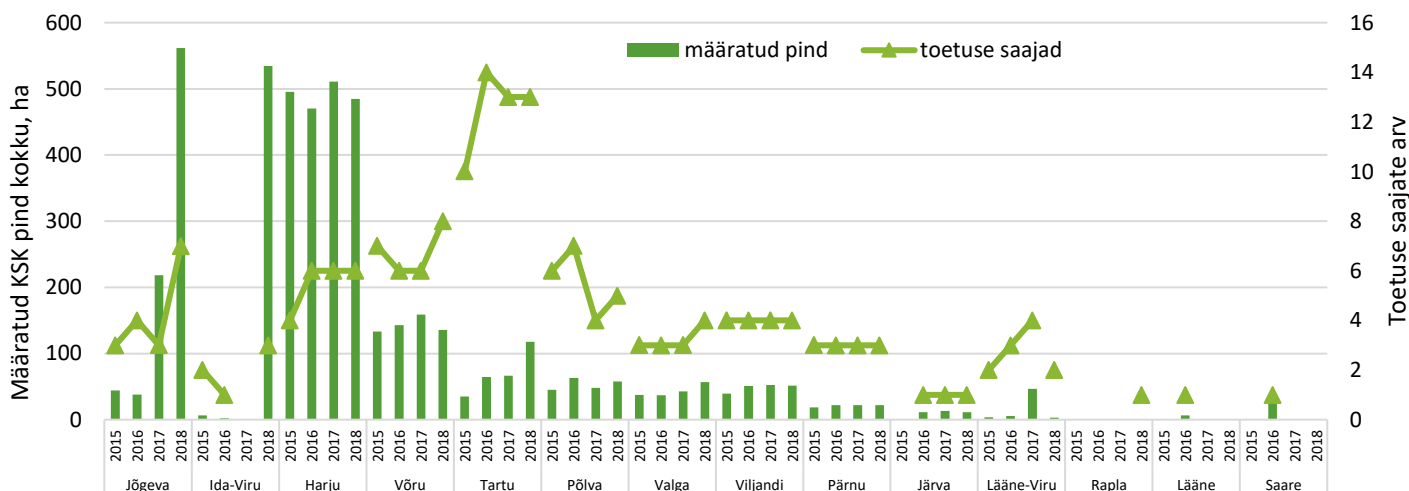
Võrreldes 2017. aastaga leiti 2018. aastal KSK põldudelt arvuliselt vähem pestitsiidide jääke, väiksem oli ka leitud jääkide kogus.

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine

2018. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetus kokku 57 tootjale (neljale tootjale määrati mõlemad KSK toetused), määratud toetuslune pind oli 2037,4 ha ja määratud summa 576 532 eurot (PRIA, 20.03.2019a andmetel) (Lisa 19).

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal KSK toetuse saajate arv üheksa tootja võrra, toetuslune pind suurenes 856,5 hektarit, maakondade arv, kus köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse eest toetust määrati, oli ühe võrra suurem kui 2017. aastal. Toetuslune pind suurenes 2018. aastal peamiselt musta kapsasrohu ja hariliku maarjaohaka suure kasvupinna arvel.

Maakondade lõikes määrati 2018. aastal suurematele pindadele KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetust kokku Jõgevamaal (561,6 ha; 7 tootjat), Ida- Virumaal (534,8 ha; 3 tootjat) ja Harjumaal (484,6 ha; 6 tootjat), mis moodustas kogu KSK toetuslusest pinnast (1581 ha) 69%. Ülejäänud maakondades oli KSK toetuslune pind vahemikus 0,3-135,8 ha, tootjate arv 1-13 (Joonis 51).

Joonis 51. KSK köögivilja-, maitsetaim- ja ravimtaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetuslune pind ja toetust saanud tootjate arv maakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

2018. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 2143 ha, MAK 2014-2020 sihttasemest täideti 126%.

MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusluse pinna sihttasemeks seatud 1700 ha. 2018. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 2142,5 ha, sihttase täideti 126%, toetus määrati kokku 85 tootjale (Tabel 3). Võrreldes 2017. aastaga suurenes toetuslune pind 860,4 ha, sihttaseme täitmine paranes 2018. aastal 51%.

Tabel 3. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse saajate arv ja toetuslune pind (ha) ning saavutustase eesmärgist perioodil 2014-2020 (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Toetus	Aasta	Toetuse saajate arv	Pindala, ha	Eesmärk, ha	Täitmine, %
Keskkonnasõbralik köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatus	2015	32	777,62		
	2016	38	836,39		
	2017	34	1069,45		
	2018	39	1868,37		
Keskkonnasõbralik maasikakasvatus	2015	17	80,87		
	2016	24	107,02		
	2017	18	110,82		
	2018	22	169,03		
Keskkonnasõbralik puuvilja- ja marjakasvatus	2015	16	48,80		
	2016	22	63,34		
	2017	22	101,79		
	2018	24	105,09		
Keskkonnasõbralik aiandus kokku	2015	65	907,29		53
	2016	84	1006,75	1700	59
	2017	74	1282,06		75
	2018	85	2142,49		126

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte

Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus määrati 2018. aastal üheksas maakonnas 24 tootjale 110,9 ha kohta. KSA toetust taotleti 11 erineva viljapuu- ja marjakultuuri kasvatamise eest, millest must sõstar moodustas 37% (41,1 ha), õunapuud 27% (29,6 ha), vaarikad 10% (11,2 ha), teiste kultuuride osakaal kokku oli 26%. Esmakordselt taotleti toetust punase sõstra (4,1 ha) ja haralise ploomipuu (alõtša) (0,5 ha) kasvatamise eest.

2018. aastal deklareeriti püsilikultuuride kogupindalaks Eestis 3279 ha (v.a paju ja puukoolid), millest 3%-le (111 ha) taotleti KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust. Kokku kasvatati Eestis 21 erinevat viljapuud ja marjakultuuri, millest astelpaju moodustas 46% (1510 ha), õunapuud 22% (709 ha) ja must sõstar 12% (381 ha), ülejäänud kultuuride osakaal kokku oli 24%.

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust määrati 2018. aastal üheteistkümnemes maakonnas 39 tootjale 1868,4 ha kohta. KSK toetust taotleti 31 kultuuri kasvatamise eest, millest must kapsasrohi moodustas 48% (911 ha), porgand 15% (283 ha), harilik maarjaohakas 11% (211 ha),

valge peakapsas 9% (179 ha) ja söögi- ehk punapeet 8% (155 ha), ülejäänud kultuuride taotlusalune pind kokku moodustas 9%. Esmakordselt taotleti toetust musta kapsasrohu ja hariliku maarjaohaka kasvatamise eest.

Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas olevast 54 kultuurist taotleti 2018. aastal toetust musta kapsasrohu, hariliku maarjaohaka, aedtilli, saialille, aedpeterselli, aedkoriandri ja piparmündi kasvatamise eest 1145 hektarile, millest 80%-l kasvatati musta kapsasrohtu.

2018. aastal deklareeriti köögiviljade ning ravim- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 3496 ha, millest 25%-le (877 ha) taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kasvatamise toetust. Kokku kasvatati Eestis 61 erinevat köögivilja ning ravim- ja maitsetaime.

Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetus määrati 2018. aastal kaheksas maakonnas 22 tootjale 169 hektari kohta.

2018. aastal deklareeriti maasikate kogupindalaks Eestis 616 ha, millest 28%-le (170 ha) taotleti KSK maasikakasvatuse toetust.

MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusluse pinna sihttasemeks seatud 1700 ha. 2018. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetusluse pind kokku 2142,5 ha, sihttase täideti 126%, toetust määrati kokku 85 tootjale.

Kokkuvõttes on toetusperioodi 2015-2018 põhjal keskkonnasõbraliku aianduse toetuse osas tootjate huvi olnud suurem KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse vastu. Tõenäoliselt on toetusena makstav 334 eurot hektari kohta piisavalt motiveeriv summa meetmega liitumiseks. 2018. aastal taotles kaks tootjat KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust musta kapsasrohu ja hariliku maarjaohaka kasvatamise eest kokku 975 hektari eest (52% kogu KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuslusest pinnast, 85% kogu KSK maitse- ja ravimtaimede toetuslusest pinnast). Probleemiks on, et kuna toetuse saamise nõuetes ei ole fikseeritud toetatavatele ravim- ja maitsetaimedele kasvupinna piirmäära ja saagi kasutamise nõuet, võivad üksikud tootjad ära kasutada määruse lünka ja taotleda toetust „toetuse“ pärast. KSK maasikakasvatuse ning KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetusega liitumise osas on tootjate huvi olnud väiksem.

Meede M10.1.5 - kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus

Sisukord

Meede M10.1.5 - kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus	80
Meetme analüüs	81
Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus 2018. aastal	81
Kohalikku sorti põllukultuuride toetusosalused pinnad ja toetuse saajate arv	81
Kohalikku sorti viljapuude ja marjapõõsaste ning toetuse saajate arvud	83
Kokkuvõte	86

Jooniste loetelu

Joonis 52. SORT taotlusaluste põllukultuuride pind maakonniti 2018. aastal	82
Joonis 53. SORT toetust põllukultuuridele saanud tootjate arv ja määratud pind tegevusmaakonniti aastatel 2015-2018	83
Joonis 54. SORT taotletud taimede arv 2015.-2018. aastal	84
Joonis 55. SORT taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste sortide struktuur 2018. aastal	85

Lisade loetelu

Lisa 20. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede (põllukultuuride) kasvatamise toetuse heakskiidetud taotlejate arv ja määratud pind (ha) tegevusmaakonniti aastatel 2015-2018
Lisa 21. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste arvud (tk) 2015 – 2018
Lisa 22. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste arv (tk) ja taotlejate arv 2018. aastal

Kasutatud kirjanduse loetelu

PRIA, 19.03.2019 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2019 ja määramised 20.02.2019 seisuga.
PRIA, 22.03.2019a andmetel. SORT (2014-2020) andmed 2018. aasta kohta.
PRIA, 22.03.2018e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.

PMK, 2018a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/PMK_meetmed_kokku_2017_kohta_29.05.2018.pdf

Meetme analüüs

Kohalikku sorti taimede nimekirjas on 5 põllukultuuri ning 43 puuvilja- ja 12 marjakultuuri. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud maaeluministri määruses nr 52 „Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus“. Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust saab MAK 2014-2020 perioodil taotleda olenevalt kultuurist kas pinna- või taimepõhiselt.

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus 2018. aastal

**SORT toetus määrati
55 tootjale kokku:
481 ha põllukultuuri ning
3574 viljapuude ja
marjapõõsa eest.**

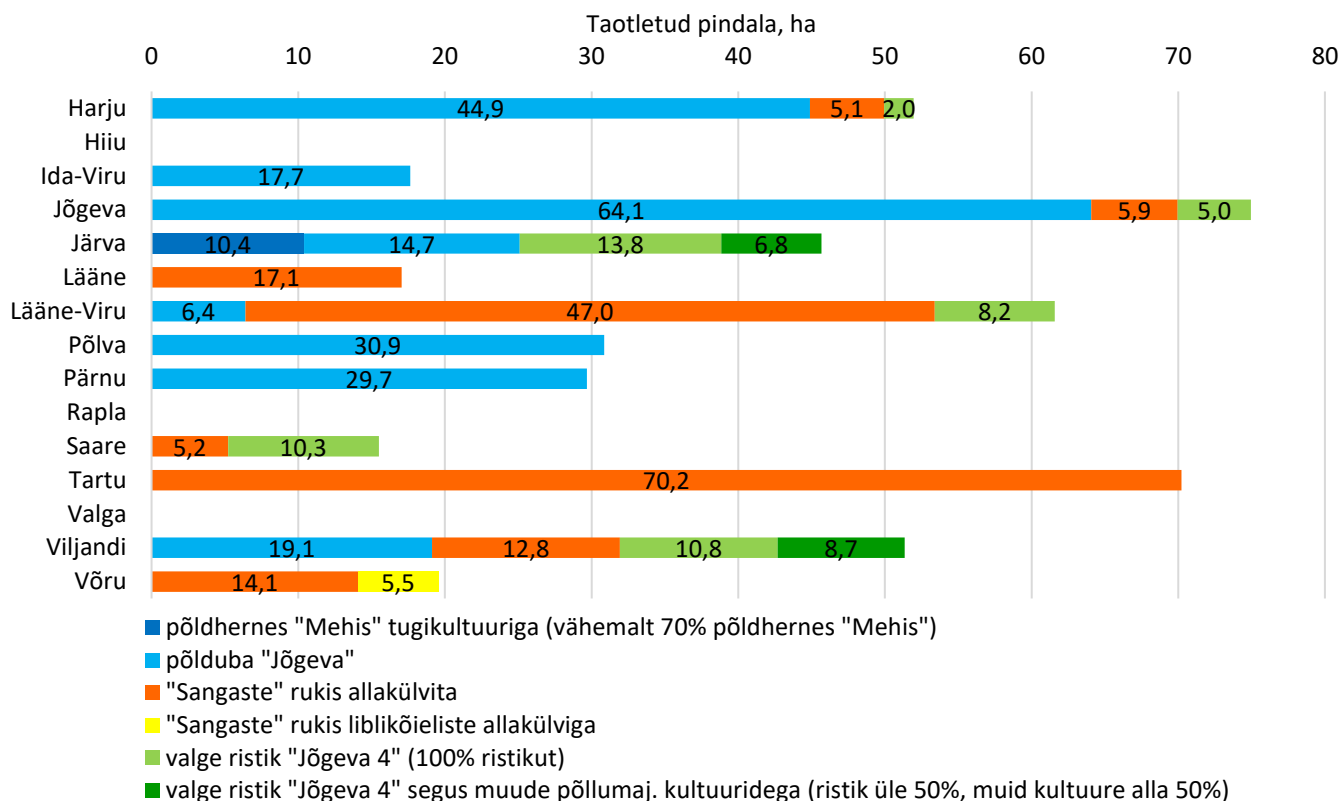
2018. aastal taotles MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (edaspidi SORT) kokku 56 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 25 (3659 taimele) ja põllukultuuride kasvatamise eest 32 taotlejat (486 ha).

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse kogueelarve⁴ on 570 000 eurot ja perioodi sihttaseme pindala 1700 hektarit. Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 24 tootjale (3574 taimele, 31 947 eurot), 20 neist said toetust täies ulatuses, neli tootjat vähendamistega, ühele toetust ei määratud. Põllukultuuride kasvatamise eest said SORT toetust 31 tootjat kokku 481 hektarile (99% taotletud pinnast) (27 090 eurot). Määratud toetussumma kokku 55 tootjale oli 2018. aastal 58 754 eurot (PRIA, 19.03.2019 andmetel), seega on meetme kogueelarvest neljandal aastal kasutatud 10% ja pindalale seatud eesmärgist täidetud 28%.

Kohalikku sorti põllukultuuride toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

SORT toetust põllukultuuridele taotles 2018. aastal kaheateistkümnemes maakonnas 32 taotlejat 486 hektarile. 47% (227 ha) taotletud pinnast oli põlduba „Jõgeva“, 38% (183 ha) „Sangaste“ rukis, 10% (50 ha) puhaskultuur valge ristik „Jõgeva 4“, 1% (15,5 ha) valge ristik „Jõgeva 4“ segus muude põllumajanduskultuuridega ja 2% (10,4 ha) põldhernes „Mehis“ (Joonis 52).

⁴ Eesti Maaelu Arengukava peatükk 11.4.1. kohaselt.

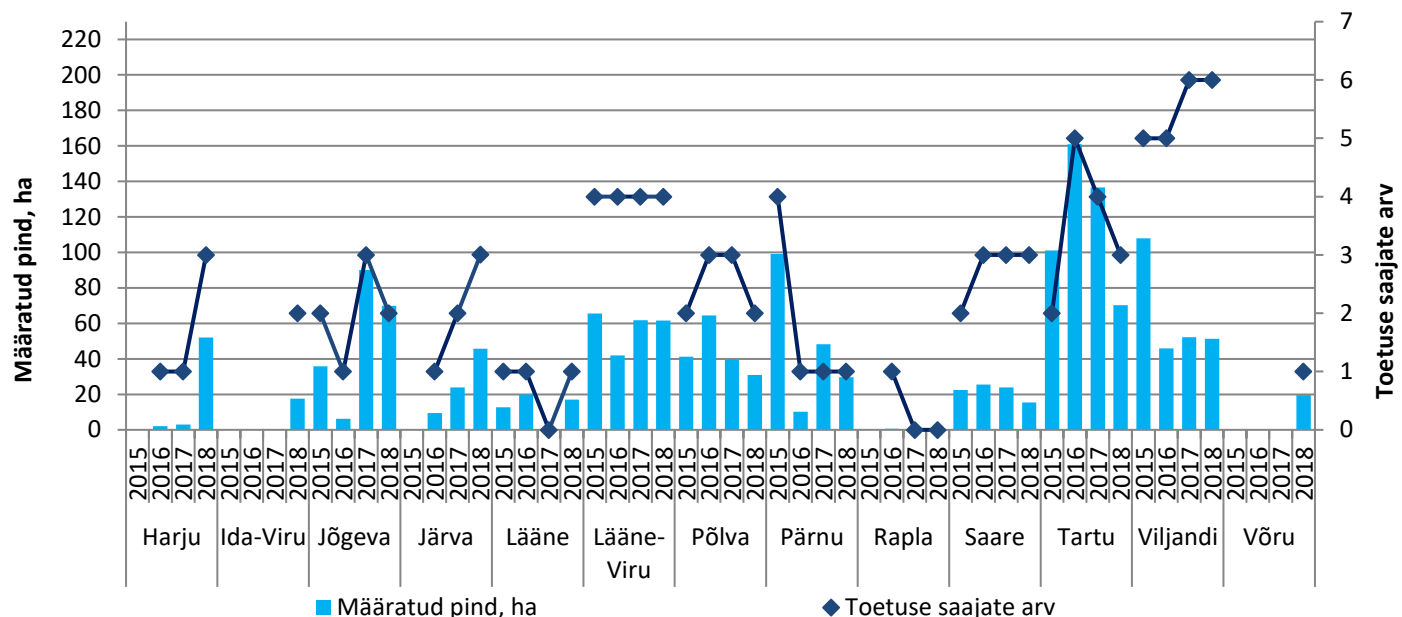
Joonis 52. SORT taotluseluste põllukultuuride pind maakonniti 2018. aastal (PRIA, 19.03.2019 andmetel)

2017. aastaga võrreldes suurenes põldoa „Jõgeva“ taotluselune pind 7% ja valge ristiku „Jõgeva 4“ (puhaskultuurina) pind 26%. „Sangaste“ rukki taotluselune pind aga vähenes 26% ja põldherne „Mehis“ pind 56% võrra. Kartulile „Ando“ pole toetust taotletud. SORT toetust põllukultuuridele ei taotletud 2018. aastal Hiiu-, Rapla- ja Valgamaal.

Põldherne „Mehis“, põldoa „Jõgeva“ ja „Sangaste“ rukki puhul määrati toetus kogu taotletud pinnale, valge ristiku „Jõgeva 4“ määratud pind oli 60,4 ha (taotletud pind 65,4 ha).

SORT põllukultuuride toetuse saajate arv ja määratud pind tegevusmaakondade⁵ lõikes aastatel 2015-2018 on esitatud [Lisas 20](#) ja Joonis 53. Suurimad SORT määratud pinnaga maakonnad olid Tartu ja Jõgeva (mõlemas ~ 70 ha), toetuse saajate arv oli suurim Viljandimaal, kus toetust sai 6 tootjat (51 ha). Esimest korda MAK 2014-2020 perioodil taotleti ja määrati 2018. aastal SORT toetust põllukultuuride eest Võru- ja Ida-Virumaa tootjatele.

⁵ PRIA tegevusmaakond - ühe tootja kõikide põldude asukoht on märgitud maakonda, kus asub suurem osa tootja põldudest, mitte selle järgi, kus vastav toetuslune pind realselt (geograafiliselt) asub

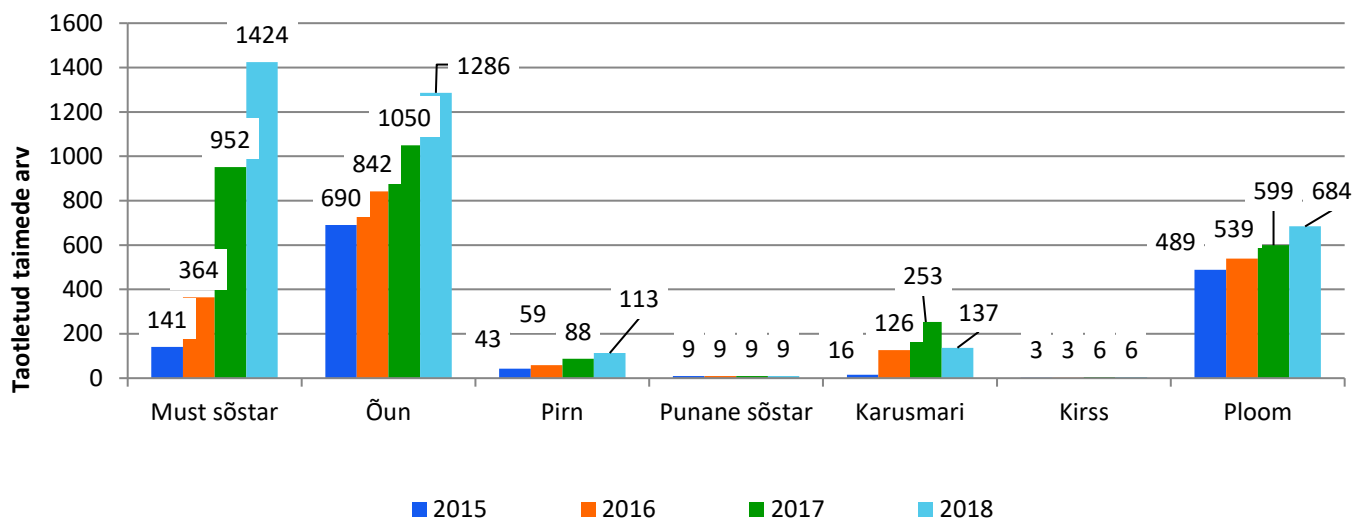

Joonis 53. SORT toetust põllukultuuridele saanud tootjate arv ja määratud pind tegevusmaakonniti aastatel 2015-2018 (PRIA, 19.03.2019 andmetel)

Kohalikku sorti viljapuude ja marjapõõsaste ning toetuse saajate arvud

2018. aastal taotles 25 tootjat viljapuudele ja marjapõõsastele SORT toetust kokku 3659 taimale (Joonis 54). Võrreldes 2017. aastaga oli 702 taimet rohkem, millele toetust taotleti. Suurenesid musta sõstra (472), õuna (236), ploomi (85) ja pirni (25) taimede arvud, karusmarja taimede arv vähenes (116 võrra), punase sõstra ja kirsi toetusala taimede arv jäi samaks. Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele (1424 taimet, 39% taotletud taimede koguarvust) ja õunapuudele (1286 taimet, 35% taotletud taimede koguarvust). Ploomipuudele taotletud taimede arv (684) moodustas 19% taotletud taimede koguarvust. Teised puuvilja- ja marjakultuurid moodustasid alla 10%. Punase sõstra ja kirsi sortide taimed aga 0,2%, neid sorte on SORT toetusõiguslikus nimekirjas kuni kaks. MAK 2014-2020 perioodi algusega võrreldes on taotlusala viljapuude ja marjapõõsaste taimede arv suurenenud 2,6 korda (Lisa 21).

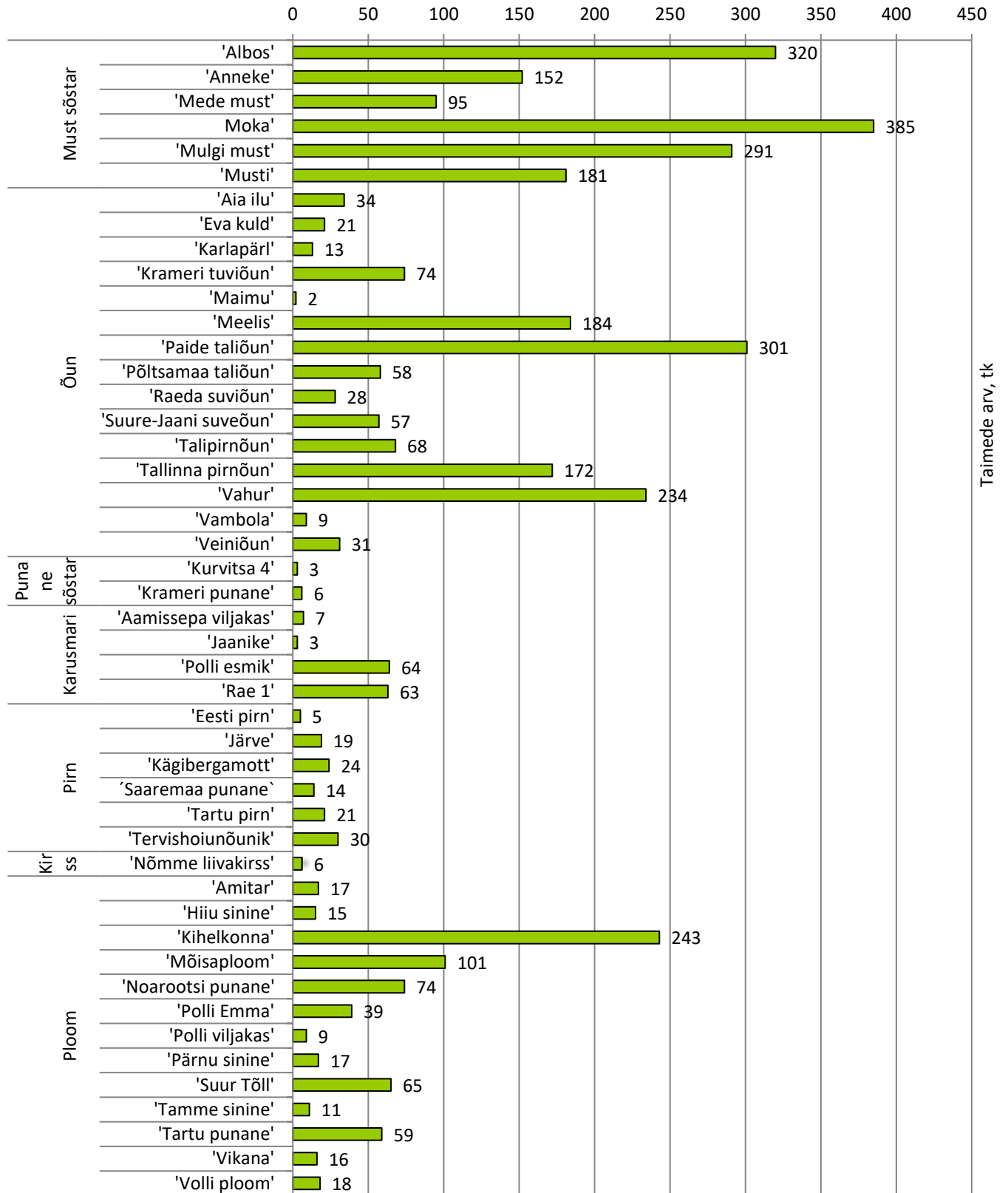
Enim taotleti viljapuude ja marjapõõsaste SORT toetust mustadele sõstardele ja õunapuudele.

Joonis 54. SORT taotletud taimede arv 2015.-2018. aastal (PMK, 2018a); (PRIA, 22.03.2019a andmetel)

SORT toetus määrati 24 taotlejale kokku 3574 taime kasvatamise eest (97,6% taotletud taimede arvust) kogusummas 31 947 eurot. 2011 viljapuu eest määrati 24 132 eurot toetust 18 tootjale. 1563 marjapõõsa eest määrati toetust 7815 eurot üheksale tootjale. Täies ulatuses määrati toetus 20 ja vähendamistega 4 puuvilja- ja/või marjakasvatajale.

Sarnaselt eelnevate aastatega (Lisa 21) taotleti enim toetust õunasortidele „Paide taliõun“ (301 taime; Joonis 55, Lisa 22), „Vahur“ (234), „Meelis“ (184) ja „Tallinna pirnõun“ (172). Ploomisortidest olid jätkuvalt populaarseimad „Kihelkonna“ (243) ja „Mõisaploom“ (101). Karusmarjadest taotleti kõige rohkem toetust sordile „Polli esmik“ (64). Musta sõstra sortidest taotleti enim toetust sortidele „Moka“ (385), „Albos“ (320) ja „Mulgi must“ (291). Pirnisortidest taotleti kõige rohkem toetust sortidele „Tervishoiunõunik“ (30) ja „Kägibergamott“ (24). Marjapõõsastest taotleti kõikidele toetusõiguslikele sortidele toetust. Õunapuudest ei taotletud toetust sordile „Roogoja“. Endiselt pole taotletud toetust pirnisortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“, ploomide puhul pole taotletud toetust sortidele „Kullamaa suur“, „Lahtise luuga kreek“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.

Joonis 55. SORT taotluseluste viljapuude ja marjapõõsaste sortide struktuur 2018. aastal (PRIA, 22.03.2019a andmetel)

Kokkuvõte

2018. aastal taotles MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (SORT) kokku 56 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 25 (3659 istikule) ja põllukultuuride kasvatamise eest 32 taotlejat (486 ha). Määratud toetussumma kokku 55 tootjale oli 2018. aastal 58 754 eurot.

Põllukultuuride kasvatamise eest said SORT toetust 31 tootjat 481 hektarile (27 090 eurot). Kolmele kultuurile määrati toetust kogu taotletud pinnale: „Sangaste“ rukis (183 ha), põldhernes „Mehis“ (10,4 ha) ja põlduba „Jõgeva“ (227 ha). Valge ristiku „Jõgeva 4“ määratud pind oli 60,4 ha. Kartuli „Ando“ kasvatamise eest pole toetust taotletud.

Võrreldes 2017. aastaga suurenes 2018. aastal SORT taotletud viljapuude ja marjapõõsaste taimede arv 702 taime võrra. Enim taotleti viljapuude ja marjapõõsaste SORT toetust mustadele sõstardele ja õunapuudele. Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetus 24 tootjale (3574 taimele, kogusummaga 31 947 eurot). Täies ulatuses määrati toetus 20 ja vähendamistega 4 puuvilja- ja/või marjakasvatajale. 2011 viljapuu eest määrati 24 132 eurot toetust 18 tootjale. 1563 marjapõõsa eest määrati toetust 7815 eurot üheksale tootjale.

Meede M10.1.6 – ohustatud tõugu looma pidamise toetus

Foto: Ere Ploomipuu

Sisukord

Meede M10.1.6 – ohustatud tõugu looma pidamise toetus	87
Meetme analüüs	88
Kokkuvõte	92

Jooniste loetelu

Joonis 56. 2018. aastal toetatud ohustatud tõugu loomade jagunemine (arv) omavalitsuste lõikes	88
Joonis 57. Toetatud eesti, tori, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise ja eesti vuti ning toetuse saajate arvud 2007-2018	89
Joonis 58. Eesti tõugu, tori tõugu (universaalsuund ja vana-tori suund) ja eesti raskeveo tõugu hobuste järglaste arv 2007-2018	91

Tabelite loetelu

Tabel 4. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes 2015-2018. aastal	89
Tabel 5. Ohustatud tõugu loomade arvud aastatel 2007-2018	91

Lisade loetelu

[Lisa 23. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes maakonniti perioodil 2007-2018](#)

Kasutatud kirjanduse loetelu

PMK, 2018a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/PMK_meetmed_kokku_2017_kohta_29.05.2018.pdf

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta

PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.

VTA, 21.02.2019 andmetel OTL tõupuhaste loomade ja hobuste järglaste arvud; EK arvud 2018. e-mail

Meetme analüüs

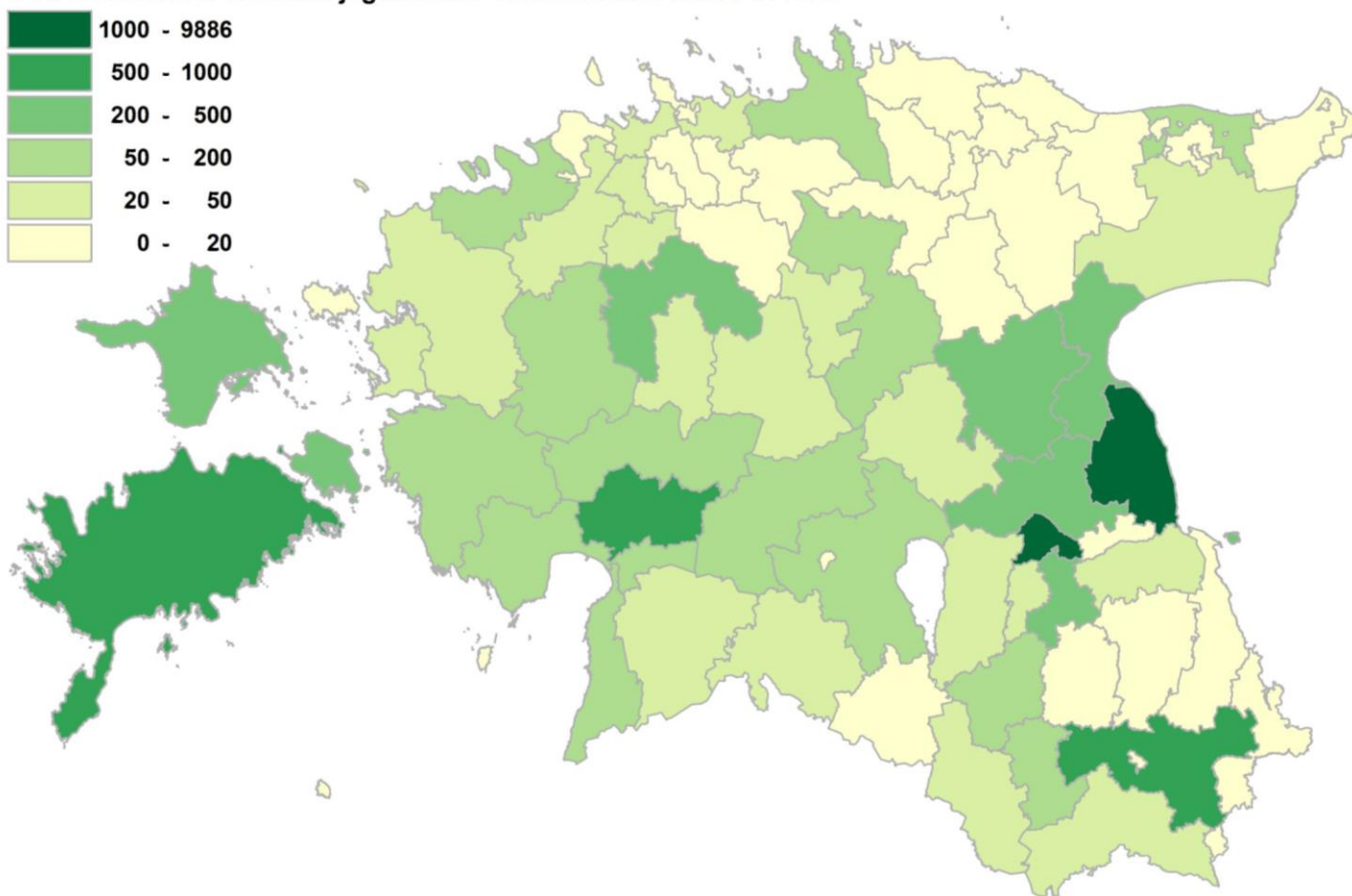
MAK 2014-2020 ohustatud tõugu looma pidamise toetust (OTL) saab taotleda eesti hobuse, tori universaalsuuna ja vana-tori suuna hobuse, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise ja eesti vuti pidamise eest. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud maaeluministri määruses nr 55 “[Ohustatud tõugu looma pidamise toetus](#)”.

Toetuse saajate ja toetatud loomade arv

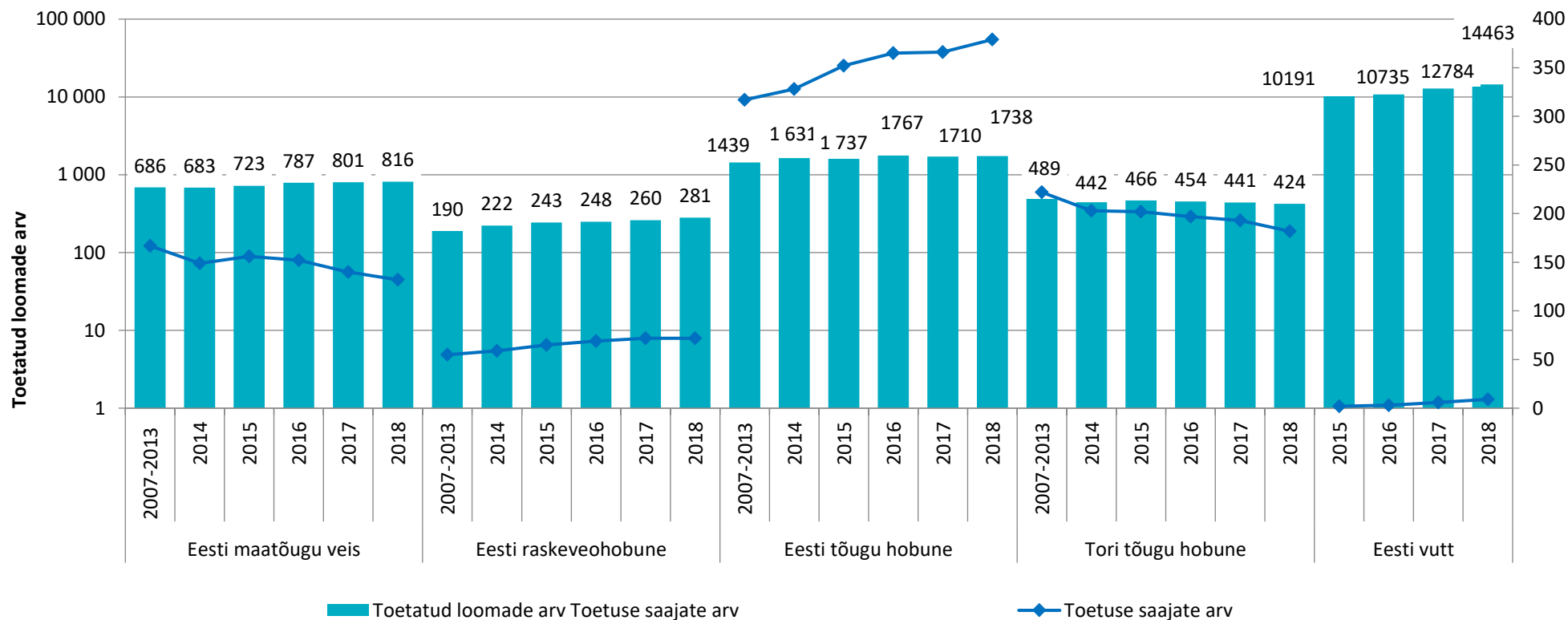
2018. aastal määrati OTL toetus 647 taotlejale (ühe taotlusega saab toetust taotleda mitme erineva tõu kohta) 17 722 looma eest ([Lisa 23](#), Joonis 57) summas 879 507 eurot. Võrreldes 2017. aastaga toetatud loomade koguarv suurenes 1744 võrra. Suurenemisid OTM (20), OTR (21), OTV (1679) ja OTE (33 looma võrra) loomade arvud, 9 looma võrra vähenes aga OTT arv (Tabel 4). Vuttide (OTV) arv moodustas toetatud loomadest 81% (14 463 lindu), eesti tõugu hobused (OTE) 10% (1738 looma), eesti maatõugu veised (OTM) 5% (816 looma), tori tõugu hobused (OTT) 2% (424 looma) ja eesti raskeveohobused (OTR) 1% (281 looma). Karjatatavaid toetusluseid loomi oli kokku 3259.

Suurimad toetatud OTL arvuga omavalitsused (Joonis 56) olid need, kus kasvatati eelkõige toetusluseid eesti vutte (Peipsiääre vald 9886 toetusluseid looma; Tartu linn 1283, Tori vald 755; Võru vald 676 toetusluseid looma). Kaardil eristub veel ka Saaremaa, kus oli 2018. aastal 645 karjatatavat OTL looma.

OTL toetusluseid loomade jagunemine omavalitsuste lõikes 2018. a.

Joonis 56. 2018. aastal toetatud ohustatud tõugu loomade jagunemine (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Joonis 57. Toetatud eesti, tori, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise ja eesti vuti ning toetuse saajate arvud perioodil 2007-2018 (PMK, 2018a); (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Tabel 4. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes 2015-2018. aastal (PMK, 2018a); (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Toetatud tõug/loomade arv	2015			2016			2017			2018
	MAK 2007-2013	MAK 2014-2020	KOKKU	MAK 2007-2013	MAK 2014-2020	KOKKU	MAK 2007-2013	MAK 2014-2020	KOKKU	MAK 2014-2020
OTE	251	1 486	1 737	79	1 688	1 767	5	1 705	1 710	1 738
OTR	14	229	243	4	244	248		260	260	281
OTT	128	338	466	40	414	454	8	433	441	424
OTM	66	657	723	36	751	787	5	796	801	816
OTV		10 191	10 191		10 735	10 735		12 784	12 784	14 463
KOKKU	459	12 901	13 360	159	13 832	13 991	18	15 978	15 996	17 722

OTL toetust said:
816 maakarja veist,
2443 hobust,
14 463 eesti vutti.

OTV toetust said kõik taotlejad (9) ja toetatud lindude arv (14 463) oli vaid 1 võrra väiksem taotletud lindude arvust. Eesti tõugu hobuse eest taotleti 2018. aastal 382 loomapidaja poolt toetust 1742 hobusele, toetati 1738 looma (379 toetuse saajat). Tori tõugu hobustele (433 looma) taotles toetust 191 loomapidajat, toetust said 424 hobust (182 saajat). 2018. aastal toetati 71 loomapidaja 281 eesti raskeveohobust (toetust taotleti 282 loomale). Eesti maatõugu veiste kasvatajatest sai OTM toetust

132 veisekasvatajat 816 loomale (taotlejaid oli 140 ja toetust taotleti 831 loomale). Maakondlik toetatud OTL loomade jagunemine on esitatud [Lisas 23](#).

Eesti maatõugu veiste lisatoetus

Alates 2015. aastast on maatõugu veise pidajal võimalus taotleda ka OTL MAK 2014-2020 lisatoetust veiste osas, kes vastasid ühele või mitmele lisatingimusele. Toetust sai taotleda: tõuraamatusse kantud pulli pidamise eest; taotlusaastal jõudluskontrollis osaleva lehma pidamise eest; eelmisel aastal puhtatõulise järglase andnud lehma eest.

Eesti maatõugu veiste puhul on tõuraamat jaotatud kaheks – tõuraamatu põhiossa A kantakse loomad rangematel alustel (põlvnemine, toodangu nõue ja mõõtmisandmed, hindamine). Põhiosas B on vajalikud nelja põlvkonna põlvnemise andmed. Lisaosa R1 jaoks on vajalikud kahe-kolme põlvkonna põlvnemisandmed ja lubatud on 12% teist tõugu. Tõuraamatu registri ossa R2 kantakse veis, kelle põlvnemises on vähemalt 50% maatõugu veistele lubatud põlvnemist. Ohustatud tõu toetust saavad A ja B osa lehmad ja üle 6-kuused B-osa lehmikud ja tõuraamatupullid. Toetust ei saa R1 osa veised ja R2 osa veised, kuna nad on ristandid.

2018. aastal taotles jõudluskontrollis osaleva lehma pidamise eest toetust 50 veisekasvatajat 360 lehmale. Jõudluskontrollis oleva maatõugu veise lisatoetust maksti 49 loomapidajale 351 looma eest 351 000 eurot (2017. aastal 351, 2016. aastal 281, 2015. aastal 277 looma eest). Toetati 19 veisekasvataja 23 tõuraamatusse kantud pulli (taotleti 24 pullile). 2017. aastal puhtatõulise elussündinud järglase andnud maatõugu lehma pidamise eest taotles lisatoetust 57 veisekasvatajat 327 lehmale. Toetus määrati 57 taotleja 304 lehmale (2017. aastal määrati seda lisatoetust 288 lehma eest).

OTL lisatoetust maksti:

- 351 jõudluskontrollis oleva lehma,
- 327 järglase andnud lehma,
- 23 tõupulli eest.

Tõuraamatu andmed ja tõugude säilimine

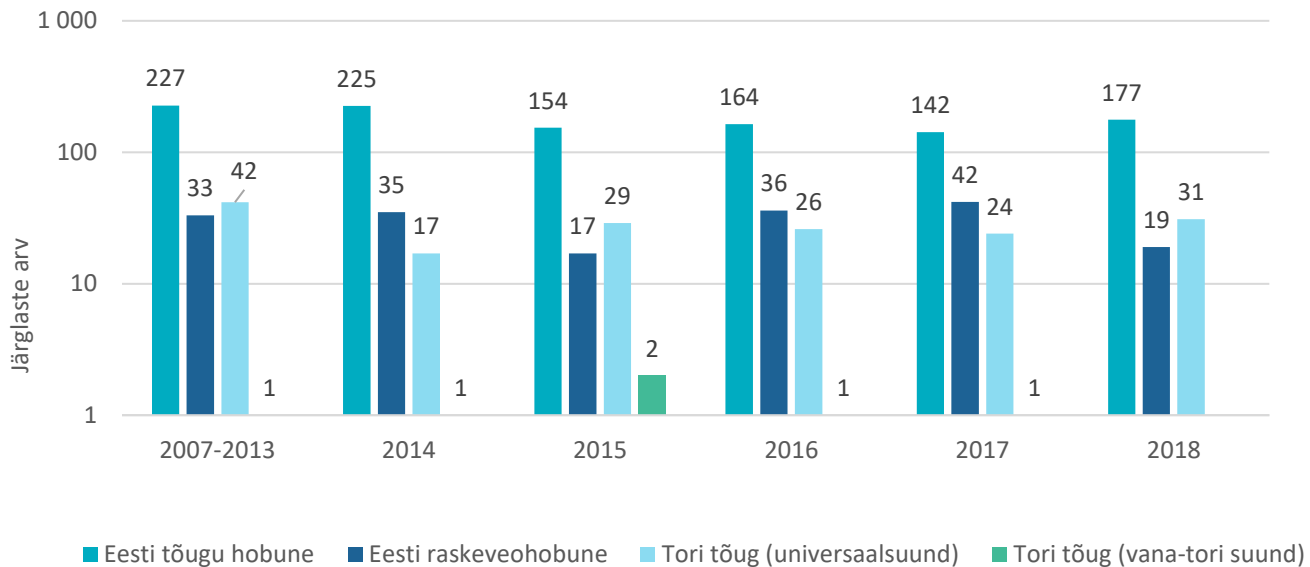
Tõuraamatusse kantud eesti maatõugu veiste koguarv on perioodil 2008-2014 olnud languses, 2015. ja 2017. aastal see tõusis, 2016. ja 2018. aastal aga vähenes võrreldes eelneva aastaga. 2018. aasta lõpu seisuga oli VTA andmetel eesti maatõugu veiste arv 1308 (Tabel 5). Tõupuhaste hobuste arvud olid 2018. aasta lõpu seisuga kõigil kolmel tõul võrreldes 2017. aastaga suurenenud. Eesti vuttide puhul aga oli mõningane vähenemine. Tabelis (Tabel 5) on esitatud ohustatud tõugu loomade üldarv tõugude lõikes aastast 2007. Välja on toodud ka eesti maatõugu veiste arvud (ristanditeta), sealhulgas tõuraamatu lehmade ja pullide arv.

Tabel 5. Ohustatud tõugu loomade arvud aastatel 2007-2018 (PMK, 2018a); (VTA, 21.02.2019 andmetel)

Tõug/Aasta	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Eesti hobune	1 600	1 788	1 896	2 076	2 084	2 197	2 323	2 453	2 472	2 581	2 463	2 570
Tori hobune	1 300	1 365	1 370	1 376	1 383	1 393	1 378	1 255	1 224	1 241	1 138	1 180
(sh. TA* osas)		751	755	747	726	707	712	665	585	676	614	654
sh. Tori tõu vana-tori suuna hobune								39	35	35	36	25
Eesti raskeveohobune	210	223	251	250	283	326	333	361	374	448	385	407
Eesti maatõugu veis		1920	1838	1863	1616	1 597	1 583	1 276	1 291	1 238	1 369	1 308
s.h. A ja B osa lehmad ja tõuraamatu pullid;			675	629	629	608	616	630	613	685	672	713
v.a lehmikud												
Eesti vutt							216	216	216	665	658	646

* TA –tõuraamatu põhiosa A, kuhu kantakse loom rangematel alustel

Tõu säilimisel on oluline järglaste arv. Eesti tõugu hobustel sündis 2018. aastal 177 puhtatõulist järglast (35 võrra rohkem kui 2017. aastal) ja eesti raskeveo tõugu hobustel 19 (23 varssa vähem kui 2017.a). Tori tõu universaalsuuna varssu sündis 31, vana-tori suuna tõugu hobustel järelkasvu eelmisel aastal polnud (Joonis 58).

Joonis 58. Eesti tõugu, tori tõugu (universaalsuund ja vana-tori suund) ja eesti raskeveo tõugu hobuste järglaste arv perioodi 2007-2018 (PMK, 2018a); (VTA, 21.02.2019 andmetel)

Kokkuvõte

- 2018. aastal määrati OTL toetus 647 loomapidajale kokku 17 722 looma eest kogusummas 879 507 eurot. Toetus määrati 816 eesti maatõugu veise, 281 eesti raskeveohobuse, 1738 eesti tõugu hobuse ja 424 tori tõugu hobuse kasvatamise eest (kokku 3259 karjatatava looma eest). Eesti vuttide pidamise eest sai toetust 9 linnukasvatajat 14 463 vutile.
- Eesti maatõugu veise eest määrati lisatoetust 351 jõudluskontrollis osaleva ja 327 eelmisel aastal elusjärglase andud lehma kohta. Toetati 23 tõuraamatusse kantud pulli.
- Tõuraamatus oli 2018. aasta lõpu seisuga 1308 eesti maatõugu veist, 407 eesti raskeveohobust, 1180 tori tõugu ja 2570 eesti tõugu hobust ning 646 eesti vutti.

Meede M10.1.7 – poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

Foto: Eneli Viik

Sisukord

Meede M10.1.7 – poolloodusliku koosluse hooldamise toetus.....	93
Meetme eesmärk.....	95
Meetme analüüs.....	95

Jooniste loetelu

Joonis 59. PLK toetuse saajate arv ja toetuslune pind 2007.-2018. a (määramiste alusel, 2015.-2017. a kohta MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020 perioodi näitajad kokku).....	96
Joonis 60. PLK toetuse saajate arv ja toetuslune pind maakonniti 2007.-2018. a (määramiste ja PRIA tegevusmaakonna alusel; 2007.-2014. a kohta on maakonnad esitatud haldusreformi eelsete, 2015.-2018. a kohta aga haldusreformi järgsete piiride järgi)	97
Joonis 61. PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind 2016.-2018. a.....	98
Joonis 62. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2018. a PLK toetuslusest ja deklareeritud pinnast.....	99
Joonis 63. PLK toetuslune pind ja osakaal kogu toetuslusest pinnast suurusgrupiti 2018. a.....	100
Joonis 64. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2018. a PLK toetuslusest pinnast maakonniti (PRIA tegevusmaakonna alusel; haldusreformi järgsed piirid)	100
Joonis 65. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud vastaval aastal lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.-2018. a..	101
Joonis 66. PLK toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa 2015.-2018. a	103
Joonis 67. Keskkonnaregistri PLK-de, hoolduskõlbulike PLK-de ja PLK toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa ning PLK toetuse taotletud pinna osakaal kahest esimesest ning hoolduskõlbulike PLK-de pinna osakaal keskkonnaregistri PLK-de pinnast 2018. a	104

Tabelite loetelu

Tabel 6. PLK toetuse aluse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007-2018 (määratud pinna alusel).....	98
Tabel 7. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla	102

Lisade loetelu

Lisa 24. PLK hooldamise toetuse saajate arv ja toetuslune pind (määramiste alusel) maakonniti 2007.-2018. a	
Lisa 25. PLK hooldamise toetuse määratud summad maakonniti 2015.-2018. a	
Lisa 26. PLK hooldamise toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind maakonniti 2016.-2018. a	

Lisa 27. PLK hooldamise toetuse taotletud pinnad ja osakaalud vastaval aastal lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.-2018. a

Lisa 28. PLK hooldamise toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa 2015.-2018. a

Lisa 29. Keskkonnaregistri PLK-de, hoolduskõlbulike PLK-de ja PLK hooldamise toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa ning PLK toetuse taotletud pinna osakaal kahest esimesest ning hoolduskõlbulike PLK-de pinna osakaal keskkonnaregistri PLK-de pinnast 2018. a

Kasutatud kirjanduse loetelu

EELIS, 25.06.2018a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad.

EELIS, 28.06.2018 andmetel. Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.

EELIS, 28.11.2018 andmetel. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotletud alad 2018. aastal.

KeA, (26. 03 2019. a.). Keskkonnaameti koduleht: kaitsekorralduskavad. Allikas: <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/kaitse-planeerimine/kaitsekorralduskavad>

KeA, 21.02.2019 andmetel. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse õiguslike alade kiht 2018. aastal.

KeA, 25.03.2019 andmetel. E-kirjavahetus Keskkonnaametist Kaidi Silmaga.

KeA, 26.03.2019 andmetel. Kinnitatud kaitsekorralduskavadega alad.

KeA, 30.10.2018 andmetel. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotletud pinnad elupaigatüüpide kaupa 2015.-2017.a.

KKM, 2012. Looduskaitse arengukava aastani 2020. Tallinn. Allikas: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/looduskaitse_arengukava_aastani_2020.pdf

MeM. (2018). Eesti maaelu arengukava 2014-2020. Allikas: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v4-2018-12-12.pdf>

PMK, 2017a. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje ning Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamiseks 2016. aastal läbiviidud uuringute aruanne, 237 lk. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/PMK_uuringud_2017_Sille_PMK_taiendustega.pdf

PMK, 2018a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/PMK_meetmed_kokku_2017_kohta_29.05.2018.pdf

PRIA, 01.08.2018 andmetel. MAK 2007-2013 Meetmete OTL, PLK, SRT, KSM, MAHE_KOONDid 2015-2017.

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.

PRIA, 07.02.2018b andmetel. Maakasutus 2017. aastal.

PRIA, 09.02.2016 andmetel. Maakasutus 2015. aastal.

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta.

PRIA, 22.03.2018e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a kohta 20.02.2019 andmetel.

PRIA, 27.01.2017 andmetel. Maakasutus 2016. aastal.

PRIA, 31.01.2019a andmetel. 2018. aastal koolituse läbijate arv (KSM, KSA, MAHE, LHT, PLK koolitused) 28.01.2019 seisuga.

PRIA, 31.01.2019d andmetel. PLK toetuse ja ÜPT kattuvus 2018. aastal.

Poollooduslikud kooslused (PLK-d) on tekkinud inimtegevuse tulemusena. Ühelt poolt iseloomustab neid suur looduslik liigirikkus, teiselt poolt on tegemist traditsiooniliste põllumajandusmaastikega. Seetõttu on PLK-d olulised nii looduskaitse kui ka põllumajanduse seisukohast. PLK-dele iseloomuliku suure elurikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine – traditsiooniliselt niitmine ja karjatamine, vastasel juhul alad võsastuvad ning roostuvad. 20. sajandi jooksul vähenes poollooduslike rohumaade kasutus oluliselt (65%-lt sajandi alguses 30%-le sajandi lõpuks).

Alates 2001. aastast on toetatud poollooduslike koosluste taastamist ja hooldamist riigieelarvest, alates 2007. aastast on hooldamist toetatud peamiselt läbi MAK meetmete, kus PLK hooldamise toetus oli üks põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmetest. 2015.-2017. a sai taotleda nii kehtivate MAK 2007-2013 kohustuste kui ka MAK 2014-2020 alusel poolloodusliku koosluse hooldamise toetust (edaspidi ka PLK toetus ja PLK hooldamise toetus). Kohustuseperioodi pikkus on viis aastat.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse nõuded sõltuvad hooldamise võttest – kas toetuse taotleja hooldab poollooduslikku kooslust karjatamise või niitmise teel – ning koosluse tüübist, mille kohta toetust taotletakse. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse andmise tingimused ning kord on kehtestatud maaeluministri määrusega „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse sihtpindalaks on 40 000 ha. MAK 2007-2013 alusel PLK hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord on kehtestatud samuti [määrusega](#).

Meetme eesmärk

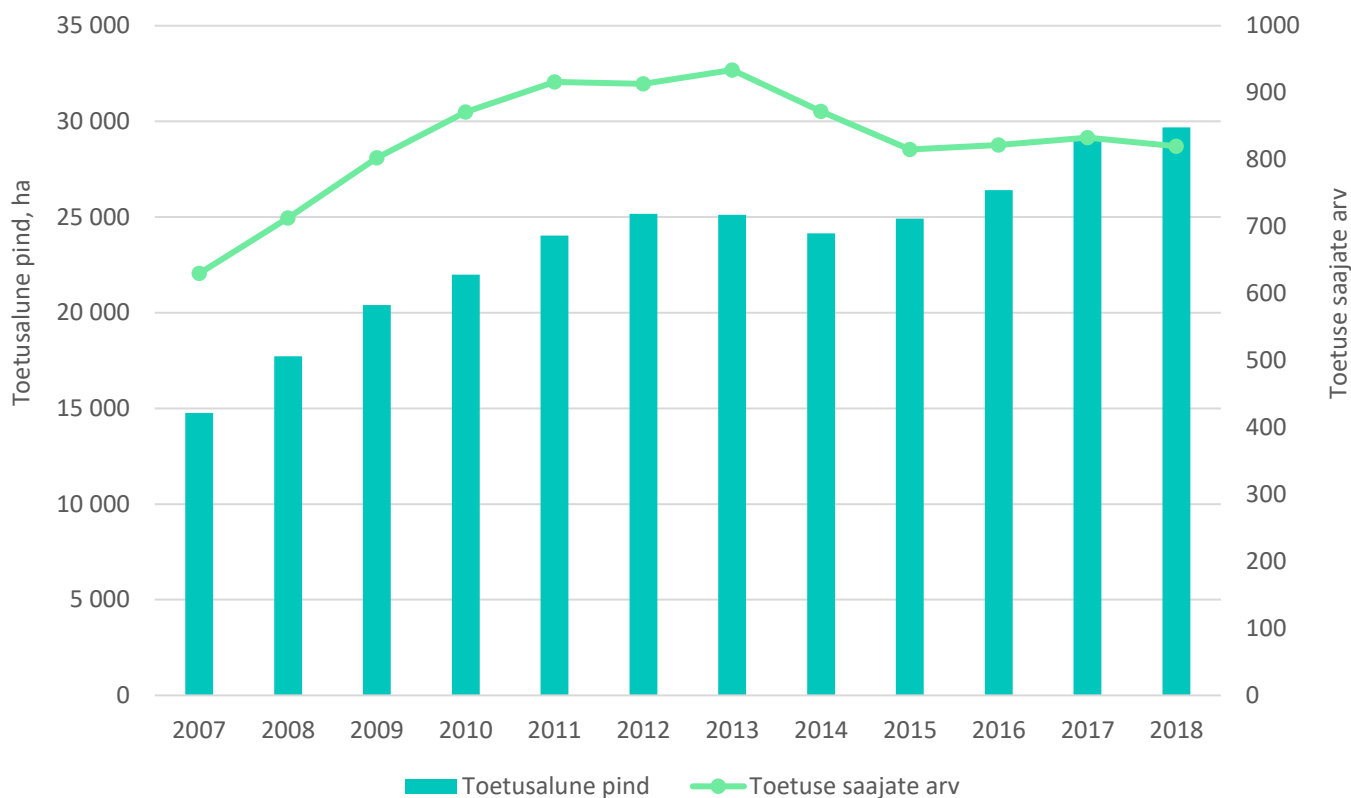
MAK 2014-2020 poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse üldeesmärgiks on parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit, spetsiifilisteks eesmärkideks on parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti, sealjuures suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa, parandada poollooduslike kooslustega seotud liikide seisundit, suurendada hooldatavate alade pindala ning säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust (MeM, 2018).

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

PLK toetuse 2018. a taotlejatele määrati PLK toetust kokku 29 679 hektarile ja 820 taotlejale (Joonis 59) (PRIA, 22.03.2018e andmetel). 2007. aastast kuni 2012. aastani PLK toetuslune pind ja toetuse saajate arv kasvasid, 2013. a olid stabiilsed ning 2014. a veidi langesid (ilmselt tulenevalt sellest, et 2014. a oli kahe MAK perioodi vaheaasta, mil võis soovi korral MAK 2007-2013 raames võetud PLK kohustust pikendada). 2015.-2018. a jooksul PLK toetuslune pind aasta-aastalt jälle suurenes – vastavalt 24 919 hektarilt 29 679 hektarile ([Lisa 24](#)). Toetuse saajate arv oli aga perioodil 2015.-2018. a kõrgeim 2017. a (833 toetuse saajat), 2018. a aga langes (820 toetuse saajani). MAK 2014-2020 PLK toetuse üheks eesmärgiks on suurendada hooldatavate alade pindala: eelpooltoodud pinnad näitavad, et see eesmärk on saavutatud. PLK toetuse määratud summad jäid perioodil 2015-2018 olenevalt aastast vahemikku 3,8 kuni 4,6 miljonit eurot (PRIA, 01.08.2018 andmetel); (PRIA, 22.03.2018e andmetel); ([Lisa 25](#)).

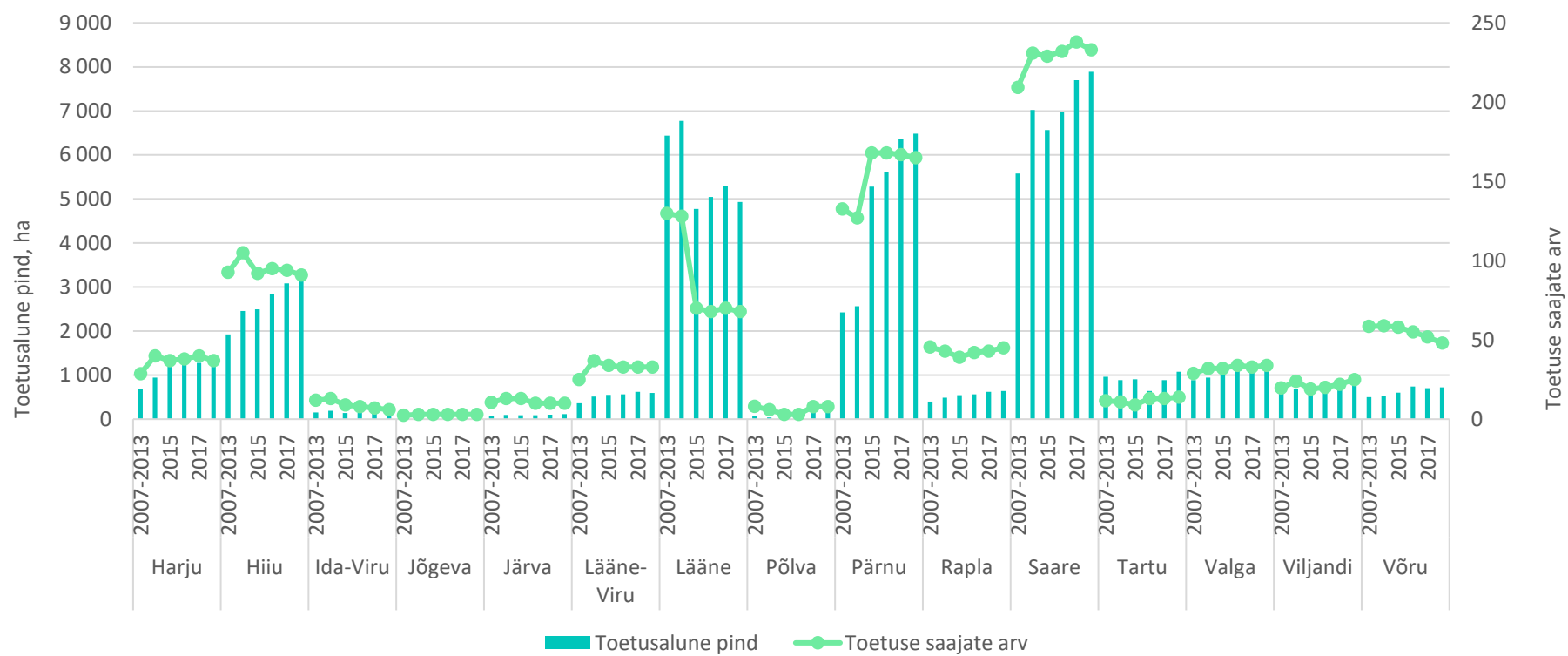
**PLK toetuslune
pind on aastate
2007-2018 jooksul
pidevalt kasvanud.**

Joonis 59. PLK toetuse saajate arv ja toetuslune pind 2007.-2018. a (määramiste alusel, 2015.-2017. a kohta MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020 perioodi näitajad kokku) (PMK, 2018a); (PRIA, 01.08.2018 andmetel); (PRIA, 22.03.2018e andmetel)

PLK-sid leidub teatud piirkondades nagu näiteks Lääne-Eestis ja saartel rohkem, seetõttu on neis piirkondades ka PLK toetuse alune pind suurem. Maakonniti olid läbi aastate suurimad toetusalused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas (Joonis 60; Lisa 24). Suurimad muutused maakonniti toimusid Lääne ja Pärnu maakonnas, mis tuleneb haldusreformi järgsest maakonnapiiride muutumisest. Joonisel on maakondlik jaotus 2007.-2014. a PLK toetusaluste ehk määratud pindade kohta esitatud haldusreformi eelsete, 2015.-2018. a kohta haldusreformi järgsete piiride järgi. Sellest tulenevalt toimuski Lääne maakonnas 2015. a hüppeline pinna vähenemine, Pärnu maakonnas aga hüppeline kasv. Perioodi 2007-2013 kohta on toodud näitajate aastate keskmised väärtused, kuid antud perioodi jooksul toimus pidev tõus nii hooldatavas pinnas kui ka toetuse saajate arvus. (PMK, 2018a); (PRIA, 01.08.2018 andmetel); (PRIA, 22.03.2018e andmetel)

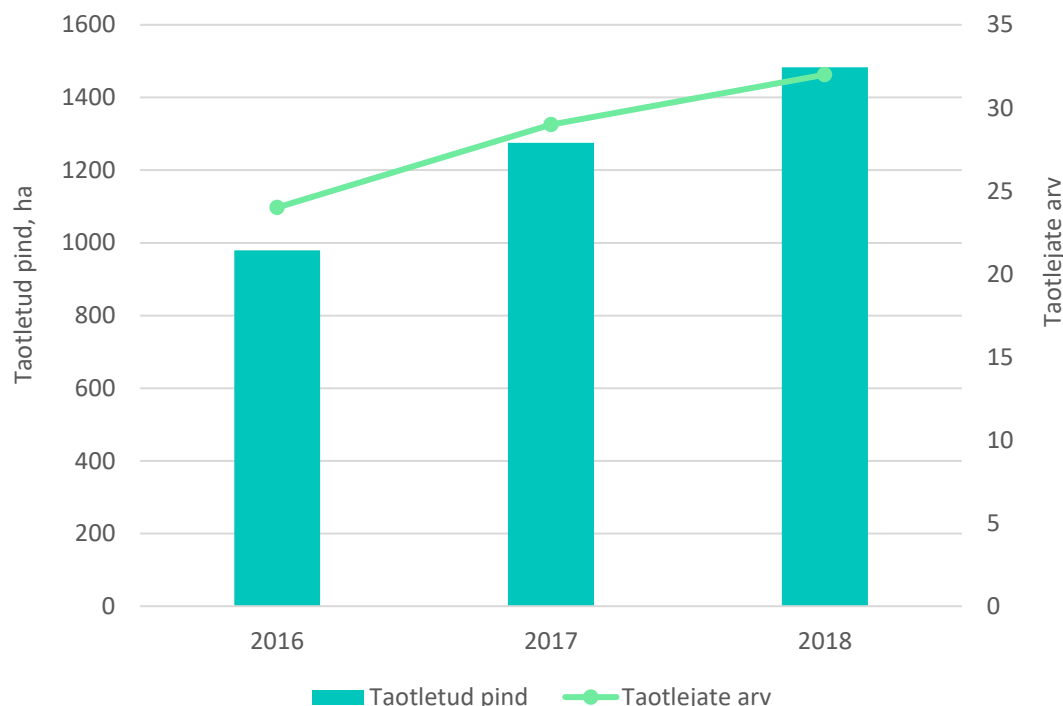
Meede M10.1.7 – poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

Joonis 60. PLK toetuse saajate arv ja toetuslune pind maakonniti 2007.-2018. a (määramiste ja PRIA tegevusmaakonna alusel; 2007.-2014. a kohta on maakonnad esitanud haldusreformi eelsete, 2015.-2018. a kohta aga haldusreformi järgsete piiride järgi) (PMK, 2018a); (PRIA, 01.08.2018 andmetel); (PRIA, 22.03.2018e andmetel)

PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pinnad ja taotlejate arv

Alates 2016. a sai esmakordselt taotleda PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevust. Nii taotletud pind kui ka taotlejate arv aastate 2016-2018 jooksul kasvas: vastavalt 979 hektarilt 1483 hektarini ning 24 taotlejalt 32 taotlejani (Joonis 61; Lisa 26) (PRIA, 27.01.2017 andmetel); (PRIA, 07.02.2018b andmetel); (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Taotletud alade reaalse asukoha järgi esines neid vaid Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakonnas.

Joonis 61. PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind 2016.-2018. a (PRIA, 27.01.2017 andmetel); (PRIA, 07.02.2018b andmetel); (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Meetmele seatud sihttaseme saavutamine

Looduskaitse arengukava kohaselt vajab Eestis kaitstavatel aladel säilitamist umbes 60 000 ha erinevaid poollooduslikke kooslusi, millest aastaks 2020 tuleb tagada regulaarne hooldus vähemalt 45 000 hektaril (baastase 2011. aastal oli 25 000 ha). Ülejäänud ligikaudu 15 000 ha poollooduslike koosluste kaitse korraldamine tuleb lahendada aastaks 2030. (KKM, 2012)

PLK toetuse aluse pinna sihttase MAK 2014-2020 alusel on 40 000 ha, 2018. aastal oli sellest saavutatud 74% – saavutuse tase on aasta-aastalt suurenenud (Tabel 6). MAK 2014-2020 perioodil on võrreldes MAK 2007-2013 perioodiga sihttasest tõstetud 5000 ha võrra.

2018. a moodustas PLK toetuslune pind 74% MAK 2014-2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha).

Tabel 6. PLK toetuse aluse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007-2018 (määratud pinna alusel) (PMK, 2018a); (PRIA, 01.08.2018 andmetel); (PRIA, 22.03.2018e andmetel)

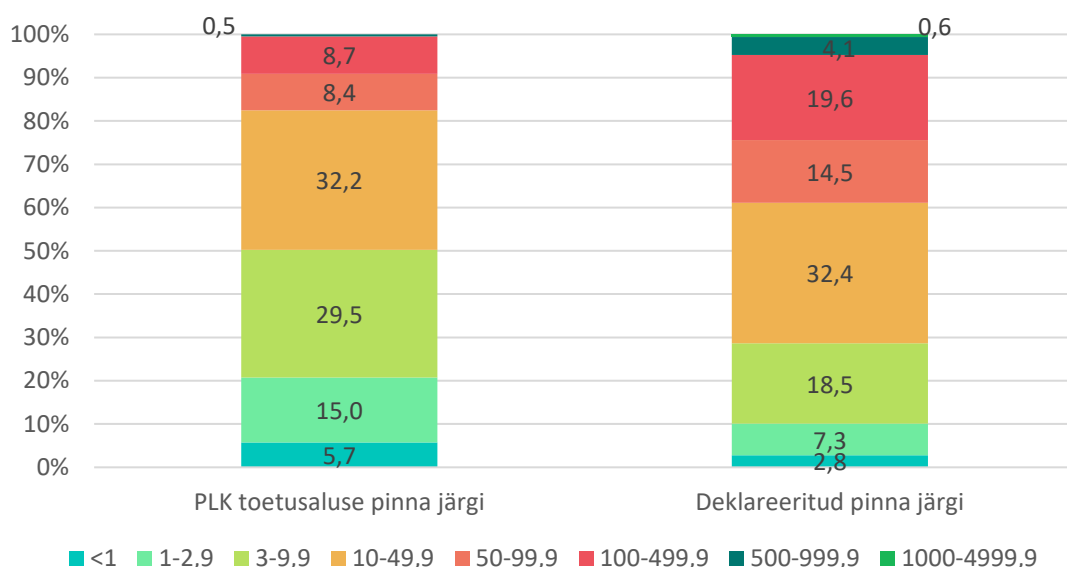
Näitaja	2007-2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018
Toetuslune pind, ha	21 317	24 156	24 919	26 400	29 113	29 679
Saavutustase eesmärgist*, %	61	69	62	66	73	74

* Perioodi 2007-2014 saavutustaseme arvutamisel on aluseks MAK 2007-2013 sihttase 35 000 ha, 2015.-2018. a saavutustaseme arvutamisel on aluseks MAK 2014-2020 sihttase 40 000 ha. 2015.-2017. a pinnad sisaldavad nii MAK 2007-2013 kui ka MAK 2014-2020 raames toetatud PLK alasid.

Toetuse saajate jaotumine suurusgruppidesse lähtuvalt määratud ja deklareeritud pinnast

PLK toetuse saajad jagati PLK toetuse 2018. a toetusluse ehk määratud pinna järgi suurusgruppidesse, mille tulemusel leiti, et 32% toetuse saajatest kuulus suurusgruppi 10-49,9 ha ning 30% suurusgruppi 3-9,9 ha (Joonis 62); (PRIA, 20.03.2019a andmetel). Vähemalt 100 ha PLK toetuse alust pinda oli 2018. a 9%-l PLK toetuse saajatest – seega 91% kuulusid suurusgruppidesse alla 100 ha. PLK toetuse saajatel on enamasti aga ka muud maad kui ainult PLK-d: 2018. a võrdus 820 toetuse saajast 115-l ehk 14%-l PLK toetuslune pind kogu deklareeritud pinnaga⁶. Samas 48%-l moodustas PLK toetuslune pind kogu deklareeritud pinnast vähem kui poole. Seetõttu uuriti lähemalt ka PLK toetuse saajate jagunemist suurusgruppidesse lähtuvalt deklareeritud pinnast ning leiti, et suurusgruppidesse alates 100 ha ja rohkem kuulus koguni ligi 25% toetuse saajatest.

91% PLK toetuse saajatest kuulusid PLK toetusluse pinna järgi 2018. a suurusgruppidesse alla 100 ha.

Joonis 62. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2018. a PLK toetuslusest ja deklareeritud pinnast (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

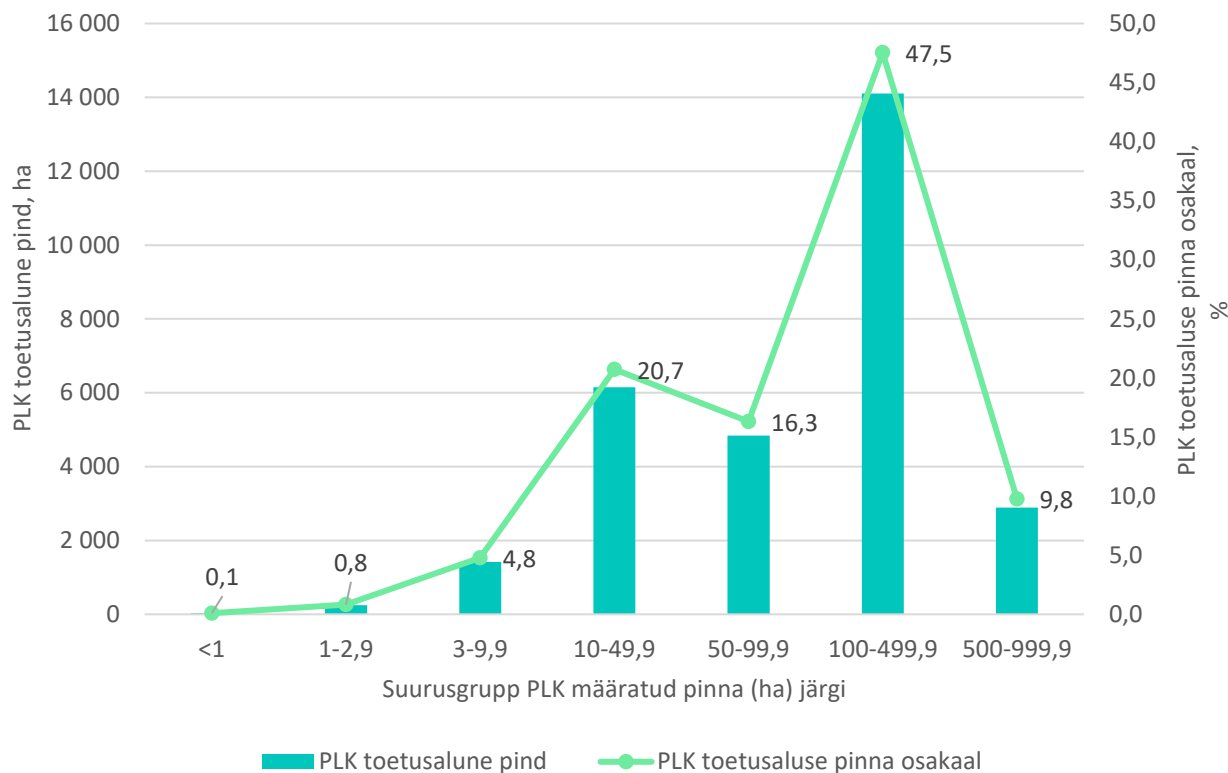
Lisaks uuriti PLK toetusluse ehk määratud pinna ja selle osakaalu jagunemist eri suurusgruppidesse kuuluvate tootjate vahel. Selgus, et suurimat pinda hooldavad tootjad suurusgrupist 100-499,9 ha – ligi 48% PLK toetuslusest pinnast (Joonis 63). Nagu eespool välja toodud, kuulus 2018. a PLK toetusluse pinna järgi 91% toetuse saajatest suurusgruppidesse kuni 100 ha, samas ilmneb nüüd, et nende majandada oli vähem kui pool pinnast – 43%. Seega majandasid PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse 100 ha ja rohkem (neid oli 9%), natuke üle 57% pinnast. Sarnased proportsioonid olid ka 2016. ja 2017. aastal.

PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse 100 ha ja rohkem (neid oli 9%), majandasid 2018. a natuke üle 57% PLK toetuslusest pinnast.

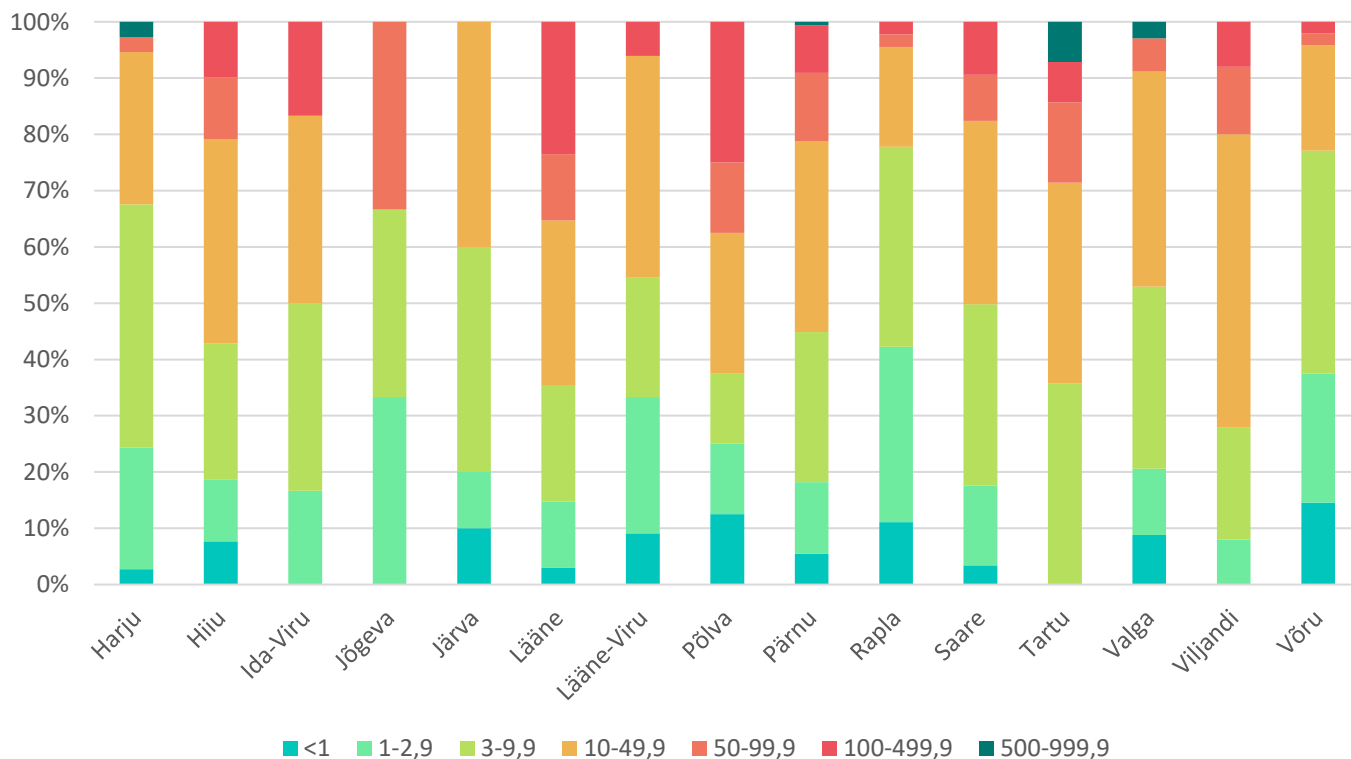
PLK toetuse saajate kuuluvust erinevatesse suurusgruppidesse lähtuvalt PLK 2018. a toetuslusest pinnast uuriti ka maakonniti (haldusreformi järgne PRIA tegevusmaakond). Väikestes suurusgruppidesse (<1 või 1-2,9 ha) kuulus kõige rohkem PLK toetuse saajaid Jõgeva, Lääne-Viru, Rapla ja Võru maakonnas, kus enam kui 30% PLK toetuse saajatest kuulus

⁶ Deklareeritud pinna all mõeldakse kogu põllumajandusmaa pinda, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotleta (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa)

nendesse suurusgruppidesse (Joonis 64). Suurusgruppidesse üle 100 ha kuulus enim PLK tootjaid Lääne ja Põlva maakonnas, aga ka Ida-Viru ja Tartu maakonnas.

Joonis 63. PLK toetuslune pind ja osakaal kogu toetuslusest pinnast suurusgrupiti 2018. a (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Joonis 64. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2018. a PLK toetuslusest pinnast maakonniti (PRIA tegevusmaakonna alusel; haldusreformi järgsed piirid) (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

Taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist

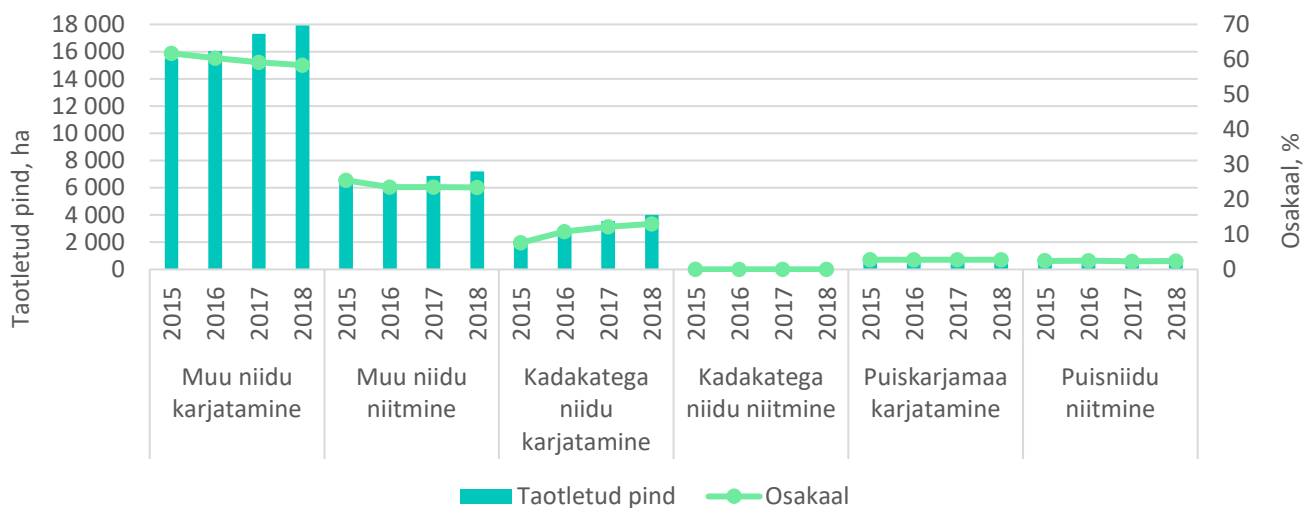
MAK 2014-2020 perioodil makstakse toetust poolloodusliku koosluse hooldamiseks nelja tüüpi koosluste kohta: puisniit (PN), puiskarjamaa (PK), kadakatega niit (KN) ja muu niit (MN) ning kuues ühikumääras, milles kajastub ka nõutud

2015.-2018. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele.

majandamisviis (karjatamine või niitmine). Toetuse ühikumäärad on PN niitmise, PK karjatamise, KN karjatamise, KN niitmise, MN karjatamise ja MN niitmise kohta. MAK 2007-2013 alusel sai taotleda toetust muu niidu ja puisniidu hooldamiseks, kuid majandamisviis muu niidu puhul oli KeA poolt vaid soovituslik. Aastatel 2015-2018 taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele (Joonis 65; Lisa 27) (PRIA, 09.02.2016 andmetel); (PRIA, 27.01.2017 andmetel); (PRIA, 07.02.2018b andmetel); (PRIA, 04.02.2019b andmetel).

PLK toetuse üheks eesmärgiks on suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate PLK-de osakaalu. Perioodil 2015-2018 suurenesid nii niitmise kui ka karjatamise teel hooldatavate PLK-de pinnad: vastavalt 6998 hektarilt 7947 hektarini ja 18 103 hektarilt 22 793 hektarini (Lisa 27). Kui leida PLK toetuse taotletud alade majandamisviiside osakaalud aastati, siis 2015. a hooldati niitmise teel 28%, karjatamise teel aga 72% PLK-dest. Aastatel 2016-2018 olid osakaalud igal aastal samad, olles niitmise puhul 26% ja karjatamise puhul 74%.

2016.-2018. a moodustas PLK toetuse taotletud pinnast igal aastal niitmise teel hooldatav ala 26% ja karjatamise teel hooldatav ala 74%.

Joonis 65. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud vastaval aastal lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.-2018. a (PRIA, 09.02.2016 andmetel); (PRIA, 27.01.2017 andmetel); (PRIA, 07.02.2018b andmetel); (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Pindade analüüs PLK elupaigatüüpide kaupa

Nagu eespool välja toodud eristatakse PLK toetuse maksmisel nelja tüüpi: puisniit, puiskarjamaa, kadakatega niit, muu niit. Need tüübid sisaldavad endas aga ka detailsemat PLK elupaigatüüpide jaotust (Tabel 7). Suurimate PLK toetuse taotletud pindadega olid aastatel 2015-2018 ranna- ja lamminiidud ning lood, väikseimate pindadega aga kuivad nõmmed ja kadastikud (Joonis 66; Lisa 28) (KeA, 30.10.2018 andmetel); (EELIS, 28.06.2018 andmetel); (EELIS, 28.11.2018 andmetel).

Järgnevalt leiti PLK elupaigatüüpide pinnad 2018. aastal järgmistel kaardikihtidel:

- keskkonnaregistri PLK-d seisuga 28.06.2018 (EELIS, 28.06.2018 andmetel) – pind kokku 77 456 ha. PLK toetust saab taotleda vaid PLK-de kohta, mis on kantud keskkonnaregistrisse, kuid PLK toetuse saamiseks peavad need ka hoolduskõlblikud olema – keskkonnaregister sisaldab ka alasid, mis vajavad eelnevalt taastamist;

- Keskkonnaameti poolt hoolduskõlbulikuks hinnatud PLK-d seisuga 21.02.2019 (KeA, 21.02.2019 andmetel) – pind kokku 34 623 ha;
- PLK toetuse taotlemise andmed seisuga 28.11.2018 (EELIS, 28.11.2018 andmetel) – 2018. a taotleti PLK toetust 30 746 hektarile⁷.

Keskkonnaregistris asuvast 77 456 hektarist oli hoolduskõlbulike ehk toetusõiguslike PLK-de pind 34 623 hektarit ehk 45%. Seega ülejäänud 42 833 ha ehk 55% keskkonnaregistris asuvatest PLK-dest vajavad eelnevat taastamist (ilmselt on need valdavalt kinni kasvanud, kuid kindlasti on vähesel määral ka alasid, mis on paremas seisus, kuid sellekohane ülevaade eraldi puudub).

Üheks hoolduskõlbulike PLK-de pinna kasvu soodustavaks tegevuseks on PLK-de taastamistööd. 2018. aasta loodushoiutoetuse andmetel taotleti ja rahuldati PLK-de taastamine 2600 ha suurusel pinnal (2017. a 2996 ha ja 2016. a 3819 ha), toetati ka 94 376 m tara rajamist (2017. a 115 451 m ja 2016. a 124 309 m) (PMK, 2018a); (KeA, 25.03.2019 andmetel).

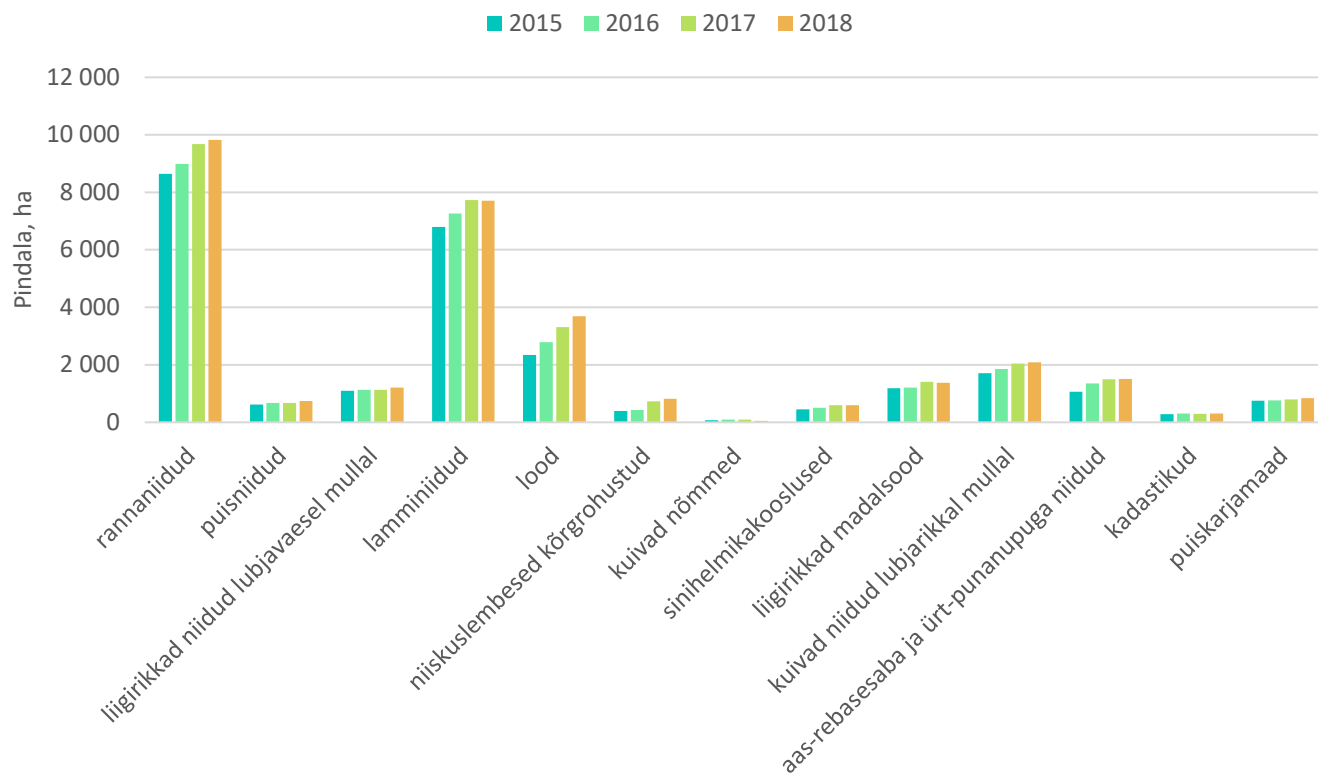
Ka keskkonnaregistri PLK-de pind on ajas muutuv (nt 28.06.2018 oli keskkonnaregistris PLK-de pind võrreldes 19.02.2016 seisuga suurenenud 681 ha võrra), mille põhjusteks on nt uute kaitstavate loodusobjektide moodustamine või olemasolevate piiride muutmine, PLK-de arvamine erametsamaaks, lisaks võib muutuda PLK-de pind vastavalt inventeerimistulemustele. Igal aastal korraldab KeA PLK-de inventeerimist: aastatel 2015-2018 inventeeriti igal aastal 4000 ha PLK-sid (PMK, 2018a); (KeA, 25.03.2019 andmetel).

2018. a moodustasid hoolduskõlbulikud PLK-d keskkonnaregistri PLK-dest 45% - ülejäänud 55% vajavad enne hooldama asumist taastamist.

Tabel 7. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla

Elupaigakood	Elupaigakoodile vastav PLK tüüp	Muu niit	Kadakatega niit	Puisniit	Puis-karjamaa
1630*	rannaniidud	x			
6530*	puisniidud			x	
6270*	liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	x			
6450	lamminiidud	x			
6280*	lood	x	x		
6430	niiskuslembesed kõrgrohustud	x			
4030	kuivad nõmmed	x	x		
6410	sinihelmikakooslused	x			
7230	liigirikkad madalsood	x			
6210*, 6210	kuivad niidud lubjarikkal mullal	x	x		
6510	aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	x			
5130	kadastikud		x		
9070	puiskarjamaad				x

⁷ EELISe PLK toetuse taotletud kihil oli kogu taotletud pind algselt 30 767 ha. Seda kihti lõigati aga EELISEs oleva keskkonnaregistri PLK-de kihiga, et määrata taotletud aladele PLK elupaigatüüp, mille tulemusel selgus, et 21 ha taotletud PLK-de pinnast ei kattunud keskkonnaregistri PLK-de pinnaga

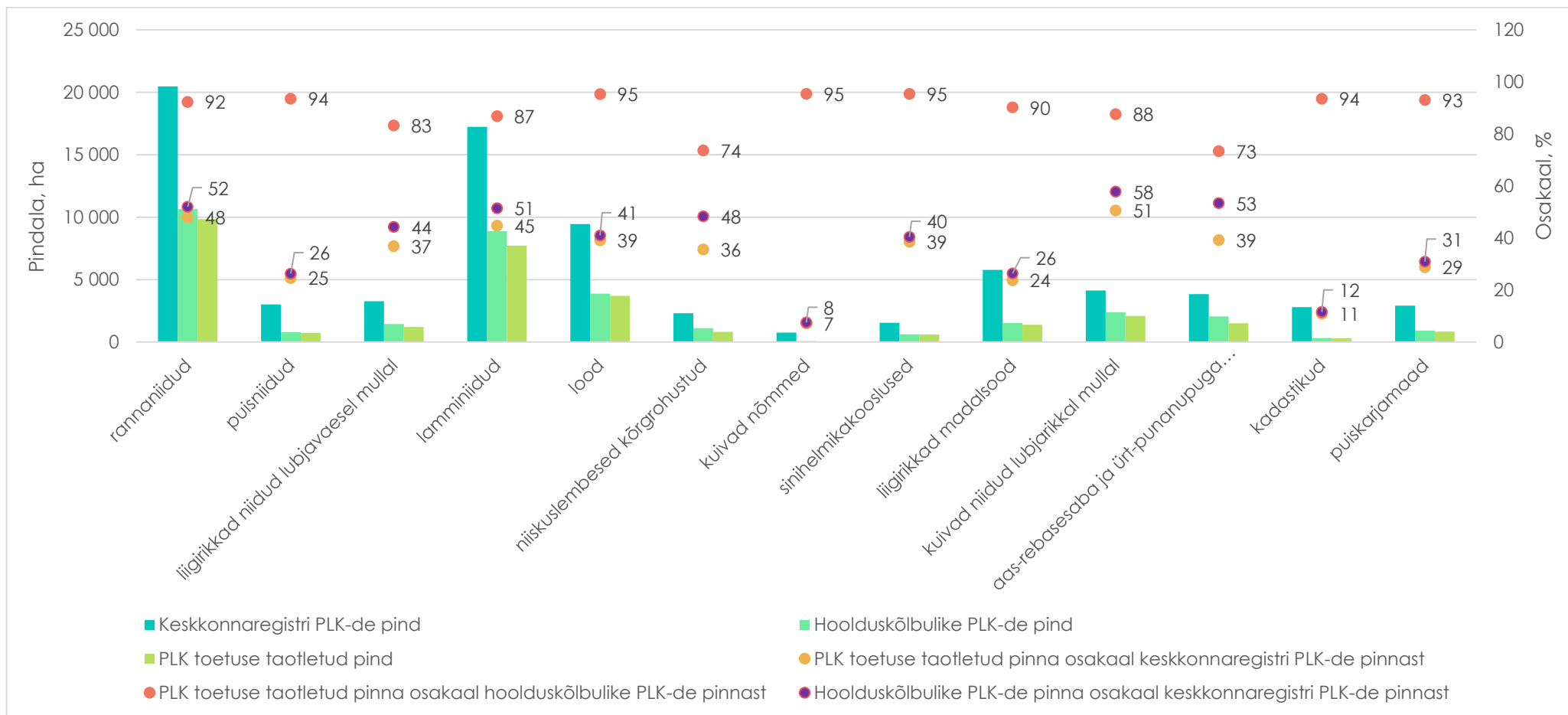
Joonis 66. PLK toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa 2015.-2018. a (KeA, 30.10.2018 andmetel); (EELIS, 28.06.2018 andmetel); (EELIS, 28.11.2018 andmetel)

PLK toetuse taotletud pind moodustas 2018. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-51%, hoolduskõlblikest PLK-dest aga 73-95%.

Elupaigatüüpide kaupa olid kõigil eelpool mainitud kolmel kaardikihil suurimate pindadega rannaniidud, lamminiidud ja lood ning väikseimate pindadega kuivad nõmmed (Joonis 67). Hoolduskõlblikuks oli Keskkonnaamet hinnanud keskkonnaregistri PLK-dest elupaigatüübiti vähemalt pool rannaniitudest, lamminiitudest, kuivadest niitudest lubjarikkal mullal ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitudest. Kõige väiksem osa on keskkonnaregistri PLK-dest hoolduskõlblikeks arvatud aga kuivadest nõmmedest ja kadastikest (vastavalt 8 ja 12%). PLK toetuse taotletud pind moodustas 2018. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-51%, hoolduskõlblikest PLK-dest aga 73-95% (Lisa 29).

Kõigi PLK elupaigatüüpide peale kokku ei taotletud 2018. a PLK toetust kogu hoolduskõlblikust PLK pinnast (34 623 ha) 3877 hektarile, millest 1500 hektarile oli taotletud ÜPT-d (KeA, 21.02.2019 andmetel); (EELIS, 28.11.2018 andmetel); (PRIA, 17.01.2019c andmetel); (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Neile võidi aga taotleda ka teisi MAK pindalatoetusi – tootjal on valida PLK toetuse või teiste MAK pindalatoetuste vahel, sest PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa. Küll saab aga muule niidule ja puisniidule PLK toetusega samale maale taotleda ÜPT toetust, kui need vastavad ÜPT toetuse tingimustele. 2018. a taotleti samale maale nii PLK kui ka ÜPT toetust muu niidu puhul 19 357 ha ning puisniidu puhul 82 ha – kokku seega 19 439 hektarile⁸ (63% kogu PLK taotletud pinnast) (PRIA, 31.01.2019d andmetel). Liigikaitseliselt oluliste rannalade osas oli PLK ja ÜPT taotletud pinna kattuvus 2018. a 1170 ha (see pind sisaldub ka eelnevalt välja toodud muu niidu pinnas).

⁸ Lisaks oli 2018. a taotletud ekslikult kokku 5,44 ha ÜPT toetust puiskarjamaale ja kadakatega niidule, millele tegelikult ei saa PLK toetusega samaaegselt ÜPT-d taotleda

Joonis 67. Keskkonnaregistri PLK-de, hoolduskõlbulike PLK-de ja PLK toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa ning PLK toetuse taotletud pinna osakaal kahest esimesest ning hoolduskõlbulike PLK-de pinna osakaal keskkonnaregistri PLK-de pinnast 2018. a (EELIS, 28.06.2018 andmetel); (KeA, 21.02.2019 andmetel); (EELIS, 28.11.2018 andmetel)

PLK taotletud alade kattumine kinnitatud kaitsekorralduskavadega ja Natura 2000 aladega

Kaitse-eeskiri ja kaitsekorralduskava on kaks iga kaitseala jaoks väga olulist dokumenti. Kui kaitse-eeskiri on õigusjõudu omav dokument, mis paneb paika kaitseala erinevad vööndid ja vööndites keelatud ning lubatud tegevused, siis kaitsekorralduskava on rakenduslik tegevusplaan. Kavade koostamist korraldab Keskkonnaamet ning kavasse märgitakse olulised keskkonnategurid ja nende mõju loodusobjektile; kaitse eesmärgid, nende saavutamiseks vajalikud tööd ja meetmed, tööde tegemise eelisjärjestus, ajakava ning maht; kava elluviimise eelarve (KeA, 2019).

**2018. a PLK toetuse
taotletud pinnast omas
kinnitatud
kaitsekorralduskava
82%.**

2018. a PLK toetuse taotletud pinnast kattus kinnitatud kaitsekorralduskavadega 25 192 ha ehk 82% (KeA, 2019); (EELIS, 28.11.2018 andmetel) – seega 18%-l PLK toetuse taotletud pinnast kinnitatud kaitsekorralduskava puudus. Võrdluseks võib tuua, et kogu Natura 2000 alade pinnast oli kaitsekorralduskavadega kaetud 73% (KeA, 2019); (EELIS, 25.06.2018a andmetel).

Aastani 2015 sai PLK toetust taotleda vaid Natura 2000 aladel asuvatele keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. MAK 2014-2020 raames tekkis võimalus PLK toetust taotleda ka väljaspool Natura 2000 alasid asuvatele, kuid keskkonnaregistrisse kantud kaitstavatel loodusobjektidel paiknevatele PLK-dele. 28.06.2018 seisuga keskkonnaregistri PLK kihi kogu pinnast (77 456 ha) asus väljaspool Natura 2000 alasid vaid 1911 ha ehk 2,5% (EELIS, 28.06.2018 andmetel); (EELIS, 25.06.2018a andmetel). 2018. a PLK toetuse taotletud pinnast asus väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavatel loodusobjektidel 179 ha ehk 0,6% (EELIS, 28.11.2018 andmetel); (EELIS, 25.06.2018a andmetel).

**2018. a PLK toetuse
taotletud pinnast
asus väljaspool
Natura 2000 alasid
paiknevatel
kaitstavatel
loodusobjektidel
0,6%.**

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse koolitused

Tootjad, kes taotleavad oma valduses olevate PLK-de hooldamiseks PLK toetust, peavad osalema Keskkonnaameti korraldatud koolitustel, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilisematele teemadele. Koolitusel antakse ülevaade PLK-dest, nende väärtustest ja hooldamissoovitustest, samuti PLK toetuse alast seadusandlusest ja nõuetest. Koolitusele on eelkõige oodatud osalema uue kohustuse võtnud PLK toetuse taotlejad.

2018. aasta juunis toimusid PLK koolitused Kuressaares, Tartus ja Raplas. Koolituse läbis kokku 38 tootjat, sh 1 Harju, 4 Lääne, 9 Pärnu, 3 Rapla, 15 Saare, 1 Tartu ja 5 Viljandi maakonnast (PRIA, 31.01.2019a andmetel). Teistest maakondadest 2018. aastal PLK koolitusel osalejaid ei olnud.

Riiklik keskkonnaseire

PLK toetuse eesmärgiks on ka parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. PLK meetme jaoks mõjunäitajate kohta eraldi andmeid ei koguta, mistõttu kasutatakse üldiste PLK-dega seotud muutuste hindamiseks erinevaid kaudseid allikaid. Peamiselt on kasutatud KKM koordineeritud riikliku keskkonnaseire tulemusi, millest erinevate seirete seirealade ühisosa PLK toetuse taotletavate aladega on kohati hea, kuid valdav osa seirealadest ei ole seotud toetust saanud aladega. Kuna PLK toetus panustab küllaltki suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama ka PLK toetusega alade osa riiklikus seires.

Riikliku seire tulemused annavad hetkel siiski üldise ülevaate elupaigatüüpide ja liikide käekäigust kaitstavatel loodusobjektidel. Riikliku seire tulemused näitavad aga selgelt, et kui kooslused on majandatud, siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei toimu piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund. Ülevaade riikliku keskkonnaseire tulemustest nii koosluste kui ka liikide kohta on antud 2016. aasta kohta koostatud PLK meetme analüüsis (PMK, 2017a).

Kokkuvõte

2018. a määrati PLK toetus 29 679 hektarile ja 820 taotlejale. PLK toetuslune pind on aastate 2007-2018 jooksul pidevalt kasvanud. Seega on täidetud PLK toetuse eesmärk suurendada hooldatavate alade pindala. Maakonniti olid läbi aastate suurimad toetusalsused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas.

Aastatel 2016-2018 kasvas ka PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind ja taotlejate arv – 2018. a vastavalt 1483 ha ja 32 taotlejat.

2018. a moodustas PLK toetuslune pind 74% MAK 2014-2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha).

Enim PLK toetuse saajaid kuulus 2018. a PLK toetusluse pinna järgi suurusgruppidesse 10-49,9 ha ning 3-9,9 ha – vastavalt 32% ja 30%. PLK toetuse saajatest kuulusid 9% suurusgruppidesse 100 ja rohkem ha, kes majandasid 57% kogu PLK toetuslusest pinnast.

2015.-2018. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele. 2016.-2018. a moodustas PLK toetuse taotletud pinnast igal aastal niitmise teel hooldatav ala 26% ja karjatamise teel hooldatav ala 74%, mis oli esimese puhul 2% võrra vähem ja teise puhul 2% võrra rohkem kui 2015. a.

2018. a oli PLK-de pind keskkonnaregistris 77 456 ha, millest Keskkonnaamet oli hoolduskõlblikuks hinnanud 34 623 ha ning PLK toetust oli taotletud 30 746 hektarile. Kõigil kolmel kaardikihil olid suurimate pindadega elupaigatüübid rannaniidud, lamminiidud ja lood. Hoolduskõlblikud PLK-d moodustasid keskkonnaregistri PLK-dest 45% – ülejäänud 55% vajavad enne hooldama asumist taastamist. PLK toetuse taotletud pind moodustas 2018. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-51%, hoolduskõlblikest PLK-dest aga 73-95%.

Kõigi PLK elupaigatüüpide peale kokku ei taotletud 2018. a PLK toetust kogu hoolduskõlblikust PLK pinnast (34 623 ha) 3877 hektarile, millest 1500 hektarile oli taotletud ÜPT-d. Neile võidi taotleda ka teisi MAK pindalatoetusi, mida ei saa taotleda PLK toetusega samale maale. Muule niidule ja puisniidule saab aga PLK toetusega samale maale taotleda ÜPT toetust (kui ala vastab ÜPT toetuse tingimustele) – 2018. a oli PLK toetuse ja ÜPT kattuv osa 19 439 ha ehk 63% PLK taotletud pinnast.

2018. a PLK toetuse taotletud pinnast omas kinnitatud kaitsekorralduskava 82% ning vaid 0,6% asus väljaspool Natura 2000 alasid paiknevatel kaitstavatel loodusobjektidel.

PLK toetuse üheks eesmärgiks on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. Selle eesmärgi hindamiseks PMK eraldi andmeid ei kogu. Riikliku seire tulemused näitavad aga selgelt, et kui kooslused on majandatud, siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei toimu piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund.

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

Sisukord

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus	107
MAHE meetme (MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020) analüüs	109
Kokkuvõte	128

Jooniste loetelu

Joonis 68. MAHE toetuse määratud pind ja saajate arv maakonniti. Maakondade halduspiirid alates 2015. a 01.01.2018 kehtima hakanud piiride järgi	110
Joonis 69. MAHE toetuse määratud pinna ja toetuse saajate osakaal ÜPT toetuse määratud pinnast ja toetuse saajatest 2018	112
Joonis 70. MAHE toetuse taotluseluste koondatud kultuurigruppide pinna osakaal MAHE toetuse taotluselusest pinnast	116
Joonis 71. MAHE toetuse taotluseluse rohumaa pinna osakaal MAHE toetuse taotluselusest pinnast 2018. aastal maakondades	117
Joonis 72. MAHE toetuse taotluseluse püsirohumaa ligikaudne asendumine teise kultuuriga maakondades. 2017. ja 2018. a võrdlus uute maakondade halduspiiride järgi, varasem võrdlus vanade halduspiiride järgi	118
Joonis 73. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur 2018. a	119
Joonis 74. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur ettevõtete pinna suurusgruppides 2018. a	120
Joonis 75. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste heintaimede, liblikõieliste ja muude heintaimede segude, liblikõieliste heintaimede allakülvide ning kaunviljade koguosaal taotlusealusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi	122
Joonis 76. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste kultuurigruppide osakaal põllumaa liblikõieliste pinnast	123
Joonis 77. MAHE toetuse taotluseluse põllumaa struktuur 2018. aastal maakondades	124
Joonis 78. MAHE toetuse taotlejate mustkesa pinna osakaal taotluselusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi	126

Tabelite loetelu

Tabel 8. MAHE toetuselune määratud pind ja toetuse saajate arv toetuseluse pinna suurusgruppide alusel 2018. a	111
Tabel 9. MAHE 2014+ tootjate sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga põllumaa lisamakse alune pind ja toetusesaajad 2018. aastal	113

Lisade loetelu

Lisa 30. Määratud MAHE toetuse alune pind ja toetuse saajate arv

Lisa 31. MAHE 2007+ toetusosalused põllumajandusloomad ja põllumajandusloomad, mis on seotud MAHE 2014+ pinnale määratud lisamaksega

Lisa 32. MAHE 2007+ toetusosalused põllumajandusloomad ja põllumajandusloomad, mis on seotud MAHE 2014+ pinnale määratud lisamaksega maakondades 2018. aastal

Kasutatud kirjanduse loetelu

PMA, 14.01.2019 andmetel. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja korje mitteharitavalt alalt 2018. aastal.

PMA, 22.03.2019 andmetel. Kehtetuks tunnistatud mahepõllumajandusettevõtted 2018. aastal

PMK, 2018a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk. Allikas: <http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/>

PMK, 2018b. Taluvärava toiteelementide bilansi kasutuse uuring. http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.2_taluvavarav.pdf

PMK, 2018c. MAK 2014–2020 põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete hindamine sotsiaalmajanduse aspektist lähtudes 2017. aastal. Saku. <http://pmk.agri.ee/mak/hindamisvaldkonnad/majandus/>

PMK, 2018d. Taimetoiteelementide kontsentratsioon drenivees. http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/2.1_vesi.pdf

PMK, 2018k. Kimalaste mitmekesisuse ja arvukuse uuring. http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/3_1_kimalased.pdf

PMK, 2018l. Lindude liigirikkuse, arvukuse ja asustustiheduse uuring. http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/3_2_linnud.pdf

PMK, 2018u. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamiseks 2017. aastal läbiviidud uuringute aruanne. 239 lk. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2018/03/uuringud_kokku_2017-kohta_16.03.2018.pdf

PRIA, 01.08.2018 andmetel. MAK 2007-2013 Meetmete OTL, PLK, SRT, KSM, MAHE_KOONDid 2015-2017

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta

PRIA, 22.03.2019d andmetel. MAHE (MAK 2014-2020) toetuse andmed 2018. aasta kohta

PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel

MAHE meetme (MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020) analüüs

Mahepõllumajandustoetusi hakati Eestis tootjatele maksma riiklikul tasandil 2000. aastal. 2003. aastal oli mahetoetusega kaetud 38 588 ha. 2004. aastal, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga, hakati ka mahepõllumajanduslikku tootmist arendama maaelu arengukavade (MAK) vastavate meetmete alusel. Tootjatel oli võimalik nende meetmetega liituda ja saada meetmete nõuete täitmise eest toetust. Praeguseks on MAHE toetuse alune pind mitmekordistunud ja toetuse saajate arv oluliselt suurenenud.

2018. aastast alates ei saa enam toetust taotleda MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2 – Mahepõllumajandusliku tootmise toetus alusel (MAHE 2007+), kuna kõigi selle meetmega seotud tootjate kohustuseperiood lõppes. Jätkuvalt saavad mahetootjad toetust taotleda MAK 2014-2020 meetme - Mahepõllumajandus - M11 - Mahepõllumajandusele ülemineku toetus ja mahepõllumajandusega jätkamise toetus (MAHE 2014+) alusel.

Toetuse saajate arv ja toetusalused pinnad

Eestis oli 2018. a 1753 MAHE 2014+ toetuse saajat. MAHE toetuse saajate arv tõusis Eestis ajavahemiku 2009-2013 keskmisega võrreldes 36% ehk 465 tootja võrra. 2017. a võrreldes suurenes toetuse saajate arv 5,0% ehk 83 võrra.

MAHE toetuse saajaid oli 2018. a kõige rohkem Võru (242 ehk 14% MAHE toetuse saajatest) ja Pärnu maakonnas (210 ehk 12%) (Joonis 68), (Lisa 30). Kõige vähem oli MAHE toetuse saajaid Ida-Viru (41 ehk 2,3%) ja Jõgeva (61 ehk 3,5%) maakonnas.

Määratud MAHE 2014+ toetuse kogupind oli Eestis 2018. a 175 749 ha. See moodustas MAHE taotlusalusest pinnast 94%.

Eestis oli 2018. a 1753 MAHE 2014+ saajat ja toetusalune pind 175 749 ha. Kõige rohkem toetusesaajaid oli Võru maakonnas (14%) ja suurim toetuspind Tartu maakonnas (14%).

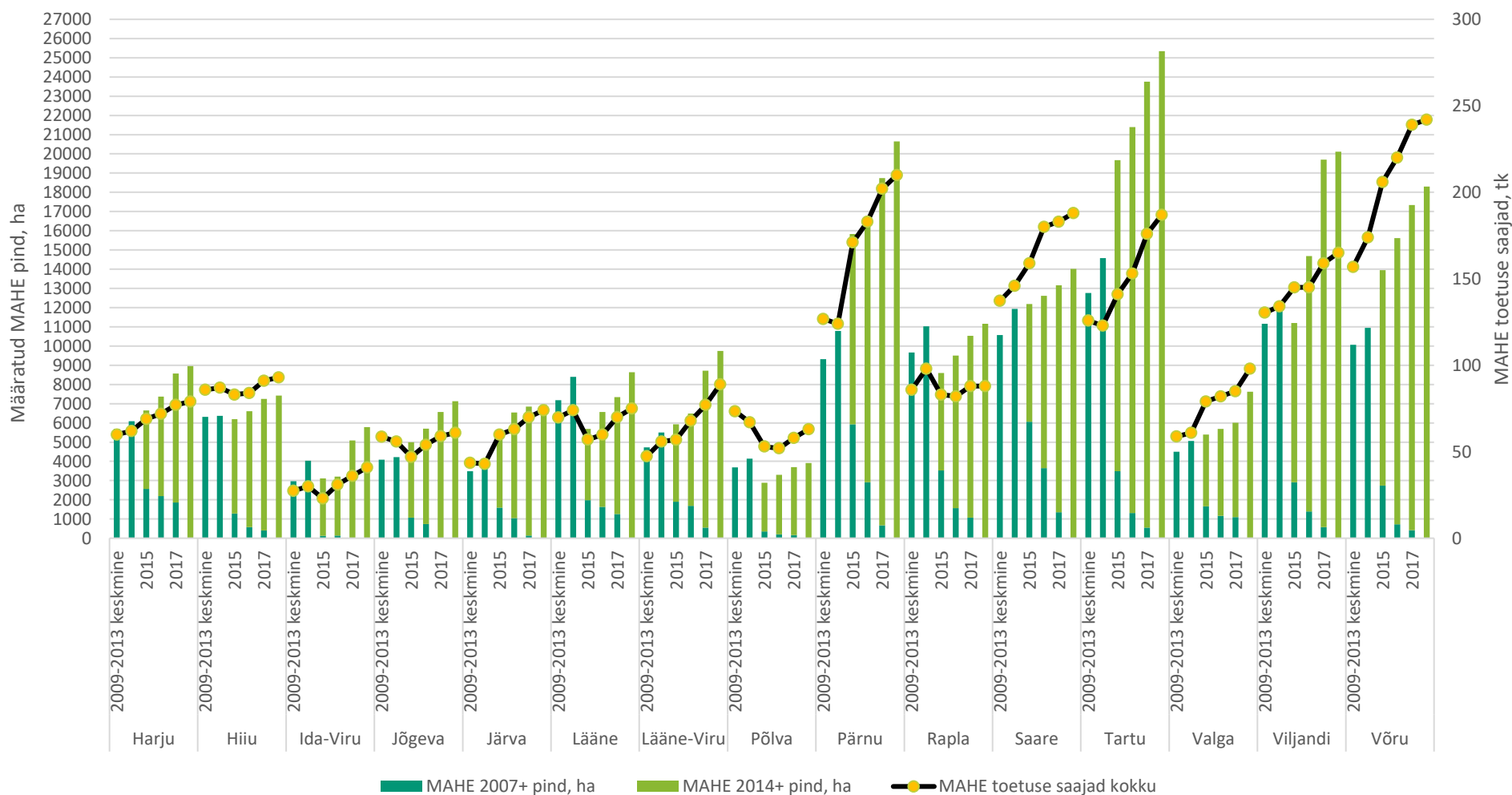
Mahepõllumajanduse registris (PMA, 14.01.2019 andmetel) olevast mahepõllumajandusmaast (216 039 ha) moodustas MAHE toetusalune pind 81% ja registris olevatest mahetootjatest sai toetust 90%. Igal aastal on mahepõllumajanduse registrist omal soovil või rikkumiste tõttu osa ettevõtteid välja arvatud. 2018. a arvati registrist välja 82 ettevõtet (PMA, 22.03.2019 andmetel).

MAHE toetuse pind suurenes ajavahemiku 2009.-2013. a keskmisega võrreldes oluliselt ehk 2018. aastaks 66% (69 566 ha). 2017. aastaga võrreldes suurenes MAHE pind 12% ehk 12 453 ha (Lisa 30).

Suurimad MAHE toetuse alused pinnad olid 2018. a Tartu (25 339 ha ehk 14% MAHE pinnast) ja Pärnu (20 643 ha ehk 12% MAHE pinnast) maakonnas (Joonis 68). Kõige vähem oli MAHE toetuse alust pinda Põlva (3917 ha ehk 2,2%) ja Ida-Viru (5779 ha ehk 3,3%) maakonnas. Hiiu maakonnas oli 2018. aastal MAHE toetuse alune pind 58 korda, Saare maakonnas 1,6 korda ja Võru maakonnas 1,2 korda suurem kui KSM toetusalune pind. Teistes maakondades ületas KSM toetusalune pind MAHE pinna.

MAHE tootmisele üleminekutoetus määrati 2018. a 144 tootjale. Kõige rohkem oli selle toetuse saajaid Tartu maakonnas (23). Üleminekutoetuse kogupind oli 10 424 ha. Selle toetuse suurim pind oli samuti Tartu maakonnas (2369 ha).

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede
M11 mahepõllumajandus

Joonis 68. MAHE toetuse määratud pind ja saajate arv maakonniti. Maakondade halduspiirid alates 2015. a 01.01.2018 kehtima hakanud piiride järgi (PMK, 2018a), (PRIA, 01.08.2018 andmetel), (PRIA, 20.03.2019a andmetel), (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

MAHE toetuse alune keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2018. aastal Eestis 100 ha (2017. a 98 ha). Kõige suurem keskmine pind toetuse saaja kohta oli Ida-Viru (141 ha) ja Tartu (136 ha) maakonnas. Kõige väiksemad keskmised pinnad toetuse saaja kohta olid aga Põlva (62 ha) ja Saare (75 ha) maakonnas.

MAHE toetuse saajate erinevate suurusgruppide analüüsimisel (Tabel 8) selgus, et väikese toetusluse pinnaga suurusgruppides (<1 ha, 1-2,99 ja 3-9,99 ha) oli toetuse saajate arv sarnaselt varasematele aastatele 2018. a märkimisväärne (kokku 328, 19% toetusesaajatest), kuid toetuslune kogupind väike (1456 ha, 0,8% toetuspinnast). Suurim toetuslune pind oli suurusgrupis 100-499,99 ha (87 017 ha, 50%) ja suurim toetuse saajate arv grupis 10-49,99 ha (662 toetuse saajat, 38%). 2016. a võrreldes (PMK, 2018a) suurenes kõige enam MAHE toetuslune pind suurusgrupis 100-499,99 ha (5599 ha). Protsentuaalselt suurenes pind kõige enam aga suurusgruppides <1 ha (38%) ja 500-999,99 ha (18%).

Suurim MAHE toetuse saajate arv oli 2018. a suurusgrupis 10-49,99 ha (38%) ja suurim toetuslune pind suurusgrupis 100-499,99 ha (50%).

Tabel 8. MAHE toetuslune määratud pind ja toetuse saajate arv toetusluse pinna suurusgruppide alusel 2018. a (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

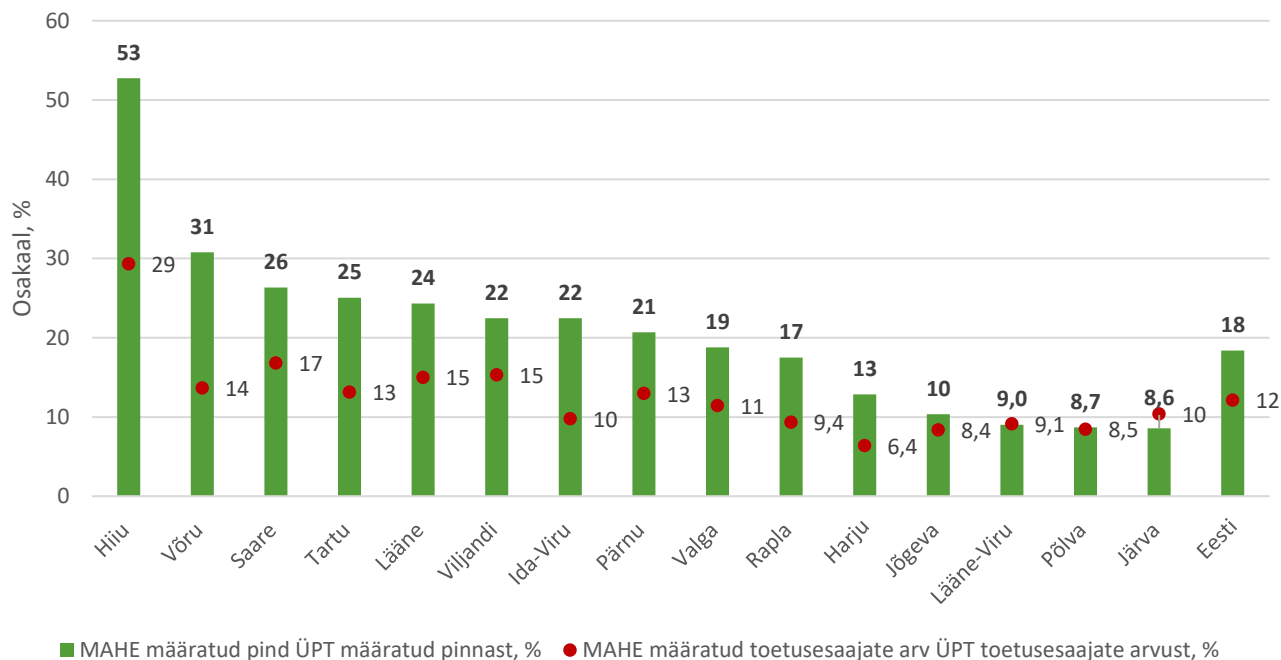
Suurusgrupp	Toetuslune pind kokku, ha	Toetusluse pinna osakaal kogupinnast, %	Toetusesaajate arv	Toetusesaajate osakaal, %
<1 ha	15	0,0	23	1,3
1-2,99 ha	208	0,1	112	6,4
3-9,99 ha	1233	0,7	193	11,0
10-49,99 ha	17 547	10,0	662	37,8
50-99,99 ha	19 908	11,3	287	16,4
100-499,99 ha	87 017	49,5	416	23,7
500-999,99 ha	35 829	20,4	53	3,0
1000-4999,99ha	8160	4,6	6	0,3
>5000 ha	5832	3,3	1	0,1
Kokku, ha	175 749	100	1753	100

Hiiu maakonnas sai üle poole ÜPT toetuspinnast MAHE toetust, üejäänud maakondades tunduvalt vähem.

Kuna maakondades on kogu põllumajandusmaa ja ka ÜPT aluse põllumajandusmaa suurus erinev, annab mõnevõrra parema ülevaate mahepõllumajanduse proportsioonidest maakondades MAHE toetusluse pinna ja toetuse saajate osakaalu arvestamine maakondade ÜPT toetusealusest pinnast ja toetuse saajatest. Kõige

suurem oli MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT toetuspinnast ja toetuse saajatest 2018. a sarnaselt varasematele

aastatele Hiiu maakonnas ehk 53% (2017. a 52%). Toetuse saajate osakaal oli seal 29% (2017. a 27%). Need näitajad olid oluliselt suuremad kui teistes maakondades (Joonis 69). Järgmisena oli Võru maakonnas MAHE pinna osakaal ÜPT pinnast 31%. Kõige väiksem oli MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT pinnast Järva ja Põlva maakonnas (vastavalt 8,6% ja 8,7%). MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT pinnast Eestis oli 2018. a keskmiselt 18% (2017. a 17%) ja toetuse saajate osakaal 12% (2017. a 11%).

Joonis 69. MAHE toetuse määratud pinna ja toetuse saajate osakaal ÜPT toetuse määratud pinnast ja toetuse saajatest 2018. aastal (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

MAHE 2014+ taotlejad saavad taotleda ka lisamaket mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga põllumaa kohta. Sertifitseeritud seemnega külvatud toetusluse pind on olnud 2015.-2018. a küll suhteliselt väike, kuid 2018. a siiski suurenes oluliselt (86% võrra). Samuti suurenes oluliselt toetusesaajate arv (60% võrra). Enim oli MAHE sertifitseeritud teravilja/kartuli seemnega külvipinda 2018. a Jõgeva ja Lääne maakonnas ja kasvatajaid Saare maakonnas (

Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga põllumaa lisamaket saav pind on toetusaastate jooksul jäänud suhteliselt väikeseks, kuigi 2018. a suurenes oluliselt.

Tabel 9).

Tabel 9. MAHE 2014+ tootjate sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga põllumaa lisamakse alune pind ja toetusesaajad 2018. aastal (PRIA, 22.03.2019d andmetel)

Maakond	Sertifitseeritud maheseemnega teravilja/kartuli pind ha	Toetusesaajate arv
Harju	183	6
Hiiu	109	3
Ida-Viru	181	4
Jõgeva	303	6
Järva	91	5
Lääne	297	11
Lääne-Viru	89	3
Põlva	111	2
Pärnu	65	9
Rapla	224	9
Saare	251	14
Tartu	239	9
Valga	56	2
Viljandi	43	5
Võru	95	3
Eesti	2337	91

MAHE tootjad said põllumajandusmaale 2018. a taotlelda ka teisi MAK toetusi. Enim toetust saadi poolloodusliku koosluse hooldamiseks (13 920 ha). Natura 2000 alusele põllumajandusmaale saadi toetusi 6281 ha ja kohalikku sorti taimede kasvatamiseks 237 ha. Lisaks said kolm tootjat mahepõllumajanduslikule maale piirkondliku mullakaitse toetust 135 ha. Seda toetust saab taotlelda, kui samale maale ei küsita MAHE toetust ja põllumajandusmaa on seotud KSM kohustusega.

MAHE toetusega seotud põllumajandusloomad

MAHE 2007+ toetuse taotlejatele määrati mahepõllumajanduslikult peetavate loomade puhul toetust otse looma kohta (lü alusel). MAHE 2014+ toetuse taotlejad enam otse loomatoetust taotlelda ei saa, vaid mahepõllumajanduslikult peetavate loomade (lü) alusel on võimalik taotlelda lisamaket MAHE toetuse aluse pinna (ha) kohta (välja arvatud rühvel- ja püsigultuuridele, kõõgiljale, maasikalening ravim- ja maitsetaimedele). Kusjuures toetusaluste veiste, lammaste, kitsede ja hobuste arv määratakse Põllumajandusameti kohapealse kontrolli järel ja ülejäänud loomadel võetakse arvesse nende eelneva aasta keskmine arv. MAHE 2007+ toetust 2018. a alates enam ei määrata.

Enamuse MAHE toetusega seotud loomaliikide loomade arv on võrreldes 2009.-2013. a keskmisega oluliselt suurenenud.

Arvuliselt kõige rohkem oli 2018. a MAHE 2014+ pinna lisamaksesse panustavaid (edaspidi MAHE) veiseid koos noorkarjaga – kokku 46 819 (Lisa 31 ja Lisa 32). Toetust sai kokku 768 MAHE tootjat. MAHE veiseid oli Mahepõllumajanduse registri maheveiste arvust 93% (PMA, 14.01.2019 andmetel). MAHE veiste koguarv oli 2018. a 74% suurem kui nende 2009.-2013. a keskmine arv. Kõige enam oli neid Pärnu (7595 e 16% MAHE veistest) ja Saare (5821 e 12%) ning kõige vähem Põlva (927) ja Järva maakonnas (1016) (Lisa 32).

MAHE veiste arv on 2018. a võrreldes 2009.-2013. a keskmisega suurenenud 74%. Samas on pidevalt vähenenud lüpsilehmade arv.

MAHE lüpsilehmi oli veiste hulgas suhteliselt vähe – 2126 ehk 4,5%. Kõige enam oli MAHE lüpsilehmi Pärnu (367, 17%) ja Saare (364, 17%) ning kõige vähem Põlva (1) ning Rapla maakonnas (19). Toetust lüpsilehmade eest sai 179 tootjat. MAHE lüpsilehmade arv on 2011. aastast alates oluliselt langenud. Seda langust pole suutnud ära hoida ka MAHE 2014+ suurem lisamakse lüpsilehmade pidamisel.

MAHE lambaid oli 2018. a kokku 28 775 (62% mahepõllumajanduse registris olevatest lammastest). Toetust sai 354 lambakasvatajat. Suurem MAHE lammaste arvu vähenemine 2016. a tulenes ka sellest, et 2015. a said MAHE 2014+ taotlejad lisamaket alates kolme kuu vanuste lammaste eest, kuid 2016. a alates aastavanuste lammaste eest. Siiski vähenes 2018. a ka toetusaluste aastavanuste lammaste arv. Kõige enam oli MAHE lambaid 2018. a Saare (6631, 23%) ja Võru (3858, 13%) maakonnas, kõige vähem Ida-Viru (131) ja Jõgeva maakonnas (155).

MAHE lammaste arv 2018. a vähenes. Saare maakonnas on toetusaluste lammaste arv oluliselt suurem kui teistes maakondades.

MAHE kitsi oli 2018. a 1398 (74% mahepõllumajanduse registris olevatest kitsedest). MAHE kitsede arv on 2009.-2013. a keskmisega võrreldes kahekordistunud. Toetusaluseid kitsekasvatajaid oli 61. Kõige rohkem oli MAHE kitsi Ida-Viru maakonnas (393, 28% kõigist MAHE kitsedest) ja need kuulusid ühele toetusesaajale ning Võru maakonnas (170, 12%). Harju maakonnas toetusaluseid kitsi polnudki.

MAHE karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) oli 2018. a kokku kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (12 900, 16%). Pärnu maakonnas oli neid järgmisena 9518 ehk 12%. Kõige vähem oli MAHE karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1703) ja Ida-Viru (1924) maakonnas.

MAHE toetusega seotud sigu oli 2018. a kokku 502. Neljast toetust saanud tootjast kasvas põhilise osa neist kaks tootjat Viljandi ja Lääne-Viru maakonnas. MAHE küülikud (180) kuulusid kahele tootjale Tartu maakonnas.

MAHE kodulindudest moodustasid põhilise osa 2018. a munakanad (68%). Toetusaluste kodulindude arv on võrreldes 2009.-2013. a keskmisega peaaegu neljakordistunud.

MAHE kodulinde (munakanad, broilerid, pärlikanad, haned, kalkunid, pardid) oli 2018. a kokku 23 457. MAHE kodulindude arv on 2009.-2013. a keskmisega võrreldes suurenenud peaaegu neli korda. Kodulindudest põhilise osa moodustasid munakanad (68%) ja broilerid (26%). Kõige rohkem oli MAHE kodulinde Lääne-Viru (6257, 27%) ja Valga maakonnas (5689, 24%). Harju, Hiiu ja Ida-Viru

maakonnas polnud ühtegi MAHE toetusalust kodulindu.

MAHE mesilasperesid oli 2018. a kokku 1927 (37 tootjat). Nende arv oli üle nelja korra suurem kui 2009.-2013. a keskmine arv. Siiski vähenes toetusaluste mesilasperede arv 2017. aastaga võrreldes

Pärnu maakonnas vähenes 2018. a MAHE mesilasperede arv üle kolme korra.

märkimisväärselt, kuigi toetusesaajate arv mitte. Kusjuures MAHE mesilasperede arv vähenes vaid Pärnu maakonnas ja seda koguni üle kolme korra. See tulenes põhiliselt sellest, et kaks Pärnu maakonna suuremat mesilasperede kohta toetusesaajat 2018. a enam toetust ei saanud. Põhiline osa MAHE mesilasperedest oli Lääne-Viru (737, 38%) ja Saare (334, 17%) maakonnas. Hiiu, Põlva ja Valga maakonnas polnud ühtegi MAHE mesilasperet.

Ülevaade MAHE toetuse taotlejate mahetunnustatud ja -tunnustamata pinna jaotusest

MAHE toetuse taotlejate mahetunnustatud ja -tunnustamata pind oli 2018. a kokku 201 238 ha (PRIA, 04.02.2019b andmetel). MAHE 2014+ taotlusalust pinda oli sellest 187 170 ha. MAHE 2014+ üleminekuperioodi (1.-3. aasta) pinda oli 36 176 ha (19% MAHE 2014+ kogupinnast). MAHE taotlusalune pind suurenes 2018. a 11 561 ha võrra (6,2%).

**MAHE 2014+ taotlusalune pind
oli 2018. a kokku 187 170 ha.**

Lisaks oli MAHE toetuse taotlejatel 2018. a mahetunnustatud pinda, millele MAHE toetust taotleda ei saanud või ei taotletud, 17 341 ha. Põhilise osa sellest moodustasid püsirohumaad (77%) ja karjatatavad alad väljaspool põllumajandusmaad (19%). Põllumaa kultuuride osakaal oli siin väike (3,9%).

Lisaks taotleti 49 ha mahetunnustatud põllumaale KSM toetust, mitte MAHE toetust.

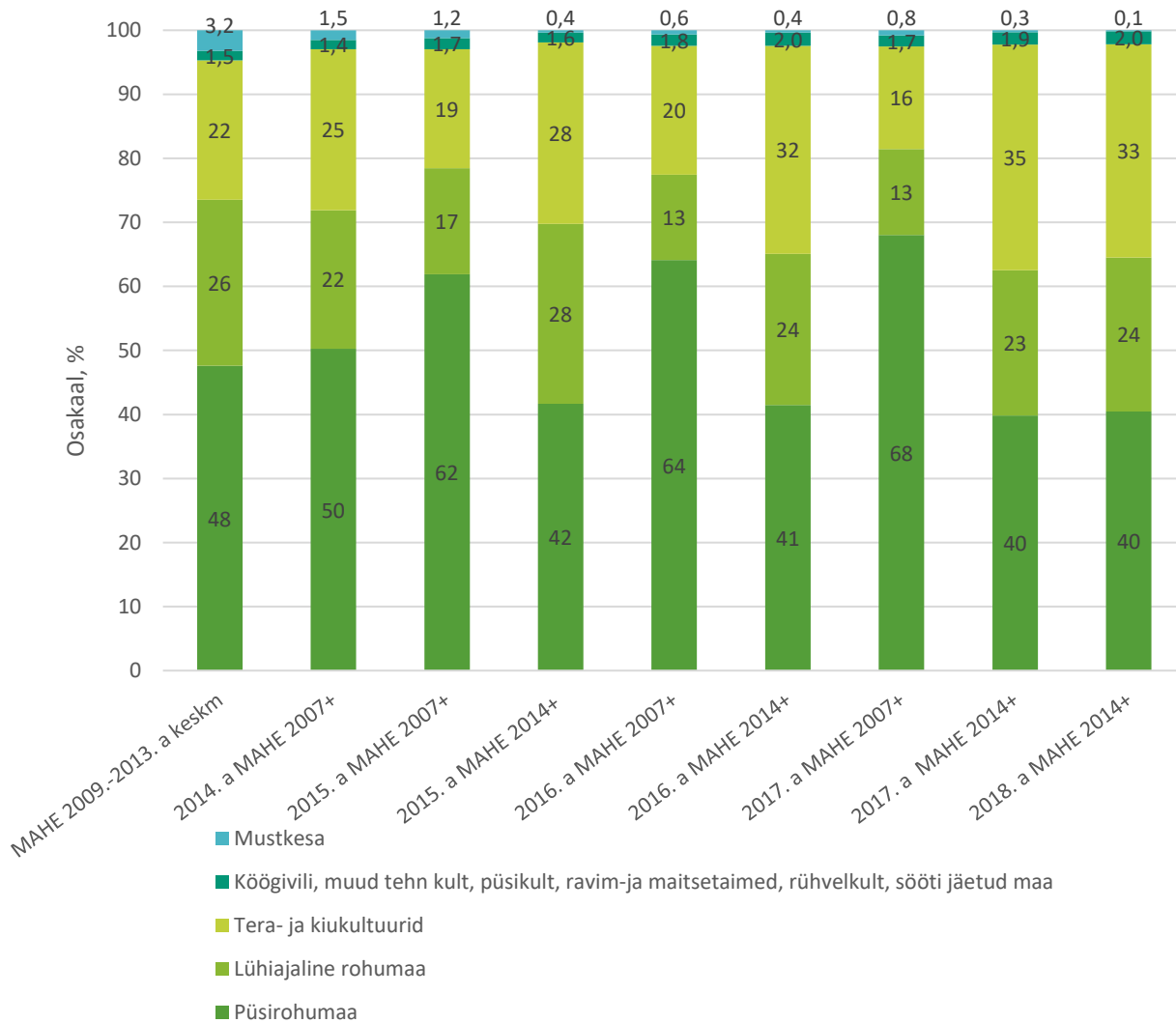
MAHE taotlejate mitterahendat pinda oli kokku 2856 ha.

Kultuurigrupid kogu MAHE toetuse taotluse alusel pinnal ja seosed mullaviljakusega

MAHE 2014+ püsirohumaade osakaal oli kultuurigruppide struktuuris oluliselt väiksem kui MAHE 2007+ pinnal. Kui 2009.-2013. a keskmisena oli püsirohumaade osakaal MAHE 2007+ pinnal veel 48%, siis 2018. a MAHE 2014+ pinnal 40% (Joonis 70). Samas oli järelejäänud MAHE 2007+ pinnal 2015.-2017. a püsirohumaade osakaal koguni üle 60%. Kokku oli MAHE püsirohumaad 2018. a 75 713 ha.

**Püsirohumaade osakaal on MAHE
toetuse taotlejatel langenud 48%-
lt (2009.-2013. a keskmisena)
40%-ni (2018. a) ja tera- ning
kiukultuuride osakaal suurenenud
22%-lt 33%-ni.**

MAHE 2014+ lühiajaliste rohumaa osakaal oli kokku 24% (MAHE taotlejatel 2009.-2013. a keskmiselt 26%). Kokku oli MAHE lühiajalisi rohumaid 2018. a 45 057 ha (neist liblikõielisi ja nende segudega rohumaid 40 217 ha). MAHE 2007+ lühiajaliste rohumaa osakaal oli 2015.-2017. aastal oluliselt väiksem kui MAHE 2014+ taotlejatel.

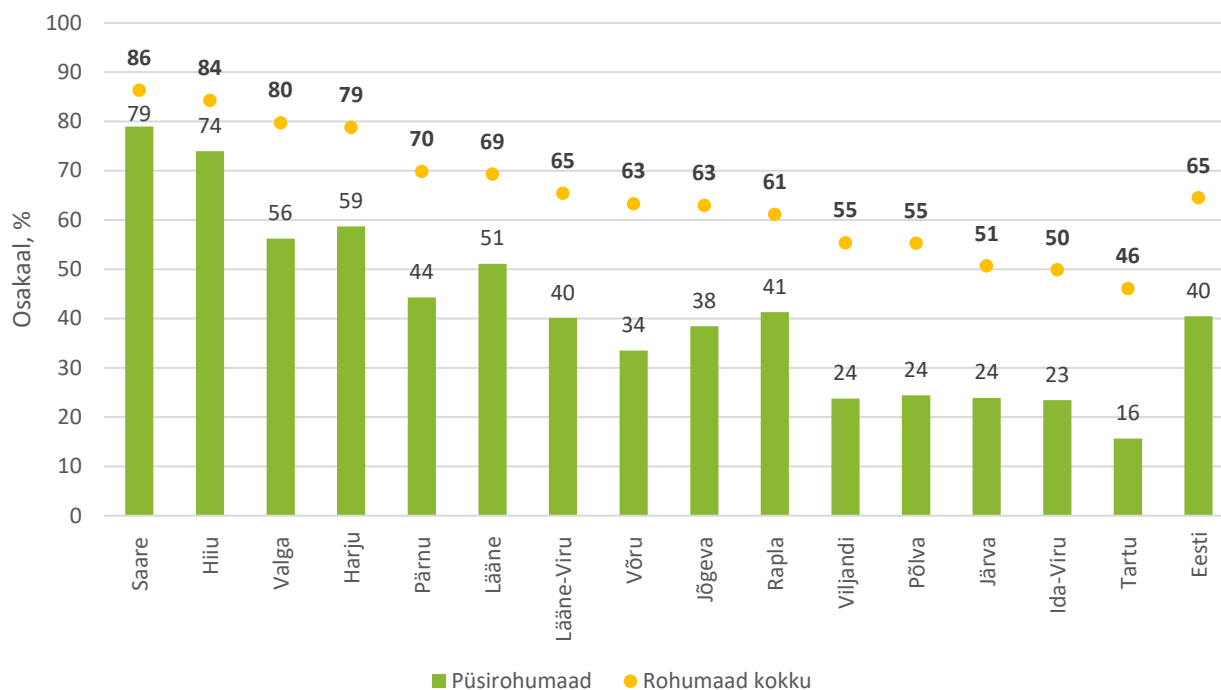

Joonis 70. MAHE toetuse taotlusalkustrükkide pinna osakaal MAHE toetuse taotlusalusest pinnast (PMK, 2018a), (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

MAHE taotlusaluste rohumaa (püsi- ja lühiajalised) koguosaal MAHE toetuse kogupinnast oli 2018. a maakondade lõikes küllaltki erinev (Joonis 71). Saare ja Hiiu maakonnas moodustasid rohumaa nagu varasematelgi aastatel rõhuva enamuse kogu MAHE pinnast (vastavalt 86 ja 84%). Kõige vähem oli neid Tartu maakonnas (46%). Saare maakonnas oli püsirohumaid 79% ja Hiiu maakonnas 74% MAHE pinnast. Seega oli lühiajaliste rohumaa osakaal neis maakondades väike. Tartu maakonnas oli püsirohumaid vaid 16% ja lühiajalisi rohumaid 30% MAHE pinnast. Taotlusaluste püsirohumaa osakaal oli lühiajalistest rohumaaadest väiksem veel Viljandi, Põlva, Ida-Viru ja Järva maakonnas. MAHE püsirohumaa osakaal MAHE pinnast on viimase kolme aasta jooksul praktiliselt kõigis maakondades vähenenud.

MAHE püsirohumaa osakaal maakondade lõikes on küllaltki erinev. Saare- ja Hiiumaal oli neid kõige rohkem (vastavalt 79% ja 74%), Tartu maakonnas vaid 16% kogu MAHE taotluspinnast.

Rohumaa suure osakaalu tõttu on enamuse Eesti MAHE toetuse aluse pinna mullaharimine suhteliselt ekstensiivne. See mõjub mullastruktuurile soodsalt ja võimaldab mulla orgaanilise aine sisaldust ja varu säilitada või suurendada.

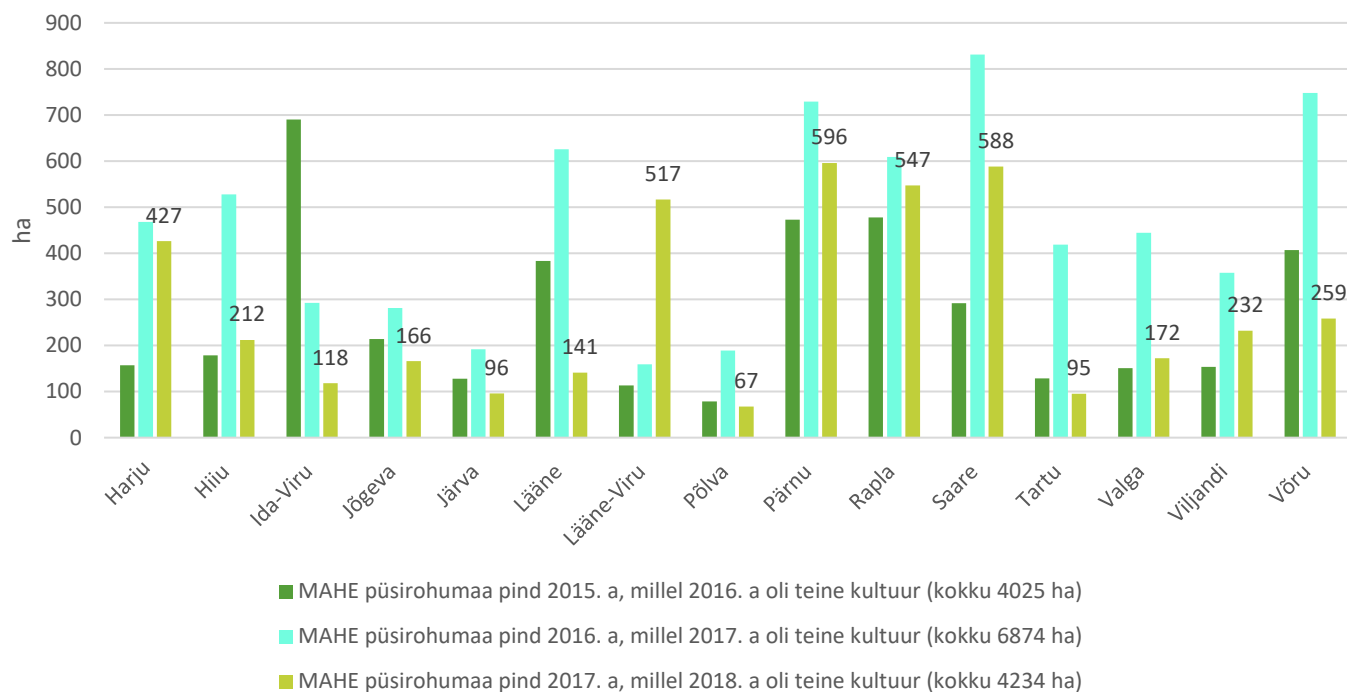

Joonis 71. MAHE toetuse taotluseluse rohumaa pinna osakaal MAHE toetuse taotluselusest pinnast 2018. aastal maakondades (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Tera- ja kiukultuuride (teraviljad, kaunviljad, õli- ja kiukultuurid) osakaal on MAHE 2014+ taotluspinnal märgatavalt suurenenud võrreldes varasema perioodi MAHE pinnaga. Kui 2009.-2013. a keskmisena oli MAHE pinnal tera- ja kiukultuuride osakaal 22%, siis 2018. a 33% (Joonis 70). Tegelikult suurenes tera- ja kiukultuuride osakaal pidevalt juba eelmise MAHE taotlusperioodi jooksul (PMK, 2018a). Samas vähenes märgatavalt lühiajaliste rohumaa osakaal. Püsirohumaade osakaal püsis aga suhteliselt stabiilsena. 2015.-2018. a võis MAHE 2014+ pinnal aga tera- ja kiukultuuride kasvupind suurened ka püsirohumaade pinna arvelt, kuna püsirohumaade säilitamise kohustuse nõuded ei kehti enam 2015. a alates MAHE pinnale. Eriti silmatorkav oli MAHE taotluseluste püsirohumaade osakaalu muutus Ida-Viru maakonnas. Kui 2015. a oli Ida-Viru MAHE kultuurigruppide struktuuris püsirohumaade osakaal veel 39%, siis 2016. oli nende osakaal langenud 22%-ni. Kokku taotleti Eestis MAHE toetuse taotlejate poolt eelneval aastal püsirohumaaks märgitud pinnale 2016. a toetust juba teistsugusele kultuurile 4025 ha, 2017. a 6874 ha ja 2018. a 4234 ha (Joonis 72). Viimase paari aasta jooksul on selline pind olnud suurim Saare ja Pärnu maakonnas.

MAHE tootjate püsirohumaade osakaal väheneb ka nende ülesharimise tõttu. Kokku taotleti Eestis MAHE toetuse taotlejate poolt eelneval aastal püsirohumaaks märgitud pinnale 2016. a toetust teistsugusele kultuurile ligikaudu 4025 ha, 2017. a 6874 ha ja 2018. a 4234 ha.

MAHE, KSM ja ÜPT tootjatele küsiti 2016. a e-uuringus, kas nad sooviksid oma ettevõtte püsirohumaad üles harida ja põllukultuuride alla viia (PMK, 2018a). Selgus, et 43% vastanud MAHE tootjatest soovis seda erineval määral. KSM tootjatest soovis seda isegi 72% ja ainult ÜPT-d taotlenud tootjatest 28%. Peamiseks põhjuseks, miks tootjad soovisid oma püsirohumaad üles harida ja põllukultuuride alla viia, oli see, et nad ei vaja neid tootmises nii palju. Märkimisväärne hulk tootjatest tõi eraldi põhjuseks ka loomakasvatuse mittetasuvuse ja soovi tootmissuunda muuta. Osa tootjatest soovis püsirohumaad üles harida ka uuendamise otstarbel.

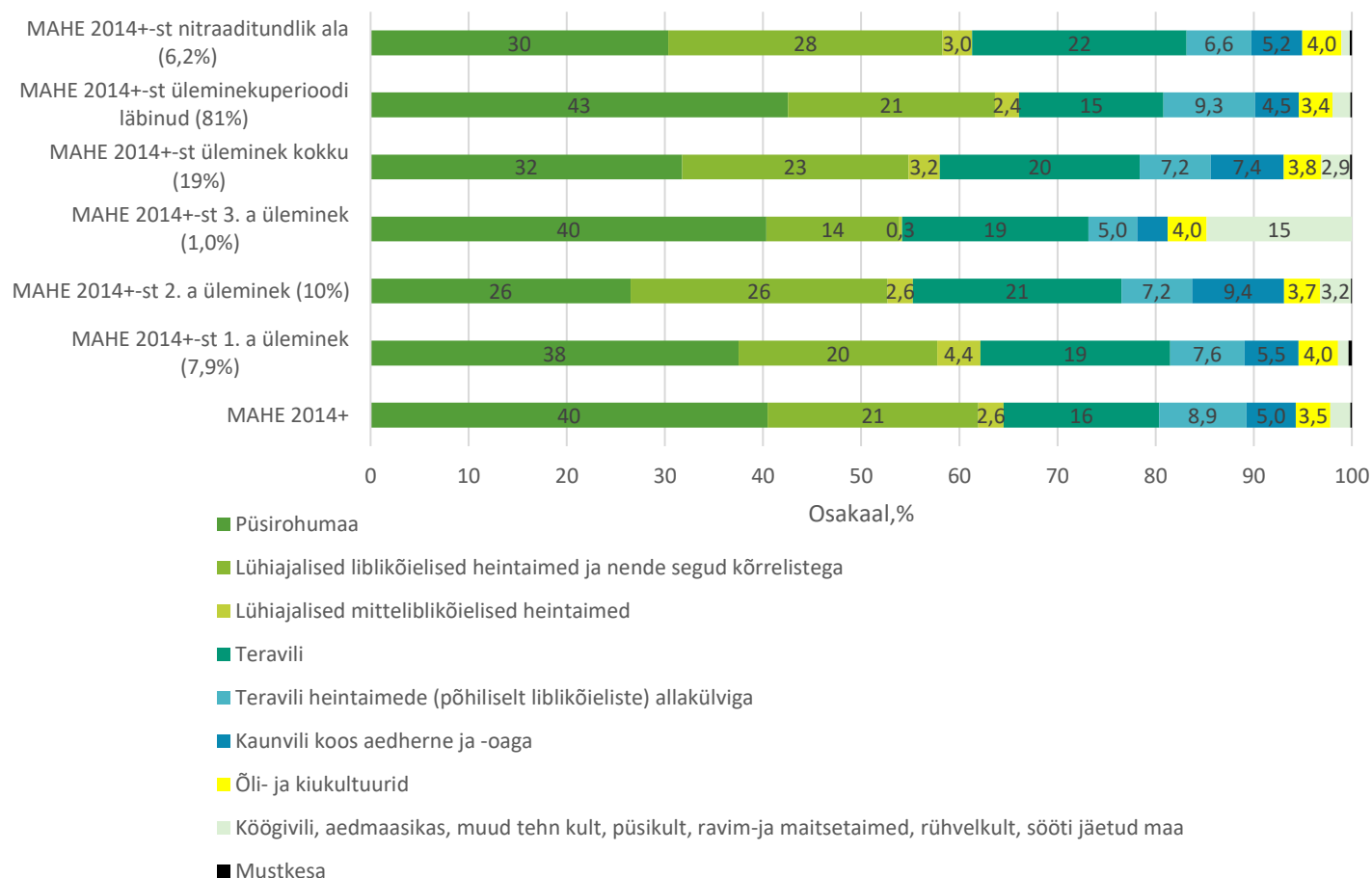
Joonis 72. MAHE toetuse taotluseluse püsirohumaa ligikaudne asendumine teise kultuuriga maakondades. 2017. ja 2018. a võrdlus uute maakondade halduspiiride järgi, varasem võrdlus vanade halduspiiride järgi (PMK, 2018a), (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Selline rohumaade osakaalu vähenemine ja tera- jm kultuuride osakaalu tõus mitmekesistab aga viljavaheldust ning võimaldab toota rohkem terakultuuride jm toodangut. Arvestades rohumaade liiga kõrget osakaalu maheviljeluses, tuleks sellist tendentsi mahetootmise arendamisel ja konkurentsivõime tõstmisel lugeda praegu Eestis veel enamuses maakondades pigem positiivseks.

Mahetootmisele üleminekul kehtivad esimesel kolmel aastal MAHE 2014+ taotlejatele mõnevõrra kõrgemad toetusemäärad hektari kohta kui üleminekuperioodi läbinutel, mis võib mõjutada ka mahetootjate kultuurigruppide osakaalu. Seetõttu on huvipakkuv võrrelda juurde tuleva uue MAHE pinna struktuuri ülejäänud MAHE pinna struktuuriga. MAHE 2014+ taotlejate 2. a ülemineku pinnal ning MAHE ülemineku pinnal (1., 2., 3. a) kokku oli üldiselt väiksem osakaal püsirohumaal ja suurem osakaal lühiajalistel liblikõieliste rohumaadel kui teistes MAHE gruppides (Joonis 73). Mõnevõrra suurem osakaal oli nendes gruppides ka kaunviljadel.

Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paikneval MAHE toetusel pinnal (11 537 ha) oli püsirohumaade osakaal oluliselt väiksem kui MAHE 2014+ pinnal kokku ja suurem osakaal lühiajalistel liblikõielistel heintaimedel ning nende segudel (Joonis 73). Samuti kasvatati nitraaditundlikul alal rohkem teravilju. 2018. a alates suurendati nitraaditundlikul alal paikneva MAHE pinna toetust 30% võrra. MAHE taotluselune pind on nitraaditundlikul alal aastate jooksul suurenenud. Samas on see suurenemine 2015. a alates olnud aastate lõikes suhteliselt stabiilne (9-10%). Seega ei saa öelda, et suurem toetusmäär oleks MAHE pinna suurenemist märgatavalt kiirendanud.

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 mahepõllumajandus

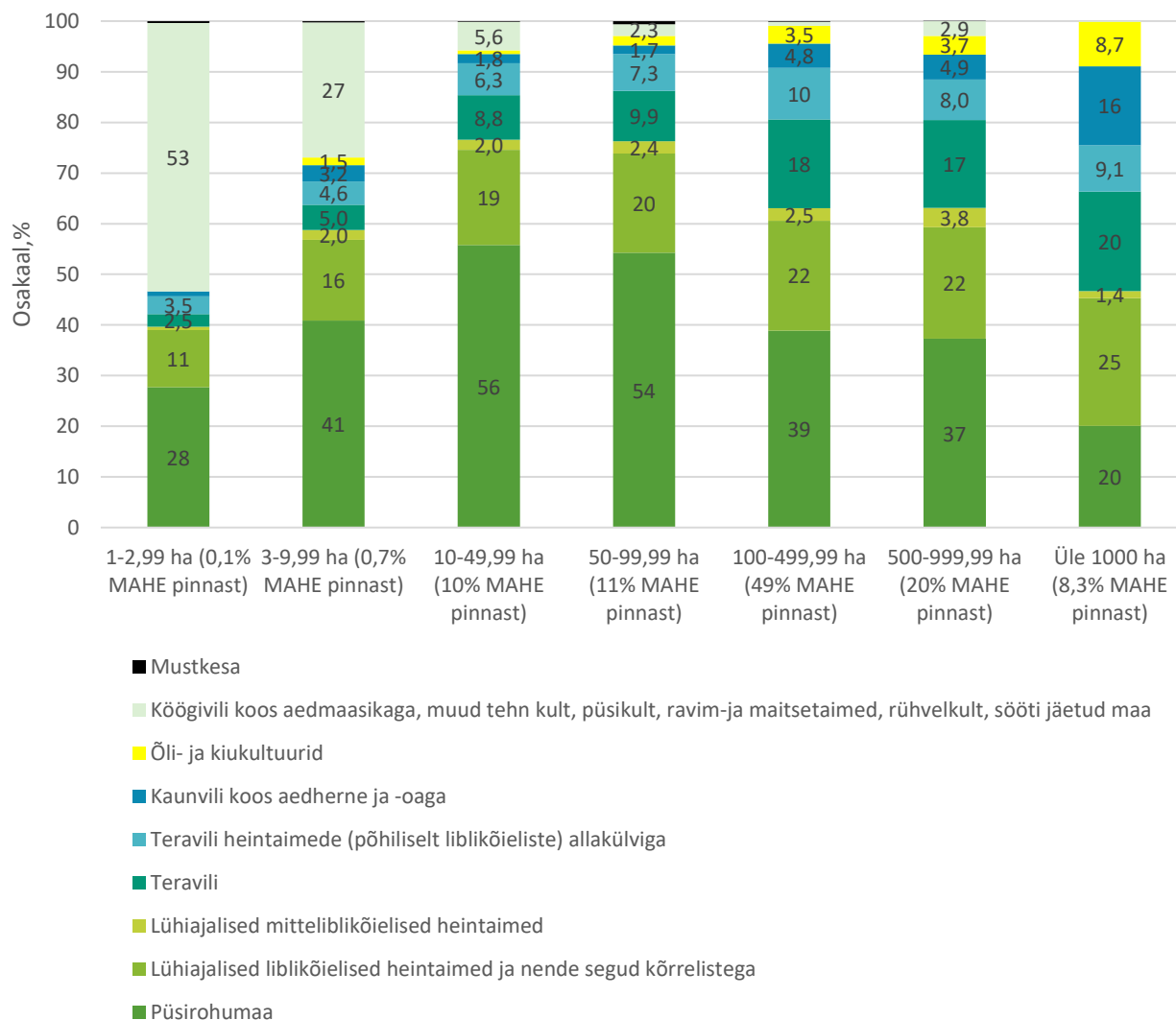
Joonis 73. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur 2018. a (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Väikese pinnaga (1-2,99 ha ja 3-9,99 ha) taotlejate gruppides on suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – köögivilja, muud tehnilised kultuurid, püsikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (2018. a vastavalt 53 ja 27%).

MAHE taotlejate põllumajandusmaa pinna suurusgruppide analüüs näitab

Joonis 74), et väikese pinnaga (1-2,99 ha ja 3-9,99 ha) taotlejate gruppides on suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – köögivilja, muud tehnilised kultuurid, püsikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (2018. a vastavalt 53 ja 27%). Põhiliselt kasvatati selles grupis püsikultuure (vastavalt 46% ja 23% kogu MAHE pinnast). Köögivilja osakaal oli suurim suurusgrupis 1-2,99 ha (5,5%). Suurim püsirohumaade

osakaal oli suurusgrupis 10-49,99 ha (56%) ja 50-99,99 ha (54%). Sealt edasi, suurema pinnaga suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes oluliselt ja tera- ning kiukultuuride osakaal suurenes. Köögivilja, muude tehniliste kultuuride, püsikultuuride, ravim- ja maitsetaimede, rühvelkultuuride, ning sööti jäetud maa grupis kasvata ainult ravim- ja maitsetaimi (0,1% kogu MAHE pinnast).

Joonis 74. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur ettevõtete pinna suurusgruppides 2018. a (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

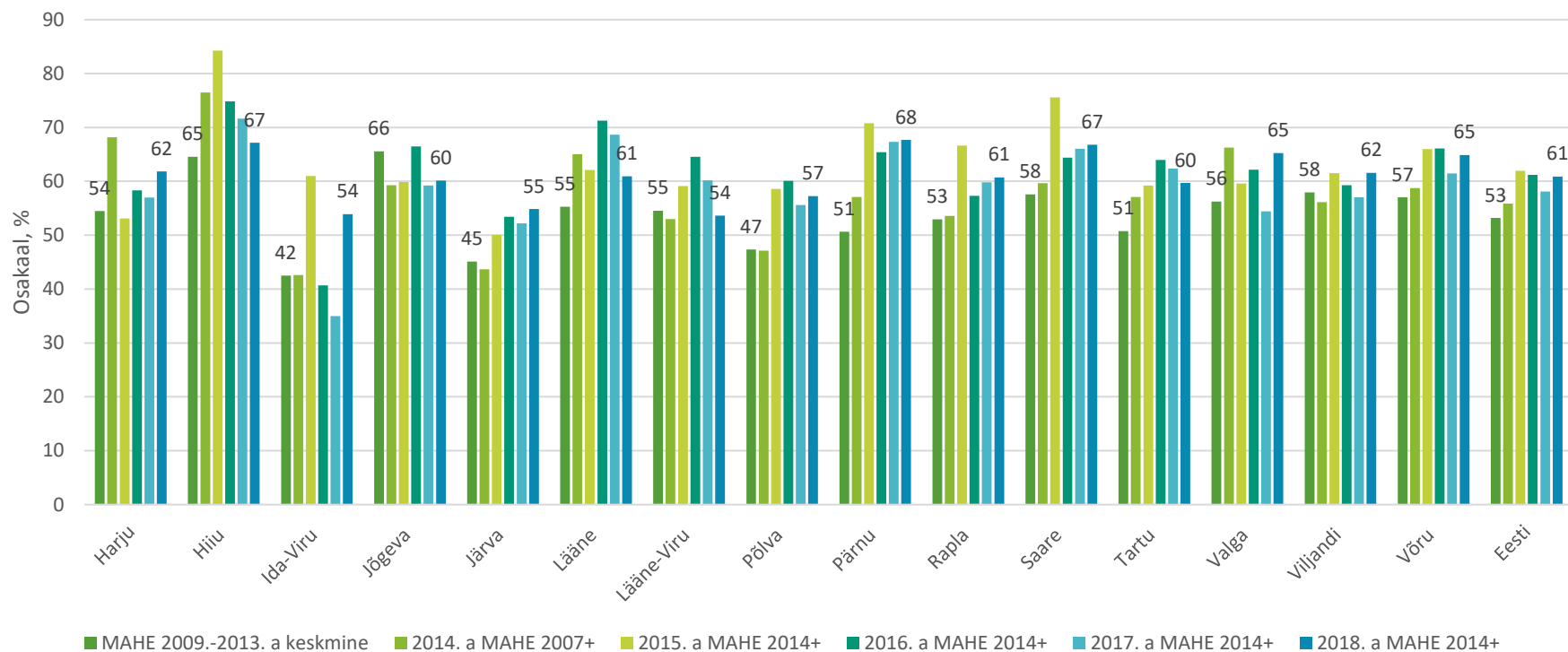
Kultuurigrupid MAHE taotluselusel põllumaal ja seosed mullaviljakusega

Liblikõieliste heintaimede osakaal on MAHE toetuse taotlejate põllumaal olnud aastate jooksul kõrge. Võrreldes MAHE 2009.-2013. a keskmisega (53%) on MAHE 2014+ taotlejate liblikõieliste osakaal põllumaal olnud märgatavalt suurem (Joonis 75). 2016. ja 2017. a nende osakaal Eesti keskmisena mõnevõrra langes, kuid 2018. a jällegi tõusis märgatavalt (61%-ni põllumaast). Ida-Viru maakonnas oli liblikõieliste osakaalu suurenemine võrreldes 2017. aastaga eriti suur. See tulenes põhiliselt kaunviljade taotluspinna enam kui kahekordsest suurenemisest (980 ha võrra). MAHE 2014+ määruse järgi peab toetuse taotleja kasvatama liblikõielisi taimi vähemalt 20% põllumaal, välja arvatud põllud alla 0,3 ha. Seega on liblikõieliste kasvatamise nõue maakondade tasandil oluliselt ületatud.

**Liblikõieliste osakaal on MAHE
põllumaal suurenenud 53%-lt
(MAHE 2009.-2013. a keskmine)
61%-ni (2014. a).**

Liblikõieliste osakaal ei tohiks külvikorras olla siiski väga suur, vaid peab olema tasakaalustatud teiste kultuuride vaheldumisega. Näiteks on teada, et kui ristiku taaskasvatamise vahe samal põllul jääb liiga lühikeseks (alla 5 aasta), võib ristik hakata känguma või hävinema nn ristiku väsimust põhjustavate tegurite (kahjurid, haigused, endale järgnevuse talumatus) tõttu.

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede
M11 mahepõllumajandus

Joonis 75. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste heintaimede, liblikõieliste ja muude heintaimede segude, liblikõieliste heintaimede allakülvide ning kaunviljade koguosakaal taotlusealusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi (PMK, 2018a), (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

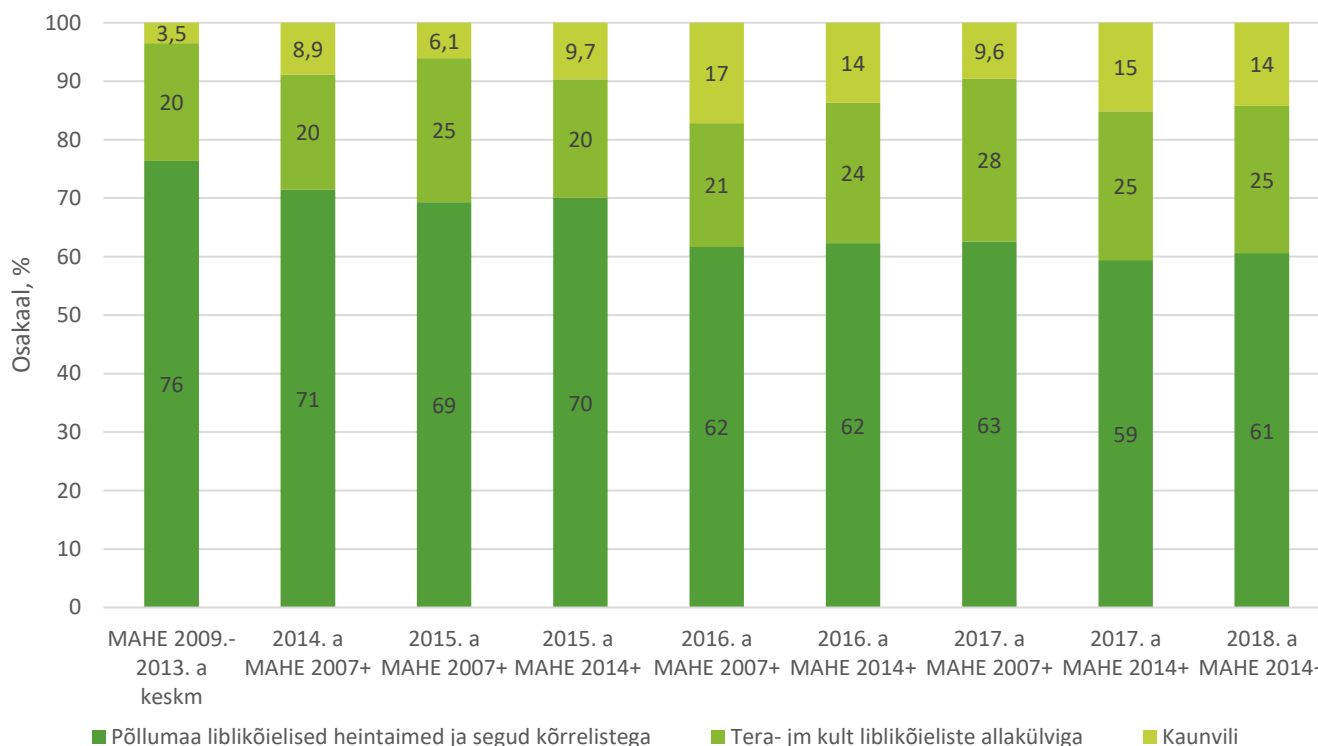
*MAHE 2014+ taotlejatel pole arvestatud põllumaa kultuuride kogupinna hulka taotlusaluste alla 0,3 ha põldude kogupinda, kuna seal ei pea liblikõieliste kasvatamise nõuet täitma (2018. a 32 ha).

Põllumaa liblikõielistest rõhuva enamuse moodustasid MAHE toetuse taotlejatel liblikõielised heintaimed ja nende segud

MAHE taotluseluse põllumaa liblikõielistest on liblikõieliste heintaimede osakaal vähenenud 76%-lt (2009.-2013. a keskmisena) 61% (2018. a). Liblikõieliste allakülvide osakaal on aga suurenenud 20%-lt 25%-ni ja kaunviljadel osakaal 3,5%-lt 14%-ni.

kõrrelistega. Nende osakaal on aga aastate jooksul märkimisväärselt vähenenud ja liblikõieliste allakülvidega tera- jm kultuuride osakaal suurenenud. Kui 2009-2013 keskmisena oli liblikõieliste heintaimede osakaal põllumaa liblikõielistest MAHE 2007+ taotlejatel 76%, liblikõieliste allakülvidel 20% ja kaunviljadel vaid 3,5%, siis 2018. a oli liblikõieliste heintaimede osakaal MAHE 2014+ taotlejatel 61%, liblikõieliste allakülvidel 25% ja kaunviljadel 14% (Joonis 76). Kaunviljadest kasvatati

põhiliselt põldhernest ja -uba. Kuigi liblikõielised heintaimed seovad õhulämmastikku oluliselt rohkem, parandavad mullastruktuuri ning säilitavad mulla orgaanilise aine sisaldust paremini kui kaunviljad, siis kaunviljade osakaalu tõusmisel muutub viljavaheldus mitmekesisemaks ja suurenema peaks ka mahetoodangu turuväärtus. Samuti eemaldatakse liblikõieliste heintaimede söödaks kasutamisel mullast oluliselt suurem kogus kaaliumi ja fosforit kui üheaastaste kaunviljade seemnetega ja puuduliku väetamise korral võib heintaimedel maheviljeluses olla suurem mõju muldade kaaliumi- ja fosforisisalduse vähendamisele kui kaunviljadel.

Joonis 76. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste kultuurigruppide osakaal põllumaa liblikõieliste pinnast (PMK, 2018a), (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

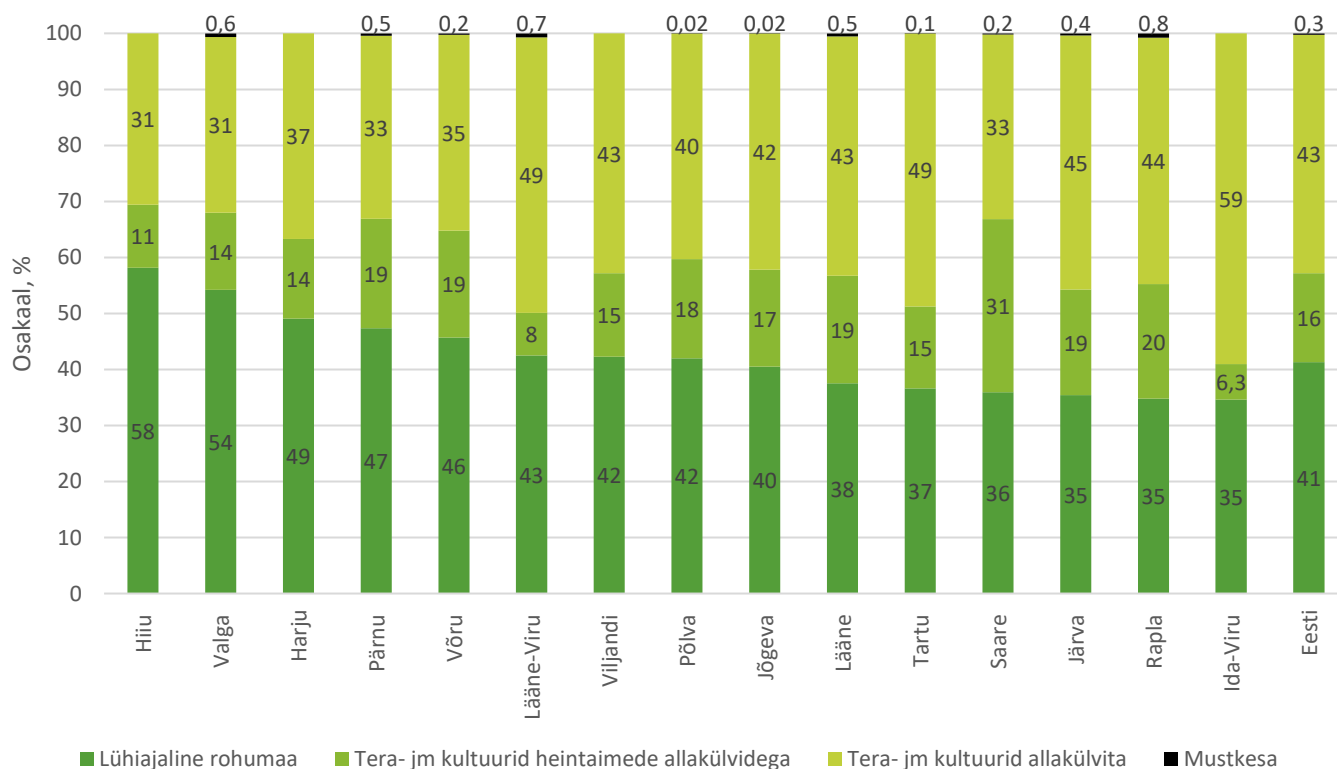
Põllumaa kultuuride MAHE taotluspinnast oli 2009.-2013. a keskmisena 51% lühiajaliste rohumaade ja 49% tera- jm põllumaa kultuuride all (PMK, 2018a) 2018. a oli lühiajaliste rohumaade osakaal vähenenud 41% põllumaast ja tera- jm

põllumaa kultuuride osakaal tõusnud 59%-ni (Joonis 77). Toetuse taotlejate poolt külvikorras kuni 3-aastaseks planeeritud rohumaade pind oli 2018. a 32 720 ha (73% MAHE lühiajaliste rohumaade pinnast) (PRIA, 04.02.2019b andmetel).

Põllumaa lühiajaliste rohumaade ning tera- jm kultuuride osakaal oli maakondade lõikes 2018. a sarnaselt varasemale perioodile küllalt erinev. Ida-Viru, Rapla ja Järva maakonnas oli põllumaa kogupinnast tera- jm kultuuride (ilma allakülvita ja allakülvidega) osakaal kõige suurem (75%) ning lühiajaliste rohumaade osakaal oluliselt väiksem (35%). Selleks et põllu orgaanilise aine bilanss jääks tasakaalu või positiivseks ja mullastruktuur säiliks normaalsel tasemel, ei tohiks rohumaade osakaal külvikorra põldudel väheneda alla 20-30% põllukultuuride pinnast.

Hiiu maakonnas oli sarnaselt varasematele aastatele lühiajaliste rohumaade osakaal suurim (63%) ja tera- jm kultuuride osakaal väiksem 37%. Tera- jm kultuuridest märkimisväärsele osale tehakse ka heintaimede allakülve, mille puhul künnikihi orgaanilise aine sisaldus ja mullastruktuur üldiselt säilib. Suurim osakaal oli allakülvidel Saare maakonnas (31% põllumaast). Ida-Viru maakonnas oli nende osakaal aga väike (6,3%).

Kogu MAHE taotluseluse põllumaa pinnast on lühiajaliste rohumaade osakaal vähenenud 51%-lt (2009.-2013. a keskmisena) 41% (2018. a), tera- jm põllumaa kultuuride osakaal tõusnud aga 59%-ni.

Joonis 77. MAHE toetuse taotluseluse põllumaa struktuur 2018. aastal maakondades (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Mustkesa liiga sage kasutamine võib mullaviljakust järsult vähendada, kuna kiirendab oluliselt orgaanilise aine mineraliseerumist ja soodustab mullaerosiooni. Ühel vegetatsiooniperioodil põllu mustkesana harimisel võib mineraliseeruda kogu orgaanilise aine hulk, mis kaheaastase põldheina kasvatamisega viljavahelduses mulda lisandub. Mustkesa kasutatakse põhiliselt põllukultuuride külvikorras oleval pinnal, seepärast tuleb tema osakaalu jälgida eelkõige põllumaa pinna kohta, mitte kogu põllumajandusmaa pinna suhtes.

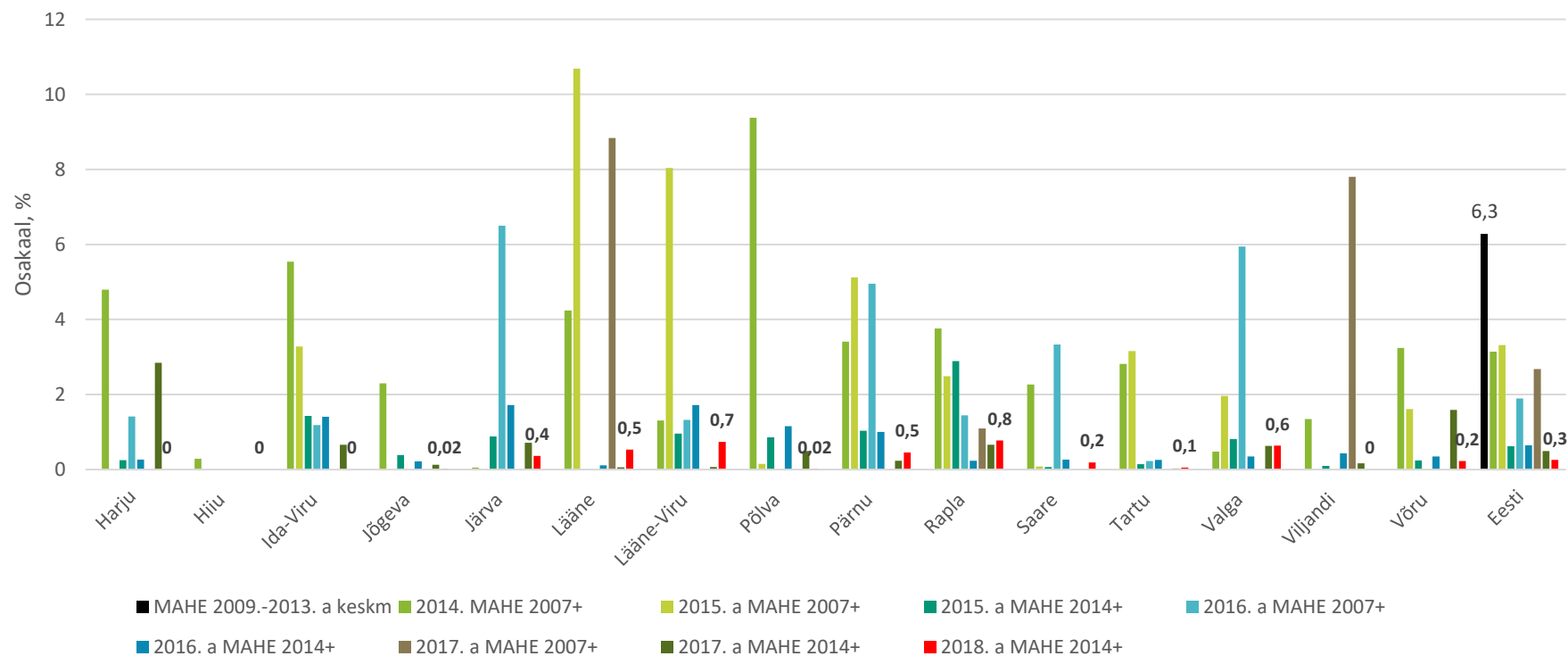
Mustkesa osakaal oli MAHE põllumaa pinnal 2009.-2013. a keskmisena märkimisväärne – 6,3% (4371 ha), kuid 2018. a oli selle osakaal vaid 0,3% (279 ha). Mustkesa osakaalu ja pinda on ilmselt oluliselt vähendanud ka MAHE toetuse mittemaksmine mustkesa pinnale MAHE 2014+ taotlejatele 2015. a alates.

MAHE 2014+ taotlejate mustkesa pinnale enam MAHE toetust ei määrata. Viljavahelduse nõuetes piiratakse mustkesa kasutamist sellega, et mustkesa ei katkesta külvikorras samasse liiki või sugukonda kuuluvate põllukultuuride ja köögiviljade järgnevust. Need piirangud on mustkesa pinda aastate jooksul MAHE 2014+ taotlejatel oluliselt vähendanud (Joonis 78). Kui 2009.-2013. a oli MAHE 2007+ Eesti keskmine mustkesa osakaal kogu MAHE põllumaal küllaltki märkimisväärne – 6,3% (4371 ha), siis 2018. a MAHE 2014+ taotlejatel vaid 0,3% (279 ha).

Hinnanguliselt ei tohiks põllumaal mustkesa osakaal suureneda üle 7% aastas, sest see võib mullaviljakust vähendada ja mullastruktuuri märgatavalt kahjustada. MAHE 2014+ taotlejatel oli mustkesa osakaal kõigis maakondades 2015.-2018. a aga suhteliselt väike. Mõnes maakonnas mustkesa polnudki. MAHE 2007+ taotlejatel oli mustkesa osakaal põllumaal oluliselt suurem.

MAHE 2014+ toetuse taotlejad peavad hoidma oma ettevõtte põllumaast 20% talvise taimkatte all 1. novembrist kuni 31. märtsini. See vähendab toiteelementide leostumist ja hoiab ära mullastruktuuri halvenemise, vähendab erosiooni ning takistab orgaanilise aine lagunemist. Seda pinda, kui palju toetuse taotlejad tegelikult talvise taimkatte all hoiavad, pole võimalik täpselt välja tuua, kuna puuduvad andmed sügis-talvise perioodi põllumaa kohta. Orienteeruvalt saab seda hinnata taotlejate taliterakultuuride ja lühiajaliste rohumaade osakaalu järgi põllumaast. 2018. a oli neid kultuure maakondades vahemikus 40-63% ja keskmisena 50% (PRIA, 04.02.2019b andmetel).

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede
M11 mahepõllumajandus

Joonis 78. MAHE toetuse taotlejate mustkesa pinna osakaal taotlusalasusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi (PMK, 2018a), (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Terakultuuridele MAHE toetuse taotlemisest

MAHE taotlusaluse pinna tera-, õli- ja kiukultuuridest oli 2018. a enim kaera (25 885 ha, 42%). Sellele järgnesid põldhernes (9,2%), suvinisu (9,1%), suvioder (8,1%), rukis (7,8%), põlduba (5,7%), talirüps (4,0%), tatar (3,8%), talinisu ja kanep (2,7%). Ülejäänud tera- ja kiukultuuride osakaal oli väike (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Suurim taotluspinna ja selle osakaalu tõus oli kaeral. Kaera osakaal oli 2017. a 34% (19 994 ha) (PMK, 2018a). Enim vähenes kanepi taotluspind, mis 2017. a järsult suurenes. 2017. a oli kanep taotluspinnalt ja selle osakaalult kaera järel koguni teisel kohal (6192 ha, 10%). 2018. a suurenes ka märkimisväärselt suviadra, põldherne ja suvinisu osakaal ning taotluspind. Märkimisväärselt vähenes aga tatra ja talinisu osakaal ning taotluspind.

Köögiviljadele, ravim- ning maitsetaimedele ja aedmaasikale MAHE toetuse taotlemisest

Köögiviljade MAHE pinnast (280 ha) taotleti 2018. a toetust enim lehtkapsale (102 ha, 43% pinnast), aedoale (43 ha, 18%), aedhernele (32 ha, 14%) ja köögiviljale väikestel pindadel (30 ha, 13%). Ülejäänud köögiviljade pind oli väike. Taotlusaluse lehtkapsa pinnast oli aga 80%-l tegeliku põllukultuurina märgitud naeris (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Kõik lehtkapsale toetust taotlenud ettevõtted kuuluvad tegelikult vaid ühele kindlale omanikule Valga maakonnas. 2017. a taotles sama tootja näiteks toetust muu köögivilja grupile (118 ha), kus tegelikult kultuuriks oli harilik sigur (valge ristiku allakülviga), mis toetuse mittesihotstarbelise kasutamise tõttu oli eemaldatud maitse- ja ravimtaimede grupist. 2018. a suurenes oluliselt ka aedoa ja aedherne pind. 2017. a oli nende taotluspind aga väike (kuni 5 ha). Peaaegu kogu aedoa pinnale taotles MAHE toetust üks ettevõtte. Ka enamuse aedherne taotluspinnast kuulus mõnele üksikule ettevõttele, kes kasvasid aedherne suhteliselt suurel pinnal.

MAHE taotlusaluste köögivilja ja maitse- ning ravimtaimede gruppides moodustasid suurima osakaalu kultuurid (2018. a lehtkapsas, must kapsasrohi, aedkoriander), mida sageli kasvatati ettevõtetes suurtel pindadel ja millele MAHE toetust taotleti arvatavasti mittesihotstarbeliselt.

Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusalune kogupind oli 2018. a 466 ha. Põhiline osa toetusest taotleti musta kapsasrohi pinnale (267 ha, 57% pinnast) ja üldiselt oli 19 taotlejast 17-l selle kultuuri kasvupind suur (6-60 ha). Märkimisväärne oli ka aedkoriandri taotluspind (70 ha, 15%). Sedagi kasvatati põhiliselt suurtel pindadel. 2017. a taotleti aedkoriandri toetust 442 ha, millele lisandus aedkoriander muude ravim- ja maitsetaimede grupis 58 ha.

Võib arvata, et MAHE köögivilja ning maitse- ja ravimtaimede toetuse kõrge määr (üleminekuperioodil mahetootmisele 660 ja selle järgselt

600 €/ha) võib teatud juhtudel soodustada toetuse taotlemist toetuse enda pärast, mitte otseselt köögivilja kasvatamiseks. Suurt hulka ravim- ja maitsetaimede ning köögiviljaliikidest saab nimelt suhteliselt lihtsalt ja väikeste kuludega külvata näiteks peenseemnekülvikuga koos külvieelse mullaharimisega suurtele pindadele.

Alates 2018. a piiratakse MAHE toetuse määruks toetusalust ravim- ja maitsetaimede pinda 10 ha-ni ettevõtte kohta. Enamusel taotlejatest jäigi musta kapsasrohi ja aedkoriandri taotluspind ligikaudu 10 ha piiridesse ja vaid kolmel taotlejal oli see oluliselt suurem. Samas köögivilja grupis toetuspinna piirangut pole ja näiteks lehtkapsale ning aedoale taotleti MAHE toetust mitmel juhul ka oluliselt suurematele pindadele.

Toetusaluse pinna piiramine eeltoodud kultuurigruppides oleks tõepoolest üheks võimalusesks toetuse mittesihotstarbelist kasutust vähendada. Kuid samas jääb tootjatel võimalus taotleda suuremat summat toetust mitme ettevõtte kaudu.

Üldiselt pole toetust sihtotstarbeliselt kasutavate köögivilja ja maitse- ning ravimtaimede kasvatajate pinnad suuremad kui mõni hektar. Seetõttu võiks nende ettevõtete omanike või tootjaorganisatsiooni käest ka küsida, kas praegune toetuse määr (600 €/ha) on nende ettevõtete põldudel tehtavate kulude kompenseerimiseks ja tulukuse tõstmiseks oluline suurus või mitte. Täiendavalt võiks ka kattetulu arvutustega hinnata, kui suure osa tulust moodustaks

väikesepinnalise tootmise korral MAHE toetus. Kui selgub, et selline toetussumma on nendele ettevõtetele väikese osatähtsusega, võiks praegust toetusmäära tulevikus oluliselt vähendada, sest ka praeguse kõrge toetusmääraga ei suudetaks ettevõtet eriti toetada. Nii võiks oluliselt väheneda toetuse taotlemine suurtele pindadele toetuse enda pärast.

Aedmaasikale, mis köögiviljade gruppi ei kuulu, taotleti MAHE toetust 2018. a 45 ha.

Püsilikultuuridele MAHE toetuse taotlemisest

Püsilikultuuride MAHE taotlusala pinnast (2364 ha) taotleti 2018. a enim MAHE toetust astelpaju (1444 ha, 61% pinnast), õunapuu (426 ha, 18%), musta sõstra (182 ha, 7,7%) ja mustika (102 ha, 4,3%) pinnale. Astelpaju taotluspinnast 603 ha (42%) kuulus ühele ettevõttele Hiiu maakonnas.

MAHE tootjate mullaviljakuse, elurikkuse ja pinnavee kvaliteedi uuringud

MAHE tootjate põldudelt mullaproovide võtmist, mullaanalüüside kasutamist, väetamist ja erinevate mullaharimisviiside kasutamist uuriti 2016. a e-uuringus (PMK, 2018u). Künnikihi mulla pH, omastatava PK sisalduse ning mahepõldude väetustarbe muutusi analüüsiti aga mullaviljakuse uuringus osalenud seireettevõtete baasil (PMK, 2018u).

MAHE tootjate ettevõtete elurikkust analüüsitakse aga pikaajalises seireuuringus mitmete kimalaste (PMK, 2018k) ja põllulindude näitajate muutuste põhjal (PMK, 2018l).

Põllumajandustegevusest mõjutatud pinnavee kvaliteeti hinnatakse MAHE tootmisel drenivee kvaliteediuuringu (PMK, 2018d) ja taluvärava toiteelementide bilansi uuringu alusel (PMK, 2018b).

MAHE tootjate sotsiaal-majanduslikke näitajaid analüüsitakse uuringus MAK 2014-2020 põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete hindamine sotsiaalmajanduslikust aspektist lähtudes 2017. aastal (PMK, 2018c).

Kokkuvõte

MAHE toetusealune kogupind oli 2018. aastal 175 749 ha, mis moodustas 94% MAHE taotlusala pinnast (81% mahepõllumajanduse registris olevast mahepõllumajandusmaast), sellest MAHE üleminekutoetust määrati 10 424 ha. MAHE toetuse saajaid oli 1753 (90% mahepõllumajanduse registris olevatest mahetootjatest), sellest MAHE üleminekutoetuse saajaid oli 144. 2017. a võrreldes suurenes MAHE pind 12% (12 453 ha) ja toetuse saajate arv 5,0% (83 võrra). MAHE toetusala keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2018. a 100 ha.

Kõige rohkem oli MAHE toetuse saajaid 2018. a Võru (242 e ehk 14% taotlejatest) ja Pärnu (210) maakonnas. Kõige vähem oli toetuse saajaid Ida-Viru (41) ning Jõgeva (61) maakonnas. Suurimad MAHE toetuse alused pinnad olid Tartu (25 339 ha e 14% MAHE pinnast) ja Pärnu (20 643 ha) maakonnas. Kõige vähem oli MAHE toetuse alust kogupinda Põlva (3917 ha) ja Ida-Viru (5779 ha) maakonnas. MAHE toetusala pinna suurim osakaal ÜPT toetusala pinnast oli Hiiu maakonnas – 53% ja Võru maakonnas (31%) ning kõige väiksem Järva (8,6%) ning Põlva (8,7%) maakonnas. Eesti MAHE toetusala pinna koguosa ÜPT toetusala pinnast oli 18%. Kõige suurem keskmine pind toetuse saaja kohta oli Ida-Viru (141 ha) ja Tartu (136 ha) maakonnas ning väiksem Põlva (62 ha) ja Saare (75 ha) maakonnas.

Väikese toetusala pinnaga suurusgruppides (<1 ha, 1-2,99 ja 3-9,99 ha) oli toetuse saajate arv 2018. a märkimisväärne (kokku 328 e 19% toetusesaajatest), kuid toetusala kogupind väike (1456 ha e 0,8%

toetuspinnast). Suurim toetuslune pind oli suurusgrupis 100-499,99 ha (87 017 ha, 50%) ja suurim toetusesaajate arv grupis 10-49,99 ha (622 toetuse saajat, 38%).

Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga MAHE toetuse lisamaksega külvipind oli MAHE tootjatel 2018. a kokku 2337 ha (91 toetuse saajat). See pind ja toetusesaajate arv suurenes 2017. a võrreldes oluliselt (vastavalt 86 ja 60%). Enim oli MAHE sertifitseeritud teravilja/kartuli seemnega külvipinda Jõgeva ja Lääne maakonnas.

MAHE toetusluse pinna lisamaksesse panustavate mahepõllumajanduslikult peetavate loomade koguarv oli 2018. a enamusel loomaliikidest oluliselt suurem kui 2009.-2013. a keskmiselt. MAHE veiseid oli 46 819. Kõige rohkem oli neid Pärnu (7595 e 16%) ning kõige vähem Põlva maakonnas (927). MAHE lüpsilehmi oli veiste hulgas 2126. Lüpsilehmade arv on 2011. a alates aga oluliselt langenud. Enim oli neid Pärnu ja Saare (mõlemas 17% lüpsilehmade koguarvust). MAHE lambaid oli 27 775. Saare maakonnas oli neid kõige rohkem (6631 e 23%) ja kõige vähem Ida-Viru maakonnas (131). MAHE kitsi oli 1398. Kõige rohkem oli MAHE kitsi Ida-Viru maakonnas (28% kõigist MAHE kitsedest). MAHE karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) kokku oli kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (12 900 e 16%). Kõige vähem oli karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1703) maakonnas. MAHE kodulinde (kokku 23 457) oli kõige rohkem Lääne-Viru (6257 e 27%) ja Valga maakonnas (5689 e 24%). Kodulindudest põhilise osa moodustasid munakanad (68%) ja broilerid (26%). MAHE mesilasperesid oli kokku 1927. Põhiline osa neist oli Lääne-Viru (737 e 38%) ja Saare (334) maakonnas. Pärnu maakonnas vähenes MAHE mesilasperede arv üle kolme korra.

Lühiajaliste ja püsirohumaade koguosaal oli MAHE taotluslusest pinnast 2009.-2013. a keskmiselt 74% ja 2018. a 65%. Püsirohumaade osakaal oli 2009.-2013. a 48% ja 2018. a 40%. Tera- ja kiukultuure oli 2009.-2013. a keskmiselt 22%, kuid 2017. a juba 33%. Püsirohumaade osakaal taotluslusest pinnast oli Saare maakonnas 79%, Hiiu maakonnas 74%, kuid Tartu maakonnas vaid 16%. MAHE püsirohumaad on hakatud ka üles harima. MAHE toetuse taotlejad taotlesid eelneval aastal püsirohumaaks märgitud pinnale 2016. a toetust juba teistsugusele kultuurile ligikaudu 4025 ha, 2017. a 6874 ha ja 2018. a 4234 ha.

Lühiajalisi rohumaid oli MAHE taotlejate põllumaal 2018. a keskmiselt 41%, (2009.-2013. keskmisena 51%) tera- jm kultuure (kaasaarvatud allakülvidega) 59% (2009.-2013. keskmisena 49%). Liblikõieliste (heintaimede puhaskultuurid ja nende segud ning allakülvid ja kaunviljad) osakaal langes MAHE taotluslusel põllumaal 2016. ja 2017. a mõnevõrra, kuid 2018. a jällegi tõusis märgatavalt (61%-ni). Liblikõielistest oli liblikõielisi heintaimi ja nende segusid kõrrelistega 61% (2009.-2013. a keskmisena 76%), tera- jm kultuure liblikõieliste allakülviga 25% (2009.-2013. a 20%) ja kaunvilju 14% (2009.-2013. a 3,5%).

Mustkesa osakaal oli MAHE 2007+ taotlejate põllumaal 2009.-2013. a keskmisena 6,3%. MAHE 2014+ taotlejate põllumaal on mustkesa osakaal põllumaal aga 2015. a alates, kui sellele enam MAHE toetust ei määrata, vähenenud miinimumini (2018. a vaid 0,3%).

Tera-, õli- ja kiukultuuride MAHE taotluspinnast oli 2018. a enim kaera (25 885 ha, 42%), põldhernest (9,2%) ja suvinisu (9,1%). Kui 2018. a oli kanepi osakaal grupis 10%, siis 2018. a vaid 2,7%.

Köögiviljade MAHE taotluspinnast (280 ha) taotleti 2018. a toetust enim lehtkapsale (102 ha, 43% pinnast), aedoale (43 ha) ja aedhernele (32 ha). Lehtkapsa pinnast 80%-l oli aga tegeliku põllukultuurina märgitud naeris. Kogu taotluslune lehtkapsa pind kuulus ühe ettevõtja firmadele, kes on varem taotlenud toetusi köögivilja ning

ravim- ja maitsetaimede grupis mittesihotstarbeliselt üksikute kultuuride suurtele pindadele ilmselt vaid toetuse enda pärast.

Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusalune kogupind oli 2018. a 466 ha. Enim taotleti toetust musta kapsasrohu pinnale (267 ha, 57%) ja aedkoriandrile (70 ha, 15%). Ülejäänud ravim- ja maitsetaimede osakaal oli väike. Kuna suurem osa mustast kapsasrohust ja aedkoriandrist kasvatati ettevõtetes suhteliselt suurte pindadel, siis tekib kahtlus, kas neid kasvatati seal sihtotstarbeliselt ravim- ja maitsetaimena.

Püsilikultuuride MAHE taotlusalusest pinnast (2364 ha) taotleti 2018. a enim MAHE toetust astelpaju (1444 ha, 61% pinnast) ja õunapuu (403 ha, 18%) pinnale. Astelpaju pinnast 603 ha (42%) kuulus ühele ettevõttele Hiiu maakonnas.

Väiksema pinnaga (1-2,99 ha ja 3-9,99 ha) MAHE taotlejate suurusgruppides oli 2018. a suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – köögivilj, muud tehnilised kultuurid, püsilikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (vastavalt 53 ja 27%). Põhiliselt kasvatati seal püsilikultuure (vastavalt 46% ja 23%). Suurim püsirohumaade osakaal oli suurusgrupis 10-49,99 ha (56%) ja 50-99,99 ha (54%). Suurema pinnaga suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes ja tera- ning kiukultuuride osakaal suurenes oluliselt.

Meede M12.1 – Natura 2000 toetus põllumajandus- maale

Sisukord

Meede M12.1 – 131 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale	131
Meetme eesmärk.....	134
Meetme analüüs.....	135
Kokkuvõte.....	148

Jooniste loetelu

Joonis 79. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2018. a (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine). 2007.-2014. a; 2015.-2018. a.....	135
Joonis 80. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2018. a tegevusmaakonna järgi (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine; 2007.-2014. a esitatud vanade, 2015.-2018. a uute maakonnapiiride järgi). 2007.-2014. a, 2015.-2018. a	136
Joonis 81. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2018. a NAT määratud pinnast ja deklareeritud pinnast.	138
Joonis 82. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2018. a NAT määratud pinnast maakonniti uute maakonnapiiride järgi.....	138
Joonis 83. 2018. a NAT toetusõiguslik pind maakonniti uue haldusjaotuse järgi	139
Joonis 84. 2018. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata ning NAT taotletud pinna osakaal toetusõiguslikust maakonniti uue haldusjaotuse järgi. NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind, KeA-s kooskõlastatud PLK pind	140
Joonis 85. 2018. a NAT toetusõiguslik pind ning sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind ja KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud PLK-de pind maakonniti uue haldusjaotuse järgi. NAT toetusõiguslik pind, keskkonnaregistri PLK-de pind, KeA-s kooskõlastatud PLK pind	141
Joonis 86. NAT taotletud pinna maakasutus aastatel 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine). Mustkesa ja püsiluhtuuride osakaal oli igal aastal <1% ning seetõttu on need joonisel pea märkamatud.....	145
Joonis 87. Peamiste kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine)	146
Joonis 88. Väiksema osakaaluga kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine)	147

Joonis 89. NAT taotletud pind perioodil 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) ning samale maale taotletud keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) ja mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (MAHE) pind ja osakaal.....148

Tabelite loetelu

Tabel 10. NAT toetuse 2007.-2018 toetusalsused pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest*. 2007.-2014, 2015.-2018137

Tabel 11. KKM keskkonnaregistri PLK pinnaga kattuvate 2018. a NAT toetusalsuste põldude pind maakonniti uue haldusjaotuse järgi; NAT toetusega seotud põllud, keskkonnaregistri PLK-de pind142

Lisade loetelu

Lisa 33. NAT toetust saanud tootjate arv ning toetusalsune pind (ha) maakonniti 2007-2018

Lisa 34. NAT toetuse saajate arv ja osakaal 2018. a erinevates suurusgruppides (lähtuvalt NAT määratud pinnast) maakondade lõikes

Lisa 35. 2018. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind (sh ilma KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata) ja sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind, KeA-s kooskõlastatud PLK-de pind ning NAT taotletud pinna osakaal

Lisa 36. Eri rangusastmega võõndite pinnad NAT toetusõiguslikul maal 2018. a

Lisa 37. EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arv 2018. aasta NAT toetusega seotud põldudel maakonniti

Lisa 38. NAT 2018. a taotlejatele määratud summad (eur) maakonniti

Kasutatud kirjanduse loetelu

EELIS, 25.06.2018a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad.

EELIS, 25.06.2018b andmetel. Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.

EELIS, 25.06.2018c andmetel. I, II ja III kaitsekategooria looma-, taime- ning seene- ja samblikuliikide esinemine ning elupaigad ja kasvukohad.

EELIS, 25.06.2018f andmetel. Hoiualad, piiranguvööndid ja sihtkaitsevööndid.

KeA, 08.03.2019 andmetel. Keskkonnaameti poolt 2018. a poolloodusliku koosluse toetuse (PLK) taotlemiseks kooskõlastatud pinnad.

KeA, 26.03.2019 andmetel. Kinnitatud kaitsekorralduskavadega alad.

MeM, 2018. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 4*. Allikas: Maaeluministeerium: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v4-2018-12-12.pdf>

PMK, 2015a. (kuupäev puudub). *Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta, 620 lk*. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/Aruanne_2014_aasta-kohta_2_juuni_2015.pdf (Lisad leitavad: <http://pmk.agri.ee/mak/mak-2007-2013/aruanded-2007-2013/>)

PMK, 2016a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme püsihindamisaruanne 2015. aasta kohta*. Saku. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/meetmed_2015_muudetud_18.05.2016.pdf

PMK, 2018a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk*. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/PMK_aruanne_meetmed_HK_18_04_2017.pdf

PRIA. (2018). *ABIKS TAOTLEJALE pindalapõhiste otsetoetuste taotlemisel 2018*. Kasutamise kuupäev: 1.04.2019. a., allikas <http://www.pria.ee/docs/resources/11582.pdf>

PRIA, 17.01.2019a andmetel. Taotletud põllumassiivide kiht (korregeeritud).

PRIA, 17.01.2019c andmetel. PRIA e-põldude kiht.

PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta

PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.

PRIA, 09.04.2019 andmetel. E-kirjavahetus PRIA töötajaga Jana Nurmetu.

Natura 2000 toetust põllumajandusmaale saab taotleda alates 2007. a. Sarnase põhimõttega toetust sai taotleda ka 2006. a, mil toetuse nimeks oli keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetus.

Meetme eesmärk

NAT toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ (loodusliku linnustiku kaitse, linnudirektiiv) ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse, loodusdirektiiv) rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele. (MeM, 2018)

NAT toetuse taotlejad peavad täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitseeseadusest tulenevaid kaitseala, hoiuala või püsielupaiga kaitsekorrast tulenevaid nõudeid. Seega peab NAT toetus tagama kõnesolevatest piirangutest kinnipidamise ja aitama otseselt kaasa ka elurikkuse säilimisele ja/või paranemisele kogu toetusalusel põllumajandusmaal. Seega hinnatakse selle eesmärgi täitmist läbi NAT toetusluse pinna ja toetuse saajate arvu. MAK 2014-2020 koostamise hetkel seati NAT toetusluse pinna sihttasemeks 23 440 ha – hindamise raames jälgitakse selle sihttaseme saavutamist. Uuritakse ka NAT tootjate kuulumist erinevatesse suurusgruppidesse. Lisaks tuuakse välja NAT toetuse saajate arv, kellel on tuvastatud looduskaitseeseaduse rikkumisi.

**NAT toetuse eesmärgiks on tagada
Natura 2000 aladel
looduskaitseõuete täitmine,
säilitada põllumajanduslik tegevus
ning aidata seal kohaneda
piirangutega, mis tulenevad linnu-
ja loodusdirektiivi rakendamisest.**

Täiendavalt analüüsitakse NAT toetusõigusliku pinna suurust ning seda, kui suure osa NAT toetus sellest hõlmas. Analüüsitakse ka KKM keskkonnaregistri PLK-de ning KeA-s PLK hooldamise toetuse (edaspidi ka PLK toetus) taotlemiseks kooskõlastatud PLK-de pinda NAT toetusõiguslikul maal ning PLK pinda, millele taotleti 2018. a NAT toetust. Loodusväärtuste kaitse aspektist analüüsitakse veel eri rangusastmega võõndide NAT toetusõiguslikku pinda ning eri kaitsekategooria liikide elupaikade ja kasvukohtade esinemist põllumassiividel, millele taotleti NAT toetust.

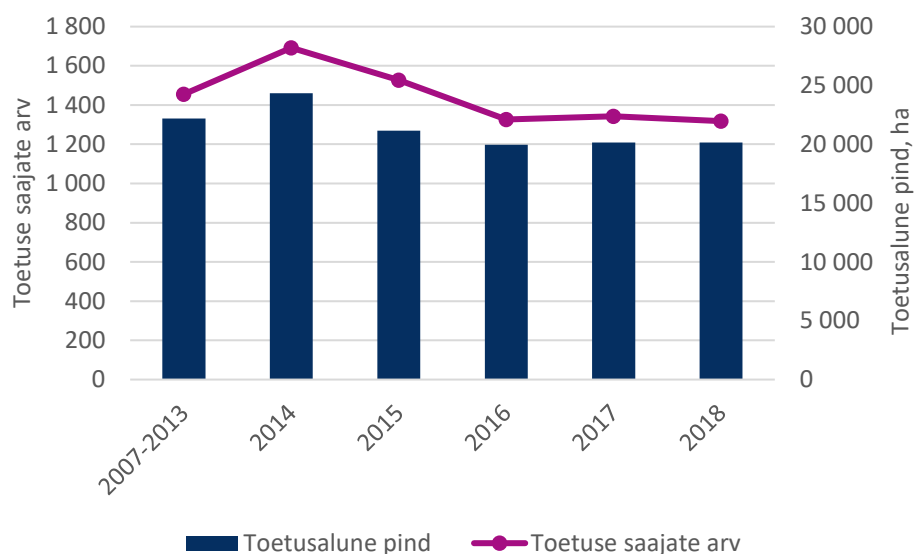
Meetme eesmärki säilitada Natura 2000 aladel põllumajanduslik tegevus aitab ühelt poolt hinnata NAT toetuslune pind. Lisaks analüüsiti, kui suur osa NAT toetusõiguslikust pinnast on nii NAT kui ka PLK toetusega katmata. Põllumajandusliku tegevuse jätkumisele Natura 2000 aladel peaks aitama kaasa ka saamatajäänud tulu ja lisakulu kompenseerimine, kuna see aitab kohaneda piirangutega, mis tulenevad linnu- ja loodusdirektiivi rakendamisest. Seda saab hinnata läbi NAT taotlejatele määratud toetussumma.

NAT toetuse saajate tausta kirjeldamiseks analüüsitakse NAT taotlejate maakasutuse ja põllumaal kasvatatavate kultuurigruppide osakaale ning nende poolt taotletud teisi keskkonnaga seotud toetusi NAT taotletud maal, põhitähelepanuga MAHE ja KSM toetustel.

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

Perioodil 2007-2013 oli aastate keskmine toetuse saajate arv 1455 ja toetuslune pind 22 190 ha⁹. Aasta-aastalt toetuslune pind kasvas ja saavutas 2014. a maksimumi – 1692 toetuse saajat ja 24 334 ha (PMK, 2016a). MAK 2014-2020 perioodil mõlemad näitajad langesid mõnevõrra. 2018. a määrati toetus 1318 taotlejale ja 20 162 hektarile (PRIA, 22.03.2019e andmetel) (Joonis 79). Maakonniti oli NAT toetuse saajate arv aastate jooksul kõrgeim Võru ja Valga maakonnas, toetuslune pind Pärnu, Valga ja Võru maakonnas¹⁰ (Joonis 80, Lisa 33). Seoses 2017. a haldusreformiga muutusid maakonnapiirid. 2007.-2014. a näitajate jaotus maakonniti on esitatud vana, 2015.-2018. a uue haldusjaotuse järgi, seetõttu on nt suurenenud näitajad Pärnu ja Tartu maakonnas ning vähenenud Lääne ja Jõgeva maakonnas.

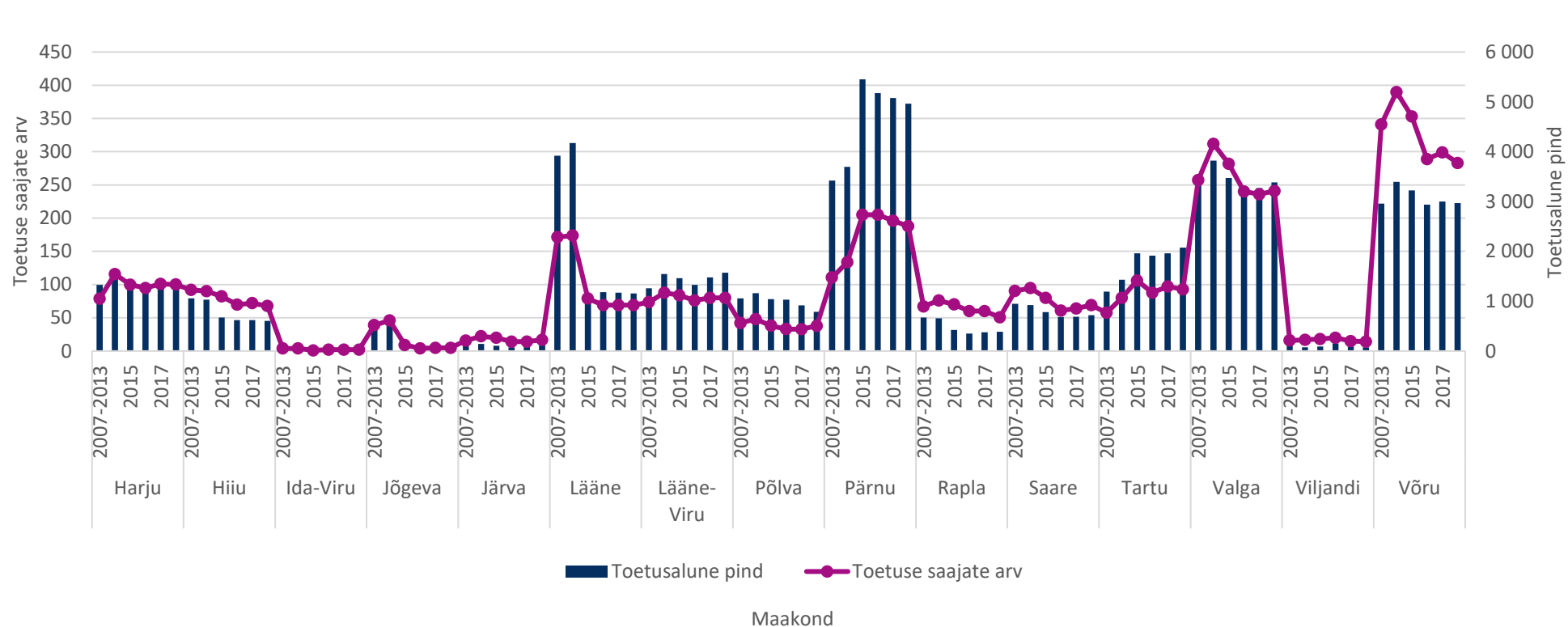

Joonis 79. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2018. a (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine). 2007.-2014. a (PMK, 2018a); 2015.-2018. a (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

⁹ Toetuse saajate arv ja toetuslune pind on esitatud PRIA-s tehtud määramiste põhjal ehk selle põhjal, kellele ja kui suurele alale toetus ka realselt määrati

¹⁰ NAT toetusluse pinna jaotumine maakonniti on siin kajastatud PRIA tegevusmaakonnast lähtudes (ühe tootja kõikide põldude asukoht on märgitud maakonda, kus asub suurem osa tootja põldudest), mitte selle järgi, kus vastav toetuslune pind realselt (geograafiliselt) asub

Meede M12.1 - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale

Joonis 80. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2018. a tegevusmaakonna järgi (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine; 2007.-2014. a esitatud vanade, 2015.-2018. a uute maakonnapiiride järgi). 2007.-2014. a (PMK, 2018a), 2015.-2018. a (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

NAT toetuse eesmärgiks seati MAK 2007-2013 raames 1500 toetuse saajat ning toetusaluseks pinnaks 38 000 ha. Toetuse saajate arvu osas sai eesmärk juba 2012. a ületatud (eesmärgist saavutatud 106%) ning saavutas 2014. a maksimumi (eesmärgist 113%). Toetusaluse pinna osas jäi aga eesmärk perioodi lõpuks saavutamata (2014. a eesmärgist täidetud 64%) (PMK, 2015a) (Tabel 10). MAK 2014-2020 raames toetuse saajate arvule sihttasest seatud ei ole, kuid toetusaluse pinna osas on see 23 440 ha ehk 14 560 ha vähem kui eelmisel perioodil. 2015. a oli NAT toetusalune pind 21 148 ha, mis moodustas eesmärgist 90%, 2016. a 19 970 ha, mis moodustas eesmärgist 85% ning 2017. a 20 161 ha, mis moodustas eesmärgist 86%. 2018. a suurenes toetusalune pind võrreldes 2017. a pinnaga vaid 1 ha võrra (20 162 ha). Sellegipoolest, kuigi toetusalune pind oli 2016.-2018. a võrreldes 2014. aastaga üle 4000 ha väiksem, oli osakaal sihttasemest küllaltki kõrge, kuna sihttasest uue MAK-i raames oluliselt vähendati.

MAK 2014-2020 raames seati NAT toetusaluse pinna sihttasemeks 23 440 ha, millest 2018. a toetusalune pind moodustas 86%.

Tabel 10. NAT toetuse 2007.-2018. a toetusalused pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest*. 2007.-2014. a (PMK, 2018a), 2015.-2018. a (PRIA, 31.01.2019a andmetel)

Aasta	2007-2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018
Toetusalune pind, ha	22 190	24 334	21 148	19 970	20 161	20 162
% eesmärgist (toetusalune pind)	58	64	90	85	86	86

*Sihttasemed: MAK 2007-2013 raames 38 000 ha ja MAK 2014-2020 raames 23 440 ha; 2007.-2014. a eesmärk on arvutatud MAK 2007-2013 eesmärgi järgi, 2015.-2018. a aga MAK 2014-2020 eesmärgi järgi

Lisaks uuriti NAT toetuse saajate suurusgruppe lähtuvalt NAT 2018. a määratud pinnast (PRIA, 20.03.2019a andmetel). 66% NAT tootjatest kuulusid suurusgruppidesse kuni 9,9 ha (Joonis 81). Suurusgruppi 10-49,9 ha kuulus 28% tootjatest. Gruppidesse 50-99,9 ning 100-499,9 ha kuulus vastavalt vaid 3% ja 2% NAT 2018. a toetuse saajatest. Suurima määratud pinnaga gruppi (500-999,9 ha) kuulus vaid kaks tootjat (Lisa 34). NAT tootjatel ei asu sageli kogu nende kasutuses olev põllumajandusmaa Natura 2000 aladel. 2018. a võrdus NAT tootjate NAT määratud pind deklareeritud pinnaga¹¹ 39%-l NAT tootjatest. NAT määratud pind moodustas kogu deklareeritud pinnast vähem kui poole 44%-l tootjatest, sh vähem kui kümnendiku 18%-l tootjatest. Seetõttu uuriti lähemalt ka NAT tootjate jagunemist suurusgruppidesse lähtuvalt deklareeritud pinnast. Deklareeritud pinna järgi kuulus 43% NAT tootjatest suurusgruppidesse kuni 9,9 ha. Suurima osakaaluga suurusgruppid olid 3-9,9 ha (30%) ning 10-49,9 ha (32%). Suurusgruppidesse alates 100 ha kuulus deklareeritud pinna järgi 17% NAT toetuse saajatest. 2018. a NAT määratud pind moodustas NAT tootjate deklareeritud pinnast 18%.

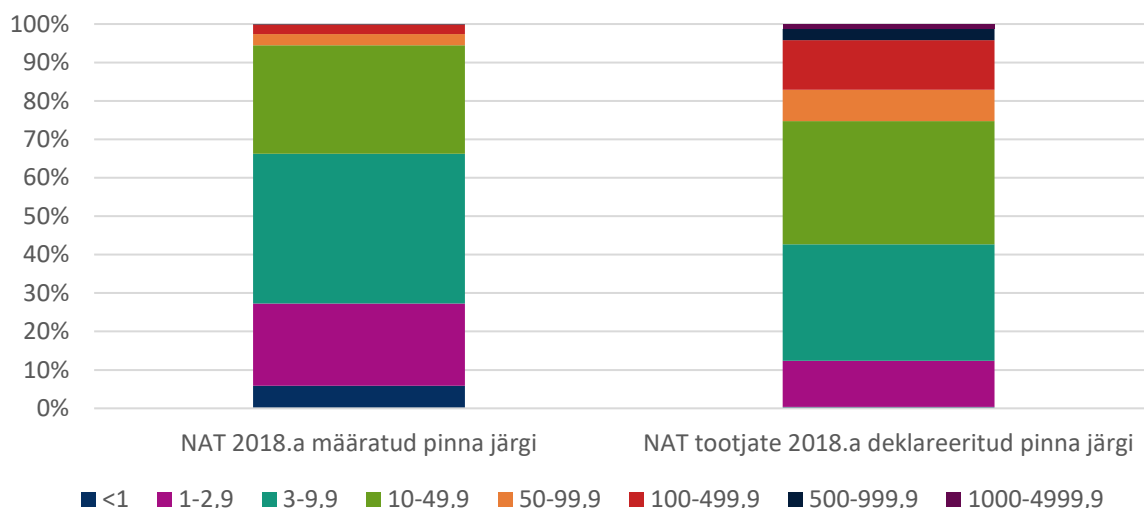
NAT tootjate 2018. a NAT määratud pind moodustas NAT tootjate deklareeritud pinnast 18%, NAT määratud pind võrdus deklareeritud pinnaga 39%-l NAT tootjatest.

NAT toetuse saajate kuuluvust erinevatesse suurusgruppidesse lähtuvalt NAT 2018. a määratud pinnast uuriti ka maakonniti (tegevusmaakond uue haldusjaotuse järgi). Väikestes suurusgruppidesse (<1 või 1-2,9 ha) kuulus kõige rohkem NAT toetuse saajaid Viljandi ja Jõgeva maakonnas, kus enam

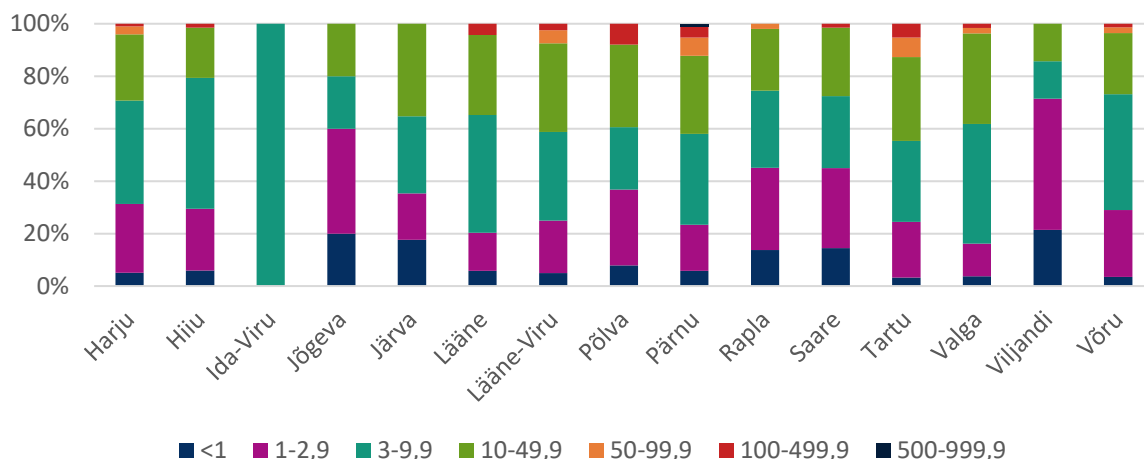
kui pooled NAT toetuse saajatest kuulusid nendesse suurusgruppidesse (Joonis 82). Kõigis maakondades kuulusid NAT

¹¹ Deklareeritud pinna all mõeldakse kogu põllumajandusmaa pinda, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotle (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa)

määratud pinna järgi vähemalt 90% tootjatest suurusgruppidesse alla 100 ha. Üle 100 ha NAT määratud pinnaga tootjate osakaal oli suurim Põlva, Pärnu ja Tartu maakonnas (vastavalt 7,9%, 5,3% ja 5,3%). Pärnu maakonnas kuulus 2 tootjat gruppi 500-999,9 ha, teistes maakondades 500 ha või enam määratud NAT pinnaga tootjaid ei leidunud.

Joonis 81. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2018. a NAT määratud pinnast ja deklareeritud pinnast (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

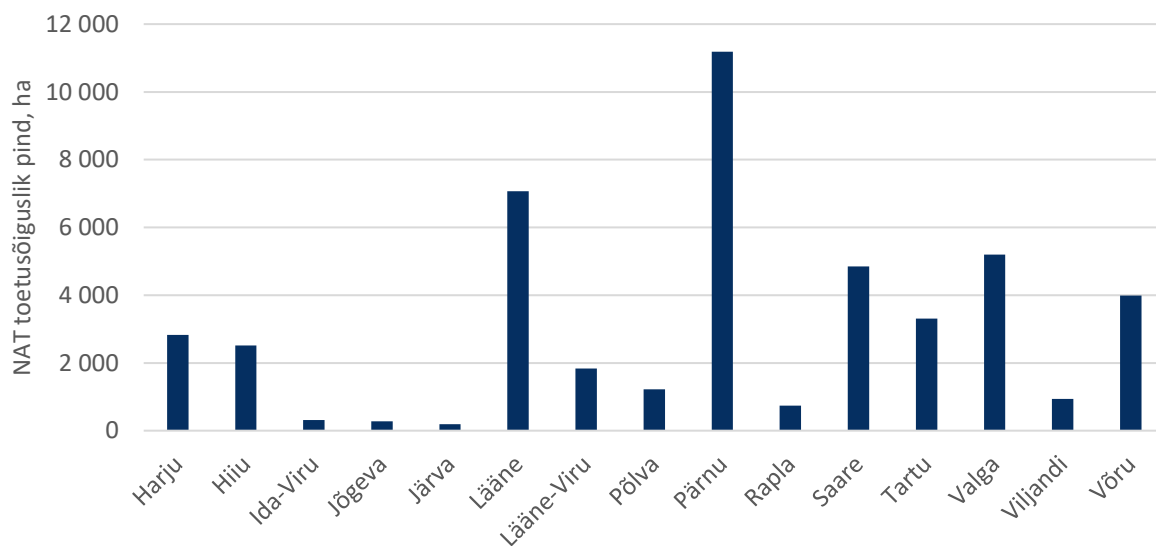
Joonis 82. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2018. a NAT määratud pinnast maakonniti uute maakonnapiiride järgi (PRIA, 20.03.2019a andmetel)

NAT toetusõiguslik pind ja kaetus NAT toetusega

NAT toetust saab taotleda Natura 2000 alal asuva ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris asuva põllumajandusmaa kohta. Seetõttu on NAT toetusõigusliku pinna arvutamiseks igal aastal leitud PRIA põllumassiivide ning Natura 2000 loodus- ja linnualade MapInfo kaardikihtide ühisosa. Seejuures on varasemates aruannetes eristatud PRIA põllumassiivide osas n-ö taotletud ja taotlemata kaardikihte ja sellest tulenevalt leitud NAT toetusõiguslik pind ka taotletud ja taotlemata põllumassiivide kohta eraldi. Taotletud põllumassiivid on viimase nelja aasta jooksul märgitud pindalatoetuste taotlustel, taotlemata põllumassiivid aga mitte – neile on toetusi taotletud rohkem kui neli aastat tagasi või ei ole üldse taotletud. 2017. aastast leitakse NAT toetusõiguslik pind vaid taotletud ehk aktiivsel kaardikihil asuvate põllumassiivide kohta (kui ei öelda, et tegemist on taotlemata põllumassiivide kihil asuvate aladega), sest tegelikult PRIA

taotlemata põllumassiivide kaardikihil¹² regulaarselt andmeid ei uuenda ja seal kaardikihil leidub ka alasid, mis ei ole enam heas põllumajanduslikus korras (seega ei oleks ka NAT toetuse õiguslikud).

2018. a oli NAT toetusõiguslik pind analüüsi tulemusel 46 463 ha (PRIA, 17.01.2019a andmetel); (EELIS, 25.06.2018a andmetel). Nagu ka 2017. a, asusid suurimad NAT toetusõiguslikud pinnad Pärnu ja Lääne maakonnas, millele järgnesid Valga, Saare ja Võru maakond (Joonis 83, Lisa 35). Samale maale ei saa korraga taotleda NAT ja PLK toetust. 2018. a oli KKM keskkonnaregistri PLK-de ehk PLK toetuse õiguslike PLK-de pind (EELIS, 25.06.2018a andmetel) NAT toetusõiguslikul maal 24 525 ha, millest 20 179 ha oli KeA-s kooskõlastatud PLK toetuse taotlemiseks¹³ (KeA, 08.03.2019 andmetel). Kui viimane pind NAT toetusõiguslikust pinnast (46 463 ha) maha arvata, jääb NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 26 284 ha.

Joonis 83. 2018. a NAT toetusõiguslik pind maakonniti uue haldusjaotuse järgi (PRIA, 17.01.2019a andmetel); (EELIS, 25.06.2018a andmetel)

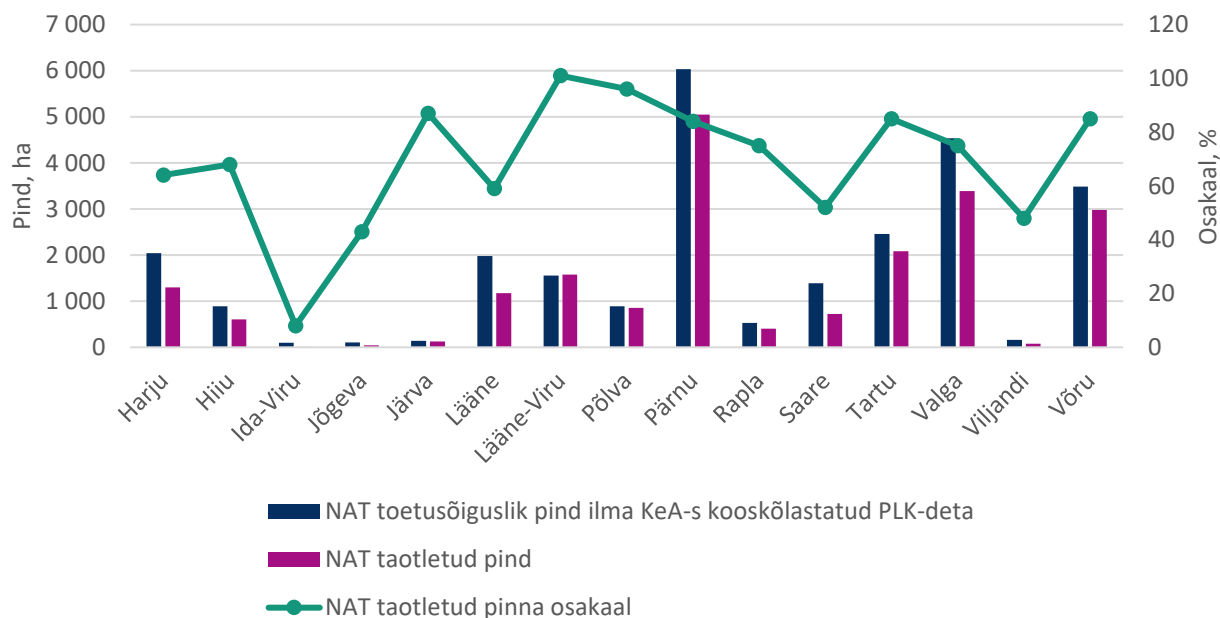
2018. a NAT taotletud pind moodustas NAT toetusõiguslikust pinnast 44%. Samas nagu eespool öeldud, ei saa samale maale taotleda korraga NAT ja PLK toetust. Seetõttu leiti NAT taotletud pinna osakaal ka sellisest NAT toetusõiguslikust pinnast, millest oli maha arvatud KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pind ning tulemuseks saadi 78% (1% võrra rohkem kui 2017. a). Seega on ligi veerand NAT toetusõiguslikust pinnast, millele ei ole ka PLK toetust taotletud, veel NAT toetusega katmata – pindalaliselt suurimad alad asuvad Valga (1144 ha), Pärnu (983 ha), Lääne (809 ha) ning Harju (745 ha) maakondades. Toetusaluse pinna asemel on siin kasutatud taotletud pinda¹⁴ põhjusel, et taotletud pinna

¹² Taotlemata põllumassiivide kaardikihile viib PRIA põllumassiivid, mida ei ole viimasel neljal aastal pindalatoetuste taotlusel märgitud, lisaks ka alla 0,3 ha suurused põllumassiivid ning põllumassiivide uuendamise käigus nende küljest eraldatud kasutusest väljas osad. Kuna PLK-de jaoks on PRIA-l eraldi kaardikiht, siis need võivad asuda nii taotletud kui ka taotlemata põllumassiividel või üldse väljaspool PRIA põllumassiivide piire. Alates 2015. aastast, kui avanes võimalus ÜPT nõuetele vastavatele PLK-dele lisaks PLK hooldamise toetusele ka ÜPT-d taotleda, kanti paljud PLK-d ka nõ PRIA taotletud põllumassiivide kihile

¹³ Kogu KeA-s kooskõlastatud pinnale tavaliselt PRIA-st siiski PLK toetust ei taotleta. KeA-s kooskõlastatud PLK-de pind oli 2018. a 30 786 ha (KeA, 08.03.2019 andmetel), määratud PLK toetuse pind aga 29 679 ha (PRIA, 22.03.2019e andmetel) ehk 1107 ha väiksem

¹⁴ Taotletud pind oli NAT tootjatel 2018. a 20 380 ha (PRIA, 04.02.2019b andmetel), toetusalune pind aga 20 162 ha (PRIA, 22.03.2019e andmetel) ehk 218 ha väiksem

info on PRIA päringute tulemusel olemas ka põllumassiivi tasandil, mitte ainult tootja tasandil. Seega on võimalik määratleda, mis maakonnas taotletud alad realselt asuvad ja viia analüüs läbi ka maakondade kaupa. NAT taotletud pinna osakaal oli NAT toetusõiguslikust pinnast (ilma KeA-s kooskõlastatud PLK pindadeta) kõrgeim Lääne-Viru, Põlva, Järva, Tartu, Võru ja Pärnu maakondades (vahemikus 84-101%, Lääne-Viru maakonnas oli NAT toetust taotletud suuremale pinnale, kui tegelikult toetusõiguslik on) (Joonis 84, Lisa 35). Madalaim oli NAT taotletud pinna osakaal Ida-Viru maakonnas (vaid 8%).

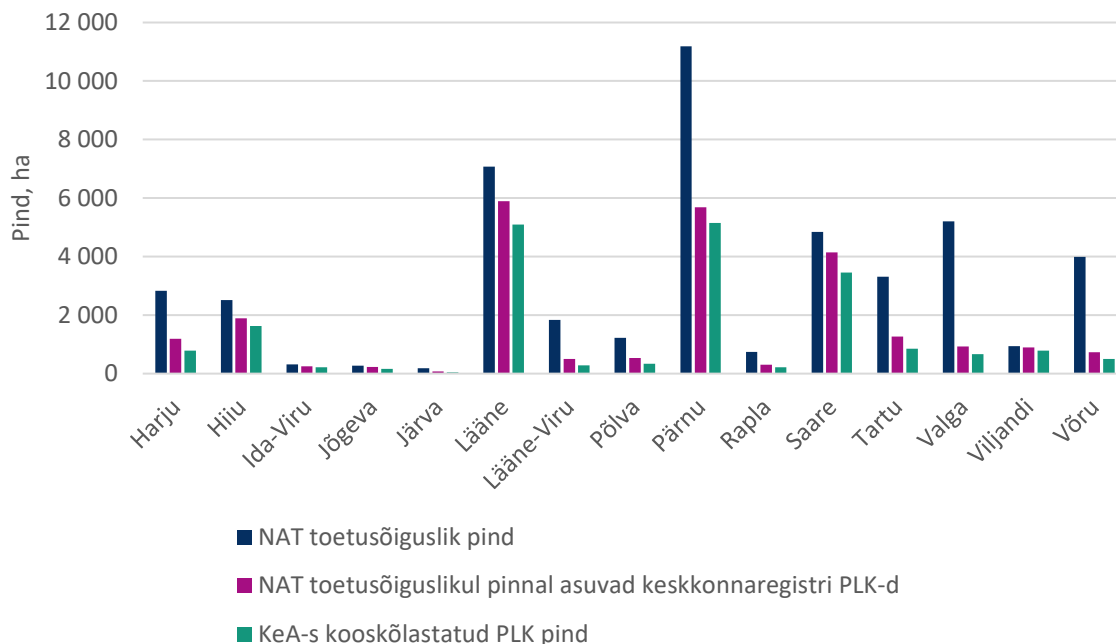

Joonis 84. 2018. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata ning NAT taotletud pinna osakaal toetusõiguslikust maakonniti uue haldusjaotuse järgi. NAT taotletud pind (PRIA, 04.02.2019b andmetel), NAT toetusõiguslik pind (PRIA, 17.01.2019a andmetel); (EELIS, 25.06.2018a andmetel), KeA-s kooskõlastatud PLK pind (KeA, 08.03.2019 andmetel)

NAT toetusõiguslikul pinnal asuvad poollooduslikud kooslused

Poollooduslikud kooslused (PLK-d) kui kõrge loodusliku liigirikkusega traditsioonilised põllumajandusmaastikud on olulised nii looduskaitse kui ka põllumajanduse seisukohast. PLK-dele iseloomuliku suure elurikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine – traditsiooniliselt niitmine ja karjatamine. Seetõttu analüüsitakse NAT toetusõiguslikul alal asuvate PLK toetuse õiguslike PLK-de pinda. KKM keskkonnaregistrisse kantud PLK-dele saab taotleda ka PLK toetust ning sel juhul NAT ja teisi pindalapõhiseid toetusi antud PLK-le enam taotleda ei saa. Samas võib aga arvata, et nende tootjate puhul, kes eelistavad NAT toetust PLK toetuse asemel, aitab NAT toetus juhtida kõrgendatud tähelepanu PLK-de säilitamisele ja looduskaitsemeetmetest kinnipidamisele. Miinuseks on aga asjaolu, et sel juhul ei ole tootjal kohustust võtta osa spetsiaalselt PLK toetuse taotlejatele korraldatud koolitustest, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilisematele teemadele.

Eelnevalt välja selgitatud NAT toetusõigusliku maa ja KKM keskkonnaregistrisse kantud PLK-de kihi (EELIS, 25.06.2018b andmetel) põhjal leiti, kui suur osa PLK toetuse õiguslikest PLK-dest asub NAT toetusõiguslikul põllumajandusmaal. Analüüsi tulemusel oli vastavaks PLK pinnaks 24 525 ha, millest 20 179 ha oli KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud (KeA, 08.03.2019 andmetel). Suurimad NAT toetusõiguslikul alal asuvad keskkonnaregistri PLK-de pinnad asusid Lääne, Pärnu ja Saare maakonnas, kus olid sellest tulenevalt ka suurimad KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pinnad (Joonis 85, Lisa 35).

Joonis 85. 2018. a NAT toetusõiguslik pind ning sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind ja KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud PLK-de pind maakonniti uue haldusjaotuse järgi. NAT toetusõiguslik pind (PRIA, 17.01.2019a andmetel); (EELIS, 25.06.2018a andmetel), keskkonnaregistri PLK-de pind (EELIS, 25.06.2018b andmetel), KeA-s kooskõlastatud PLK pind (KeA, 08.03.2019 andmetel)

Lisaks võib NAT toetusõiguslikke PLK-sid asuda PRIA taotlemata põllumassiivide kihil – seda juhul, kui PLK asub küll PRIA põllumassiivil, aga seda ei ole vähemalt viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuste taotlusel märgitud. See puudutab eelkõige PLK-sid, mis ei ole ÜPT toetuse õiguslikud.

NAT toetusõiguslikul maal (taotletud põllumassiividel) asuvatest PLK-dest ei taotletud 2018. a PLK toetust 4346 hektarile, millest osale võidi olla taotletud NAT toetust. Alates 2018. a on olemas taotluseluse maa info põldude tasandil PRIA e-põldude kaardikihil, seega on erinevalt varasematest aastatest võimalik leida täpne NAT toetuse all olev PLK toetuse õiguslik pind – 2003 ha (Tabel 11). Seega on taotletud põllumassiividel asuvast 4346 ha-st NAT toetusega katmata veel maksimaalselt 2343 ha PLK-sid, millele ka PLK toetust ei taotleta.

Tabel 11. KKM keskkonnaregistri PLK pinnaga kattuvate 2018. a NAT toetusaluste põldude pind maakonniti uue haldusjaotuse järgi; NAT toetusega seotud põllud (PRIA, 04.02.2019b andmetel); (PRIA, 17.01.2019c andmetel), keskkonnaregistri PLK-de pind (EELIS, 25.06.2018b andmetel)

Maakond	KR PLK-dega kattuvate 2018. a NAT toetusaluste põldude pind, ha
Harju maakond	155
Hiiu maakond	83
Ida-Viru maakond	4
Jõgeva maakond	4
Järva maakond	5
Lääne maakond	233
Lääne-Viru maakond	185
Põlva maakond	154
Pärnu maakond	215
Rapla maakond	47
Saare maakond	334
Tartu maakond	187
Valga maakond	137
Viljandi maakond	55
Võru maakond	203
Kõik kokku	2003

Natura 2000 põllumajandusmaal asuvate loodusväärtuste kaitse

NAT toetus on seotud looduskaitseseaduse täitmisega. Looduskaitseseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kaitsealad, hoiualad ja püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud. Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on vastavalt looduskaitseseadusele keelatud kaitseala sihtkaitsevööndis majandustegevus ning piiranguvööndis biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine. Hoiuala puhul peab kinnisasja valdaja vähemalt kuu aega enne tööde alustamist esitama hoiuala valitsejale biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamise, loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimise ja väetamise korral teatise. Hoiuala valitseja hindab kavandatud tegevusi ning tegutseb järgnevalt: kinnitab selle, kui kavandatud tööd on lubatud; teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha; keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

NAT toetusalustele aladele kehtestatud piirangute ulatus sõltub eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. Kogu NAT toetusõiguslikust põllumajandusmaast asus 2018. a 49% PV-s, 24% hoiualal ja 27% SKV-s.

moodustatud kaitsealad, hoiualad ja püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud. Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on vastavalt looduskaitseseadusele keelatud kaitseala sihtkaitsevööndis majandustegevus ning piiranguvööndis biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine. Hoiuala puhul peab kinnisasja valdaja vähemalt kuu aega enne tööde alustamist esitama hoiuala valitsejale biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamise, loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimise ja väetamise korral teatise. Hoiuala valitseja hindab kavandatud tegevusi ning tegutseb järgnevalt: kinnitab selle, kui

Seega sõltub NAT toetusalustele aladele kehtestatud piirangute ulatus (ja seega ka mõju keskkonnale) eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. Kogu NAT toetusõiguslikust põllumajandusmaast (~46 500 ha) asus 2018. a ~22 700 ha PV-s, ~11 100 ha hoiualal ja ~12 700 ha SKV-s (EELIS, 25.06.2018f andmetel) (Lisa 36).

Nagu eelpool mainitud, on alates 2018. a PRIA e-põldude kaardiandmed olemas taotluseluse maa info põldude tasandil, seega on võimalik leida taotletud pinnad eri rangusastmega aladel täpsemalt kui eelnevatel aastatel. NAT taotletud pind oli 2018. a PV-s 16 122 ha, hoiualal 4144 ha ja SKV-s 1722 ha (kokku 21 988 ha). Ilmselt on kaardikihtidesse sisse jäänud mõned ebatäpsused, kuna NAT taotletud kogupind oli e-põldude kaardikihil (PRIA, 04.02.2019b andmetel); (PRIA, 17.01.2019c andmetel) 1615 ha võrra väiksem – 20 373 ha.

NAT 2018. a taotletud põldude kogupinnast oli kinnitatud kaitsekorralduskavadega kaetud 87%.

Looduskaitseseaduse järgi määratakse kaitseala ja püsielupaiga kaitsekord kaitse-eeskirjaga. Lisaks võib kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamiseks koostada kaitsekorralduskava (KKK). KKK-s tuuakse välja kaitstava ala üldiseloomustus, alal leiduvate loodusväärtuste kirjeldus, väärtustepõhised mõõdetavad kaitse-eesmärgid, oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ja 30 aasta perspektiivis eesmärgiga saavutada kaitse-eesmärgina toodud liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund ning väärtusepõhised indikaatorid selle hindamiseks, peamised väärtusi

mõjutavad tegurid, vajalikud kaitsemeetmed ja iga meetme rakendamise oodatav tulemus. Lisaks tuuakse välja põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste loetelu, kusjuures iga tegevuse juures määratakse ära tegevuse maht, tööde teostamise koht ja orienteeruv maksumus. Kuna NAT toetuse taotlejad peavad täitma looduskaitseseaduse nõudeid, on looduskaitse eesmärgi saavutamine seotud ka KKK-de järgimisega. NAT taotletud põldude kogupindala oli 2018. a 20 380 ha (MapInfo kihil 20 373 ha) ning kinnitatud KKK-dega (KeA, 26.03.2019 andmetel) kattus sellest 17 659 ha ehk 87%.

Natura 2000 võrgustiku aladel peab looduskaitseaduse ning selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid tegelikult täitma ka ilma NAT toetuseta. Seega võib NAT toetuse panuse looduskaitseaduse nõuete täitmise tagamisse kahtluse alla seada. Samas pöörab NAT toetus ilmselt looduskaitseaduse nõuete täitmisele rõhutatud tähelepanu, sest nõuete rikkumise korral nõutakse osa toetussummast tagasi. Lisaks peaks

looduskaitseaduse nõuete täitmist soodustama saamatajäänud tulu ja lisakulu hüvitamine NAT toetuse poolt. Perioodil 2008-2017 tuvastati NAT toetuse saajatel kokku vaid kuus looduskaitseaduse nõuete rikkumist (PMK, 2018a), 2018. a rikkumisi ei tuvastatud (PRIA, 09.04.2019 andmetel).

Positiivse mõju osas elurikkusele võib välja tuua NAT toetuse panust põllumajandusliku tegevuse jätkamisel. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. Tihti toimib Natura 2000 põllumajandusmaa n-ö toetusaladena mitmetele kaitsealustele liikidele, kes elavad Natura 2000 alade läheduses ja käivad neil aladel toitumas. Seega tooksid muutused Natura 2000 põllumajandusmaal kaasa suuremad muutused elurikkuses ka väljaspool Natura 2000 põllumajandusmaad.

Varasematel aastatel analüüsi EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arvu NAT toetusega seotud põllumassiividel, alates 2018. aastast on vastavad arvud võimalik leida konkreetsetel põldudel, millele 2018. a NAT toetust taotleti (EELIS, 25.06.2018c andmetel); (PRIA, 04.02.2019b andmetel); (PRIA, 17.01.2019c andmetel). Kokku oli EELIS andmebaasis NAT taotletud põldudel registreeritud 786 (võrdluseks: 2017. a 859) kaitsealuste loomaliikide elupaika, 412 (2017. a 419) taimeliikide ning 3 (2017. a 5) seene- ja samblikuliikide kasvukohta (Lisa 37). Kaitsealused liigid jagunevad kolme kaitsekategooriasse. Kõige rohkem esines III kaitsekategooria loomaliikide elupaiku (481). Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 26, taimeliikide kasvukohti 2 ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 1.

NAT 2018. a taotletud põldudel oli EELIS andmebaasis registreeritud elupaik 5-I I, 22-I II ja 62-I III kaitsekategooria loomaliigile. Taimeliikide osas olid vastavad numbrid 2, 31 ja 33 ning seene- või samblikuliikide osas 1, 1 ja 1.

I kaitsekategooria loomaliikide elupaikadest esines enim niidurüdi elupaiku (8), järgnesid tutka (7), kõre (6), väike-laukhane (4) ja euroopa naaritsa (1) elupaigad. II kaitsekategooria liikidest esines enim harivesiliku (87) ja hariliku mudakonna (53) elupaiku, III kategooria liikidest aga tähnikesilike (65), tiigikonnade (61) ja rukkiräägu (56) elupaiku.

I kaitsekategooria taimeliike esines vaid kaks: põhja-raunjalg ja haruline võtmehein (kasvukohti kummalgi 1). II kategooria taimeliikidest esines enim hariliku muguljuure (22) kasvukohti ning III kategooria liikidest kahkjaspunase sõrmkäpa (43), soo-neiuvaiba (31) ja halli käpa (30) kasvukohti.

Seene- või samblikuliike esines NAT toetusega 2018. a seotud põldudel vaid kolm: I kaitsekategooria seen roosa võrkheinik, II kaitsekategooria seen purpur-maakeel ning III kaitse kategooriasse kuuluv harilik kopsusamblik.

Põllumajandusliku tegevuse tagamine Natura 2000 aladel

NAT toetuse üheks eesmärgiks on säilitada Natura 2000 võrgustiku aladel põllumajanduslik tegevus ning aidata seal toime tulla ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad loodus- ja linnudirektiivi rakendamisest. Seda tehakse direktiivide

NAT toetuse saajatel 2018. a looduskaitseaduse nõuete rikkumisi ei tuvastatud.

EELIS andmebaasis oli 2018. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 786 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 412 taimeliikide ning 3 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

rakendamise tõttu saamata jäänud tulu ja lisakulu kompenseerimisega. Seega aitab antud toetus kaasa ka ääremaastumise ja maade kasutusest väljajätmise ärahoidmisele kogu toetusalusel põllumajandusmaal – 2018. a oli NAT toetusalusene pind 20 162 ha (PRIA, 22.03.2019e andmetel). NAT tootjatele määratud summad, sh maakonniti on välja toodud [Lisas 38](#).

2018. a oli NAT toetusõiguslikust pinnast (46 463 ha, [Lisa 35](#)) NAT või PLK toetusega katmata 5904 ha ehk 13% – samas oli see pind viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuste taotlustel märgitud ehk sellele taotleti ilmselt teisi pindalatoetusi.

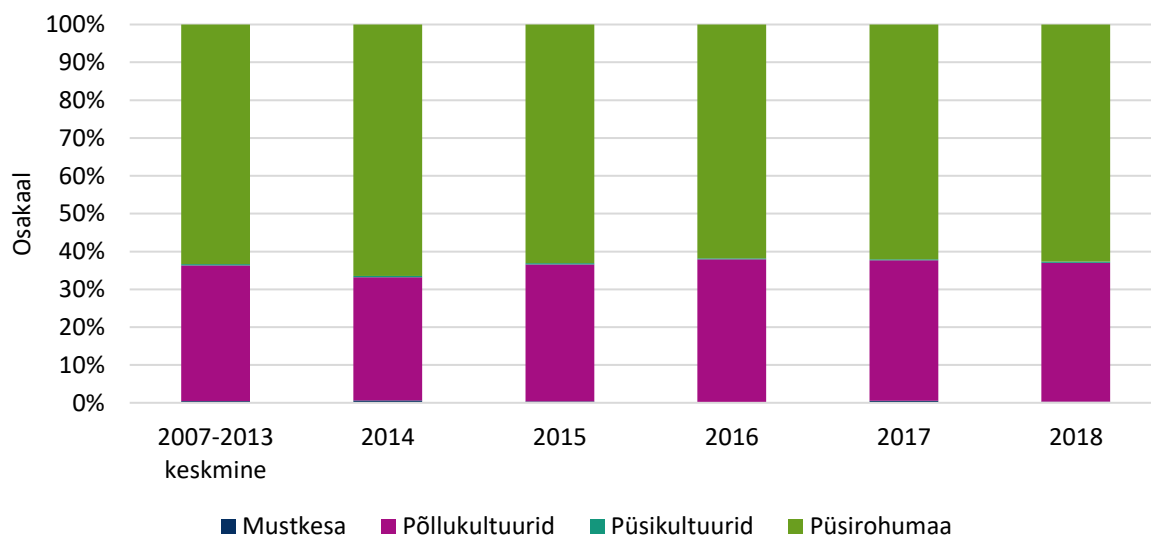
Maakasutuse andmete analüüs

Jätkusuutliku maakorralduse aspektist on oluline analüüsida NAT toetuse all oleva pinna maakasutust ning selle muutusi aastate jooksul. Kuna toetusalusel pinna info põldude kaupa puudub, on maakasutuse analüüs samuti läbi viidud taotletud pinnaga¹⁵. Suurim on NAT põldudel olnud läbi aastate püsirohumaade osakaal, mis jäi perioodil 2007-2018 vahemikku 60-66%, olles 2018. a 63%. Ka põllukultuuride osakaal oli küllaltki suur ja jäi perioodil 2007-2018 vahemikku 32-40% (2018. a 37%).

Mustkesa ja püsilukultuuride osakaal oli minimaalne, jäädes kõigil aastatel mõlema puhul alla ühe protsendi (Joonis 86).

Alates 2015. aastast võeti kasutusele uus mõiste keskkonnatundlik püsirohumaad (TPR) – püsirohumaad, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ning mille muld on 100% ulatuses turvasmuld (TPR kasutusotstarvet ei tohi muuta ning seda maad ei tohi üles künda). TPR rohukamara uuendamine on lubatud üksnes pealtkülvi teel ja PRIA-t tuleb sellest eelnevalt teavitada. Taotleja, kes on muutnud TPR kasutusotstarvet või on sellise püsirohumaad üles kündnud, peab PRIA määratud tähtjaks selle ala tagasi püsirohumaaks muutma (PRIA, 2018). NAT taotletud põldudel oli 2018. a TPR-i pindala 258 ha (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Eelolevas maakasutuse analüüsis on tundlike püsirohumaade pind püsirohumaade hulka arvatud.

NAT põldudel on läbi aastate olnud suurim püsirohumaade osakaal, jäädes olenevalt aastast vahemikku 60-66%.

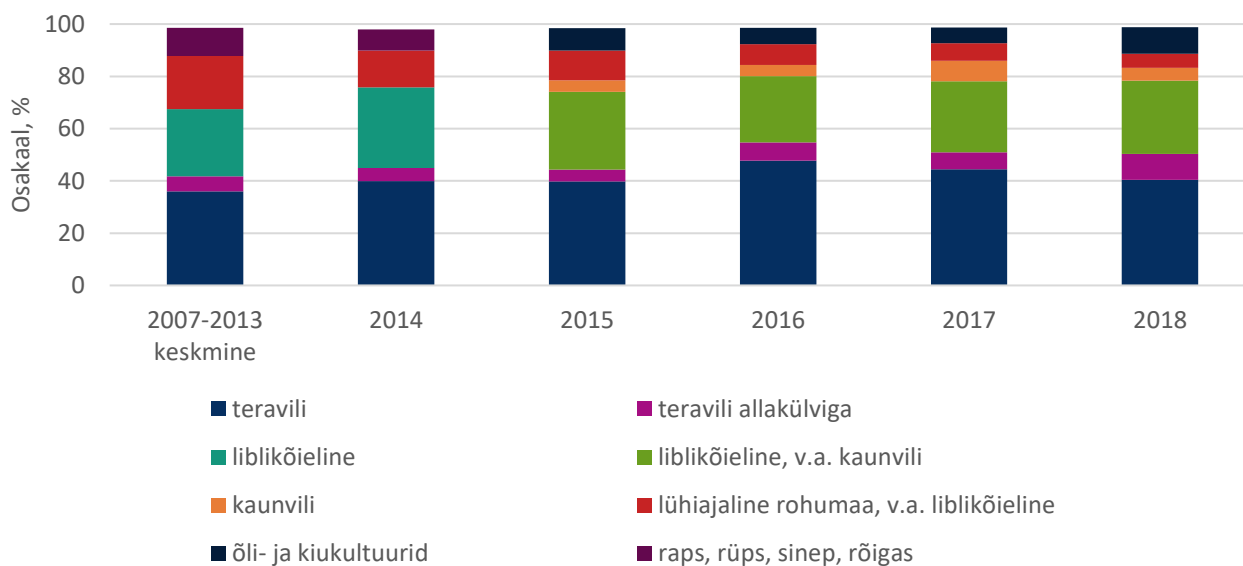
Joonis 86. NAT taotletud pinna maakasutus aastatel 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2018a); (PRIA, 04.02.2019b andmetel). Mustkesa ja püsilukultuuride osakaal oli igal aastal <1% ning seetõttu on need joonisel pea märkamatud

¹⁵ Taotletud pind oli NAT tootjatel 2018. a 20 380 ha (PRIA, 04.02.2019b andmetel), toetusalusene pind aga 20 162 ha (PRIA, 22.03.2019e andmetel) ehk 218 ha väiksem

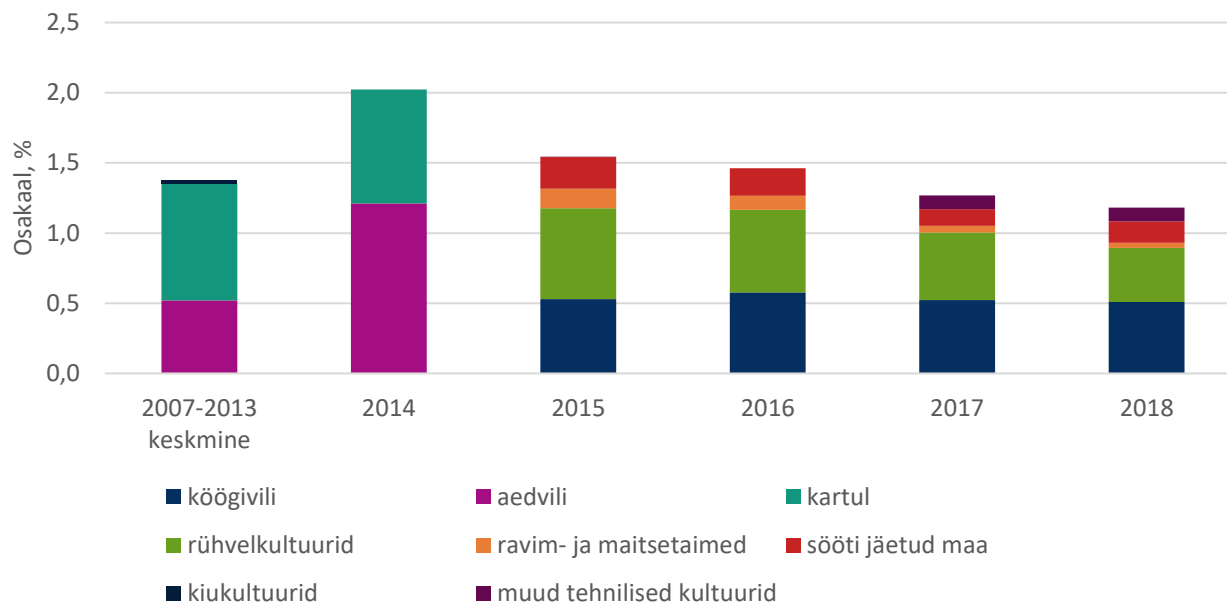
Järgnevalt analüüsiti põllukultuurigruppide jaotust NAT taotletud maadel. 2015. a tehti põllukultuuride jagunemises põllukultuurigruppidesse mõned muudatused ning seega ei ole kõik grupid varasemate aastatega üksüheselt võrreldavad. Samas toimusid muutused pigem gruppide osas, mille osakaal oli väga väike. Seega jäid sisuliselt samaks järgmised suuremate osakaaludega grupid: teravili, teravili allakülviga ja lühiajaline rohuma, v.a liblikõieline (varemalt nimetatud heintaim, kõrreline). Liblikõieline jagati alates 2015. a kahte gruppi: kaunvili ning liblikõieline, v.a kaunvili. Varem eraldi olnud grupid raps, rüps, sinep, rõigas ning kiukultuurid koondati ühte gruppi – õli- ja kiukultuurid. Juurde tekkis grupp sööti jäetud maa, mis oli NAT taotletud pinnal 2015. a 18 ha, 2016. a 15 ha, 2017. a 9 ha, 2018. a 12 ha. Lisaks jaotati aedviljade grupp kaheks: köögivilja ning ravim- ja maitsetaimed. Grupp kartul asendati rühvelkultuuridega, mille alla arvati lisaks kartulile ka teised rühvelkultuurid, mis varasemalt olid gruppis aedvili.

Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili.

Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili, mis jäi perioodil 2007-2015 vahemikku 33-40%, seejärel kasvas ja moodustas 2016. a 48%. Viimastel aastatel on teravilja osakaal taas kahanenud, olles 2017. a 44% ning 2018. a 40%. Osakaalult järgmised olid liblikõielised (sh kaunviljad), mis moodustasid perioodil 2007-2017 olenevalt aastast 22-35% (2018. a 33%). Osakaalult kolmandal kohal olid lühiajalised rohumaad (v.a liblikõielised), mille osakaal on aastate jooksul vähenenud: 2007-2013. a keskmine 20%, 2016. a aga vaid 8%, 2017. a 7% ning 2018. a 5% (Joonis 87). Kuna liblikõieliste osakaal perioodi jooksul veidi kasvas, siis võidi osa varemalt lühiajalise rohumaana (v.a liblikõielised) märgitud kultuuridest olla nüüd märgitud liblikõieliste alla. PRIA täpsustas vahepeal kultuuride märkimist pindalatoetuste taotlusel, mistõttu kuulusid ilmselt ebatäpsuste tõttu osad liblikõielised grupp lühiajaline rohuma, v.a liblikõieline. Teiste kultuurigruppide osakaal oli palju väiksem (Joonis 88).

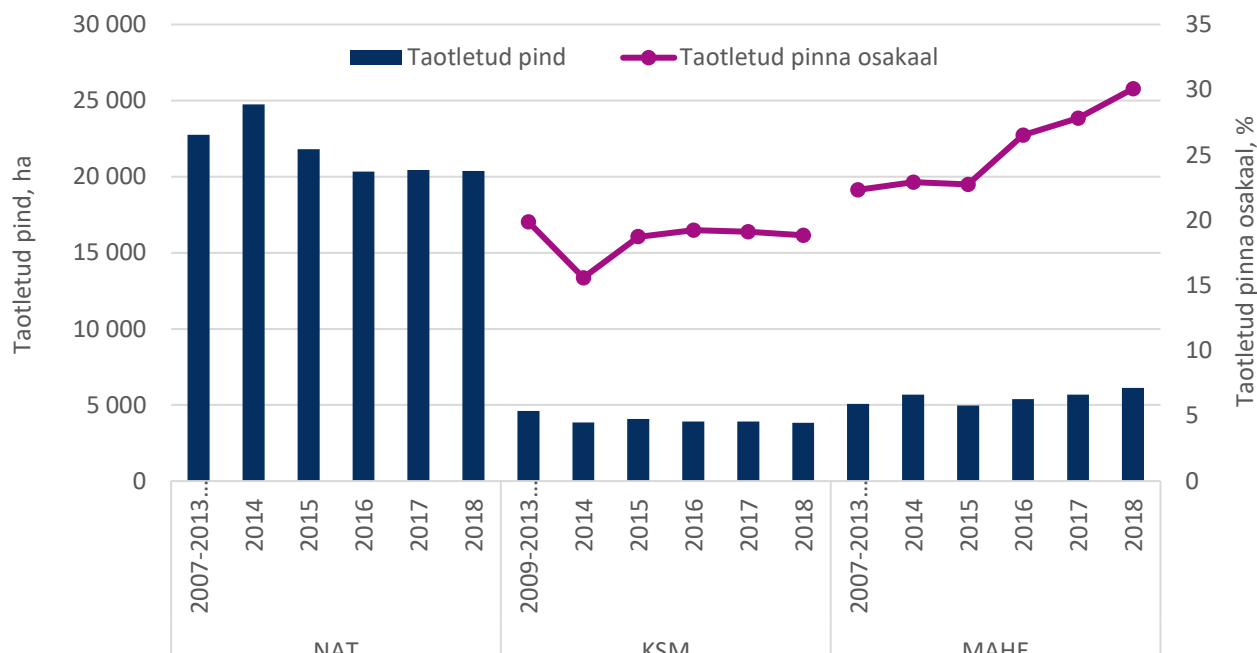
Joonis 87. Peamiste kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2018a); (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Joonis 88. Väiksema osakaaluga kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2018a), (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

NAT taotletud alade kattumine teiste MAK keskkonnaga seotud meetmetega

NAT toetusalusele maale saab taotleda ka teisi MAK keskkonnaga seotud toetusi, mis samuti NAT toetusele seatud eesmärkide saavutamist mõjutavad. Seetõttu analüüsiti, kui palju ja milliseid teisi MAK keskkonnatoetusi NAT põldudele taotleti. Enim oli MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust: nt 2018. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 380 ha) KSM toetust 3839 ha ja MAHE toetust 6129 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe. Seetõttu tuuakse aastate kaupa välja vaid KSM ja MAHE toetuse pind ja osakaal NAT taotletud pinnast (Joonis 89). KSM toetuse osakaal NAT pinnast on viimasel kolmel aastal (2016, 2017, 2018) olnud stabiilselt 19%, samas kui MAHE toetuse osakaal on veidi tõusnud, olles vastavalt 27%, 28% ning 30%.

Joonis 89. NAT taotletud pind perioodil 2007-2018 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) ning samale maale taotletud keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) ja mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (MAHE) pind ja osakaal (PMK, 2018a); (PRIA, 04.02.2019b andmetel)

Kokkuvõte

2018. a oli NAT toetuse saajate arv 1318 ja toetusalune pind 20 162 ha. MAK 2014-2020 seab NAT toetusalusele pinnale sihttasemeks 23 440 ha, millest saavutati 2018. a 86%.

NAT toetuse saajatest kuulus NAT määratud pinna järgi 2018. a 66% suurusgruppidesse kuni 9,9 ha ning alates 100 ha gruppidesse vaid 2%. Kui analüüsida NAT tootjate kogu deklareeritud pinda, olid vastavad osakaalud 43% ja 17%. NAT tootjate 2018. a NAT määratud pind moodustas NAT tootjate deklareeritud pinnast 18%, NAT määratud pind võrdus deklareeritud pinnaga 39%-l NAT tootjatest.

NAT toetusõiguslik pind oli 2018. a 46 463 ha (pind, mis asub aktiivsetel põllumassiividel, ehk on viimase nelja aasta jooksul märgitud pindala toetuste taotlustel), millest osa oli ka PLK toetuse õiguslik – kuid mõlemat toetust samale pinnale taotleda ei saa. Keskkonnaregistri PLK-de pind NAT toetusõiguslikul maal oli 24 525 ha, millest 20 179 ha oli KeA-s kooskõlastatud PLK toetuse taotlemiseks. Seega jäi NAT toetuse taotlemiseks ilma KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata vabaks 26 284 ha. NAT 2018. a taotletud pind (20 380 ha) moodustas sellest 78%. NAT toetusõiguslikul maal (taotletud põllumassiividel) asuvatest PLK-dest ei olnud KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud 4346 ha, millest 2000 hektarile oli taotletud NAT toetust.

Tootjad, kes taotleavad PLK-le PLK toetust, peavad osalema koolitustel, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilisematele teemadele. Tootjatel, kes taotleavad PLK-le NAT toetust, sellist kohustust ei ole. PLK-de kvaliteetse majandamise tagamiseks on soovitatav ka neil tootjatel vastavatel koolitustel käia.

NAT toetusega aladele kehtestatud piirangute ulatus (ja seega ka mõju keskkonnale) sõltub eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. Kogu NAT toetusõiguslikust põllumajandusmaast (~46 500 ha) asus 2018. a ~22 700 ha PV-s, ~11 100 ha hoiualal ja ~12 700 ha SKV-s.

NAT taotletud pind oli 2018. a PV-s 16 122 ha, hoiualal 4144 ha ja SKV-s 1722 ha (kokku 21 988 ha). Ilmselt on kaardikihtidesse sisse jäänud mõned ebatäpsused, kuna NAT taotletud kogupind oli e-põldude kaardikihil 1615 ha võrra väiksem – 20 373 ha.

NAT toetuse taotleja peab täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitseaduse ning selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid. Tegelikult peavad neid nõudeid täitma kõik maakasutajad, kuid NAT toetuse taotleja pöörab ilmselt looduskaitseaduse nõuete täitmisele rõhutatud tähelepanu, sest nõuete rikkumise korral nõutakse osa toetussummast tagasi. Lisaks peaks looduskaitseaduse nõuete täitmist soodustama saamatajäänud tulu ja lisakulu hüvitamine NAT toetuse poolt. Perioodil 2008-2017 tuvastati NAT toetuse saajatel kokku vaid kuus looduskaitseaduse nõuete rikkumist. 2018. a rikkumisi ei tuvastatud.

Looduskaitse eesmärgi saavutamine on muuhulgas seotud ka kaitsekorralduskavade (KKK) järgimisega. NAT taotletud põldude kogupindala oli 2018. a 20 380 ha (MapInfo kihil 20 373 ha) ning kinnitatud KKK-dega (KeA, 26.03.2019 andmetel) kattus sellest 17 659 ha ehk 87%.

Positiivse mõju osas elurikkusele võib välja tuua NAT toetuse panust põllumajandusliku tegevuse jätkamisel. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. EELIS andmebaasis oli 2018. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 786 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 412 taimeliikide ning 3 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

NAT põldudel oli läbi aastate (2007-2018) levinuim maakasutus püsirohumaad, mille osakaal jäi vahemikku 60-66% taotletud pinnast. Põllukultuuride osakaal jäi sel perioodil vahemikku 32-40%. Mustkesa ja püsilukultuuride osakaal jäi kõigil aastatel mõlemal alla 1%. Keskkonnatundlikke püsirohumaad (TPR) oli NAT 2018. a taotletud põldudel 258 ha.

Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili, mis jäi perioodil 2007-2015 vahemikku 33-40%, seejärel kasvas ja moodustas 2016. a 48%. Viimastel aastatel on teravilja osakaal taas kahanenud, olles 2017. a 44% ning 2018. a 40%. Osakaalult järgmised olid liblikõielised (sh kaunviljad), mis moodustasid perioodil 2007-2017 olenevalt aastast 22-35% (2018. a 33%). Osakaalult kolmandal kohal olid lühiajalised rohumaad (v.a liblikõielised), mille osakaal on aastate jooksul vähenenud: 2007-2013. a keskmine 20%, 2016. a aga vaid 8%, 2017. a 7% ning 2018. a 5% (üheks põhjuseks ilmselt põllukultuuride nimetuste täpsustamine pindalatoetuste taotlustel – nt võidi osa varasemast lühiajalisest rohumaast märkida pärast täpsustumist liblikõieliste alla). Teiste kultuurigruppide osakaal oli palju väiksem.

Enim oli MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust: nt 2018. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 380 ha) KSM toetust 3839 ha ja MAHE toetust 6129 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe. KSM toetuse osakaal NAT pinnast on viimasel kolmel aastal (2016, 2017, 2018) olnud stabiilselt 19%, samas kui MAHE toetuse osakaal on veidi tõusnud, olles vastavalt 27%, 28% ning 30%.

Meede M12.2 – Natura 2000 toetus erametsamaale

Sisukord

Meede M12.2 - Natura 2000 toetus erametsamaale.....	150
Meetme eesmärk.....	152
Meetme analüüs.....	153
Kokkuvõte.....	161

Jooniste loetelu

Joonis 90. Määratud NAM toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2008.-2017. a tegevusmaakonna järgi (2008-2013 kohta aastate keskmine; maakonnad on esitatud 2008.-2014. a vanade, 2015.-2017. a uute halduspiiride järgi)	154
Joonis 91. NAM 2018. a taotletud pinna osakaal NAM toetusõiguslikust pinnast piiranguvööndis ja hoiualal (PV) ning sihtkaitsevööndis (SKV) maakonniti metsaala tegeliku asukoha järgi (maakonnad on esitatud uute halduspiiride järgi)	157
Joonis 92. NAM toetuse 2018. a taotletud ja halduskontrollis toetusõiguslikuks tunnistatud pinna osakaal NAM toetusõiguslikust pinnast valdade lõikes. Maakonna keskele märgitud must number – NAM toetusõiguslik pind 2018. a (ha), sinine number – NAM taotletud pind 2018. a (ha), mis SA EMK on halduskontrollis toetusõiguslikuks tunnistanud (maakonnad ja vallad on esitatud uute halduspiiride järgi).....	158

Tabelite loetelu

Tabel 12. NAM toetuse 2008.-2017. a määratud ja 2018. a taotletud pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest	155
Tabel 13. NAM toetusõiguslik pind 2008.-2018. a ning 2008.-2017. a toetuslune pinna ja 2018. a taotletud pinna osatähtsus toetusõiguslikust	156

Lisade loetelu

Lisa 39. NAM toetust saanud tootjate arv ning toetuslune pind 2008.-2017. a ning 2018. a taotlejate arv ja taotletud pind	
Lisa 40. NAM toetuse taotlejate ja toetuse saajate arv, taotletud ja toetuslune pind ning määramiste osakaal taotlemisest 2008-2018	
Lisa 41. EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arv NAM 2017. a toetusalustel pindadel maakonniti	
Lisa 42. NAM 2017. a taotlejatele määratud summad (EUR) maakonniti	

Kasutatud kirjanduse loetelu

- EELIS 25.06.2018a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad 25.06.2018 seisuga.
- EELIS, 25.06.2018b andmetel. Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.
- EELIS, 25.06.2018c andmetel. I, II ja III kaitsekategooria looma-, taime- ning seene- ja samblikuliikide esinemine ning elupaigad ja kasvukohad.
- EELIS, 25.06.2018d andmetel. Vääriselupaigad.
- EELIS, 25.06.2018e andmetel. Natura 2000 erametsamaa toetuse õiguslik pind 2018. aastal.
- MeM, 2018. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 4. Allikas: Maaeluministeerium: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v4-2018-12-12.pdf>
- PMK, 2018a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk. Allikas: <http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2>. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/PMK_aruanne_meetmed_HK_18_04_2017.pdf
- PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.
- PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a kohta 20.02.2019 andmetel.
- PRIA, 31.01.2019e andmetel. 2018. aasta NAM taotlejate kliendi ID-d PRIA-s.
- SA EMK, 03.01.2019a andmetel. Natura 2000 erametsamaa toetuse 2018. a taotlemise info.
- SA EMK, 03.01.2019b andmetel. Natura 2000 erametsamaa toetuse 2017. a määramise info

Natura 2000 toetust erametsamaale (edaspidi ka NAM toetus) saab taotleda alates 2008. a. Eestis kuulub Natura 2000 võrgustikku 66 linnuala kogupindalaga 1 268 225 ha ja 541 loodusala kogupindalaga 1 168 851 ha (EELIS, 25.06.2018a andmetel). Kuna loodusala ja linnuala kattuvad osaliselt või täielikult, on Natura 2000 alade pindala kokku 1 485 930 ha.

NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 88 555 ha (2017. aastal 88 083 ha), millest piiranguvööndisse (PV) ja hoiualale jäi 68 462 ha ning sihtkaitsevööndisse (SKV) 20 093 ha (EELIS, 25.06.2018e andmetel). Nende pindade hulgas sisaldub ka projekteeritavate alade pind, mis on samuti NAM toetuse õiguslikud¹⁶.

Meetme eesmärk

NAM toetuse üldeesmärk on aidata toetuse kaudu kaasa Natura 2000 ala erametsamaa säästvale kasutusele ja kaitsta Natura 2000 erametsamaa piiranguvööndis, hoiualal, sihtkaitsevööndis ja projekteeritavatel aladel asuvaid ning 2017. a alates ka looduskaitseaduse § 4 lõike 1 punktides 1 ja 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti (vastavalt kaitsealad ja püsielupaigad) sihtkaitsevööndis asuvaid loodusväärtusi. Sihtkaitsevööndid väljaspool Natura 2000 võrgustikku aitavad tagada elupaikade ökoloogilist sidusust ja on eluliselt tähtsad liikide, sh metsaliikide leviku ja nende elujõulisuse

**NAM toetus aitab kaasa
Natura 2000 erametsamaa
säästvale kasutusele.**

tagamiseks ning populatsioonide geenivahetuse jaoks. NAM toetusega hüvitatakse looduskaitsealade piirangute järgimine Natura 2000 erametsamaal ehk kaitsepiirangutest tulenev saamatajäänud tulu. (MeM, 2018)

NAM toetuse taotleja peab täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitseaduse ja metsaseaduse ning nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid. See peaks kaasa aitama Natura 2000 erametsamaa säästvale kasutusele. Seega hinnatakse NAM toetuse säästvale kasutusele kaasa aitamist läbi

NAM toetusala pinna ja toetuse saajate arvu. MAK 2014-2020 koostamisel seati NAM toetusala pinna sihttasemeks 58 000 ha (sh SKV-s 11 000 ha ning PV-s ja hoiualal 47 000 ha), mis pärast 2017. a toetusõiguslike alade laienemist (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d) tõsteti 63 000 hektarini (sh järelikult SKV-s 16 000 ha¹⁷ ning PV-s ja hoiualal 47 000 ha) – hindamise raames jälgitakse selle sihttaseme saavutamist. Lisaks analüüsitakse NAM toetuse õigusliku pinna suurust ning seda, kui suure osa NAM toetus sellest katab.

Loodusväärtuste kaitse Natura 2000 erametsamaa piiranguvööndis, hoiualal, sihtkaitsevööndis ja projekteeritavatel aladel peaks olema tagatud looduskaitseadusega. Aruandes tuuakse välja eri rangusastmega vööndite peamised piirangud ja NAM toetusala pinnad. Lisaks antakse ülevaade I, II ja III kaitsekategooria liikide esinemisest NAM toetuse alusel maal. Käsitletakse ka kõrge loodusväärtustega alasid ja metsa vääriselupaiga (VEP) lepingutega kaetud erametsamaa pindala.

Kaitsepiirangutest tuleneva saamatajäänud tulu hüvitamisel on oluline jälgida NAM toetuse saajatele määratud toetussummat. Toetuse määr SKV-s või looduskaitseaduse § 4 lõike 1 punktis 1 või 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti

¹⁶ Projekteeritavad alad on alad, mis on Natura 2000 võrgustikus ja keskkonnaregistrisse kantud projekteeritava kaitstava loodusobjektina, s.t. et toetust saab taotleda ka aladele, mille kaitse alla võtmine on algatatud või on esitatud ala kaitse alla võtmise ettepanek

¹⁷ MAK 2014-2020 järgi (MeM, 2018) on väljaspool Natura 2000 võrgustikku looduskaitseaduse alusel kaitse all 80 000 ha, sh rangema kaitsega sihtkaitsevööndeid 24 000 ha, millest erametsamaid ligikaudu 5000 ha. Kuna NAM toetusõiguslik pind laienes just väljaspool Natura 2000 alasid asuvate SKV-de arvelt ning sihttasest tõsteti võrreldes varasemaga 5000 ha võrra, võib järelikult 5000 ha võrra suurendada ka SKV-de sihttasest (viimases MAK versioonis ei ole sihttasemeid vööndite kaupa eraldi enam välja toodud)

SKV-s on 110 eurot ning PV-s ja hoiualal ning projekteeritaval alal kuni 60 eurot hektari kohta kalendriaastas. MAK 2014-2020 koostamisel seati NAM toetuse kogukuluks 28 miljonit eurot, mis pärast 2017. a toetusõiguslike alade laienemist (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d) tõsteti 29,232 miljoni euroni.

NAM toetuse saajate tausta kirjeldamiseks antakse lühiülevaade ka nende ettevõtlusvormist, kasutuses oleva põllumajandusmaa suurusest ning nende poolt taotletud teistest pindalatoetustest.

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

NAM toetusluseid pindu ja toetuse saajate arvu saab hetkel analüüsida perioodi 2008-2017 kohta. 2018. a taotlusvooru kohta teeb Sihtasutus Erametsakeskus (SA EMK) taotluse osalise või täieliku rahuldamise otsuse või rahuldamata jätmise otsuse hiljemalt 30. aprilliks 2019. Seetõttu on 2018. a kohta hetkel olemas vaid taotlemise (taotlejate arv ja taotletud pind), mitte määramise andmed nagu 2008.-2017. a kohta. Aruandes esitatakse sellest tulenevalt 2018. a kohta taotlemise andmed.

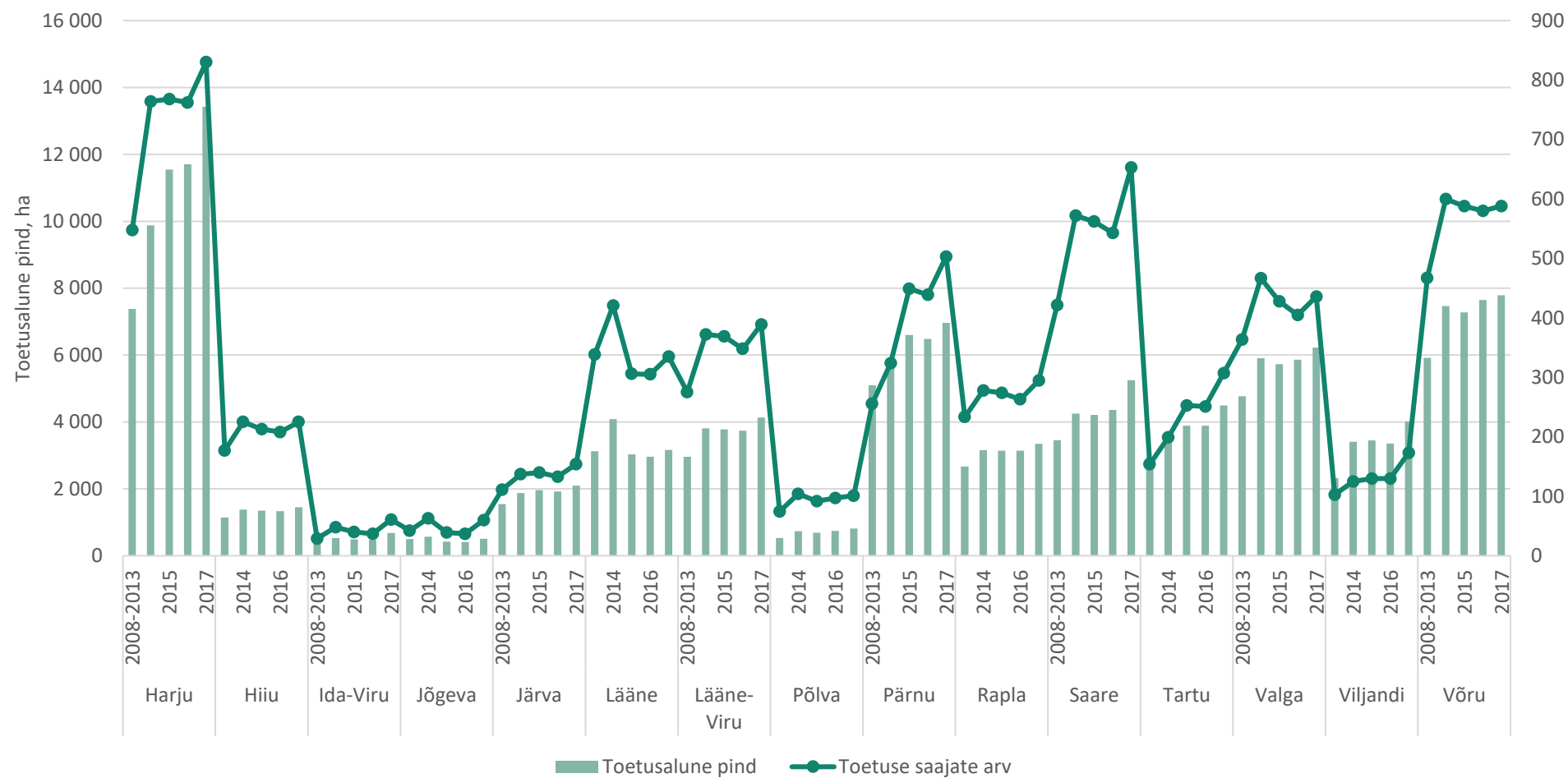
NAM toetuse saajate arv ja toetuslune pind olid aastate 2008-2013 keskmisena vastavalt 3593 toetuse saajat ja 44 743 ha. Seejuures olid mõlemad näitajad kõnesoleva perioodi algul palju väiksemad ning kasvasid aasta-aastalt, kuni pärast 2011. a stabiliseerusid. 2013. a oli toetuse saajate arv 4504 ja toetuslune pind 54 982 ha. Perioodil 2014-2016 toetuse saajate arv vähenes (2014. a – 4699, 2016. a – 4538), toetuslune pind seevastu kasvas iga aastaga kuni 58 474 hektarini 2016. a (PMK, 2018a). Kuna alates 2017. a NAM toetusõiguslikud alad laienesid (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d), kasvas nii toetuse saajate arv kui ka toetuslune pind märgatavalt, olles 2017. a vastavalt 5110 ning 64 359 ha (SA EMK, 03.01.2019b andmetel). NAM toetuse saajate arv oli aastate jooksul kõrgeim Harju, Võru, Saare, Valga ja Lääne maakonnas, madalaim aga Ida-Viru, Jõgeva ja Põlva maakonnas¹⁸. NAM toetuslune pind oli läbi aastate suurim Harju, Võru, Valga ja Pärnu maakonnas ning väikseim nagu ka toetuse saajate arvu puhul – Ida-Viru, Jõgeva ja Põlva maakonnas (Joonis 90, Lisa 39).

**2017. aastal oli NAM
toetuse saajate arv 5110
ning toetuslune pind
64 359 ha.**

MAK 2007-2013 perioodil oli seatud NAM toetuse saajate arvu sihttasemeks 5000 ning toetusluseks pinnaks 61 300 ha, sh PV-s ja hoiualal 51 292 ha ning SKV-s 10 008 ha. 2014. a toetuse saajate arv täitis seatud sihttasemest 94%, toetuslune pind aga 92% (sh PV ja hoiuala puhul 90% ning SKV puhul 99%). MAK 2014-2020 raames toetuse saajatele sihttasest ei ole seatud, kuid toetusluse pinna osas oli see algselt 58 000 ha, sh PV-s ja hoiualal 47 000 ha ning sihtkaitsevööndis 11 000 ha – 2016. a määratud pinnad täitsid seatud eesmärgid vastavalt 101%, 102% ja 96% (Tabel 12). Ilmselt olid MAK 2014-2020 raames NAM toetuslusele pinnale seatud sihttasemed liiga madalad. Kui kõigi nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab eelarveaastal toetuse andmiseks määratud summat, siis vähendatakse toetuse ühikumäära PV-s, hoiualal ja projekteeritaval alal. SKV ühikumäära ei vähendata, kuna seal on piirangud reeglina nagnii kõige rangemad.

¹⁸ NAM toetusluse pinna jaotumine maakonniti on siin kajastatud tegevusmaakonnast lähtudes (ühe tootja kõikide metsaalade asukoht on märgitud maakonda, mille tootja on märkinud enda peamiseks tegutsemismaakonnaks), mitte selle järgi, kus vastav toetuslune pind reaalselt (geograafiliselt) asub

Meede M12.2 – Natura 2000 toetus erametsamaale

Joonis 90. Määratud NAM toetusalune pind ja toetuse saajate arv 2008.-2017. a tegevusmaakonna järgi (2008-2013 kohta aastate keskmine; maakonnad on esitatud 2008.-2014. a vanade, 2015.-2017. a uute halduspiiride järgi) (PMK, 2018a); (SA EMK, 03.01.2019b andmetel); (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Alates 2017. a tõusis pinna sihttase seoses toetusõiguslike alade laienemisega (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d) SKV-s 16 000 hektarini (PV-s ja hoiualal endiselt 47 000 ha, kokku nüüdsest 63 000 ha). 2017. a määratud pinnad täitsid seatud eesmärgid vastavalt 95%, 105% ja 102% (Tabel 12). 2018. a oli NAM taotlejate arv 5015 ning taotletav pind 66 117 ha, ületades sihttaset 3117 ha võrra (SA EMK, 03.01.2019a andmetel). Seejuures moodustas PV-s ja hoiualal 2018. a taotletud pind sihttasemest 107% ja SKV-s 100% ehk eesmärk sai ületatud eelkõige PV-s ja hoiualal (3163 ha võrra, Tabel 12). Tegelik toetuse saajate arv ning toetusalune pind saavad olema taotletust küll mõnevõrra väiksemad, kuid ilmselt ületab PV-s ja hoiualal määratud pind taas sihttaset ning SKV-s määratud pind küündib peaaegu sihttasemeni. Enamasti on toetus määratud 95-99%-le taotletud pinnast (Lisa 40).

Tabel 12. NAM toetuse 2008.-2017. a määratud ja 2018. a taotletud pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest* (PMK, 2018a); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel); (SA EMK, 03.01.2019b andmetel)

MAK eesmärk										
Näitaja	2007-2013	2014-2020 kuni 2016. aastani	2014-2020 alates 2017. aastast	Ühik	2008-2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018
Pind kokku	61 300	58 000	63 000	ha	44 743	56 191	57 863	58 474	64 359	66 117
				%	73	92	100	101	102	105
sh piiranguvööndis (PV) ja hoiualal	51 292	47 000	47 000	ha	36 607	46 302	47 166	47 937	49 154	50 163
				%	71	90	100	102	105	107
sh sihtkaitsevööndis (SKV)	10 008	11 000	16 000	ha	8 136	9 889	10 697	10 538	15 204	15 954
				%	81	99	97	96	95	100

*2008.-2014. a eesmärgi täitmine on arvatud MAK 2007-2013, 2015. ja 2016. a eesmärgi täitmine MAK 2014-2020 kuni 2016. aastani ning 2017. ja 2018. a eesmärgi täitmine MAK 2014-2020 alates 2017. aastast eesmärgi järgi

Järgnevalt uuriti, kui suur osa 2018. a taotletud pinnast (66 117 ha) asus väljaspool Natura 2000 alasid – alates 2017. a oli võimalik ka väljaspool Natura 2000 alasid asuvatele SKV-dele NAM toetust taotleda. Selleks kasutati Natura 2000 alade ja NAM 2018. a taotlemise MapInfo kaardikihte (EELIS, 25.06.2018a andmetel); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel). NAM taotlemise kihil on toodud metsaalad, millele toetust taotleti, kuid alati ei ole NAM toetust taotletud kogu metsaalale – seega kasutati analüüsiks kogu taotlemisega seotud metsaalade pinda, mitte taotlemise enda pinda. Päringu tulemusel leiti, et NAM taotlemisega 2018. a seotud metsaalade pindala väljaspool Natura alasid oli 3868 ha. MAK 2014-2020 järgi (MeM, 2018) on väljaspool Natura 2000 võrgustikku SKV-s erametsamaid ligikaudu 5000 ha – seega oli taotlusaktiivsus juba esimesest aastast neil aladel väga kõrge (NAM toetust taotleti 2017. a ~75%-le, 2018. a ~77%-le).

NAM toetusõiguslik pind ning kaetus NAM toetusega

NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 2018. aastal kokku 88 555 ha, millest piiranguvööndisse (PV) ja hoiualale jäi 68 462 ha ning sihtkaitsevööndisse (SKV) 20 093 ha (EELIS, 25.06.2018e andmetel). Erinevatel põhjustel on NAM

toetusõiguslik pind aastate jooksul veidi muutunud. Näiteks on Maa-amet uuendanud põhikaarti, mistõttu on muutunud metsakõlvikute piirid, mis on omakorda aluseks NAM toetusõiguslike alade kaardi koostamisel. Lisaks moodustatakse uusi katastriüksusi (jagatakse olemasolevaid) või muudetakse pindu (SA EMK välitööde käigus, taotleja avalduste alusel läbi viidud kontrollid). Ka muutuvad PRIA põllumassiivid ja kattuvused arvatakse välja NAM toetusõiguslike alade kihilt. Samuti kõrvaldatakse kattuvused keskkonnaregistri PLK-de kihiga. 2017. a toimusid aga suuremad muutused kui varasematel aastatel, kuna toetusõiguslikuks muutusid ka looduskaitseaduse § 4 lõike 1 punktides 1 ja 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti (vastavalt kaitsealad ja püsielupaigad) SKV-s asuvad loodusväärtused. Seetõttu suurenes 2017. a võrreldes 2016. aastaga NAM toetusõiguslik pind lausa 5422 ha võrra, kusjuures SKV pind suurenes 5735 ha võrra ning PV ja hoiuala pind vähenes 312 ha võrra.

NAM toetusaluse pinna osakaal toetusõiguslikust pinnast on aastate jooksul suurenenud ning moodustas ka 2017. a, mil

NAM toetusaluse pinna osakaal NAM toetusõiguslikust pinnast on läbi aastate olnud SKV-s mõnevõrra suurem kui PV-s ja hoiualal.

toetusõiguslike metsaalade pind suurenes 5000 ha võrra, 73% (Tabel 13). Eri rangusastmega võõnditest on NAM toetusõiguslikust alast läbi aastate olnud NAM toetuse all suurem osa SKV aladel kui PV-s ja hoiualal (2017. a vastavalt 78% ja 72%). SKV mõnevõrra suurema NAM toetusaluse pinna osakaal NAM toetusõiguslikust pinnast võib tuleneda sellest, et SKV-s on majandustegevus keelatud ning seega oleks suurem ka saamata jäänud tulu kui PV ja hoiualade puhul. 2018. a taotleti NAM toetust 75%-le toetusõiguslikule pinnale, sellest

SKV-s 79% ning PV-s või hoiualal 73%. Määratud pindade osakaalud saavad olema veidi väiksemad, kuid tõenäoliselt mitte olulisel määral.

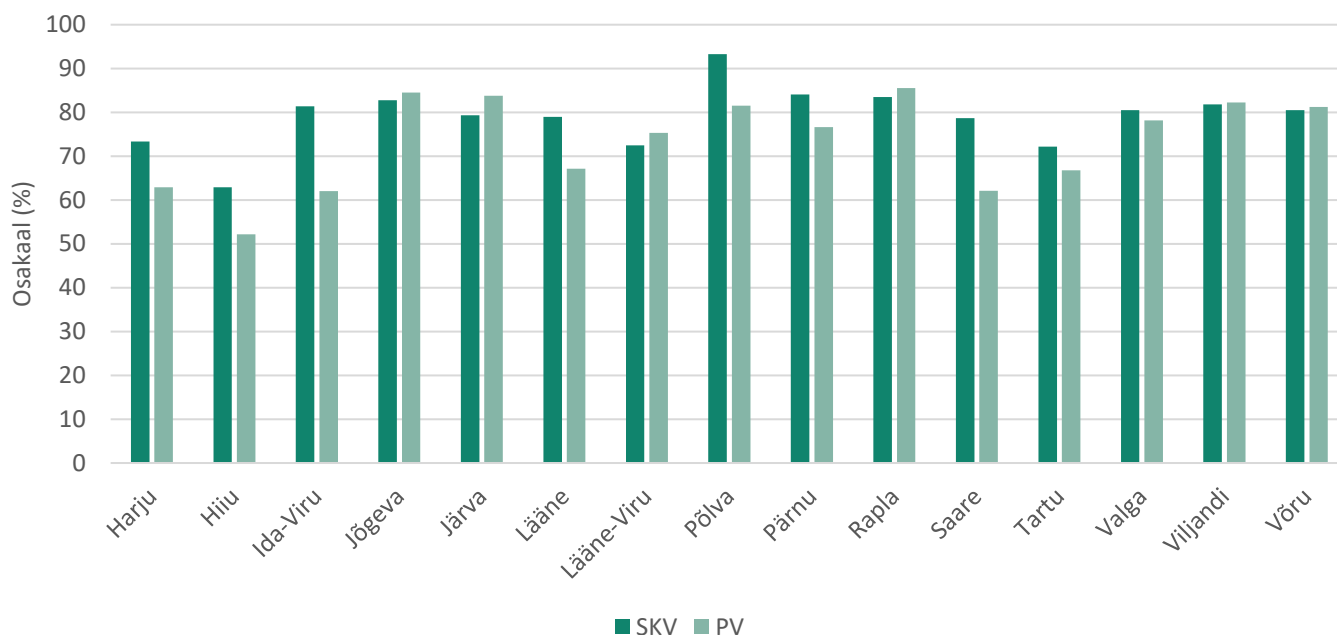
Tabel 13. NAM toetusõiguslik pind 2008.-2018. a ning 2008.-2017. a toetusaluse pinna ja 2018. a taotletud pinna osatähtsus toetusõiguslikust (PMK, 2018a); (EELIS, 25.06.2018e andmetel); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel); (SA EMK, 03.01.2019b andmetel)

Natura 2000 toetus erametsamaale	2008-2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018
Toetusõiguslik metsamaa kokku (ha)	81 335	81 338	82 291	82 660	88 083	88 555
sellest SKVs (ha)	13 566	13 113	13 764	13 759	19 493	20 093
sellest PVs või hoiualal (ha)	67 769	68 224	68 527	68 902	68 589	68 462
2008.-2017. a toetusaluse pinna/ 2018. a taotletud pinna osakaal (%) toetusõiguslikust pinnast	55	69	70	71	73	75
sellest SKV-s (%)	60	75	78	77	78	79
sellest PV-s või hoiualal (%)	54	68	69	70	72	73

PV – piiranguvöönd, SKV - sihtkaitsevöönd

Järgnevalt analüüsiti maakonniti 2018. a NAM taotletud pindade osakaalu NAM toetusõiguslikust pinnast eri rangusastmega võõndite kaupa. Seejuures on siin alad arvestatud maakonda, kus need ka tegelikult asusid (mitte tegevusmaakonna järgi nagu eespool tehtud analüüsis). NAM toetusõiguslikust SKV pinnast taotleti 2018. a peale Hiiu maakonna kõigis maakondades rohkem kui 70%-le NAM toetust, Põlva maakonnas oli SKV pinnal taotlusaktiivsus koguni 93% (Joonis 91). PV ja hoiualade alusele metsamaale taotletav NAM toetuse pind moodustas sarnaselt eelnevate

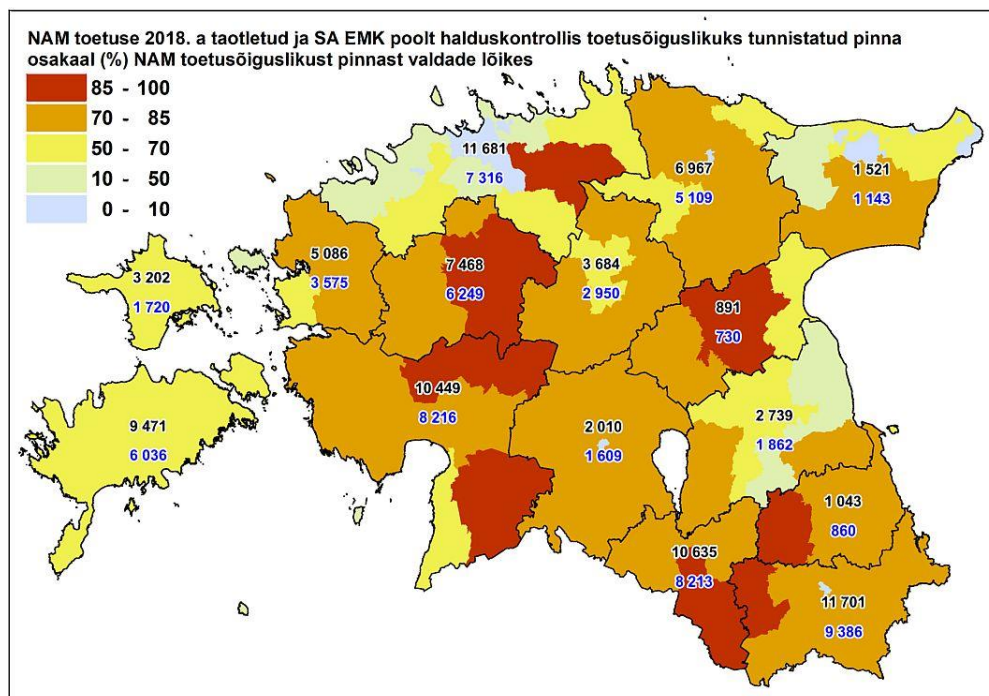
aastatega NAM toetusõiguslikust pinnast valdavalt väiksema osa kui SKV puhul, Viljandi ja Võru maakonnas oli eri rangusastmega vööndites taotlusaktiivsus võrdne. Harju, Hiiu, Ida-Viru, Lääne, Saare ja Tartu maakonnas taotleti NAM toetust PV-s ja hoiualal vähem kui 70%-le toetusõiguslikust pinnast.

Joonis 91. NAM 2018. a taotletud pinna osakaal NAM toetusõiguslikust pinnast piiranguvööndis ja hoiualal (PV) ning sihtkaitsevööndis (SKV) maakonniti metsaala tegeliku asukoha järgi (maakonnad on esitatud uute halduspiiride järgi) (EELIS, 25.06.2018e andmetel); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel)

Lisaks leiti valdade tasandil, kui suurele osale NAM toetusõiguslikust pinnast NAM toetust 2018. a taotleti – eri taotlusaktiivsusega¹⁹ vallad paiknesid hajali üle Eesti (Joonis 92). Maakonna tasandil oli taotlusaktiivsus kõrgeim Rapla, Põlva, Jõgeva, Võru, Järva ja Viljandi maakonnas, jäädes vahemikku 80-84%. Madalaim taotlusaktiivsus oli Hiiu, Harju, Saare ja Tartu maakonnas, kus see jäi vahemikku 54-68%.

¹⁹ Siin on arvestatud taotletud pindasid, mille SA EMK halduskontrollis toetusõiguslikuks tunnistas. 2018. a oli NAM taotletud pind 66 117 ha, millest toetusõiguslikuks tunnistati halduskontrolli käigus 64 980 ha

Joonis 92. NAM toetuse 2018. a taotletud ja halduskontrollis toetusõiguslikuks tunnistatud pinna osakaal NAM toetusõiguslikust pinnast valdade lõikes. Maakonna keskele märgitud must number – NAM toetusõiguslik pind 2018. a (ha), sinine number – NAM taotletud pind 2018. a (ha), mis SA EMK on halduskontrollis toetusõiguslikuks tunnistanud (maakonnad ja vallad on esitatud uute halduspiiride järgi) (EELIS, 25.06.2018e andmetel); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel)

Natura 2000 erametsamaal asuvate loodusväärtuste kaitse

NAM toetus on seotud looduskaitse- ja metsaseaduse täitmisega. Looduskaitseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kaitsealad, hoiualad, projekteeritavad alad või püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud:

- rangeimad piirangud kehtivad sihtkaitsevööndis. Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on sihtkaitsevööndis näiteks keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine, inimeste viibimine kaitsealuste liikide elupaigas, kasvukohas ja rändlindude koondumispaigas; sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga sõitmine, telkimine, aga ka lõkke tegemine ja rahvaürituse korraldamine. Kaitstava loodusobjekti säilitamiseks vajalike tegevustena või tegevustena, mis seda objekti ei kahjusta, võib SKV-s kaitse-eeskirjaga lubada näiteks koosluse kujundamist vastavalt kaitse eesmärgile, marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste varumist, jahipidamist, aga ka poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikku tegevust;
- piiranguvööndis on majandustegevus lubatud, arvestades looduskaitseadusega sätestatud kitsendusi. Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on PV-s näiteks keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, puuvõrde ja põõsaste kujundamine ning puittaimestiku istutamine ja raie ilma kaitseala valitseja nõusolekuta. Kaitse-eeskirjaga võib PV-s seada tingimusi ka maastikuilme ning koosluse loodusliku tasakaalu, liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks ning keelata puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitse-eeskirjaga võib PV-s seada raielangi suurusle ja kujule ning metsa vanusekoosseisule metsaseaduses sätestatust erinevaid piiranguid ning raie tegemise ajapiiranguid, mis on vajalikud koosluse või sellesse kuuluva kaitsealuse liigi säilimiseks ja elutingimuste parandamiseks;

- hoiualadel on metsaraie keelatud, kui see võib ohustada ala kaitse-eesmärkide säilimist, ning kohustada võib kindlaksmääratud ajal metsaraiet tegema ning selleks kindlaksmääratud tehnoloogiat kasutama. Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Samuti on hoiualal keelatud metsaraie, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist. Hoiuala valitseja võib kohustada tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal, kasutama kavandatava raie korral kindlaksmääratud tehnoloogiat;
- projekteeritavad alad on alad, mis on Natura 2000 võrgustikus ja keskkonnaregistrisse kantud projekteeritava kaitstava loodusobjektina, s.t, et toetust saab taotleda ka aladele, mille kaitse alla võtmine on algatatud või on esitatud ala kaitse alla võtmise ettepanek.

Seega kaitstakse Natura 2000 erametsamaal asuvaid looduväärtusi looduskaitseseadusega. Viimast peavad aga täitma kõik metsaomanikud, kelle maal on kaitstav loodusobjekt, kuid NAM toetus soodustab erametsaomanikel looduskaitseseaduse nõuete täitmist läbi metsade majandamata jätmise tõttu saamatajäänud tulu hüvitamisega.

KKI esitab SA EMK-le nende taotlejate andmed, kellele on tehtud ettekirjutus kohustuseaasta jooksul toime pandud looduskaitseseaduse või metsaseaduse nõuete rikkumise eest. Lisaks kontrollib SA EMK, et taotleja kohta ei oleks karistusregistrisse kantud karistusandmeid kohustuseaastal toime pandud looduskaitseseadusest ja metsaseadusest tulenevate nõuete rikkumise eest. SA EMK teeb kohapealset kontrolli vähemalt 5% taotlejate juures, sh kontrollib jällegi ka looduskaitseseaduse ja metsaseaduse nõuete täitmist. Perioodil 2008-2014 tuvastati igal aastal ka looduskaitse- või metsaseaduse rikkumisi: mõnel aastal vaid paar, mõnel aastal kümne ringis. 2015. a tuvastati, et metsaseadust rikkusid kaks ja looduskaitseseadust kuus toetuse saajat, 2016. a aga vastavalt üks ja kaks (PMK, 2018a). 2017. a tuvastati, et metsaseadust rikkus üks ning looduskaitseseadust samuti üks toetuse saaja (SA EMK, 03.01.2019b andmetel).

**2017. a tuvastati, et
metsaseadust rikkus vaid
üks ning
looduskaitseseadust samuti
üks NAM toetuse saaja.**

2017. a oli NAM toetuslune pind 64 359 ha, millest SKV-s 15 204 ha ning PV-s ja hoiualal 49 154 ha. Kogu NAM toetusõiguslikust maast moodustasid need pinnad vastavalt 73%, 78% ja 72%. Seega on jätkuvalt ligi kolmveerandil NAM toetusõiguslikust pinnast hüvitatud looduskaitsealadest piirangutest tingitud metsade majandamata jätmise tõttu saamatajäänud tulu osaliselt.

Looduskaitse oluliseks osaks on liigikaitse, mida reguleeritakse samuti looduskaitseseadusega. Oluline osa liigikaitstes on EL linna- ja loodusdirektiivides väljatoodud liikidel. NAM toetus on otseselt seotud loodus- ja linnudirektiivi rakendamisest tulenevate piirangutega, mille eesmärgiks on kaasa aidata elurikkuse tagamisele looduslike elupaikade, loomastiku ja taimestiku kaitse kaudu metsakooslustes. Lisaks sai alates 2017. a NAM toetust taotleda ka väljaspool Natura 2000 alasid asuvate kaitsealade ja püsielupaikade SKV-dele, mis aitab NAM toetusel panustada metsadega seotud liikide kaitseks ka väljaspool Natura 2000 alasid.

Järgnevalt analüüsiti EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arvu NAM 2017. a toetuslusedel pindadel (EELIS, 25.06.2018c andmetel); (SA EMK, 03.01.2019b andmetel). Kokku oli EELIS andmebaasis NAM 2017. a toetuslusedel aladel registreeritud 2464 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4164 taimeliikide ning 89 seene- ja samblikuliikide kasvukohta. Kaitsealused liigid jagunevad kolme kaitsekategooriasse. Kõige rohkem esines NAM 2017.

a toetusalustel aladel III kaitsekategooria taimeliikide kasvukohti (3183). Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 448, taimeliikide kasvukohti 22 ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 7 (Lisa 41).

I kaitsekategooria loomaliikide elupaikadest oli NAM 2017. a toetusalustel aladel EELIS andmebaasi kantud enim väike-konnakotka (225), merikotka (103), must-toonekure (35) ja lendorava (34) elupaiku. II kaitsekategooria liikidest esines ülekaalukalt enim metsise elupaiku (209), III kategooria liikidest aga sookure ja saarma elupaiku (vastavalt 95 ja 87). Taimeliikide osas esines EELIS andmebaasis kõige rohkem erinevate käpaliste kasvukohti (nt soo-neiuvaip, kahkjaspunane sõrmkäpp, vööthuul-sõrmkäpp, harilik käöraamat, kaunis kuldking, kärbesõis). Kaitsealuste seene- ja samblikuliikide kasvukohti oli NAM 2017. a toetusalustel aladel EELIS andmebaasis registreeritud 89, neist levinuim liik oli harilik kopsusamblik (30 kasvukohta).

NAM 2017. a toetusalustel aladel oli EELIS andmebaasis registreeritud 2464 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4164 taimeliikide ja 89 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

NAM toetusõiguslikul alal asuvale metsa vääriselupaigale (VEP) võidakse olla sõlmitud VEP leping, mille alusele maale NAM toetust taotleda ei saa. Samas tagab VEP leping samuti ala väärtuste säilimise. Õiguslikus ruumis on VEP mõiste toodud metsaseaduses, mille 01.03.2016 redaktsiooni järgi oli VEP kuni seitsme hektari suuruse pindalaga kaitset vajav ala väljaspool kaitstavat loodusobjekti, kus kitsalt kohastunud, ohustatud, ohualdiste või haruldaste liikide esinemise tõenäosus on suur. 2017. a seda definitsiooni muudeti ning metsaseaduse 01.09.2017 redaktsiooni järgi on VEP ala, kus kitsalt kohastunud, ohustatud, ohualdiste või haruldaste liikide esinemise tõenäosus on suur. Tulenevalt sellest muudatusest keskkonnaregistri VEP pindala Eestis 2017. a ligikaudu kahekordistus. Keskkonnaregistri VEP pindala oli 25.06.2018 seisuga 21 522 ha, kehtiv VEP leping sõlmitud 649 hektarile (EELIS, 25.06.2018d andmetel). Kogu keskkonnaregistri VEP pinna ja NAM 2018. a toetusõiguslike alade (EELIS, 25.06.2018e andmetel) kattuvus oli 25.06.2018 seisuga 1393 ha. NAM toetust oli 2018. a taotletud 26 ha VEP pinnale, sh 4,6 ha kaetud VEP lepinguga (SA EMK, 03.01.2019a andmetel). Taotluste läbivaatamise käigus topelttaotlemine tõenäoliselt tuvastatakse ning sellele alale NAM toetust ei anta. Kui erametsaomaniku maadel kattuvad NAM toetusõiguslik metsaala ja VEP, on metsaomaniku valik, kas ja missugust hüvitist taotleda. Eramanikule kuuluvas metsas on VEP-i kaitsmine vabatahtlik. VEP lepinguga koormatakse kinnisasi isikliku kasutusõigusega riigi kasuks tähtajaga 20 aastat. Isiklik kasutusõigus on riigi õigus kasutada kinnisasja VEP-i kaitseks. Riigil on õigus VEP-is keelata või piirata majandustegevust VEP-i kaitse-eesmärgist tulenevalt ja metsaomanik on kohustatud tagama VEP-i säilimise.

NAM toetust ei või taotleda keskkonnaregistrisse kantud PLK-dele, samuti ei saa NAM toetust aladele, millele on taotletud KKM loodushoiutoetust. Loodushoiutoetust saab taotleda PLK-le, kui sellel maal toimub kaitsekorra või kaitsekorralduskava kohaselt vajalik PLK ilmet ja liigikoosseisu tagav tegevus. Keskkonnaregistrisse kantud NAM toetusõiguslike alade ja PLK-de kaardikiht ei tohiks kattuda, ent juhul kui üht või teist kihti on muudetud ning pole veel teineteise suhtes korregeeritud, võib kattumisi esineda. 2018. a oli NAM toetusõigusliku kihi ja EELIS-e PLK kihi kattuvus 2 ha (EELIS, 25.06.2018e andmetel); (EELIS, 25.06.2018b andmetel).

NAM toetuse saajate ettevõtlusvorm ja määratud toetussumma

Erametsadel on maapiirkonna majandustegevuses tähtis osa. Seejuures on elurikkuse ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast oluline EL abi, et tagada Natura 2000 alal asuval erametsamaal looduskaitsealusest tulenevate kitsenduste ning Euroopa nõukogu linnu- ja loodusdirektiivi nõuete täitmine, oluliselt kahjustamata metsanduse üldist tasuvusläve ja metsaomanike konkurentsivõimet. MAK 2014-2020 koostamisel seati NAM toetuse kogukuluks 28 miljonit

eurot, mis pärast 2017. a toetusõiguslike alade laienemist (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d) tõsteti 29,232 miljoni euroni. NAM tootjatele määratud summad, sh maakonniti on välja toodud [Lisas 42](#).

Olenevalt aastast moodustasid NAM toetuse saajatest (2018. a taotlejatest) 4-7% FIE-d, 87-90% füüsilised isikud ja 5-7% juriidilised isikud (PMK, 2018a); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel); (SA EMK, 03.01.2019b andmetel). Ettevõtlusvormi märkis taotlusele NAM taotleja ise, mis tähendab, et PRIA kliendiregistris võis sama isik olla teise ettevõtlusvormiga.

NAM toetuse saajate kasutuses olev põllumajandusmaa

NAM tootjatel võib lisaks metsamaale olla kasutuses ka põllumajandusmaad ning nad peavad põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju.

2018. a NAM taotlejatest (5015) oli deklareerinud põllumajandusmaad 1177 erineva PRIA kliendi ID-ga taotlejat (24%, ühel NAM taotlejal võis PRIA-s olla ka teine kliendi ID), kelle kasutuses oli kokku 58 057 ha (PRIA, 04.02.2019b andmetel); (SA EMK, 03.01.2019a andmetel); (PRIA, 31.01.2019e andmetel). Sellele maale (EELIS, 07.03.2017c andmetel) oli taotletud peamisi pindalatoetusi järgmiselt: ÜPT 57 091 ha, NAT 8315 ha, KSM 20 995 ha, MAHE 14 147 ha, PLK 7744 ha. Võrreldes 2017. aastaga oli 2018. a NAM taotlejatel deklareeritud põllumajandusmaa pind ligi 6650 ha võrra väiksem. NAM taotlejate kasutuses olevast põllumajandusmaast moodustasid 52% põllukultuurid, 45% püsirohumaad (sh PLK-d ja keskkonnatundlikud püsirohumaad) ning 2,6% muu maakasutus (karjatamine väljaspool põllumajandusmaad, mustkesa, tagasirajatud rohumaad ja püsikultuurid). Põllukultuuride pinnast (30 385 ha) moodustasid omakorda 51% teraviljad, 30% liblikõielised (v.a kaunvili), 9% õli- ja kiukultuurid ja 6% kaunviljad. Teiste põllukultuurigruppide osakaal jäi 5% juurde.

Kokkuvõte

- 2017. a NAM toetuse saajate arv oli 5110 ning toetuslune pind 64 359 ha, sh piiranguvööndis (PV) ja hoiualal 49 154 ha ning sihtkaitsevööndis (SKV) 15 204 ha. MAK 2014-2020 raames toetuse saajate arvule sihttasest ei ole seatud, kuid toetusluse pinna osas on see alates 2017. aastast 63 000 ha, sh PV-s ja hoiualal 47 000 ha ning sihtkaitsevööndis 16 000 ha – määratud pinnad täitsid seatud eesmärgist 2017. a vastavalt 102%, 105% ja 95%.
- 2018. a oli NAM taotlejate arv 5015 ning taotletud pind 66 117 ha, sh PV-s ja hoiualal 50 163 ha ning SKV-s 15 954 ha ning osakaalud sihttasemetest vastavalt 105%, 107% ja 100%. Määratud pinnad saavad olema veidi väiksemad. Metsaalade pind, millele 2018. a väljaspool Natura 2000 alasid NAM toetust taotleti, oli ~3870 ha. NAM toetuslune pind on aasta-aastalt kasvanud – seega pööratakse erametsamaa säästvale kasutusele tähelepanu järjest suuremal pinnal.
- NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 2018. aastal kokku 88 555 ha, millest PV-s ja hoiualal 68 462 ha ning SKV-s 20 093 ha. 2018. a taotletud pind moodustas NAM toetusõiguslikust pinnast 75%, seejuures PV-s ja hoiualal 73% ja SKV-s 79%.
- NAM toetuse saamine on seotud looduskaitse- ja metsaseaduse täitmisega. Neid seadusi peavad küll järgima kõik metsaomanikud, kuid NAM toetus peaks soodustama looduskaitseseaduse nõuete täimist metsade looduskaitsealistest piirangutest tingitud metsade majandamata jätmise tõttu saamatajäänud tulu hüvitamisega. Läbi selle on NAM toetus aidanud toetusalusel maal kaasa Natura 2000 aladel asuva erametsamaa säästvale kasutusele ning toetanud elurikkuse säilitamist ja parandamist. Alates 2008. a on igal aastal siiski tuvastatud ka looduskaitse- või metsaseaduse rikkumisi: mõnel aastal vaid paar, mõnel aastal kümne ringis. 2017. a tuvastati toetuse saajate puhul üks metsaseaduse rikkumine ning üks looduskaitseseaduse rikkumine.
- EELIS andmebaasis oli NAM 2017. a toetuslustel aladel registreeritud kokku 2464 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4164 taimeliikide ning 89 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

Olenevalt aastast moodustasid NAM toetuse saajatest (2018. a taotlejatest) 4-7% FIE-d, 87-90% füüsilised isikud ja 5-7% juriidilised isikud. Ettevõtlusvormi märkis taotlusele NAM taotleja ise, mis tähendab, et PRIA kliendiregistris võis sama isik olla teise ettevõtlusvormiga. Füüsiliste isikute seas on tõenäoliselt palju neid, kelle sissetulek tuleb teistest tegevusvaldkondadest kui põllumajandus.

2018. a NAM taotlejatest (5015) oli deklareerinud põllumajandusmaad 1177 erineva PRIA kliendi ID-ga taotlejat (24%, ühel NAM taotlejal võis PRIA-s olla ka teine kliendi ID), kelle kasutuses oli kokku 58 057 ha põllumaad. NAM taotlejate kasutuses olevast põllumajandusmaast moodustasid 52% põllukultuurid ja 45% püsirohumaad (sh PLK-d ja keskkonnatundlikud püsirohumaad).

Meede M14 – loomade heaolu (artikkel 33)

Foto: Ere Ploomipuu

Sisukord

Meetme analüüs	165
Toetuse saajate, toetatud loomade ja loomühikute arv	165
Rohumaade pindalad ja ravimtaimede kasvatamine	168
Valitavate lisanõuete rakendamine	168
Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs	168
Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2017. aastal	169
Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüübiti 2015. – 2017. aastal	171
Kokkuvõte.....	172

Jooniste loetelu

Joonis 93. LHT toetuse raames taotletud ja määratud loomade arv loomaliigiti 2018. aastal	165
Joonis 94. LHT määratud loomade arvu ja loomühikute (LÜ) jagunemine 2018. aastal	166
Joonis 95. LHT raames määratud loomade arvud ja toetuse saajate arvud 2015.-2018. aastal tegevusmaakondade lõikes	167
Joonis 96. Veterinaarkulud piimatootmise tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal	169
Joonis 97. Veterinaarkulud lihavedeliku kasvatuse tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal	170
Joonis 98. Veterinaarkulud piima- ja lihavedeliku kasvatuse tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal	170
Joonis 99. Veterinaarkulud lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal	171
Joonis 100. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes 2015.-2017. aastal	171

Lisade loetelu

- Lisa 43. LHT taotlemine tegevusmaakonniti 2018. aastal
- Lisa 44. LHT määramine tegevusmaakonniti 2018. aasta kohta
- Lisa 45. PRIA põllumajandusloomade registrites olevate ja LHT taotletud loomade arv Eestis aastatel 2009-2018
- Lisa 46. LHT lamba- ja kitsekasvatavate poolt ravimtaime kultuurina pindalatoetuste taotlustel esitatud kultuurid ja pinnad 2018
- Lisa 47. Veterinaarkulud loomühiku kohta LHT taotlenud ja mittetaotlenud ettevõtetes tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2017

Kasutatud kirjanduse loetelu

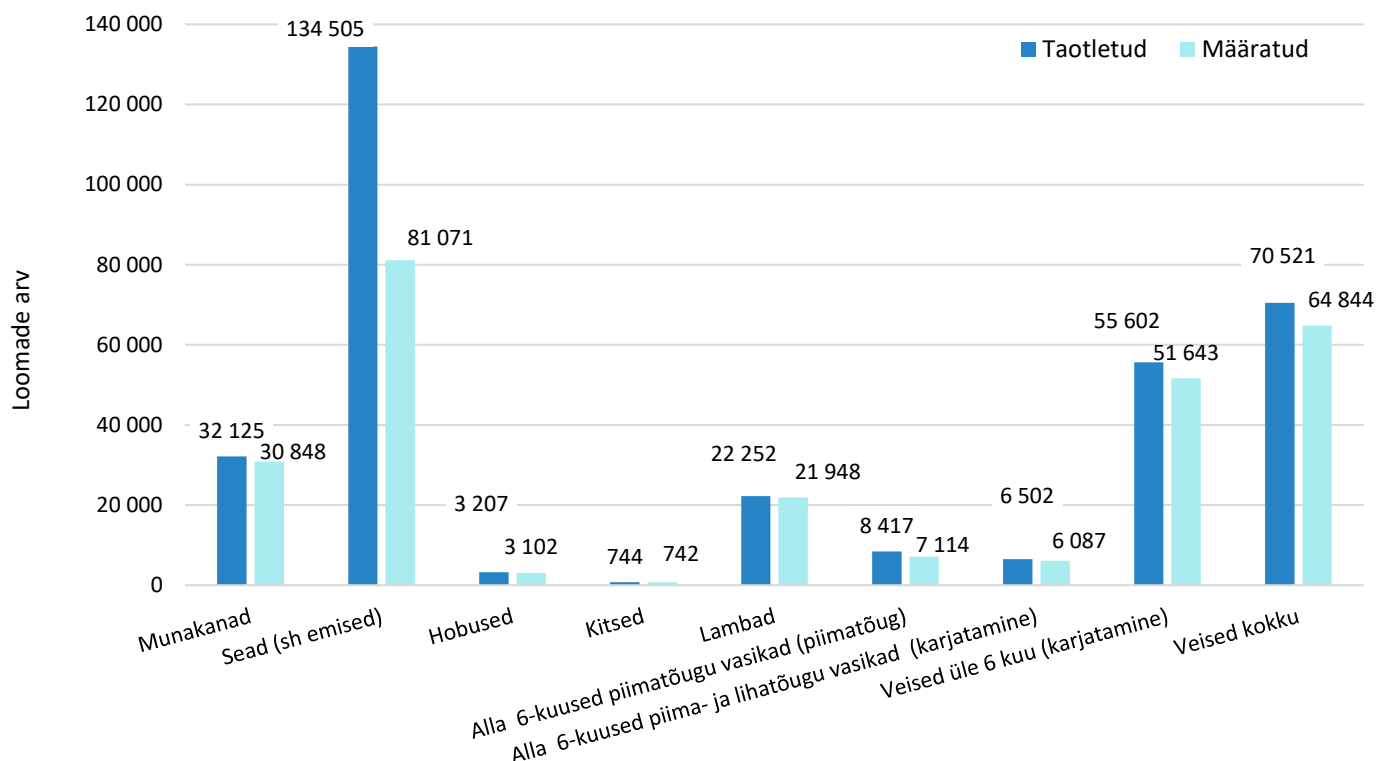
- PRIA, 2019. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 2018. aasta PRIA seirearuanne. Allikas: MAK 2014-2020 2018.a seirearuanne.pdf
- PRIA, 22.01.2018 andmetel. PRIA loomade registri andmed 2017. aasta kohta (31.12.2017; 16.01.2018 seisuga).
- PRIA, 12.03.2018e andmetel. Loomade heaolu toetuse andmed 2017. aasta kohta.
- PRIA, 22.03.2019c andmetel. Loomade heaolu toetuse andmed 2018. aasta kohta.
- PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.

Meetme analüüs

Loomade heaolu toetust (LHT) antakse toetusõigusliku looma heaolu soodustavate tegevuste elluviimise eest. Kohustuseaasta on seejuures taotluse esitamise kalendriaasta. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud Maaeluministri määruses nr 56 „[Loomade heaolu toetus](#)“.

Toetuse saajate, toetatud loomade ja loomühikute arv

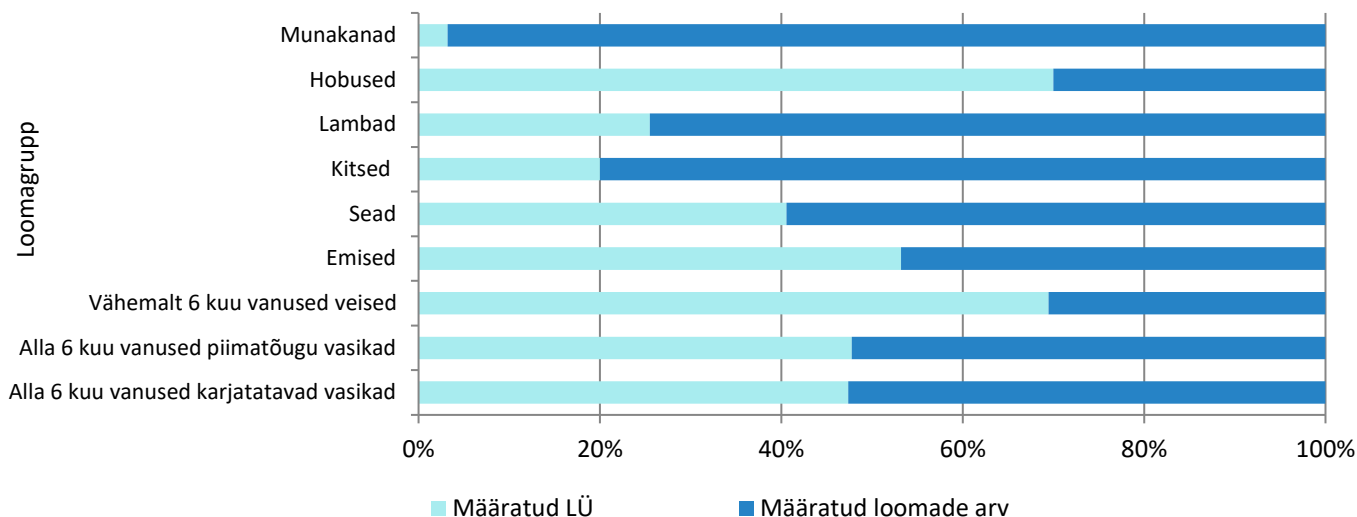
Toetust taotles 1862 loomakasvatajat 263 354 loomale (110 652 LÜ, mis on 2546 LÜ vähem kui 2017. a) ([Lisa 43](#)). Toetus määrati 1805 taotlejale 202 555 looma eest (89 080 LÜ) (Joonis 93; [Lisa 44](#)) kogusummas 3 814 652 eurot (sh 4875 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse) (PRIA, 22.03.2019c andmetel), (PRIA, 22.03.2019e andmetel).

Joonis 93. LHT toetuse raames taotletud ja määratud loomade arv loomaliigiti 2018. aastal (PRIA, 22.03.2019c andmetel)

Arvuliselt taotleti ja määrati LHT kõige rohkem sigadele (134 505 looma, sh emiseid 8109) (Joonis 94), mis on LÜ-ks arvutatuna 26% määratud loomühikutest, 26 toetuse saajat (2017.a olid 38% määratud LÜ-dest sead).

LHT sigade osas tekitas segadust allapanule kehtestatud nõuete täitmine/hindamine. Kohati arusaamatu “piisava allapanu” tõlgendamine (kas terve põrand kaetud või mitte, kas respõrand, kuhu on osaliselt põhku pandud, on määruse mõistes piisav või mitte jne). Taotlejad, kes said 2017. a nõude rikkumise eest vähenduse, tulid sama tehnoloogiaga lautadele ka 2018. a taotlema, sest määruses ei ole üheselt kirjas, millised laudad on toetusõiguslikud (PRIA, 2019).

Joonis 94. LHT määratud loomade arvu ja loomühikute (LÜ) jagunemine 2018. aastal (PRIA, 22.03.2019c andmetel)

2018. aastal määrati LHT:

30 848 munakana

81 071 sea

3102 hobuse

744 kitse

21 948 lamba

64 849 veise pidamise eest

1805 toetuse taotlejale

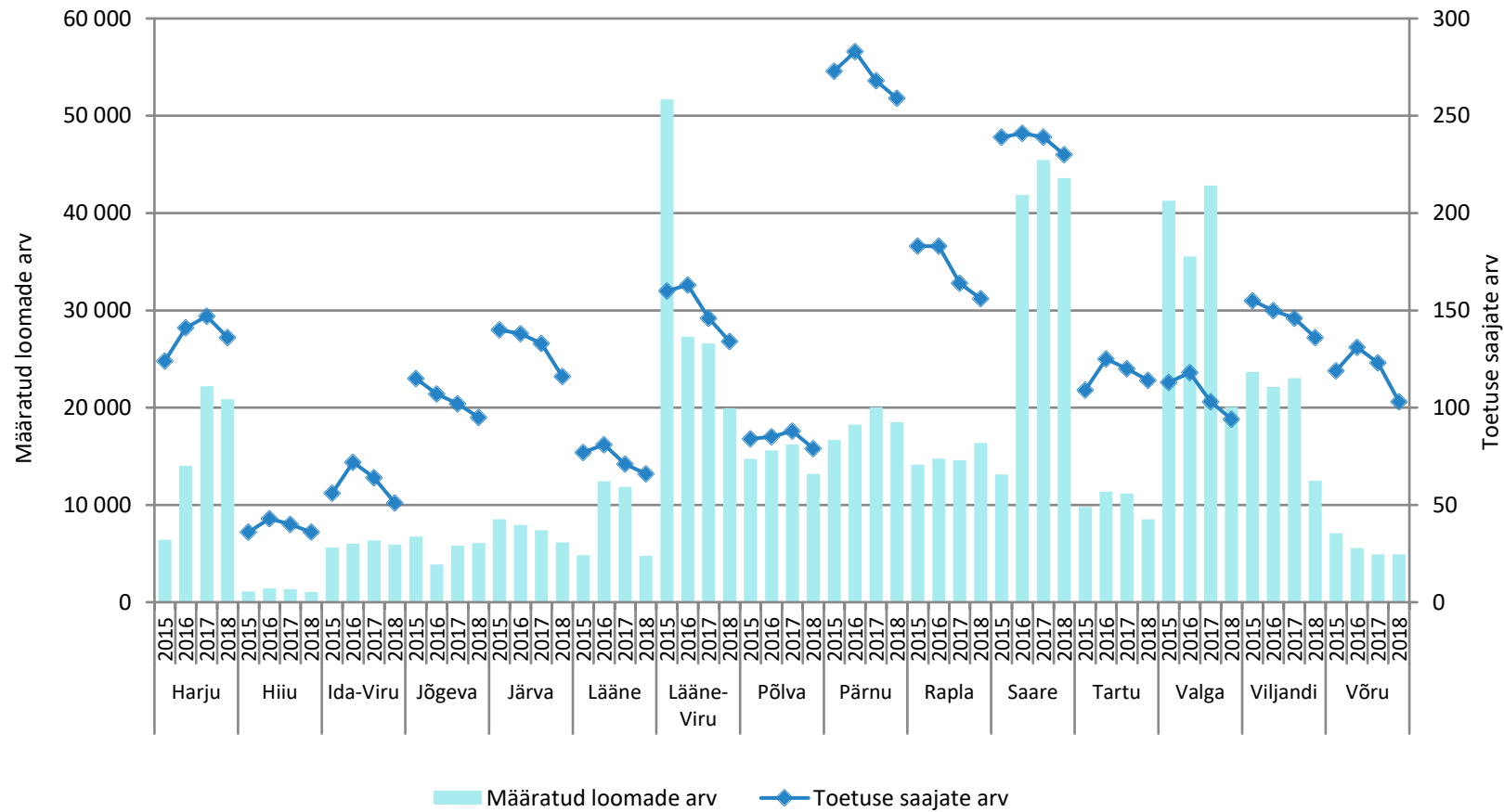
Toetatud loomade arvust 32% (64 844 looma; 64% määratud LÜ-st) olid veised. Võrreldes 2017. aasta PRIA põllumajandusloomade registri veiste arvu 2018. aasta lõpu seisuga, oli suurenemine 451 veist (Lisa 45). Mahepõllumajanduslikult peetavate veiste arv mahepõllumajandusregistri andmetel oli aga kasvanud 2100 looma võrra (loomad, kellele on taotletud mahepõllumajandusliku tootmise toetust või kes on kandud mahepõllumajanduse registrisse mahepõllumajanduslikult peetavate loomadena, LHT ei saa). LHT toetusluste veiste arv 2018. aastal oli 6255 veist vähem võrreldes 2017. aastaga. Veiste eest sai LHT toetust 1312 veisekasvatajat. Toetatud hobuste arv oli 3102 (3,5% LÜ-st) 340 loomapidajal. Võrreldes 2017. aastaga oli toetusluste hobuste arv vähenenud 95 looma võrra. See võib mõnevõrra olla mõjutatud asjaolust, et 2018. aastast on toetusõiguslikud ainult põllumajandusloomade registris registreeritud

hobused. 229 lambakasvatajat said toetust 21 948 lamba eest (3,7% LÜ-st), mis on võrreldes 2017. aastaga 1645 lammast vähem. PRIA põllumajandusloomade registris oli lammaste arv 2018. a. lõpu seisuga vähenenud 6669 looma võrra, kitsede arv oli samas suurusjärgus, mis 2017. aastal. Toetusluste kitsede arv oli võrreldes 2017. aastaga suurenenud 1,7 korda - 30 kitsekasvatajat said toetust 742 kitse eest (2017.a 442 kitse eest). Toetusluste munakanade arv on jätkuvalt tõusuteel - kui 2017. aastal sai toetust 22 501 munakana, siis 2018. aastal 36 linnukasvataja 30 848 munakana (0,5% määratud LÜ-st).

2018. aastal oli LHT saajate arv 149 ja toetatud loomade arv 57 353 võrra väiksem kui 2017. aastal.

Kõrvutades PRIA põllumajandusloomade registri andmeid LHT toetusluste ja mahepõllumajanduslikult peetavate karjatatavate loomade arvuga, võib öelda, et 2018. aastal karjatati kindlasti kõigist Eestis peetavatest veistest 48%, kitsedest 53%, hobustest 43% ning lammastest 95% (Lisa 45). Potentsiaalsete LHT loomade arvu (kellele võiks LHT taotleda) saab olemasolevate registriandmete alusel arvutada hüpoteetiliselt. 2018. aastal LHT saanud loomade osa LHT potentsiaaliga võrreldes oli veiste puhul 35%, lammastel 87%, hobustel 33%, sigadel 45% ja kitsedel 24%.

Joonis 95 on esitatud LHT määratud loomade ja toetuse saajate arvud toetusperioodi algusest alates 2017. aasta lõpus toimunud haldusreformi järgi kehtima hakanud loomapidajate tegevusmaakondade lõikes.

Joonis 95. LHT raames määratud loomade arvud ja toetuse saajate arvud 2015.–2018. aastal tegevusmaakondade lõikes (PRIA, 22.03.2019e andmetel)

Rohumaade pindalad ja ravimtaimede kasvatamine

Karjatatavatele veistele, lammastele, kitsedele ja hobustele LHT saamiseks peab taotlejal olema vastav hulk karjatatavat pinda (kuni 1,4 LÜ karjatatavaid loomi 1 ha rohumaa kohta). Loomapidaja peab karjatamise üle arvestust, kuid tal ei ole kohustust märkida karjatatavaid alasid taotlusele, seega ei saa endiselt hinnata üle-eestiliselt karjatatavate rohumaaade paiknemist geoinfosüsteemis (GIS). Eestis kasutatavad põllumajandusloomade registrid ei sisalda informatsiooni loomade karjatamise kohta.

2018. aastal deklareerisid LHT taotlejad 142 645 ha rohumaid. Poolloodusliku koosluse hooldamise (PLK) toetuse taotlejatel oli õigus ka LHT taotleda. MAK 2014-2020 alusel on PLK toetuse ühikumäärad vastavalt majandamisviisile, eristades karjatamist ning niitmist. Teatud kooslustel on lubatud ainult kindlat tüüpi majandamine (nt puiskarjamaad, rannaniidud ja loopealsed tuleb hooldada karjatamise teel). 2018. aastal oli deklareeritud PLK pinda 30 699 ha, sellest karjatamisnõudega 22 793 ha. LHT saajate seas oli 174 loomakasvatajat, kes said ka PLK toetust 8550 hektarile ja nende LHT raames toetatud loomade arv oli 12 919.

Kitsedele ja lammastele LHT toetuse taotlemisel tuleb sööda täienduseks ja loomade tervise tugevdamiseks kasvatada põllumajandusmaal vähemalt viit ravimtaimeks arvatud kultuuri, millest vähemalt üks on harilik sigur, harilik leeskputk, aedruut, harilik saialill, suur teeleht, harilik võilill, aedpetersell, piparmünt või harilik palderjan ning teisteks põllumajanduskultuurideks võivad olla harilik nõiahammas, harilik esparsett, valge mesikas, harilik lutsern, valge ristik, roosa ristik, suvivikk, küüslauk, harilik sibul, naeris, aedporgand, redis, söödakapsas ja aed-mädarõigas. Neid kultuure võib kasvatada segus või puhaskultuurina. Ühe lamba või kitse kohta tuleb kasvatada nimetatud põllumajanduskultuure vähemalt 5 m² suurusel alal puhaskultuurina või segus teiste põllumajanduskultuuridega minimaalse põllusuurusega 0,01 ha. Segus kasvatamise korral loetakse nõuetekohaseks põllumajanduskultuur, mida kasvatatakse vähemalt kümnel protsendil põllu pinnast.

248 kitse- ja/või lambakasvatajat märkisid LHT taotlemisel ravimtaimede kasvatamise pindalaks 1735 ha (Lisa 46). Taotletud kultuuride hulgas oli erinevaid liblikõielisi ja nende segusid, kuid oli ka taotlusel eraldi kirja pandud ravimtaimeks arvatud puhaskultuure (nt harilik sigur, harilik saialill, piparmünt, harilik võilill). Paljudel juhtudel oli taotletud kultuurina kirjas olevat kultuuri (nt ravim- ja maitsetaimede segu muude põllumajanduskultuuridega, liblikõieliste ja kõrreliste segu jt) täpsustatud kommentaaride real liikide protsentuaalsusega.

Valitavate lisanõuete rakendamine

LHT raames on lisaks põhitegevuse nõuete täitmise eest kõikidel taotlejatel võimalik saada toetust koolitusel osalemise eest. Arengukava programmiperioodi jooksul ehk ajavahemikus 2015–2020 on võimalik toetust saada kuni kahel koolitusel osalemise eest. Üks füüsiline isik võib ühel koolitusel või infopäeval esindada vaid ühte taotlejat. Arvesse lähevad loomade heaolu või loomade tervishoiu koolitused, mis on korraldatud MAK 2014-2020 meetme 1 „Teadmussiire ja teavitust“ või MAK 2007-2014 meetme „Koolitus- ja teavitustegevused“ raames. Pärast 15. juunit 2018. a. toimunud koolitusel osalemise eest saab toetust taotleda 2019. aastal. Koolituse lisategevuse nõude täitmise eest taotles 2018. aastal toetust 98 loomakasvatajat, toetust määrati 65 loomapidajale kogusummas 4875 eurot (PRIA, 22.03.2019c andmetel).

Sigade Aafrika katku tõttu sigade väljaspidamise lisategevuse nõuet ei rakendata kuni aastani 2020.

Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs

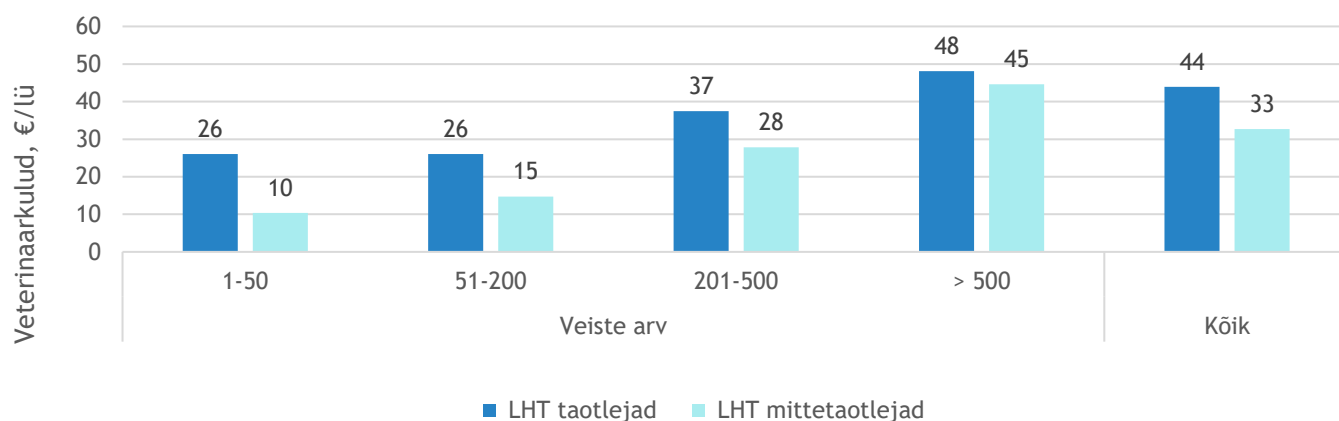
Kõik indikaatori "veterinaarkulud" näitajad on arvutatud kaalutud keskmistena, mis annab võimaluse üldistada saadud tulemusi gruppi kuuluvate põllumajandustootjate üldkogumi kohta. Loomade heaolu toetuse (MAK 2014–2020 meede 14.1) taotlenud ettevõtete üldkogumina on kasutatud vastavat toetust taotlenud põllumajandustootjate PRIA toetuste registri andmeid 2017. aasta kohta. Igale toetust taotlenud tootjale määrati tootmistüüp ja majanduslik suurus vastavalt

PRIA loomade ja põldude registri andmetele loomade arvu ja maakasutuse kohta 2017. aastal. Arvutuste aluseks olid standardtoodangu koefitsiendid²⁰ "ST 2013". Veterinaarkulud loomühiku kohta loomade heaolu toetust taotlenud tootjate tulemusi (edaspidi LHT taotlejad) analüüsiti tootmistüüpide (piimatootmine, lihaseisekasvatuse, piima- ja lihaseisekasvatuse, lamba- ja kitsekasvatuse, sea- ja linnukasvatuse) ja suurusgruppide lõikes. Erinevuste hindamiseks on lisaks LHT taotlejate tulemustele välja toodud ka nende ettevõtete tulemused, kes seda toetust 2017. aastal ei taotlenud (edaspidi LHT mittetaotlejad), kuid kes vastasid loomade heaolu toetuse saamise tingimustele (kellel oli loomi vähemalt 2 loomühiku ulatuses või vähemalt 50 munakana). Loomühikute (lüh) arvestamisel kasutati järgmisi koefitsiente: vähemalt kuue kuu vanune veis - 1; vähemalt kuue kuu vanune hobune - 1; vasikas - 0,4; emis - 0,5; siga - 0,3; lammast ja kits - 0,15; munakana - 0,014. Analüüsi kaasatud ettevõtete arv, põllumajandustootjate esindatus ja loomade arvu alusel suurusgruppidesse jagunemine on toodud [Lisas 47](#). Andmete konfidentsiaalsuse tagamiseks on FADNi andmete kasutamisel minimaalne grupi suurus andmete avalikustamiseks vähemalt viis ettevõtet ning kui mõnes suurusgrupis oli nende aastate jooksul valimis vähem kui viis ettevõtet, siis ei saanud vastava suurusgrupi tulemusi avaldada.

Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2017. aastal

Piimatootjate grupis (veiste arvu järgi grupeerituna) võib täheldada, ning seda nii LHT taotlejate kui ka LHT mittetaotlejate puhul, et mida suurem piimatootmisettevõtte, seda suuremad on veterinaarkulud loomühiku kohta – kui LHT taotlenud kõige väiksema piimatootjate grupis oli see näitaja 26 €/lüh, siis kõige suuremate piimatootjate grupis olid veterinaarkulud 48 €/lüh (Joonis 96).

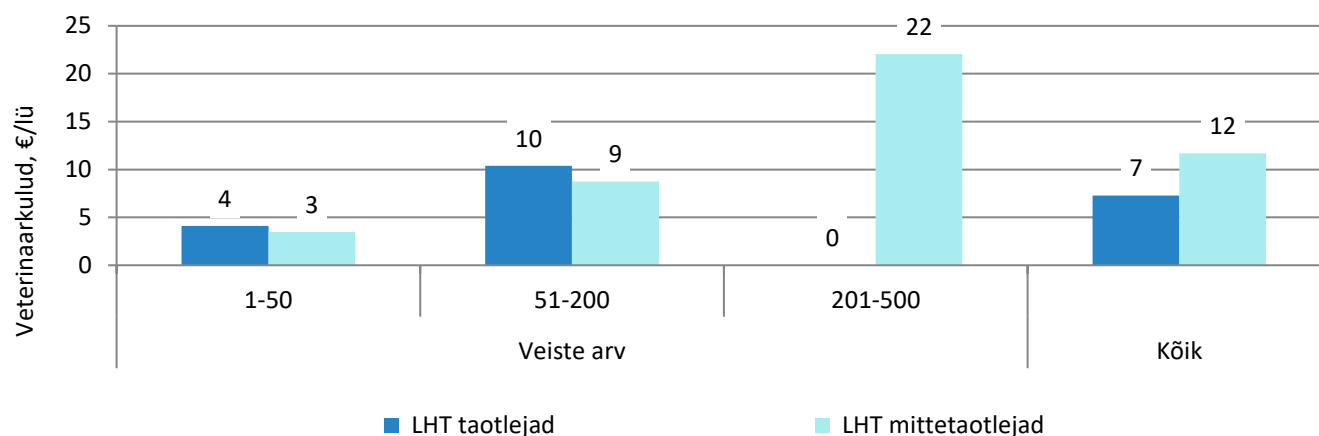
Mida rohkem veiseid ettevõttes, seda suurem oli veterinaarkulu loomühiku kohta (€/lüh)

Joonis 96. Veterinaarkulud piimatootmise tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal

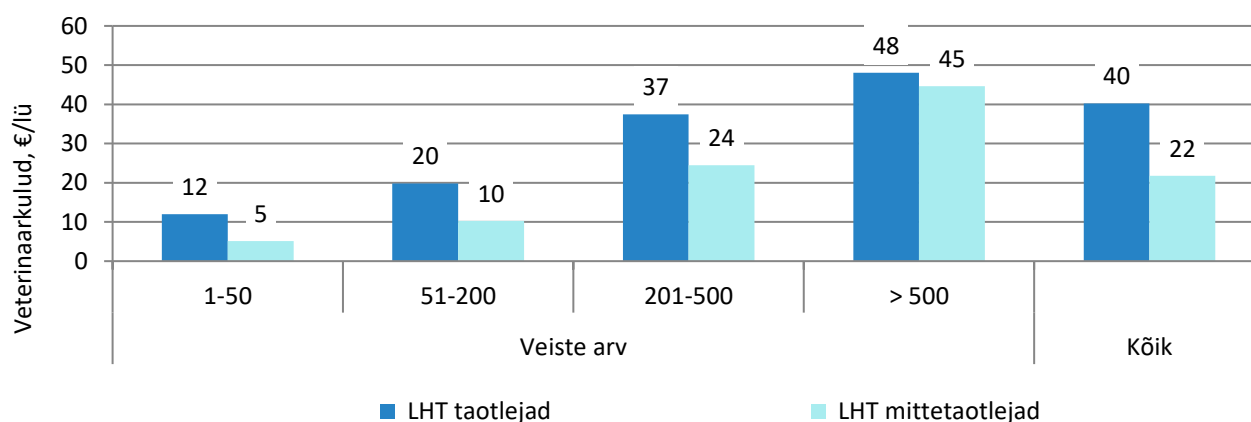
Lihaseisekasvatuse ettevõtete grupeerimisel veiste arvu järgi võib samuti öelda, et mida suurem ettevõtte, seda suuremad veterinaarkulud loomühiku kohta – kui väiketootjatel oli see näitaja vahemikus 3-4 €/lüh, siis suurimate LHT mittetaotlenud ettevõtete grupis oli veterinaarkulud loomühiku kohta juba 22 eurot (Joonis 97).

²⁰ Standardtoodangu koefitsiendid "2013" (2011-2015 keskmine)

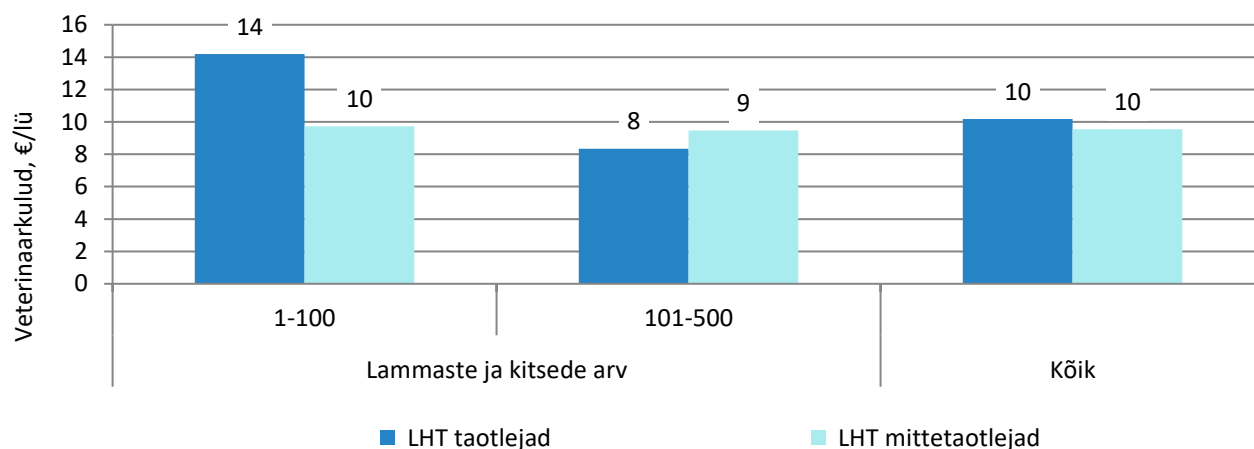
Joonis 97. Veterinaarkulud lihaveisekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal

Veiste arvu järgi grupeerides olid veterinaarkulud loomühiku kohta kõige suuremad piima- ja lihaveisekasvatuse tootjate grupis kel oli rohkem kui 500 veist, kus veterinaarkulud loomühiku kohta ulatusid 48 euron (Joonis 98). Võrreldes LHT taotlejate ning LHT mittetaotlejate piima- ja lihaveisekasvatuse ettevõtete veterinaarkulusid loomühiku kohta selgus, et LHT taotlejatel olid need kulud mõnevõrra suuremad võrreldes LHT mittetaotlejatega ning seda kõikides suurusgruppides. Enamikel gruppidel on LHT taotlejate puhul veterinaarkulu suurem kui LHT mittetaotlenutel, kuid ei oska öelda, miks see nii on.

Joonis 98. Veterinaarkulud piima- ja lihaveisekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal

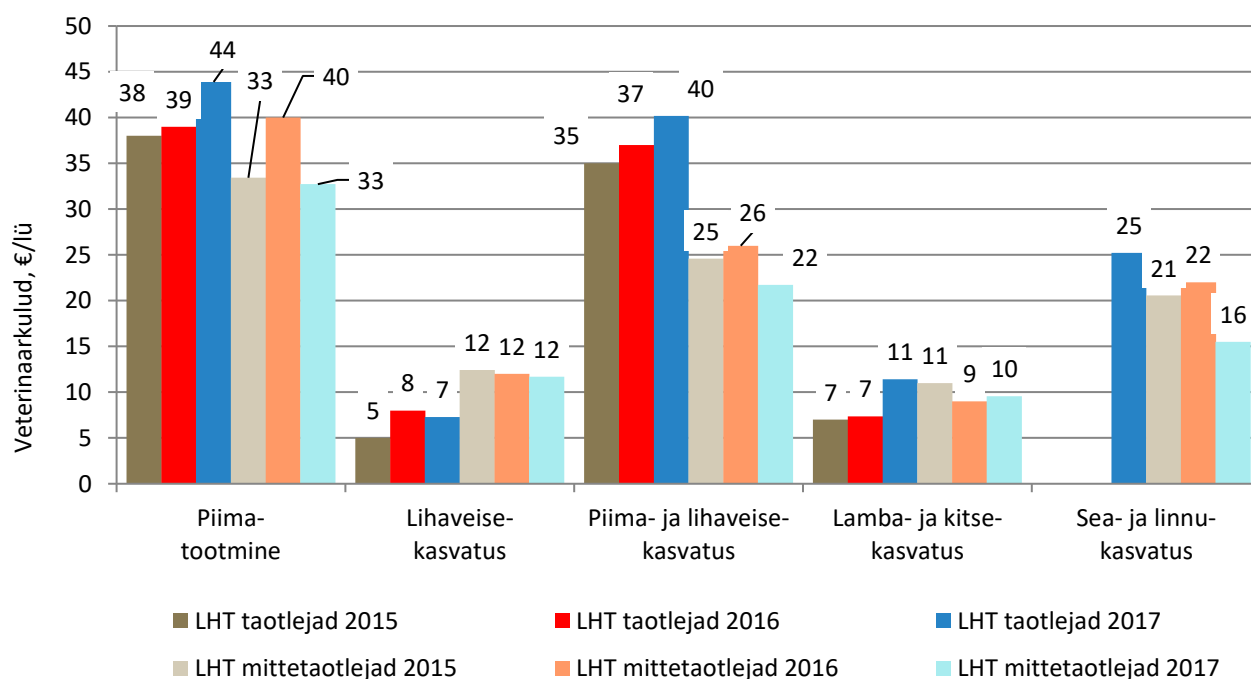
Võrreldes LHT taotlejate ning LHT mittetaotlejate lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete veterinaarkulusid loomühiku kohta selgus, et 2017. aastal LHT taotlenud väiksemate tootjate grupis olid need kulud mõnevõrra suuremad võrreldes LHT mittetaotlejatega (Joonis 99). Samas suuremate lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete grupis oli pilt täpselt vastupidine ehk LHT mittetaotlejatel olid veterinaarkulud loomühiku kohta arvestatuna mõnevõrra suuremad võrreldes LHT taotlejatega. Suuremate LHT taotlenud tootjate grupis olid veterinaarkulud loomühiku kohta mõnevõrra madalamad väiksemate tootjatega võrreldes.

Joonis 99. Veterinaarkulud lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes 2017. aastal

Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüübiti 2015. – 2017. aastal

Loomühiku kohta arvestatuna olid LHT taotlejatel veterinaarkulud 2017. aastal kõige suuremad piimatootjatel – 44 €/lüh (2016. aastal 39 €/lüh, 2015. aastal 38 €/lüh) (Joonis 100). Üldiselt olid LHT taotlejatel veterinaarkulud mõnevõrra suuremad võrreldes LHT mittetaotlejatega v.a lihaveisekasvatajatel. Näiteks olid 2017. aastal LHT toetust taotlenud piima- ja lihaveisekasvatajatel veterinaarkulud 44 €/lüh ja LHT mittetaotlejatel 33 €/lüh. Veterinaarkulud loomühiku kohta arvestatuna olid suuremad LHT mittetaotlenud lihaveisekasvatajatel võrreldes LHT taotlejatega (vastavalt 12 €/lüh ja 7 €/lüh). LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatajatel oli võrreldes 2015. aastaga veterinaarkulud tõusnud 4€/lüh. Kahel varasemal aastal oli andmete avaldamiseks sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis valim ebapiisav. 2017. aasta valimi põhjal nähtub, et nimetatud tootmistüübi LHT taotlenud (25 €/lüh) ja mittetaotlenud (16 €/lüh) grupi veterinaarkulud erinevad lausa 8 €/lüh.

Joonis 100. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes 2015.-2017. aastal.

Kokkuvõte

- LHT määrati 1805 taotlejale 202 555 looma eest (89 080 LÜ) kogusummas 3 814 652 eurot (sh 65 loomapidajale kokku 4875 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse).
- Arvuliselt taotleti ja määrati LHT kõige rohkem sigadele (134 505 looma, sh emiseid 8109), mis on LÜ-ks arvutatuna 26% määratud loomühikutest, toetuse saajaid oli 26. Toetatud loomade arvust 32% (64 844 looma; 64% määratud LÜ-st) olid veised, toetust sai 1312 veisekasvatajat. Toetatud hobuste arv oli 3102 (3,5% LÜ-st) 340 loomapidajal. 229 lambakasvatajat said toetust 21 948 lamba eest (3,7% LÜ-st). 30 kitsekasvatajat said toetust 742 kitse eest. Toetusluseid munakanu oli 36 linnukasvatajal 30 848 lindu (0,5% määratud LÜ-st).
- LHT saajate seas oli 174 loomakasvatajat, kes said ka PLK toetust 8550 hektarile ja nende LHT raames toetatud loomade arv oli 12 919.
- 248 kitse- ja/või lambakasvatajat märkisid LHT taotlemisel ravimtaimede kasvatamise pindalaks 1735 ha.
- Veterinaarkulud olid tootmistüübiti loomühiku kohta arvestatuna kõige suuremad piimatootjatel (44 €/lÜ). Väiketootjatest lihaveisekasvatajatel vahemikus 3-4 €/lÜ, suurimate LHT mittetaotlenud ettevõtete grupis aga juba 22 eurot/lÜ. Lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete grupis oli väiksema loomade arvuga ettevõtetes veterinaarkulud veidi suuremad (10-14 €/lÜ) kui üle 100 loomaga ettevõtetes (8-9 €/lÜ).

Meede M04 – investeeringud materiaalsesse varasse (artikkel 17), 4.4 kiviaia taastamise toetus

Foto: Priit Penu

Sisukord

Meede M04 – investeeringud materiaalsesse varasse (artikkel 17), 4.4 kiviaia taastamise toetus	173
Meetme eesmärk.....	174
Meetme analüüs.....	174
Kokkuvõte.....	177

Jooniste loetelu

Joonis 101. Kiviaedade esinemine Eestis.....	175
Joonis 102. Kiviaedade esinemine Võhma piirkonnas.....	176

Tabelite loetelu

Tabel 14. MAK 2014-2020 meetme Kiviaia taastamise toetuse taotlemise andmed seisuga 12.12.2018.....	174
---	-----

Kasutatud kirjanduse loetelu

ETAK, 01.02.2018 andmetel. Kiviaedade esinemine Eestis
PRIA, 13.12.2018 andmetel. Kiviaia taastamise toetuse andmed seisuga 12.12.2018
PRIA, 20.02.2019 andmetel. Makstud summad taotlejate lõikes (TOP) 2018. aastal (01.01.-31.12.2018)
Saarte Hää, 21.07.2018. <https://www.saartehaal.ee/2018/07/21/toetustega-kullatud-aiadaduja-saab-vohma-elanikelt-kriitikat/&client=firefox-b-ab&hl=et&gl=gi&strip=1&vwsrc=0>

Meetme eesmärk

Kiviaedade taastamist ja hooldamist on Eestis toetatud alates 2001. aastast (kahel pilootalal). Kiviaedade taastamise toetust on makstud ka MAK 2004–2006 ja MAK 2007–2013 raames. MAK 2004–2006 raames toetati 84 km kiviaia taastamist, MAK 2007–2013 raames toetati 93 km kiviaia taastamist. MAK 2014–2020 raames on I voorus 2016. aastal määratud taastatavate kiviaedade kogupikkus 69,99 km.

Meetme üldine eesmärk on säilitada ja suurendada maastike esteetilist väärtust, luua elupaiku ning suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säilitada maastiku ajaloolist ja kultuurilist väärtust.

Esimene kiviaedade rajamise ja taastamise toetuse taotlusvoor toimus perioodil 22.12.2008–21.01.2009. Teine taotlusvoor toimus perioodil 02.08.2010–16.08.2010 ja kolmas voor 06.02.2012–17.02.2012. Alates 2010. aastast ei toetata kiviaedade rajamist, vaid ainult taastamist; 2011, 2013 ja 2014 aastatel taotlusvooru ei avatud (PMK, 2015a).

Perioodiks 2014–2020 kavandatud eelarve meetmele „Kiviaia taastamise toetus“ on 2,5 miljonit eurot, millest 1,5 miljonit eurot oli planeeritud 2016. aasta taotlusvooruks. Kavandatud väljundnäitajaks on toetust saanud tegevuste arv (PM, 2015), mis sellel perioodil on 250.

Toetuse ühikumäär ühe meetri kiviaia taastamise kohta on perioodil 2014–2020 60–90 sentimeetri kõrguse kiviaia puhul 16 eurot ja üle 90 sentimeetri kõrguse kiviaia puhul 25 eurot. Sama toetusmäär kehtis ka MAK 2007–2013 perioodi viimases 2012. aasta taotlusvoorus (RT I, 12.01.2016, 5).

Meetme analüüs

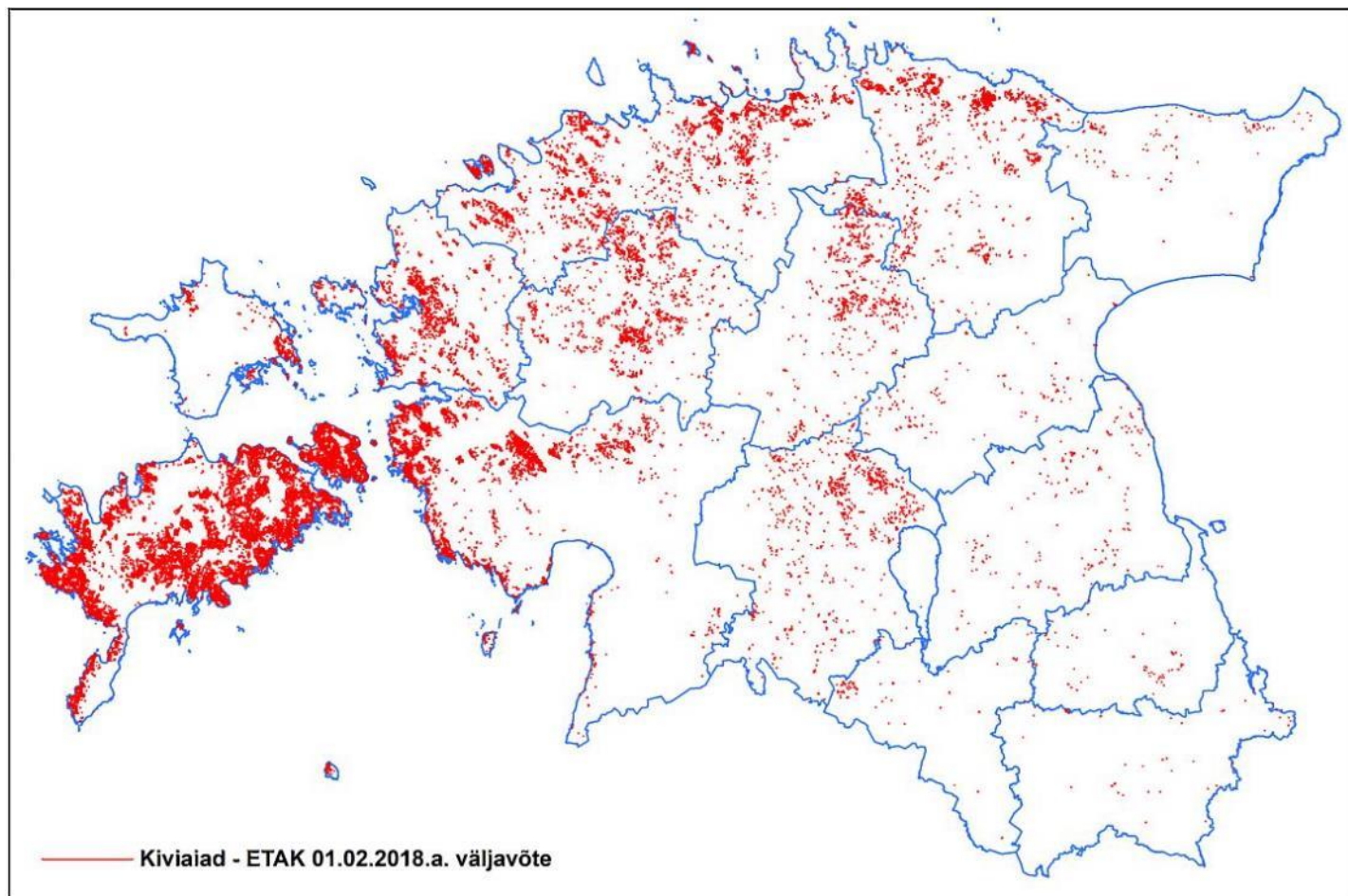
Esimeses taotlusvoorus, mis toimus 15. kuni 19. veebruarini 2016, esitati toetuse saamiseks 484 taotlust summas 3 633 851 eurot, mis ületas vooru eelarve rohkem kui kahekordselt. 2017. aastal taotlusvooru ei toimunud. Esimeses taotlusvoorus oli taotletud taastatavate kiviaedade kogupikkus 165 463 meetrit, mis jagunes vastavalt: 60–90 cm kõrgune kiviaed 55 526 m ja üle 90 cm kõrgune kiviaed 109 937 m. Määratud meetrite kogusumma oli esimeses voorus 69 990,89 ja väljamakstav toetuste kogusumma on 1 499 408,54 eurot.

Teine taotlusvoor toimus 5. veebruarist kuni 9. veebruarini 2018. aastal, taotlejaid oli kokku 291.

Tabel 14. MAK 2014–2020 meetme Kiviaia taastamise toetuse taotlemise andmed seisuga 12.12.2018 (PRIA, 13.12.2018 andmetel)

Maakond	60-90 cm kiviaed				üle 90 cm kiviaed			
	Taotletud (m)	Määratud (m)	Taotletud (eur)	Määratud (eur)	Taotletud (m)	Määratud (m)	Taotletud (eur)	Määratud (eur)
Harju	5 157,5	1 548,5	82 520,0	24 776,0	3 780,4	313,0	94 510,3	7 825,0
Hiiu	0,0	0,0	0,0	0,0	378,0	270,0	9 450,0	6 750,0
Jõgeva	0,0	0,0	0,0	0,0	60,0	0,0	1 500,0	0,0
Lääne	3 977,6	2 993,0	63 641,3	47 888,0	2 280,0	2 016,0	57 000,0	50 400,0
Lääne-Viru	2 041,0	1 819,0	32 656,0	29 104,0	493,0	283,0	12 325,0	7 075,0
Pärnu	7 453,0	6 721,0	119 248,0	107 536,0	3 506,1	1 976,0	87 653,0	49 400,0
Rapla	1 786,3	205,0	28 581,4	3 280,0	2 078,2	665,0	51 955,8	16 625,0
Saare	12 690,3	6 066,0	203 045,3	97 056,0	50 637,0	21 726,8	1 265 924,8	543 170,5
Tartu	265,0	0,0	4 240,0	0,0	59,0	52,0	1 475,0	1 300,0
Viljandi	520,3	290,0	8 324,8	4 640,0	341,0	0,0	8 525,0	0,0

Traditsiooniliselt on kõige suuremad taotluste ja määramiste arvud Saare maakonnas, kõikidest taotletud meetritest 64,9% ja määratud meetritest 59,2%. Sellised suhtarvud on seletatavad sellega, et selles piirkonnas on traditsiooniliselt kiviaedu ka kõige rohkem rajatud. Eesti topograafia andmekogu 2018. a andmetel asub 55% Eesti kõikidest kiviaedadest Saare maakonnas. Järgnevad uutes piirides Pärnu maakond 13% ja Harju maakond 10% (Joonis 101).

Joonis 101. Kiviaedade esinemine Eestis (ETAK, 01.02.2018 andmetel.)

Kokku taotleti taastamistoetusi kümnes maakonnas 97 503,8 meetrit, mis jagunes vastavalt: 60-90 cm kiviaedadele 33 891,1 meetrit ja üle 90 cm kiviaedadele 63 612,8 meetrit. Määratud meetrite koguarv moodustab taotletud meetritest 48%.

Kokku taotleti taastamistoetusi kümnes maakonnas 97 503,8 meetrit, mis jagunes vastavalt: 60-90 cm kiviaedadele 33 891,1 meetrit ja üle 90 cm kiviaedadele 63 612,8 meetrit. Määratud meetrite koguarv moodustab taotletud meetritest 48% ehk 46 944,3 meetrit, mis jagunes vastavalt: 60-90 cm kiviaedadele 19 642,5 meetrit ja üle 90 cm kiviaedadele 27 301,8 meetrit.

Taotletud kogusumma oli 2018 aasta taotlusvoorus 2 132 575,6 eurot, ületades jagatava toetuse mahtu 1 135 750,1 euro võrra. Määratud toetuste kogusumma 2018 voorus oli 996 825,5 eurot.

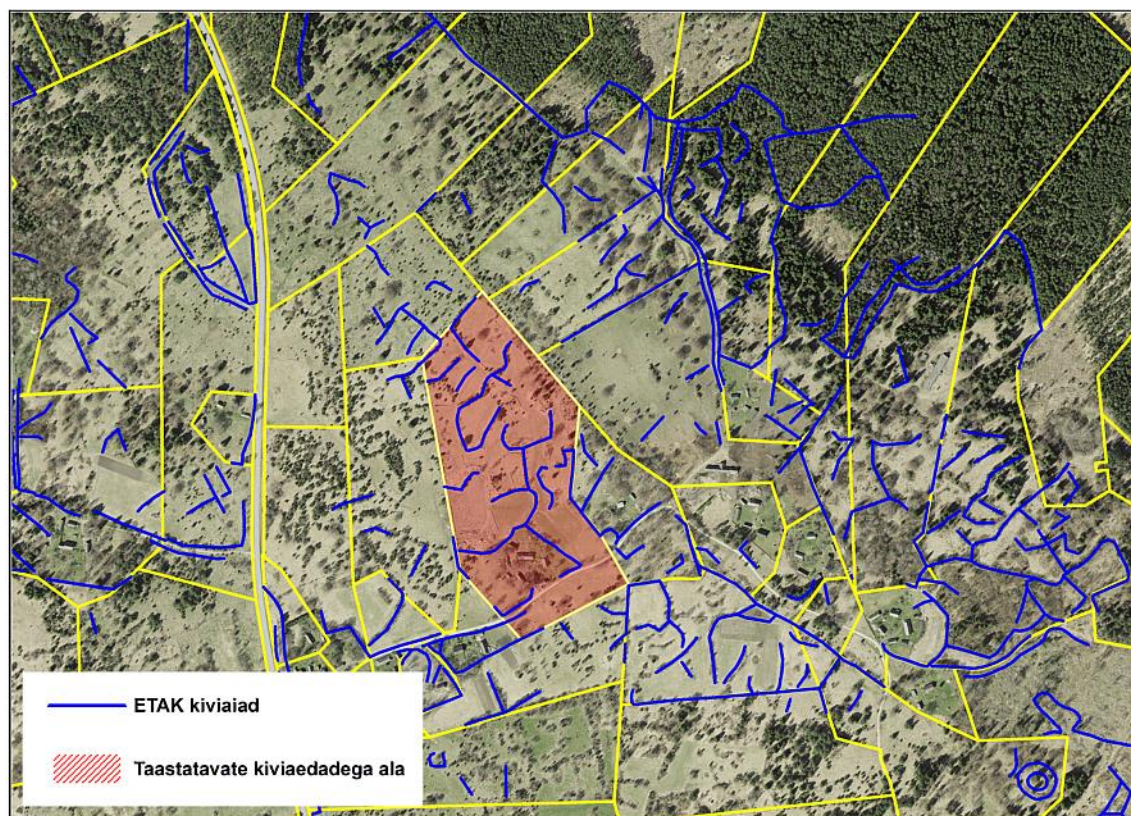
Kiviaia taastamisega võib alustada pärast muinsuskaitse eksperthinnangu saamist, kui määramise otsus on tehtud. Toetuse saaja peab taastama määrangu kohase kiviaia kahe aasta jooksul arvates taotluse rahuldamise otsuse tegemise päevale järgnevast päevast. Kuna väga suur osa 2016. aasta taotlejatest alustas taastamisega alles 2018. aastal, siis sisaldab 2018. aastal väljamakstud toetuste andmestik perioodi mõlema taotlusvooru määratud ja taastatud kiviaedade andmeid.

2017. aastal maksti välja kokku 287 819,9 eurot kiviaia taastamise toetus 2016. aastal määratud toetuste kogumahust. 2018. aastal maksti välja 602 796,6 eurot. Perioodi taotluste kogusumma on 2 496 234 eurot, perioodi jooksul on kokku välja makstud toetusi summas 949 784,6 eurot, mis moodustab taotluste kogusummast vaid 38 %.

Kiviaedade taastamise meede on osutnud väga populaarseks ja taotlused on alati ületanud toetuste mahu. Paraku on jagatav toetus tekitanud mitmel juhul kohalikul tasandil ka probleeme toetuse saajatele ja vääriti mõistmist kogukonna poolt.

21.07.2018 ilmus kohalikus lehes Saarte Hää artikkel „Toetustega kullatud aialaduja saab Võhma elanikelt kriitikat”, kus kohalikud elanikud leiavad, et kiviaedu tuleks taastada maanteedes ääres ja mujal, kus taastatud kiviaiad oleks avalikkusele paremini presenteeritud. Antud juhul on probleem selles, et piirkond on tervikuna ajalooliselt kaetud väga tiheda kiviaedade võrgustikuga, aga taastatavad kiviaiad asuvad selle piirkonna siseosas, kus need kogukonna arvates justkui ei suurenda ei maastikulist mitmekesisust ega miljööväärtust (Joonis 102).

Perioodi jooksul on kokku välja makstud toetusi summas 949 785 eurot, mis moodustab määratud taotluste kogusummast vaid 38 %.

Joonis 102. Kiviaedade esinemine Võhma piirkonnas (ETAK, 01.02.2018 andmetel.)

Muinsuskaitse ekspert, muinsuskaitseameti Pärnumaa vaneminspektor kinnitas, et kõik taotleja poolt taastatud kiviaiad on ka tegelikult olemas olnud ja kohalike kriitika alla sattunud taotleja ei ole mitte millegi vastu eksinud.

Kuigi antud juhul on tegemist inimliku kadedusega, et kuidas keegi saab nii suures mahus toetusi ja mitmed teised taotlused jäävad rahuldamata, on siinkohal otstarbekas täiendada taotluste hindamise metoodikat, et saavutada suurem kasutegur. Eesmärgiks võiks olla ruumilise sidususe (ökokoridorid) suurendamine võimalikult laialdasel territooriumil samade toetusmeetrite juures.

Kokkuvõte

2014–2020 perioodi teine taotlusvoor toimus 5. veebruarist kuni 9. veebruarini 2018. aastal, taotlejaid oli kokku 291. Kokku taotleti taastamistoetusi kümnes maakonnas 97 503,8 meetrit, mis jagunes vastavalt: 60-90 cm kiviaedadele 33 891,1 meetrit ja üle 90 cm kiviaedadele 63 612,8 meetrit. 2018. aastal maksti välja kiviaedade taastamistööid väärtuses 602 796,6 eurot.